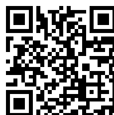
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 591 891

Digitized by Google

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

22.39. ... Slavonica. Croatica.

N. Šakšić 50

Ustavno zakonoslovje.

Sbirka ustavnih zakona i propisa
valjanih
u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.

Sabrao, sustavno uredio i tumačem providio
Milan Smrekar,
kr. perovodja županije modruško-riečke.

Zagreb 1888.
Naklada akademijske knjižare Lav. Hartmana
(KUGLI I DEUTSCH)
Zagreb, Ilica br. 4, Hotel k caru austrijanskomu.

Digitized by Google

Digitized by Google

Predgovor.

Bitan dio zakonoslovja cjelokupne javne uprave sačinjava ustavno zakonoslovje, kojemu je svrha, da u preglednom obliku predoči temeljna načela postojećega ustavnoga prava.

Poznavanje toga prava ne samo da je od prieke potriebe javnim urednikom i službenikom, nego je pače dužnost svakoga državljana, da se upozna sa onimi zakonskimi ustanovami, koje stvaraju temelj obliku državnoga života, a državljanu podavaju pravo, da u tom životu sudieluje.

Ti propisi vrlo su raztrešeni po sbornicih, sbirkah i arkivih, a mnogi jos nigdje neskupljeni, pa to me je ponukalo, da ove za naš ustavni život prevažne propise u jedno saberem, sustavno uredim i tumačem providim, nebi li time predočio podpunu sliku našega ustavnoga prava; — po čem je nastala prva sistematično uredjena sbirka slične vrsti.

Ova je sbirka takodjer podpuni vadamecum za saborske poklisare, a ujedno uz to i priručna knjiga za sveučilištne slušatelje.

Što se tiče sustavnog uredjenja ove sbirke, primietiti mi je, da sam se držao sistema danas najpriznatijih strukovnjaka na polju ustavnog i upravnog prava, prilagodiv sustav ovoga djela obliku, ustroju i odnošajem našega državnoga života.

Digitized by Google

Nadalje mi je opaziti, da sam one ustavne propise, koji se već nalaze otisnuti u kojoj knjizi „Hrvatskih zakona“, što ih izdaje akademijska knjižara Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), po želji nakladnika iz ove sbirke izpustio, iz razloga, da se suvišnim pretiskavanjem dotičnih propisa nepovisi nepotrebno ciena ovoj knjizi. U ostalom su ti propisi imenice navedeni na shodnom miestu ove knjige i takovimi naredbami popunjeni, koje se u prijašnjih sbirkah nenalaze, nu sa kojimi sačinjavaju podpunu cjelinu.

Na koncu zahvaliti mi je knjižari-nakladnici na nakladi ovoga djela.

U Ogulinu mjeseca rujna 1887

Milan Smrekar.

Digitized by Google

Sadržaj.

Digitized by Google

Poglavje drugo.

Zakoni o kruni i Previšnjem dvoru.

Poglavje treće.

Zakoni i propisi o zakonodavstvu.

Poglavje četvrto.

Zakoni ob ustavnom ustrojstvu oblasti.

Digitized by Google

Poglavje peto.

Zakoni i propisi o družtvih.

Poglavje šesto.

Zakoni o vjeri i crkvi.

GLAVA DRUGA.

Obćinski ustav.

Poglavje prvo.

Seoske obćine.

A. U starom provincijalu.

Digitized by Google

B. U bivšoj vojnoj krajini.

Poglavje drugo.

Gradska municipija.

Poglavje treće.

Županijske skupštine i upravni odbori.

Digitized by Google

Pojam ustavnog zakonoslovja.

U osobnom životu države razlikujemo tri glavne kategorije: glavu države, zakonodavstvo i eksekutivu. Ove kategorije nestoje poredice jedna uz drugu, već one su jedinstvo u pojmu osobnosti države. Ovo jedinstvo znači, da svaka od njih izpunjuje druge dvije. Tek kada to čine, živi država i zato uvjetuje jedna drugu. Pošto je svaka od njih samostalna, ukazuje se to uvjetovanje kao njihova funkcija za cjelinu. U tom medjusobnom položaju svih trijuh funkcija jest država ono, što zovemo organičkim životom. A taj radini organizam državne osobnosti, u kojem se glava države, zakonodavstvo i eksekutiva medjusobno uvjetuju i u njima funkcije obavljaju, t. j. organizam, koji uslied toga procesa sačinjava slobodnu državnu volju, zovemo jednom rieči: ustav države. — Tako Dr. Lorenz Stein.[1]

Po Dru. H. Ahrensu jest ustav cjelina obćih stalnih ustanova i organičkih uredaba, koje po medjusobnih pravih i dužnostih, da se državna svrha izvede, uredjuju odnošaje svih dielova državne vlasti kao i ostalih uda. Ustav, kao tipični lik državnog života, mora pokazivati nutarnju gradnju prava i državnog života, najprije dakle sadržavati formalni dio, koji opredieljuje samu organizaciju države (državni oblik, itd.), a zatim materijalni dio, koji uredjuje toli obćenita temeljna prava, a u obrisih, javne pravne odnošaje pojedinaca, (podomaćenje itd.) obitelji, obćinâ kao i pravne odnošaje naprama crkvi i školi, naprama gospodarstvenoj struci; itd.[2]

Ustavno zakonoslovje ima taj zadatak, da nam pregledno predoči u državi postojeće ustavne zakone. Na-

[1] Dr. Lorenz Stein: Handbuch der Verwaltungslehre. 1879.
[2] Zeitschrift für Verwaltung. III.

Digitized by Google

dalje jest svrha ustavnom zakonoslovju iztaknuti u preglednom obliku temeljna načela postojećeg ustavnog prava. Ono se ipak razlikuje od znanosti, od sustava ustavnog prava, koji se neograničuje samo na razglabanje postojećih odnošaja, već od kojeg se zahtieva, da sa filozofičkog i pravno-povjestnog stanovišta znanstveno razpravlja i obradjuje ukupni materijal ustavnih zakona.[1]

Hrvatski ustavni zakoni mogu se razdieliti po načelu u dvoje.

Prvi skup sačinjavaju svi oni zakoni, koji se tiču državnog ustava; drugi pako koji se tiču obćinskog i municipalnog ustava. Prema tomu glavnom načelu dielimo i ovo djelo u dva glavna razdiela.

GLAVA PRVA.

Državni ustav.

Uvod.

Hrvatski osamstogodišnji zajednički ustav sa kraljevinom Ugarskom prekinut je bio naprečac godine 1848. Bura, što ju je uzvitlao zvuk slobode, koji je orio čitavom Evropom, prodrmala je jače i hrvatskimi življi, te je udarila novi temelj našemu državnomu ustrojstvu. Po banu Jelačiću sazvani sabor stvorio je više odluka, koje su stvorile novi temelj samostalnoj autonomiji, i koje odluke je Njegovo ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo sada vladajući kralj Franjo Josip I. previšnjim svojim odpisom od 7. travnja 1850. sankcionirao[2].

Tako je hrvatski narod počeo opet uživati staru svoju autonomiju, koja ali nije dugo potrajala.

Sa cesarskim manifestom od 4. ožujka 1849. uveden bi i kod nas za cielu austrijsku monarkiju oktroiran ustav[3].

---

[1] E. Mayrhofer: Handbuch für den politischen Verwaltungsdienst. 1880. II.

[2] Dr. B. Šulek: Naše pravice str. 355.

[3] Po ovom ustavu (patenat od 4. ožujka 1849. Drž. zak. list. br. 150.) bijahu za državne poslove ciele carevine ustanovljeni: 1. svi poslovi, koji se tiču vladajuće kuće i pravà krune; 2. narodno-pravno zastupanje monarkije i svih njenih interesa, osobito sklapanje ugovora sa stranimi državami; 3. odnošenja države napram crkvi; 4. višja nastava; 5. ukupna obrana na kopnu i moru; 6. Državno kućanstvo uključiv krunska dobra i državne domäne, pod kojimi se razumievala imovina poznata do tada pod imenom: državna, komorska

Digitized by Google

U tom ustavu osjegurava se Hrvatskoj podpuna nezavisnost od Ugarske i cielokupnost osim krajine. Sa previšnjim kabinetskim pismom Njegova Veličanstva na ministra predsjednika od 20. kolovoza 1851. Drž. zak. list br. 197., bude istomu naloženo, da zajednički sa predsjednikom carevinskog vieća izrazi mnienje o vrsti posavjetovanja, koja bi se imala činiti, da se prosudi postojanje i mogućnost izvršenja ustava od 4. ožujka 1849.

Ali ovaj ustav nije kod nas nikada pravo oživio; jer je bio sa cesarskim patentom od 31. prosinca 1851. Drž. z. list br. 2., valjanim za cieli obseg monarkije, izvan zakonske kriepost̃i stavljen, opozvan i dokinut, a u monarkiju uvedena absolutna vlast.

Ova neustavnost trajala je kod nas sve do 20. listopada 1860., kad je bila sa cesarskim manifestom od 20. listopada 1860. Drž. zak. list br. 225. dokinuta, kojim je Njegovo ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo sada vladajući kralj ukinuo za uviek samovlast u svojoj monarkiji[1]; te povratio

i fiskalna dobra; državna rudokopja, državni monopoli, državni kredit, te svi porezi i daće za državne svrhe; 7. svi obrtni i trgovački poslovi uključiv brodarstvo, carinu, banke, novčarstvo, rudarstvo, uredjenje mjera i uteza; 8. državne sveze na vodi, državnih cestah, željeznicah, poštah i brzojavih, u obće sve državne gradjevine; 9. sve uredbe i mjere opredieljene da se uzčuva nutarnja sigurnost države; 10. svi poslovi, koji nebudu državnim ustavom i državnimi zakoni označeni kao zemaljski poslovi (§ 36.) Zakonodavna vlast ima se izvršivati u koliko se tiče državnih posala po caru u savezu sa državnim saborom, a u koliko se tiče zemaljskih poslova po caru u savezu sa zemaljskimi sabori. (§. 37.) — Obći austrijski državni sabor ima sastojati iz dvijuh kuća, iz gornje i dolnje kuće i svake godine u proljeću po caru sazvan biti. (§. 38.) Gornja kuća ima sastojati iz zastupnika, koje svaka krunovina izabire u svom zemaljskom saboru. (§. 40.) Broj zastupnika gornje kuće imade iznašati polovicu ustavnog broja dolnje kuće. Razdioba ovog broja ima se izbornim zakonom tako ustanoviti, da svaka krunovina odašalje dva člana svoga sabora kao zastupnike, a ostali broj razdieljuje se na sve krunovine po broju pučanstva (§. 41.) Dolnju kuću birao je narod neposredno.

[1] Po toj diplomi jest za temeljni državni zakon sliedeće izrečeno: I. Pravo zakone izdavati, mienjati i dokidati, imade se od Nas i Naših nasliednika izvršivati samo uz sudjelovanje zakonito sakupljenih sabora, odnosno carevinskoga vieća, u koje imadu sabori odašiljati od Nas ustanovljeni broj članova. II. Svi predmeti zakonodavstva, koji se odnose na prava, dužnosti i interese zajedničke svim Našim kraljevinam i zemljam, poimence zakonodavstvo o kovanom novcu, novčarstvu i kreditu, o carinah i trgovačkih stvarih; nadalje o temeljnih ustanovah ceduljnog bankarstva; zakonodavstvo tičuće se ustanova poštarskih, brzojavnih i željezničkih; o načinu; vrsti i redu vojne dužnosti, imadu se u buduće razpravljati u carevinskom vieću i s njime, te ustavno riešavati uz njegovo sudjelovanje, — kao i uvedenje novih poreza i nameta, zatim povišenje postojećih poreza i pristojba, osobito povišenje solne ciene i sklapanje novih zajmova, u smislu Naše odluke od 17. srpnja 1860., isto tako može konvertiranje postojećih državnih dugova kao i prodaja, promjena ili obterećenje nepokretne državne imovine odrediti samo privolom carevinskoga vieća; — napokon imade izpitanje i ustanovljenje proračuna državnih izdataka za buduću godinu, kao i izpitanje državno-računarskih zaključaka i rezultata godišnjeg financijalnog poslovanja uzsliediti uz sudjelovanje carevinskog vieća. III. Svi

Digitized by Google

Hrvatom i Ugarskoj prvašnji ustav, osim posala tičućih se interesa svekolike monarkije, koji bi se imali razpravljati u carevinskom vieću, ustrojenom prema oktroiranom ustavu od 26. veljače godine 1861.[1]

Da se uzmognu odmah oživiti ustavne odredbe sazvao je ondašnji ban barun Šokčević bansko vieće, koje je koncem godine 1860. i početkom 1861. viećalo i koliko se je dalo na brzu ruku preustrojilo svu domovinu na ustavnu, izhodilo u kralja dvorsku kancelariju, zvanu u početku dvorski dikasterij, koja je bila posrednicom medju trojednom kraljevinom i krunom. — Ujedno bude zamoljeno Njegovo Veličanstvo, da blagoizvoli sazvati sabor po izbornom redu od godine 1848., što kralj i učini, te ga sazove na dan 15. travnja 1861. izključiv ali vojničku Krajinu. Zato je sakupljeni sabor prije svega zamolio, da se i Krajina pozove čemu bijaše takodjer udovoljeno.

Glavna je bila zadaća ovomu saboru, da osieče naš odnošaj toli prama kraljevini Ugarskoj, koli prema ostaloj monarkiji Ono prvo uglavio je sabor članakom XLII., koji je bio poslie i od kralja potvrdjen, al je napokon ipak ostao samo na papiru. Pak budući da sabor nije htio prihvatiti spomenute listopadske diplome, niti carskoga patenta od 26. veljače godine 1861. za temelj svoga odnošenja naprama monarkiji, nego je u svojoj adresi na široko i temeljito dokazivao, da trojednu kraljevinu ide od starine pravo dozvoljivanja novakâ i poreza; bude naš sabor na izmaku godine 1861. razpušten, a ista sudbina zadesi i sabor od god. 1865/6.

Sa cesarskim bo patentom od 20. rujna 1865. Drž. zak. list broj 89 bude kriepost temeljnog zakona o carevinskom vieću sistirana sa tim pridržanjem, da će se razpravni rezultati ugarskog i h r v a t s k o g sabora, ako bi isti sadržavali u sebi modifikaciju spomenutih zakona suglasnu sa jedinstvenim obstojanjem i moćju carevine, prije cesarske odluke predložiti zakonitim zastupnikom ostalih kraljevina i

---

ostali predmeti zakonodavstva, koji nisu sadržani u prenavedenih točkah, riešavati će se u dotičnih saborih i s njimi i to u kraljevinah i zemljah pripadajućih ugarskoj kruni u smislu njihovih predjašnjih ustava, u Našilı ostalih kraljevinah i zemljah pako ustavno u smislu njihovih zemaljskih redova. (V. Ova carska diploma ima se odmah pohraniti u zemaljskih arkivih naših kraljevina i zemalja, te svojevremeno u zemaljske zakone uvrstiti u autentičnom tekstu i u zemaljskih jezicih.

[1] Djelokrug skupnog carevinskog vieća sadržaje po čl. II. diplome od 20. listopada 1860. sve predmete zakonodavstva, koji se odnose na prava, dužnosti i interese zajedničke svim kraljevinam i zemljam, te koji su gore u dotičnom članku nabrojeni. (§ 10.) Funkcija članova odaslanih iz koje zem lje u zastupničku kuću prestaje onim danom kad se sastaje novi sabor. (§. 17.)

Digitized by Google

zemalja, da se uzmogne čuti i uvažiti takodjer i njihova izjava.

S toga je bio sazvan sabor od godine 1865., da rieši konačno prije navedena dva predmeta, ali je isti opet zaniekao carski patent od 26. veljače godine 1861. Dva su bila tomu glavna razloga, što trojedna kraljevina spremna god. 1848. na bližji savez s austrijskimi zemljami, sada se je toga saveza žacala, prvo, što se je doba absolutizma kod nas vrlo omrazilo, drugo što je i veljački patent smjerao na centralizaciju sveke like monarkije.

S druge strane nudila nam je Ugarska list biele artije, na koji da napišemo naše uvjete, pod kojimi se hoćemo udružiti sa Ugarskom. Hrvatski sabor odazvao se je tomu pozivu, te je godine 1866. izabrao odbor, koji je imao sa jednakim odborom ugarskoga sabora viećati o budućem našem savezu sa Ugarskom. Ali ovaj odbor nije htio pristati na ponudjene uvjete bojeći se okrnjiti time našu samostalnost, a pošto je i naš sabor pristajao uz mnenje svoga odbora bude godine 1867. razpušten.

Dok se je sve ovo sbivalo, dogodiše se u našoj monarkiji velike promjene. Početkom godine 1865. stegnuo je sam car valjanost veljačkoga patenta na kraljevine i zemlje preko Sutle i Litave; a godine 1867. bude utanačena nova nagoda medju njimi i Ugarskom, uslied koje se je dao kralj u Budapešti krunisati[1].

Naš sabor se je poslie toga skoro sakupio i odmah izabrao odbor za nagodu, da vieća s ugarskim; te se je dogovaranje završilo istom godine 1868. mjeseca rujna: a posliedak toga dogovaranja: hrvatsko-ugarska nagoda dobila je kraljevsku sankciju previšnjim odpisom od 8. studenoga 1868,[2] i u saboru proglašena bila.

I tako dolazimo do glavnog temeljnog zakona našega državnoga ustrojstva, do hrvatsko-ugarske nagode, za koju mora svatko priznati, da je ona velik napredak naprama našemu stanju u oči god. 1848, jer se je njome ne samo utvrdila naša samostalnost, već i osigurala naša narodnost; te se možemo mnogo slobodnije kretati u političkom i narodnostnom pogledu nego li do godine 1848.

---

[1] Dr. B. Šulek: Hrvatski ustav ili konstitucija. Zagreb. 1883.

[2] Proglašen u sborniku zakonâ i naredabâ valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, kom. V. broj 14. izdan i razposlan dne 30 studenoga 1868.

Digitized by Google

POGLAVJE PRVO.

Temeljni zakoni.

I.

Hrvatsko-ugarska nagoda.

1.

Zakonski članak I.

sabora kraljevinâ Hrvatske, Slavonije i Dalmacije,

o nagodi[1],

koju sklopiše s jedne strane kraljevina Ugarska, sjedinjena s Erdeljem, s druge strane kraljevina Hrvatska i Slavonija,

za izravnanje postojavših izmedju njih državopravnih pitanja.

Pošto su kraljevine Hrvatska i Slavonija tečajem stoljećâ koli pravno toli faktično spadale ka kruni sv. Stjepana, i pošto je u pragmatičkoj sankciji takodjer izrečeno, da su i zemlje krune ugarske medjusobno nerazdružive: to su na ovih temeljih s jedne strane kraljevina Ugarska sjedinjena s Erdeljem, s druge strane kraljevina Hrvatska i Slavonija za poravnanje nastavših medju sobom državopravnih pitanja sklopile sliedeću nagodbu:

§. 1. Kraljevina Ugarska sjedinjena s Erdeljem i kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija sačinjavaju jednu te istu državnu zajednicu tako napram ostalim pod vladom Njegovog Veličanstva stojećim zemljam, kao što i napram inim državam.

§. 2. Iz ove državne zajednice i skupnosti sliedi, da se ima kralj kraljevinâ Ugarske i Dalmacije, Hrvatske i Slavonije jednom te istom krunom i jednim te istim krunitbenim činom okruniti, i za sve pod krunom sv. Stjepana stojeće kraljevine na zajedničkom saboru svih kraljevinâ zajednička krunitbena zaviernica utanačiti i izdati.

Izvornik ove krunitbene zaviernice ima se uz magjarski sastavak i jezikom hrvatskim sastaviti, i kraljevinam Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji izdati i u njemu cielokupnost i zemaljski ustav kraljevinâ Dalmacije, Hrvatske i Slavonije zajamčiti.

Krunitbena zaviernica od godine 1867. ima se naknadno takodjer izvorno hrvatskim jezikom sastaviti, i sa-

---

[1] Sankcioniran dne 8. studenoga 1868. Proglašen u saboru kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije dne 18. studenoga 1868.

Digitized by Google

boru kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije što prije poslati.

§. 3. Iz gore spomenute nerazdružive državne zajednice sliedi nadalje, da glede svih onih predmeta, koji su svimkolicim kraljevinam krune ugarske i ostalim zemljam Njegovog Veličanstva zajednički, ili koji se zajedničkim sporazumkom razpravljati imadu, treba da bude kraljevinam Ugarskoj i Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji jedno te isto zakonito zastupstvo, zakonodavstvo i što se izvršbe (eksekutive) tiče, zajednička vlada.

§. 4. Kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija pripoznavaju zakonski članak XII. god 1867. ugarskoga sabora, koji označuje zajedničke poslove medju kraljevinami krune sv. Stjepana i ostalimi zemljami Njeg. Veličanstva zatim i poslove, koji premda nisu zajednički obim ovim strankam, nu ipak se zajedničkim sporazumkom njihovim razpravljati imadu, i koji ustanovljuje način njihova rukovodjenja, — istom tako pripoznavaju i već na temelju ovoga zakona oživotvorene nagodbene ustanove, osobito zak. čl. XIV., XV. i XVI. od g. 1867. i za se kriepostnimi i obveznimi, nu ipak uz tu naročitu ogradu, da se u buduće slični temeljni zakoni i nagodbe samo zakonitim sudielovanjem kraljevinâ Dalmacije, Hrvatske i Slavonije stvarati mogu.

U ovom stavku spomenuti temeljni zakon i zakonski članci imaju se naknadno u izvornom hrvatskom sastavku takodjer izdati i proglašenja radi saboru kraljevinâ Dalmacije, Hrvatske i Slavonije što prije poslati.

§. 5. Izim onih predmeta, koji su kraljevinam krune sv. Stjepana i ostalim zemljam Njegovog Veličanstva zajednički ili koji se zajedničkim njihovim sporazumkom razpravljati imadu, postoje još i drugi kraljevine Ugarske i kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije jednako se tičući poslovi, glede kojih se ovom nagodom priznaje potreba zajedničkoga zakonodavstva i zajedničke vlade za sve zemlje krune ugarske.

§. 6. Takav je prije svega zajednički posao za sve kraljevine krune sv. Stjepana: opredieljivanje troškova za previšnji kraljevski dvor.

§. 7. Zajednički su poslovi nadalje: dozvoljivanje novakâ, zakonarstvo za obranbeni sustav i vojnu dužnost i odredbe glede ponamieščivanja i obskrbljivanja vojske, glede česa se ipak za kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju odredjuje:

a) da se broj novakâ na Dalmaciju, Hrvatsku i Sla-

Digitized by Google

voniju iz kontingenta zajednički opredieljenoga odpadajući odmieri po razmjerju ukupnoga pučanstva njihovoga; pri čemu se samo po sebi razumieva, da se u slučaju promjene sadanjega obranbenoga sustava, propisi novoga obranbenoga sustava takodjer u kraljevinah Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji uvesti imadu;

b) da se novaci iz kraljevinâ Dalmacije, Hrvatske i Slavonije uvrstiti imadu u vojne pukovnije istih kraljevina; napokon

c) da se pri uvršćivanju novaka obzir uzeti ima na njihovo usposobljenje za stanovite struke vojničtva, pa da se novaci iz Primorja najvećma uvršćivaju u pomorsku vojsku.

§. 8. Zajednički su kraljevini Ugarskoj i kraljevinam Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji tako u obziru zakonarstva, kao što i u obziru vladavine na sdola opisani način financijalni poslovi takodjer. Prema tomu spada na zajednički državni sabor svih kraljevina krune ugarske: ustanovljivati zajednički porezni sustav, dozvoljivati izravne i neizravne poreze tako glede vrsti kao i brojevnih stavaka istih poreza, istom tako razpisivati poreze, rukovoditi i utjerivati jih, uvadjati nove poreze, ustanovljivati proračun zajedničkih troškova, kao i pregledavati godišnje zaključne račune, tičuće se troškova za zajedničke poslove; — zatim spada na isti sabor: kontrahiranje novoga i konvertiranje već obstojećega državnoga duga; — nadalje uprava, prodaja, preinačivanje i obterećivanje nepokretnih državnih dobara, razpolaganje o monopolih i kraljevskih prihodih (regalia majora) i u obće svaka odredba, odnoseća se na takove financijalne predmete, koji su svim zemljam krune sv. Stjepana zajednički; s onim ipak ograničenjem, da, ako bi se radilo o prodaji državne dalmatinsko-hrvatsko-slavonske nepokretne imovine u zemljah i šumah[1], o tom se i sabor kraljevinâ Dalmacije Hrvatske i Slavonije sasluhnuti ima, pa da se bez njegove privole prodaja takova izvesti nemože.

Glede svih ovih predmeta zajedničko financijalno upraviteljstvo, koje vodi zajedničkomu saboru odgovorni kraljevski ugarski ministar financija, proteže se i na kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju.

§. 9 Svim kraljevinam krune ugarske zajednički po-

[1] „Šumah" ncima u magjarskom tekstu ovog zakona [čl. XXX. god. 1868. ugarskoga sabora], već samo „zemaljski posjed" [Földbirtok]; s toga je u § 2. hrv. zak. čl. 34. od god. 1873. uglavljeno: da izraz „državna nepokretna imovina u sebi sadržaje i državne šume.

Digitized by Google

slovi su nadalje: novčarstvo, kovani novac i bankarstvo, kano i ustanovljenje sustava novčanoga i obćenitoga novčanoga mjerila, izpitivanje i odobravanje onih trgovačkih i državnih ugovora, koji se jednako tiču svih zemaljâ krune sv. Stjepana, ili se odnose na zemljištnu promjenu[1]; odredbe glede banakâ, zavodâ za vjeresiju i osiguravanje, povlastica, miere i vage; zatim zaštita maraka muštra, punciranje, vlastničtvo književnih i umjetnih proizvoda, pravo pomorsko, trgovačko, mienbeno i rudno, te u obće trgovina, mitnice i malte, brzojavi, pošte, željeznice, luke, brodarstvo i one državne ceste i rieke, koje se kraljevine Ugarske i kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije jednakim načinom tiču.

§. 10. Zajedničko je zakonodavstvo takodjer glede ustanova ob obrtih, razumievajuć ovamo i kućarenje, o družtvih, kojim nije svrha zajedničkoga tečenja ili dobitka, o putnih listovih, redarstvu nad inostranimi, o državljanstvu i domaćinstvu.[2]

§. 11. Kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija pripoznavaju, da bi one dužne bile polag svoje porezne snage pridonašati za one troškove, koje s jedne strane kraljevinam ugarske krune i ostalim zemljam Njegovog Veličanstva priznani zajednički poslovi iziskuju.

§. 12. Ovo poreznoj snazi primjerno razmierje polag istih službenih podataka, na kojem temelju je zemljam ugarske krune prinosbeno razmierje za pokriće troškova zajedničkih poslova sa ostalimi zemljami Njegovog Veličanstva medjusobno na 10 godina ustanovljeno, čini za isto ovo vrieme za kraljevinu Ugarsku s Erdeljem 93/5592201, za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju 6,4407799 postotaka.[3]

§. 13. Pošto bi pako svikolici čisti dohodci kraljevina Hrvatske i Slavonije onu svotu, koja bi po spomenutom u gornjem paragrafu poreznoj snazi primjernom ključu za troškove zajedničkih poslova na njih odpala, u sadanjih okolnostih samo tako pokriti mogli, ako bi ove kraljevine takodjer veći dio od troškova za svoju samoupravu potrebitih u tu svrhu podavale; s toga se kraljevina Ugarska obzirom na obnovljenje onoga bratskoga odnošaja, koji je

---

[1] Rieči: „ili se odnose na zemljištnu promjenu“ nenalaze se u magjarskom tekstu.

[2] Na konou ovoga paragrafa izpušten je u hrvatskom tekstu završetak, koji se u magjarskom tekstu nalazi, i to: „nego izvršba (eksekutiva) za ove predmete pridržaje se kraljevinam Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji.“

[3] §. 12. promienjen je §-om 2. zakona od 27. studenoga godine 1880. o inartikulaciji financijalne nagode.

Digitized by Google

medju njom i medju kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom od stolieća obstojao, drage volje sjedinjuje s ovimi kraljevinami u tom, da se ponajprije iz dohodaka kraljevina Hrvatske i Slavonije povuče stanovita svota, koja se od vremena do vremena za troškove samouprave nutarnje ovih kraljevina po nagodbi ustanovi, a ostala svota od pokrića potrebština nutarnje samouprave preostavša, da se obrati za obće potrebite troškove zajedničkih poslova.[1]

§. 14. Na temelju načela u predidućem paragrafu izraženoga s jedne strane medju kraljevinom Ugarskom i s druge strane medju kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom sliedeća se sklaplja financijalna pogodba.[2]

§. 15. Potrebština nutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije za vrieme onih 10 godina, dok traje medju kraljevinami krune ugarske i medju ostalimi zemljami Njegovog Veličanstva obstojeća nagodba, ustanovljuje se sa 2.200.000 for.

§. 16. Ova svota ima se ponajprije sa 45 postotaka od njihovih izravnih i neizravnih poreza i drugih javnih dohodaka pokrivati, to jest toliki postotak sveukupnih dohodaka ovih kraljevina ima se izručivati u onu hrvatsko-slavonsku zemaljsku ili municipalnu blagajnu, kamo će to združenih kraljevina zakonarstvo ili vlada željeti.

§. 17. Postotak od 55 iz svih dohodaka javnih kraljevina Hrvatske i Slavonije imat će se za pokriće zajedničkih troškova u zajedničku državnu blaganju izručivati.

§. 18. Izmedju dohodaka onih, koji će se po §§. 16. i 17. za potrebštinu nutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije i za troškove zajedničkih poslova podieliti, izuzimlju se:

a) potrošarine od vina i mesa, koje se u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji polag dosadanje porabe nadalje takodjer na pokriće obćinskih potrebština obraćati mogu;

b) dohodci od mitnica u sliedstvu zak. čl. VII. godine 1867.[3]

§. 19. Ako bi se zemljištni obseg kraljevina Hrvatske i Slavonije faktičnim pridruženjem Dalmacije ili sjedinjem uprave vojničke krajine povećao: dohodci teritorija sa

---

[1] §. 13. popunjen je §-om 3. zakona od 27. studenoga godine 1880.

[2] §§. 15. 16. i 17. stavljeni su izvan krieposti najprije §-om 3. zak čl. 34. od godine 1873. a najposlie ustanovljeni §-om 5. zakona od 27. stud godine 1880.

[3] Ovaj §. preinačen je §-om 6. zakona od 27. stud. god. 1880.

Digitized by Google

kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom sjedinjenoga imat će se takodjer po ključu ustanovljenom u §§. 16. i 17. podieljivati medju troškove nutarnje uprave kraljevina ovih i troškove zajedničkih poslova.

§. 20. Obstojeći za sada zemaljski namet, kao što u kraljevini Ugarskoj, ima se u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji spojiti sa državnimi porezi.

§. 21. Zemljorazteretni namet pako ima i nadalje rukovoditi zemljorazteretno ravnateljstvo ovih kraljevina i financijalno ravnateljstvo ima ga u blagajnu zemljorazteretnoga ravnateljstva izručivati sve dotlie, dok se podpuno neizplati zemljorazteretni zemaljski dug kraljevine Hrvatske i Slavonije. Sa svim tim uzdržaje se zajedničko jamstvo kraljevina krune ugarske za ovaj zemljorazteretni dug nadalje takodjer i u tu svrhu možebit potrebita pripomoć predujmivat će se iz zajedničke državne blagajne polag dosadanjega načina i običaja.

§. 22. Kraljevski ugarski ministar financija vodi izvršbu (eksekutivu) u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji glede izravnih i neizravnih poreza, dohodaka od državnih monopola, biljegovine, taksâ, pristojba i dohodaka od državnih dobara po ravnateljstvu financijalnom zagrebačkom, koje on imenuje.

§. 23. Oni odjeli zemaljskoga računovodstva zagrebačkoga, koji rukovode predmete u području autonomne vlade kraljevina Hrvatske i Slavonije spadajuće, podpadaju u svakom obziru odredjivanju ovih kraljevina. Nu posliedci vodjenih po ovih računovodstvenih odjelih zaključnih računa imat će se zajedničkomu ministru financija priobćivati u tu svrhu, da se financijalni podatci svih zemalja ugarske krune podpuno sastavljati uzmognu.

§. 24. Autonomna zemaljska vlada i oblasti kraljevina Hrvatske i Slavonije imadu u osiguravanju i utjerivanju javnih dohodaka sa svom pripravnošću podupirati orgâne zajedničke financijalne vlade i točno izpunjivati zakonite odredbe ministra financija zajedničkomu saboru odgovornoga.

§. 25. Ako postotak 45 od svihkolicih dohodaka u gdjekojih godinah nebi mogao pokriti sgora (§. 15.) ustanovljenu potrebštinu nutarnje uprave kraljevina Hrvatske i Slavonije, tada će kraljevina Ugarska manjak predujmiti.

§. 26. Bude li obratno spomenuti postotak 45 nadvisio svotu, koja je za potriebštine nutarnje uprave kralje-

Digitized by Google

vina Hrvatske i Slavonije nagodbom ustanovljena, to će se višak obratiti na pokriće zajedničkih troškova.[1]

§. 27. Nu budu li dohodci kraljevina Hrvatske i Slavonije povećanjem porezovne snage nadvisili onaj dio zajedničkih troškova, koji bi po ključu poreznoj snagi primjerenom i u §. 12. opredieljenom na njih spao: to će višak ovaj na razpolaganje kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji pripasti, bez da bi ove kraljevine zato bile dužne one svote naknadno pokriti, koje u predidućih godinah glede zajedničkih troškova uplatile nisu.

§. 28. Obračunavanje o dohodcih kraljevina Hrvatske i Slavonije ima se načiniti po načelih u predidućih paragrafih spomenutih, i takovo skupa sa zaključnimi računi svih zemalja krune ugarske u isto vrieme predložiti zajednićkomu zakonodavstvu svih kraljevina ugarske krune.

Ovdje izpitani račun priobćiti će se znanja radi saboru kraljevina Hrvatske i Slavonije.

§. 29. Posebni izkaz o dohodcih kraljevina Hrvatske i Slavonije moći će se početi voditi poslie oživotvorenja nagodbe i samo s 1. siečnja god. 1869. Dok nagodbu neprimu oba zakonodavstva, i dok ju nepotvrdi Njeg. Veličanstvo, bit će proračun od g. 1867. pravilom glede kraljevina Hrvatske i Slavonije za doznačivanje troškova njihove samouprave.

§. 30. Iz poreznih zaostataka kraljevina Hrvatske i Slavonije, koji su do konca godine 1867. uključivo nastali, i koji se utjerati mogu, imade se postotak 63 obratiti na potrebštine nutarnje samouprave rečenih kraljevina, postotak 37 usuprot spada u zajedničku državnu blagajnu.

§. 31. Pravo zakonarsko glede onih predmeta, koji su kraljevinam ugarske krune i ostalim zemljam Njegovog Veličanstva zajednički, ili se njihovim medjusobnim zajedničkim sporazumkom obavljati imadu, kao i glede onih poslova, koji se u gornjih paragrafih za svekolike kraljevine ugarske krune zajedničkimi označuju, pripada zajedničkomu saboru svih kraljevina ugarske krune, koji se svake godine u Peštu sazvati imade.

§. 32. Na tom zajedničkom saboru biti će kraljevine Hrvatska i Slavonija po razmierju broja njihovoga pučanstva zastupane sa 29 zastupnika; ovamo nerazumievajući grad Rieku s njegovim kotarom s razloga u 66. paragrafu navedenoga. — Ako bi se broj zastupnika ugarskoga sabora

---

[1] §§. 25. i 26. zak. čl. I. ukinuti su sa §.om 3. zakonskoga članka 34. od godine 1873.

Digitized by Google

s vremenom promienio, imati će se broj zastupnika za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju uz priuzdržanje razmierja pučanstva ustanoviti po istih načelih, koja budu upotrebljena kod opredieljivanja broja zastupnika kraljevine Ugarske.

§. 33. Ako se pučanstvo kraljevina Hrvatske i Slavonije budi sjedinjenjem uprave vojne krajine, budi sdruženjem Dalmacije umnoži: tada će se broj zastupnika sdruženih kraljevina povisiti upravó po istom razmierju, u kom se njihovo pučanstvo umnožalo bude.[1]

§. 34. Kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija biraju svoje zastupnike na zajednički sabor iz sredine vlastitoga svoga sabora, i to za cielo ono vrieme, dokle traje zastupnička vlast zastupnika zajedničke zastupničke kuće. — U slučaju ako bi medjutim razpušten bio sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, ostaju njihovi zastupnici na zajedničkom saboru tako dugo, dok novosazvani sabor nebude izabrao druge zustupnike.[2]

§. 35. Zastupnici kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije vrše na zajedničkom saboru osobno pravo razpravljanja i odvietovanja u svih poslovih, koji su u predidućih paragrafih zajedničkimi pripoznati, upravo tako samostalno i bez ikakva naputka, kao god ostali članovi zajedničkoga sabora.

§. 36. Kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija odaslati će takodjer iz svoga sabora 2 zastupnika u kuću velikaša zajedničkoga sabora.[3]

§. 37. Velikaši i oni crkveni i svjetovni dostojanstvenici kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, koji su u ugarskoj velikaškoj kući prije god. 1848. imali pravo siela i osobnoga glasa, bit će istim pravom i u buduće članovi kuće velikaša zajedničkoga sabora sve dotle, dok se ova kuća na drugih temeljih neuredi.

---

[1] §§. 32. i 33. promienjeni su najprije §-om 1. zak. čl. 34. od godine 1873.. kojim je, uslied spojenja dvijuh varaždinskih krajiških pukovnija, vojničke obćine senjske i belovarske, grada Ivanića i obćine sisačke, broj zastupnika povišen na 34; a zatim stavljeni su isti paragrafi posve izvan krieposti sa §§. 1. 2. 3. i 4. zak. čl. od 25. ožujka godine 1881; sa kojim je broj na zajednički državni sabor odašiljati se imajućih zastupnika kraljevine Hrvatske i Slavonije bez obzira na razmjer pučanstva ustanovljen za buduće sa četrdeset. —

[2] §-om 4. zakonskega članka XXXIV. od godine 1873. uglavljeno je, da se k ovom paragrafu ima na kraju dodati sliedeća alineja; „U slučaju spomenutom imade se sabor kraljevina Hrvatske i Slavonije, računajuć od razpusta njegova za tri mjeseca sazvati.“

[3] Ovaj paragraf ukinut je §-om 1. zakona od 25. ožujka god. 1881.

Digitized by Google

§. 38. Zajednički poslovi će se na zajedničkom saboru u koliko je moguće razpravljati prije svega i uzastopce, te će se u svakom slučaju obzir uzeti na to, da se zastupničtvu kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ostavi vrieme najmanje trijuh mieseca za razpravljanje vlastitih samoupravnih poslova na domaćem njihovom saboru.

§. 39. Svi troškovi zajedničkoga sabora, dakle i dnevnice i konakovina[1] zastupnika kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije namiruju se iz zajedničke državne blagajne.

§. 40. Čim kraljevine ugarske krune jedan dio zadatakâ zajedničkoga svoga sabora, naime ustanovljenje troškova, potrebitih za one zajedničke poslove, koje iz pragmatičke sankcije proiztičućimi pripoznavaju, izvršavaju sredstvom poslanstva (delegacije) iz sredine svoje izabranoga, to će se po zajedničkom saboru izmedju zastupnika kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije birati toliko lica u ugarsku delegaciju, koliko ih zahtjeva ključ, po kom ove kraljevine, učestvuju na zajedničkom saboru.[2]

§. 41. Prema tomu se odredjuje, da će se izmedju zastupnika kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od strane zastupničke kuće četiri zastupnika, a od strane velikaške kuće jedan član birati u delegaciju ugarsku.

§. 42. Ako se broj zastupnika dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoga sabora umnoži uslied zemljištnoga povećanja u §. 33. napomenutoga: povisiti će se po razmjerju tomu povećanju odgovarajućem broj onih članova, koji se izmedju zastupnika kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije biraju u delegaciju ugarsku.[3]

§. 43. Glede svih onih poslova, koji su z. čl. XII. godine 1867 i ovom nagodbom svim zemljam krune ugarske zajedničkimi izjavljeni, izuzam u §. 10. navedene predmete, vodi središnja u Budimpešti stolujuća vlada izvršbu sredstvom vlastitih svojih organa takodjer u kraljevinah Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji.

§. 44. Obzirom na zastupanje interesa kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ima se za iste kraljevine

---

[1] Konakovinu ustanovljuje zakonski članak XXV. od godine 1869. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora o stanarini narodnih zastupnika; koji glasi:

§. 1. Stanarina narodnih zastupnika ustanovljuje se na godišnjih 800 for. austr. vried.

§. 2. Ovaj zakon stupa u kriepost 20. travnja 1870. (Sbornik zakona i naredaba od god. 1870. (kom. XIV. br. 46. str. 270.)

[2] Ovaj paragraf ukinut je §-om 1. zakona od 25. ožujka 1881.

[3] Isto tako.

Digitized by Google

imenovati jedan posebni dalmatinsko - hrvatsko - slavonski ministar bez listnice kod središnje vlade u Budimpešti. Taj ministar je član ukupnoga ministarskoga vieća, imajući u njem pravo odvieta, pa je odgovoran zajedničkomu državnomu saboru. On će biti svezom izmedju Njegovog cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva i zemaljske vlade kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.[1] —

§. 45. Središnja vlada nastojati će, da u obsegu kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije sporazumno postupa sa autonomnom vladom istih kraljevina; nu budući da je središnja vlada za postupak svoj odgovorna zajedničkomu saboru, na kom su i kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija zastupane, s toga će zemaljska vlada istih kraljevina i njene oblasti podpomagati središnju vladu u obziru njenih odredaba, pače takove i neposredno izvršivati na toliko, na koliko središnja vlada vlastitih svojih organa ondje imala nebi. —

§. 46. Kraljevine Dalmacija, Hrvatska i Slavonija pako na njihovo zahtievanje osiguravaju se, da će središnja vlada tako činovnike za hrvatsko-slavonske odsjeke, koji će se kod iste središnje vlade ustrojiti, kao takodjer i one svoje organe, koji će u obsegu kraljevina ovih uredovati, obzirom na potrebitu strukovnu vještinu, u koliko to samo moguće bude, imenovati izmedju domaćih sinova kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

§. 47. Glede svih onih predmeta, koji ovom nagodom nisu priuzdržani zajedničkomu saboru i središnjoj vladi, pripada kraljevinam Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji pravo podpune samouprave (autonomije) tako u području zakonarstva kao i izvršbe.

§. 48. S toga razloga spada u djelokrug podpune autonomije kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije zakonarstvo i uprava u svih poslovih nutarnjih, bogoštovja nastave i pravosudja, amo računajuć sudbenost u svih molbah, izim sudbenosti pomorskoga prava.

§. 49. U pogledu zaklada vjerozakonskih i nastav-

---

[1] §-om 5. zakonskog članka XXXIV. od god. 1873. dopunjen je ovaj §. sliedećim dodatkom: „u svojstvu tom podastire on bez promjene i bez odvlake Njegovu Veličanstvu predstavke banove, i u slučaju samo, kada bi s gledišta državne zajednice ili zajedničkih interesa zakonskim člankom I. godine 1868. ustanovljenih nastala, dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Njegovu Veličanstvu istodobno ali odieljeno, istih se tičuće primjetbe svoje, dotično zajedničke vlade ugarske.“

Digitized by Google

nih imadu se tražbine tičuće se prošlosti, putem medjusobnoga obračunavanja izjednačiti.[1]

§. 50. Na čelu autonomne vlade kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije stoji ban, koji je odgovoran saboru istih kraljevina.

§. 51. Bana kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije imenuje Njeg. ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo na predlog i uz premapodpis zajedničkoga kr. ugarskoga ministarskoga predsjednika.

§. 52. Gradjansko dostojanstvo bana odlučuje se za buduće od dostojanstva vojničkoga, pa se pravilom ustanovljuje, da odsele vojnička osoba nemože imati ikakva upliva na gradjanske poslove u kraljevinah Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji.[2]

§. 53. Banu gradjanskoga stališa biti će i odsada naslov: „Ban kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije" i časti banskoj pripadati će sva ona prijašna preimućtva i dostojanstva, koja se slažu s njegovim novim položajem. Po tom i nadalje ostaje članom kuće velikašâ zajedničkoga sabora.[3]

§. 54. Na temelju predloga banova ustanoviti će sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije dalnje ustrojstvo autonomne zemaljske vlade s previšnjim privoljenjem ces. i kr. apoštolskoga Veličanstva.[4]

§. 55. Iza previšnje potvrde ove nagode ima se odmah dokinuti hrv.-slav. dvorska kancelarija.

§. 56. U svemkolikom obsegu kraljevina Hrvatske i Slavonije službeni je jezik hrvatski toli u zakonodavstvu, koli u sudstvu i upravi.

§. 57. Za organe zajedničke vlade ustanovljuje se takodjer hrvatski jezik službenim jezikom unutar granica kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

§. 58. Predloge i spise u hrvatskom jeziku sastav-

---

[1] Ovaj paragraf dopunjen je najprije §-om 6. zak. člankom XXXIV. od godine 1873., a zatim konačno uglavljeno §-om 7. zakona od 27. studenoga godine 1880. sliedeće: „Pošto su u smislu §. 1. ovoga zakona medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom postojale tražbine i dužnosti izravnane: to se ima pripadajući Hrvatskoj i Slavoniji dio vjerozakonskih i naukovnih zaklada prema §. 49. zakonskog članka I. od god. 1868. i prema §. 6. zakona od 30. studenoga 1873. izručiti autonomnoj vladi rečenih kraljevina."

[2] Ovaj paragraf ukinut je §-om 7. zak. čl. XXXIV. od god. 1873.

[3] Ukinut §-om 8. zak. čl. XXXIV. od godine 1873.

[4] Ustrojena sa zak. čl. II. godine 1869. Vidi dalje.

Digitized by Google

ljene, pa iz kraljevina Hrvatske i Slavonije na zajedničko ministarstvo podnešene, imade to ministarstvo primati i riešitbe svoje na istom jeziku izdavati.

§. 59. Obzirom na to, da su kraljevine Hrvatska i Slavonija politički narod, imajući posebni svoj teritorij i u pogledu nutarnjih svojih poslova vlastito zakonodavstvo i autonomnu vladu, ustanovljuje se nadalje, da se zastupnici istih kraljevina tako na zajedničkom saboru, kao i u delegaciji mogu služiti i jezikom hrvatskim.

§. 60. Na zajedničkom saboru stvoreni i podpisom Njegovog ces. i kralj. apoštolskoga Veličanstva providjeni zakoni izdavat će se za kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju u izvorniku hrvatskom i odaslati saboru tih kraljevina.

§. 61. U poslovih autonomnih imadu se unutar granica kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije upotrebljivati sjedinjene boje i grbovi istih kraljevina, potonji providjeni krunom sv. Stjepana.[1]

[1] Pošto §. 61. zak. čl. od god. 1868. naročito odredjuje, da se u poslovih autonomnih unutar granica kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije upotrebljivati imadu sjedinjene boje i grbovi istih kraljevina, potonji providjeni krunom sv. Stjepana, upućuje se (naslov) pod osobnom odgovornošću uredskoga predstojnika, da u tamošnjem području gore pozvanu zakonsku ustanovu, na koliko to možda već učinjeno nije, neodložno izvesti učini; imenito, da sve na zemaljskih cestah nalazeće se putokaze, brklje, stupove ili ine predmete, koji imaju biti providjeni zemaljskimi bojami, ako propisane boje na sebi nenose, istimi naličiti učini. (Nar. zemalj. vlade unut. odjela od 19. srpnja 1876. br. 14045.) — Poredanje zemaljskih boja ima vazda takovo biti, da je prva najsgornija pruga crvena, druga biela i treća modra, četvrta opet crvena, peta biela itd. Svako drugo redanje boja, pače isto redanje, ali početak drugom nego li crljenom bojom, je protupropisno, ter se imade posvud odmah odstraniti i izpraviti. S toga imat će (naslov) ove stupove noseće mjestne tablice, putokaze itd. koji su dosele u Slavoniji bili oličeni bielo-modrom bojom, a u Hrvatskoj bielo-crvenom, prema onomu propisu s mjesta izpraviti, ter propisnimi zemaljskimi bojami naličiti dati. Za podpunu ubaviest (naslova) glede izpravnosti upotrebiti se imajućeg grba, dostavlja se (naslovu) nadalje po jedan odtisak zemaljskoga grba sa sliedećim opisom: Zemaljski grb nalazi se na štitu ozdo šiljastom i u tri polja razdieljenom. Gornje polje na lievo sadržava grb hrvatski, sastojeći iz crljeno-bielih kocaka. Gornje polje na desno od gledaoca sadržava grb dalmatinski t. j. tri krunjene leopardove glave na modrom polju. Dalnje popriečno polje sadržava grb Slavonije, sastojeći iz naravnimi bojami bojadisane, od desna na lievo koracajuće, kune na crvenom polju, iznad i izpod istoga srebrena pruga u modrom polju, predstavljajuća rieke Savu i Dravu a u gornjem modrom polju zviezda Danica. Nad ovim štitom nalazi se kruna sv. Stjepana. Pošto je samo ovaj ovako opisani grb zemaljski grb, to se tamo, gdje se ima rabiti zemaljski grb, nesmije odsele više rabiti grb hrvatski ili grb slavonski, već se samo gore opisani grb zemaljski rabiti može. S toga imat će (naslov) nastojati, da u tamošnjem području kod pojedinih družtva, zavoda i poduzeća, ovlaštenih po zakonu na porabu zemaljskoga grba, ovaj samo u propisanom obliku rabljen bude. (Nar. zem. vlade nut. odj. od 16. studenoga 1876. br. 18307.)

Digitized by Google

§. 62. Kod označivanja poslova, svim kraljevinam krune ugarske zajedničkih, upotrebljuju se sjedinjeni grbovi kraljevina Ugarske i Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

§. 63. Za razpravljanja zajedničkih poslova imade se uz ugarsku zastavu i sjedinjena zastava kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije razviti na sgradi, u kojoj se obdržava zajednički sabor zemalja krune ugarske.

§. 64. Na kovanom novcu ugarske krune ima se kraljevskomu naslovu uvrstiti takodjer naslov kralja Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.

§. 65. Kraljevina Ugarska priznaje zemljištnu cielokupnost kraljevina Hrvatske i Slavonije i nastojati će o tom, da se ova oživotvori.

Napokon će ona i u buduće uskorivati, da se onaj dio vojne krajine, koj ka kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji spada, skupa sa vojnimi krajiškimi komuniteti sjedini sa pomenutimi kraljevinami u obziru zakonodavstva, uprave i sudstva,[1] i kako je do sada višeput rieč digla, neće i u buduće prestati temeljem prava sv. ugarske krune zahtievati, da se Dalmacija pridruži kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji; nu svakako se bude Dalmacija ob uvjetih ove inkorporacije saslušati imala.

§. 66. U smislu prijašnjega paragrafa priznavaju se kao k teritoriju kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije spadajuće:

1. Sve ono zemljište, koje sada skupa s gradom i kotarom bakarskim spada k županiji riečkoj, s izuzećem grada i kotara riečkoga, koji grad, luka i kotar sačinjavaju posebno s ugarskom krunom spojeno tielo (separatum sacrae regni coronae adnexum corpus), i glede kojega kao takova, posebne autonomije i na nju protežućih se zakonodavnih i upravnih odnošaja uredjenja, imat će se putem odborskih razprava izmedju sabora kraljevine Ugarske i sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i grada Rieke obće sporazumljenje postići.

2. Županija zagrebačka sa gradovi Zagrebom i Karlovcem i slobodnim kotarom turopoljskim;

3. Županija varaždinska s gradom Varaždinom;

4. Županija križevačka s gradovi Križevci i Koprivn com;

[1] Sjedinjenje ovo uzakonjeno je §-om 1. zakonskoga članka XL. od godine 1882.

Digitized by Google

5. Županija požežka s gradom Požegom.
6. Županija virovitička s gradom Osiekom.
7. Županija sriemska.

Nadalje sliedeće krajiške pukovnije:[1]

1. Lička.
2. Otočka.
3. Ogulinska.
4. Slunjska.
5. Banovačka prva.
6. Banovačka druga.
7. Varaždinsko-križevačka.
8. Varaždinsko-gjurgjevačka.
9. Gradiškanska.
10. Brodska.
11. Petrovaradinska.[2]

Napokon sadašnja Dalmacija.

§. 67. Kraljevina Ugarska privoljuje na to, da se mit-

---

[1] Obadvije varaždinske krajiške pukovnije, zatim vojne obćine Senj, Belovar, tvrdja Ivanić i Sisak predane su pod gradjansku upravu sa cesaro-kraljevskimi naredbami od 8. lipnja 1871. uzakonjenimi po saboru kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije sa zakonskim člankom od 30. prosinca 1873. ob uzakonjenju previšnjih odredaba od 8. lipnja 1871. (Sbornik godine 1874. kom. IV. br. 5.) Uslied toga je sa zakonskim člankom XXXIV. od god. 1873. §-om 9. preinačen ovaj paragraf na sliedeći način: Iza 7. točke prve alineje uvršćuje se: „8. županija belovarska.“ Izmedju krajiških pukovnija pak, izbrojenih u istom §-u, izpuštaju se: „7. varaždinsko-križevačka i 8. varaždinsko-gjurgjevačka.“ — Budući je pako sa ces. kralj. manifestom od 15. srpnja 1881. i ostala vojna krajina stavljena pod gradjansku upravu, to je dotično sjedinjenje uzakonjeno §-om 1. zakonskoga članka XL. od godine 1882. koji glasi: „Pošto su previšnje naredbe Njegovog Veličanstva od 8. lipnja 1871. izdane u svrhu dokinuća vojnog sustava u hrvatsko-slavonskoj krajini jur provedene, a stanovničtvo vojne krajine na temelju previšnjega manifesta od 8. kolovoza 1873. u pogledu obranbene dužnosti ostalomu pučanstvu zemalja krune ugarske uzporedjeno; pošto je uprava u cielom području hrvatsko-slavonske krajine uredjena kao uprava gradjanska, i pošto je Njegovo Veličanstvo u smislu domaćih zakona, naročito §. 65. zakon. članka XXX. godine 1868., previšnjom naredbom od 15. srpnja 1881. blagoizvoljelo odrediti, da se i onaj dio hrvatsko-slavonske krajine, koj do sada još nije bio utjelovljen, s istoimenimi zemljami krune ugarske sjedini, ter dočim je uslied toga dosadanja posebna uprava bivše hrv.-slavon. krajine dne 1. kolovoza 1881. faktično prestala: s toga se ovo sjedinjenje uzakonjuje.“

[2] Sve gore navedene županije i krajiške pukovnije reorganizovane su sa zakonom od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih. (Sbornik god. 1886. kom. III. br. 8.) po kojem postoji sada u cieloj kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji sliedećih osam županija: ličko-krbavska sa gradovi Senj i Bag, modruško-riečka sa gradom Bakrom, zagrebačka sa gradovi Zagreb, Sisak, Karlovac, Petrinja i Kostajnica, varaždinska sa gradovi Varaždin i Koprivnica, belovarsko-križevačka sa gradovi Belovar, Križevci i Tvrdja Ivanić, požežka sa gradom Požegom, virovitička sa gradovi Osiek i Brod, i napokon sriemska sa gradovi Mitrovica, Zemun, Karlovci, Petrovaradin i trgovištem Rumom.

*

Digitized by Google

nice[1] u Zemunu, Mitrovici Rači, Klenaku i Jakovu i donle, dok gore označena zemljištna cielokupnost istinom postane, iz sadanje neposredne središnje uprave izluče, te u znak priznanja zemljištne cielokupnosti podrede zagrebačkomu financijalnomu ravnateljstvu.

§. 68. Kriepost svih zakona i odredaba, koje se nazočnoj nagodbi protive, ima prestati, čim ova nagodba postigne previšnju sankciju.

§. 69. Nasuprot se i za buduće imadu smatrati zajedničkimi pravi i temeljnimi zakoni ugarske krune sva ona ustavna prava i svi oni temeljni zakoni, kojih se užitak i zaštita u prošlosti ravnim načinom protezala kako na kraljevinu Ugarsku tako i na kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, te koji s nazočnom nagodbom u opreci nestoje.

§. 70. Iza kako bude nazočna nagodba postigla previšnju sankciju, imade se ona kao zajednički temeljni zakon uvrstiti u posebne zakonike kraljevine Ugarske i kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije; pa se podjedno ustanovljuje, da ova nagodba nemože biti predmetom zakonodavstva pojedinih nagadjajućih se kraljevina i da promjena iste uzsliediti može samo onim putem, kojim je udielotvorena, pristupom naime svih onih činbenika, koji ju sklopiše.

2.

Zakonski članak

sabora kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 30. studenoga 1873.

o preinaci dotično nadopunitbi nekojih §§. zakončlankom I. godine 1868. medju državne zakone uvrštene nagode,

sklopljene medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom,

radi izravnanja državopravnih pitanja.

Nastavši uslied administrativnoga sjedinjenja dvijuh varaždinskih krajiških pukovnija, vojničke obćine senjske i

---

1 t. j. carinare (Zollämter)

2 Proglašen u sborniku zakona i naredaba valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju godine 1873. komad XX. broj 59. izdanom i razposlanom dne 22. prosinca 1873.; u sborniku ugarsko-hrvatskih skupnih zakona godine 1873. u broju 28. od 16. prosinca kao: zakonski članak XXXIV. zajedničkoga sabora.

Digitized by Google

belovarske, grada Ivanića i obćine sisačke s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom potreba, da se razmjerno povisi broj zastupnika, što ih polag §. 33. zakonskoga članka I. godine 1868. imade sabor kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije šiljati na sabor zajednički, i izjavivši sabor kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije želju, da se preduzme revizija nekojih točaka nagode, sadržane u zak. čl. I. od god. 1868., sklopljena je načinom §. 70. prenaznačenoga zakonskoga članka ustanovljenim glede tih predmeta zajedničkim sporazumljenjem nagoda medju saborom kraljevine Ugarske s jedne i saborom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s druge strane. Ta nagoda, odobrivši, potvrdivši i posvetivši ju Njegovo cesarsko i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo, uvršćuje se ovim kako sliedi medju zakone državne kao zajednički temeljni zakon kraljevine Ugarske i kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije:

§. 1. Sjedinjene budući s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom dvie varaždinske krajiške pukovnije, vojnička obćina senjska i belovarska, grad Ivanić i obćina sisačka: povisuje se na temelju §. 33. zakonskoga članka I. godine 1868. u razmjerju pomnoženja pučanstva od 29. na trideset i četiri (34) broj zastupnika, što ih imade sabor kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije šiljati na sabor zajednički.[1]

§. 2. Rieči §-a 8. zakonskoga članka XXX. od god. 1868. teksta magjarskoga, opredieljujuće, da, što se tiče prodaje u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji ležeće nepokretne imovine državne, zajednički sabor svih kraljevina svete krune ugarske razpolaže s ograničenjem, da se glede toga imade saslušati hrvatsko-slavonsko-dalmatinski sabor, bez kojega privole se nemože izvesti prodaja, — imadu se razumievati: da izraz „državna nepokretna imovina" u sebi sadržaje i državne šume.

§. 3. §§. 15. 16. 17. 25. i 26. zakonskoga članka I. od godine 1868. stavljaju se izvan krieposti, a miesto njih odredjuje se što sliedi:

Potrebština nutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije imade se za vrieme od 1. siečnja godine 1873. počimajuć, dok traje medju kraljevinami krune ugarske i

[1] Ovaj paragraf stavljen je izvan krieposti sa zakonom od 25. ožujka 1881. u kojem se ustanovljuje za budućnost, da bude broj zastupnika, što se od strane Hrvatske i Slavonije imaju pošiljati u zastupničku kuću skupnoga ugarskoga sabora, i to od onoga časa, kada bude i ciela krajina na ustavnom životu sudjelovala, bez obzira na razmjer pučanstva ustanovljen — u staljno brojki od četrdeset, nerazumievajuć ovamo grad Rieku i njezin kotar.

Digitized by Google

medju ostalimi kraljevinami i zemljami Njegova Veličanstva nagoda, sklopljena glede razmjerja prinosa na troškove zajedničkih poslova, prije svega pokrivati sa 45% izravnih i neizravnih poreza i drugih javnih dohodaka istih kraljevina ima se izručivati u onu hrvatsko-slavonsku zemaljsku ili municipalnu blagajnu, kamo će to željeti zakonodavstvo ili vlada sdruženih kraljevina.

Petdeset i pet postotaka svih javnih dohodaka kraljevina Hrvatske i Slavonije imade se za pokriće zajedničkih troškova izručivati u zajedničku blagajnu državnu.

Izračunanje 45% čistih javnih dohodaka kraljevina Hrvatske i Slavonije biva tako, da se od ukupnoga izravnoga i neizravnoga poreza, od prihoda državnih dobara, ležećih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i od inih javnih prihoda odbiju samo izdatci, koji su skopčani s razpisivanjem i utjerivanjem poreza, — nerazumievajuć amo troškove zajedničke uprave financijalne — s administracijom državnih dobara, s nabavom ili proizvadjanjem i neposrednim rukovanjem neizravnih poreza, pristojba i inih javnih prihoda.

Kada nerazvojačeni još dio vojničke krajine bude, dielom ili ukupno sjedinjen administrativno s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, ter se za ukupni tadašnji obseg kraljevina Hrvatske i Slavonije budu mogli ustanoviti koli javni prihodi, toli troškovi nutarnje uprave, — imat će se, ako bi se na temelju tom pokazala potreba, da se preinači gore navedena odredba ovoga zakona, koja za upravne troškove istih kraljevina opredieljuje 45% javnih prihoda kra-kraljevina Hrvatske i Slavonije, — ista preinaka, ako i ne bude nastao bio rok, naznačeni u §. 12. zakonskoga članka I. od godine 1868., s uvaženjem promienjenih okolnosti i pravih potrebština kraljevina Hrvatske i Slavonije udielotvoriti načinom, propisanim u §. 70. zakonskoga članka I. godine 1868.[1]

§. 4. Paragrafu 34. zakonskoga članka I. god. 1868. dodaje se na kraju alinea sliedeća: „u slučaju spomenutom imade se sabor kraljevina Hrvatske i Slavonije, računajuć od razpusta njegova, za tri mjeseca sazvati.“

§. 5. Paragraf 44. zakonskoga članka I. godine 1868. imade se dopuniti sa sliedećim na kraju dodatkom: „u svojstvu tom podastire on bez promiene i bez odvlake Njegovu Veličanstvu predstavke banove i u slučaju samo, kada bi

---

[1] Ovaj cieli paragraf uglavljen je na novo kod obnove financijalne nagode sa zakonom od 27. studenoga godine 1880. — Vidi dotični zakon dalje.

Digitized by Google

s gledišta državne zajednice ili zajedničkih interesa zakonskim člankom I. godine 1868. ustanovljenih, nastala dvojba koja, u koliko se ona saslušanjem bana nebi mogla ukloniti, podastire on Njegovu Veličanstvu istodobno, ali odieljeno istih se tičuće primjetbe svoje, dotično zajedničke vlade ugarske."

§. 6. Paragraf 49. zakonskoga članka I. god. 1868., dopunjuje se sliedećim dodatkom:

„Iza obavljena medjusobnoga obračunanja imade se kraljevinam Hrvatskoj i Slavoniji pripadajući dio njihov izlučiti izmedju zaklada zajednički rukovanih i izručiti autonomnoj vladi rečenih kraljevina."[1]

§. 7. Mjesto §. 52. zakonskoga članka I. godine 1868. stavlja se §. sliedeći: „Ban nemože imati djelokruga vojničkoga."

§. 8. Paragraf 53. zakonskoga članka I. godine 1868. stavlja se izvan krieposti i miesto njega opredieljuje se što sliedi: „Ban će i odsada nositi naslov „Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i ostaje član velikaške kuće zajedničkoga sabora."

§. 9. Uslied oživotvorenoga medjutim sjedinjenja dviuh hrvatsko-slavonskih krajiških pukovnija s kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom, preinačuje se §. 66. zakonskoga članka I. godine 1868. kako sliedi:

Iza 7. točke prve alinee uvršćuje se: „8. županija belovarska."

Izmedju krajiških pukovnija pak, izbrojenih u istom §-u, izpuštaju se: „7. varaždinsko-križevačka i 8. varaždinsko-gjurgjevačka."

§. 10. Sve ostale točke zakonskim člankom I. godine 1868. medju državne zakone uvršćene nagode, uzdržavaju se bez promiene i krieposti.

---

[1] Ovaj paragraf promienjen je sa §-om 7. zakona od 27. studenoga godine 1880. ovako: „Pošto su u smislu §. 1. ovoga zakona medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom postojale tražbine i dužnosti izravnane: to se ima pripadajući Hrvatskoj i Slavoniji dio vjerozakonskih i naukovnih zaklada prema §. 49. zak. čl. I. god. 1868. i prema §. 6. zakona od 30. studenoga 1873. izručiti autonomnoj vladi rečenih kraljevina."

Digitized by Google

3.

Zakon

od 27. studenoga 1880.

o inartikulaciji financijalne nagodbe[1]

ugovorene medju

kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom, Slavonijom i Dalmacijom.

Pošto je ustanovljeno u §. 12. zakonskoga članka I. godine 1868. razdobje financijalnoga diela nagodbe onim zakonskim člankom uglavljene, a zatim i rok, do kojega se je zakonom od 21. veljače 1878.[2] privremeno produžio isti financijalni dio nagodbe, iztekao, sklopila se je načinom u §. 70. zakonskoga članka I. godine 1868. propisanim i u zajedničkom sporazumku nova financijalna nagodba medju saborom kraljevine Ugarske i saborom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Iza kako je tu nagodbu Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo odobrilo, potvrdilo i sankcioniralo, ona se ovim kano skupni temeljni zakon za kraljevinu Ugarsku i za kraljevinu Hrvatsku, Slavoniju i Dalmaciju uvršćuje medju zakone, kako sliedi:

§. 1. Sve one tražbine, odnosno dužnosti, što su od strane Ugarske napram Hrvatskoj i Slavoniji ili obratno od strane Hrvatske i Slavonije naprama Ugarskoj u prošlosti — računajuć u prošlost i godinu 1879. — do posliednjega prosinca 1879. postojale pod kojim bilo naslovom, imaju se zamjenito izravnanimi smatrati, tako da od 1. siečnja 1880. iz vremena, što je pred tim danom trajalo, medju Ugarskom i Hrvatskom i Slavonijom nepostoji ni jedna kako mu se drago zvala tražbina, dotično dug.

§. 2. Prama onomu od strane kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u §. 12. zakonskoga članka I. godine 1868. priznatom načelu, da su te kraljevine dužne prama

---

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba godine 1880. kom. XVIII., br. 84., izdan i razposlan dne 30. prosinca 1880.

[2] Zakon od 21. veljače 1878. glasi: (§. 1.) Rok i valjanost postotka glede pokrića potrebština nutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije, ustanovljenoga §-om 3. zakonškoga članka od 30. studenoga 1873. produljuje se na jednu godinu dana od 1. siečnja 1878. do konca prosinca iste godine. Sve ostale ustanove spomenutoga §. ostaju ovim zakonom netaknute. — (§. 2.) Zakon ovaj stupa u kriepost odmah po proglašenju u sborniku zakona. (Sbornik auton. komad V. br. 9. god. 1878.)

Digitized by Google

svojoj poreznoj snagi prinositi onim izdatkom, koji se ištu za skupne poslove, to medju zemljami krune ugarske i ostalimi zemljami Njegovoga Veličanstva priznane, to medju svekolikimi zemljami krune ugarske u zakonskom članku I. godine 1868. nabrojene: toj poreznoj snagi primjerni razmjer, na podlogi onih istih službenih podataka, na kojih je podlogi zakonskim člankom XIX. god. 1878. ugarskoga sabora[1] uglavljen za dobu do konca god. 1887. prinosni razmjer zemalja ugarske krune na skupne poslove naprama ostalim zemljam Njegovoga Veličanstva, ustanovljuje se za tu istu dobu glede Ugarske sa . . . . . . 94.4·299·011 glede kraljevina Hrvatske i Slavonije pak sâ . 5.5·700·989 postotaka.

§. 3. Pošto ipak navedeni u §. 13. zakonskoga članka I. godine 1868. obziri traju još i u ovo vrieme, pristaje kraljevina Ugarska drage volje i sada u to, neka se od prihoda kraljevina Hrvatske i Slavonije stanoviti dio, koji se za troškove nutarnje uprave tih kraljevina uglavljuje u ovoj nagodbi i za trajanja ove nagodbe, prije svega izluči, preostala pako iza pokrića potrebštine nutarnje uprave svota neka se upotrebi na troškove skupnih posala.

§. 4. Na temelju izrečenih u gornjih paragrafih načela uglavljuje se medju Ugarskom s jedne, medju Hrvatskom i Slavonijom s druge strane sliedeća financijalna nagodba:

§. 5. Potrebština nutarnje samouprave kraljevina Hrvatske i Slavonije imade se za vrieme od 1. siečnja godine 1880. počimajuć, dok traje medju kraljevinami krune Ugarske i medju ostalimi kraljevinami i zemljami Njegova Veličanstva nagoda, sklopljena glede razmjera prinosa na troškove zajedničkih poslova, prije svega pokrivati sa 45% izravnih i neizravnih poreza i drugih javnih dohodaka kraljevina Hrvatske i Slavonije, — u koliko ti prihodi nepadaju medju ustanove §. 6. ovoga zakona — to jest toliko postotaka čistih javnih dohodaka istih kraljevina ima se izručivati u onu hrvatsko-slavonsku zemaljsku ili municipalnu blagajnu, kamo će to željeti zakonodavstvo ili vlada združenih kraljevina.

Petdeset i pet postotaka svih dohodaka kraljevina Hrvatske i Slavonije imade se za pokriće zajedničkih troškova izručivati u zajedničku blagajnu državnu.

---

[1] Dotični zakonski članak nalazi se otisnut iza austro-ugarske nagodbe. Vidi dalje.

Digitized by Google

Izračunanje 45% čistih javnih dohodaka kraljevina Hrvatske i Slavonije biva tako, da se od ukupnih izravnih i neizravnih poreza, od prihoda državnih dobara, ležećih u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i od inih javnih prihoda, — u koliko ovi nepadaju medju ustanove §. 6. ovoga zakona — odbiju samo izdatci, koji su skopčani s administracijom državnih dobara, s proizvadjanjem i neposrednim rukovanjem neizravnih poreza, pristojba i inih javnih prihoda.

Za one porezne zaostatke, koji su do konca godine 1867. uključivo postojali, a poslie 1. siečnja g. 1880. unišli, valja i u napried §. 30. zakonskoga članka I. god. 1868.

Kada sada još pod posebnom upravom stojeće područje bivše vojničke krajine bude, dielom ili ukupno, sjedinjeno administrativno s kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom, ter se za ukupni tadašnji obseg kraljevina Hrvatske i Slavonije budu mogli ustanoviti koli javni prihodi, toli troškovi nutarnje uprave, imati će se, ako bi se na temelju tom pokazala potrɵba, da se preinači gore navedena odredba ovoga zakona, koja za upravne troškove istih kraljevina opredieljuje 45% javnih prihoda kraljevina Hrvatske i Slavonije, — ista preinaka, ako i nebude nastao bio rok, naznačeni u §. 2. nazočnoga zakona s uvaženjem promienjenih okolnosti i pravih potrebština kralj vina Hrvatske i Slavonije udjelotvoriti načinom, propisanim u §. 70. zakonskoga članka I. god. 1868.

§. 6. Paragraf 18. zakonskoga članka I. godine 1868. preinačuje se tako, da se sliedeće stavke izuzimlju od onih prihoda Hrvatske i Slavonije, koji se po smislu §. 5. ovoga zakona imaju dieliti medju pokriće troškova samouprave Hrvatske i Slavonije i medju pokriće skupnih posala:

a) u smislu zakonskoga članka ugarskoga XII. god 1867. prihodi od carina;

b) potrošarina od vina i mesa, koja će se u Hrvatskoj i Slavoniji i unapried moći upotrebljivati na pokriće obćinskih razhoda;

c) župnički bir od katoličkoga puka u belovarskoj županiji, koji će takodjer moći služiti pokriću autonomnih troškova Hrvat ke i Slavonije.

d) vojena oprostna na zak. čl. XXVII. godine 1880. osnovana taksa, koja — kao dohodak namienjen posebnoj svrhi — nemože biti predmetom razdiobe;

e) uvedene ugarskim zak. člankom XXIII. god. 1880. biljegovne pristojbe na željeznička i parobrodarska poduzetničtva i na agencije osjeguravajućih družtva; provoza-

Digitized by Google

rinski porez, uveden ugarskim zakonskim člankom XX. god. 1875. kao i biljegovne pristojbe na poštarske tovarne listove; — svi ovi prihodi neimaju se prama percentualnom u §. 5. ovoga zakona ustanovljenom razmjeru dieliti, nego će se pod naslovom u toj točki e) navedenih javnih prihoda na korist kraljevina Hrvatske i Slavonije računati paušalna svota od 20.000 for. svake godine uz naročiti ipak uvjet, da se ova svakogodišnja paušalna svota od 20.000 fr. neće moći ni onda mienjati, ako bi se za trajanja ove nagodbe koji god od neizravnih poreza u ovoj točki e) navedenih bilo povisio, bilo umanjio; napokon

f) oni neizravni porezi (duhan, sol, biljegovine, lutrija), koji potiču iz razvojačene, no administrativno još s Hrvatskom i Slavonijom nespojene krajine, takodjer neidu medju one javne prihode, koji se u smislu §. 5. ovoga zakona medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom diele.

§. 7. Pošto su u smislu §. 1. ovoga zakona medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Hrvatskom i Slavonijom postojale tražbine i dužnosti izravnane, to se ima pripadajući Hrvatskoj i Slavoniji dio vjerozakonskih i naukovnih zaklada prama §. 49. zak. članka I. godine 1868. i prema §. 6. zakona od 30. studenoga 1873. izručiti autonomnoj vladi rečenih kraljevina.

§. 8. Sve ovim zakonom ne preinačene točke zak. čl. I. god. 1868., zatim zakona od 30. studenoga 1873. ostaju nepromienjene u krieposti.

4.

Zakon

od 25. ožujka 1881. tičući se preinake u zak. članku god. 1868. i zakonu od 30. studenoga 1873.

(ugarski zakonski članak XXX. od god. 1868. i XXXIV. od god. 1873.)

kojimi se uredjuju državopravna pitanja

medju kraljevinom Ugarskom i kraljevinami Dalmacijom, Hrvatskom i Slavonijom.[1]

Pošto je uslied skore administrativne spojitbe hrvatsko-slavonske vojne krajine s Hrvatskom i Slavonijom nastala potreba, da se po ustanovi §. 33. zak. čl. I. (XXX). god. 1868. s nova opredieli broj zastupnika, koje hrvatsko-

---

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba godine 1881. kom. VI. broj 15. izdan i razposlan dne 19. travnja 1881.

Digitized by Google

slavonsko-dalmatinski sabor ima izašiljati na skupni ugarski sabor, to je ob ovom medju ugarskim saborom s jedne i saborom hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim s druge strane na način u §-u 70. zak. čl. I. (XXX.) god. 1868. odredjeni sklopljena obostranim sporazumkom pogodba.

Ova nagodba, iza kako ju je Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo odobrilo, potvrdilo i sankcioniralo, uvršćuje se kanoti temeljni kraljevine Ugarske i kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije zakon medju zakonske članke kako sliedi;

§. 1. Paragrafi 32, 33. 36. 40. i 42. zak. članka I. (XXX.) godine 1868., zatim §. I. zakona od 30. studenoga (zak. čl. XXXIV.) god. 1873. stavljaju se, kad ovaj zakon stupi u život, izvan krieposti, a mjesto njih valjaju sliedeće ustanove.

§. 2. Broj zastupnika, što se od strane Hrvatske i Slavonije imaju pošiljati u zastupničku kuću skupnoga ugarskoga sabora, ustanovljuje se za budućnost, i to od onoga časa, kada poslie izvedene administrativne spojitbe vojne krajine sa spomenutimi kraljevinami i njezino pučanstvo bude jur faktično sudjelovalo na ustavnom životu, da bude bez obzir na razmjer pučanstva ustanovljen — u stalnoj brojki od četrdeset nerazumievajuć ovamo grad Rieku i njezin kotar iz razloga spomenuta u §. 66. zak. članka I. (XXX.) godine 1868. Ako se kašnjim kojim zakonom broj članova ugarske zastupničke kuće u obće promieni, onda će se i ovako ustanovljena brojka hrvatsko-slavonskih zastupnika u ugarskoj zastupničkoj kući u onom razmjerju promieniti, u kojem novim zakonom ustanoviti se imajući broj sveukupnih članova ugarske zastupničke kuće stoji naprama sadanjemu sveukupnomu broju članova te kuće.

§. 3. Od spomenuta u §. 2. ovoga zakona roka počamši, izašiljati će Hrvatska i Slavonija po svom saboru u gornju kuću zajedničkoga sabora ugarskoga tri člana.

§. 4. Za slučaj, kada se Dalmacija opet spoji sa Hrvatskom i Slavonijom, to će se načinom u §. 70. zakonskoga članka I. (XXX.) god. 1868. propisanim, uglaviti potrebita pogodba glede zastupstva tih zemalja na skupnom ugarskom saboru medju ugarskim i hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim saborom.

§. 5. Svim ovim zakonom izrično neukinute, dotično nepromienjene ustanove zakonskoga članka I. (XXX.) god. 1868. i zakona od 27. studenoga (LIV.) god. 1880. ostaju netaknute.

Digitized by Google

II.

Austro-ugarska nagoda.

1.

Zakonski članak XII. godine 1867.

o zajedničkih poslovih, što no izmedju zemalja krune ugarske i ostalih Njegovog Veličanstva zemalja postoje, i o načinu njihova obavljanja.[1]

Njegovo carsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo, pošto je podielilo ostalim svojim zemljam i pokrajinam ustavna prava, previšnjim Svojim prestolnim govorom, kojim je ovaj zemaljski sabor otvoriti blagoizvoljelo, pozva isti sabor, da izhodeći iz načelâ pragmatičke sankcije, kao uzajamno priznata pravnoga temelja nastoji o načinih, kojimi bi se, kako i državopravna i unutrašnjo-upravna sankcijom pragmatičnom takodjer ujamčena samostalnost Ugarske i posestrimih joj kraljevina, tako i uslovi sigurnosti carevine i njezinoga obstanka nepovredivo sačuvali, ujedno pako kod ustavnoga obavljanja prednapomenutih zajedničkih poslova s jedne strane zemljam krune ugarske, s druge strane ostalim zemljam i pokrajinam Njeg. Veličanstva ustavan upliv osigurao.

S iskrenom radošću pozdravi ovaj zemaljski sabor tu previšnju odluku Njeg. carskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva, kojom — želeći osnovati sustav ustavne vladavine za svukoliku carevinu, — slavu Svoga prestolja, te silu i moć carevine na učestvovanje svihkolikih naroda kod zajedničkih im poslova, kao na prirodni i zato baš najčvršći temelj položiti je voljno bilo.

Iz toga razloga velmože i narodni zastupnici Ugarske nemogoše, da se nepobrinu za takove načine, kojimi bi moguće bilo učiniti, da se onaj temeljni ugovor, što no bi članci I., II., III., zakonâ godine 1873. medju prejasnom vladajućom kućom i Ugarskom uglavljen i kojim se s jedne strane u smislu I., II. članka god. 1723. zajednički i nerazdieljivi posjed svih u svezu carevine spadajućih zemalja i pokrajina, s druge strane pako neodvisnost uprave i samostalnost zakonodavstva Ugarske obezbiedjuju, u bitnosti svojoj i za buduće nepovriedjeno uzdrži.

---

[1] Sankcioniran za Ugarsku 28. srpnja 1867. a za Hrvatsku i Slavoniju 10. prosinca 1868. proglašen u sborniku zakona i naredaba godine 1869. komad IV. broj 6. izdan i razposlan dne 24. srpnja 1869.

Digitized by Google

Toga radi, budući je od potrebe, da se zajedničke koristi, odnošaji izmedju zemalja krune Ugarske i ostalih pod vladom Njegova Veličanstva stojećih zemalja točno i opredieljeno označe, te da se za obavljanja njihova dodirni način ,medju dva medjusobno nezavisna ustavna zastupstva pravilno ustanovi, uglavio je sabor zemaljski u tom pogledu sliedeća:

§. 1. Ona sveza, što no s jedne strane izmedju zemalja krune ugarske, s druge strane izmedju ostalih zemalja i pokrajina Njeg. Veličanstva pravno postoji, osniva se na sankciji pragmatičnoj, poprimljenoj I., II., III., člankom godine 1723.[1]

§. 2. Svečani ovaj temeljni ugovor, osnovavši za žensku granu kuće Habsburžke pravo nasliedstva na prestol, izreče podjedno, da se one zemlje i pokrajine, štono po ustanovljenom redu nasliedstva pod jednim te istim vladaocem stoje, imadu nerazdieljivo i nerazlučivo posiedovati. Uslied toga odlučno izrečenoga načela jest obrana i uzdržavanje obće sigurnosti zajedničkom silom takova obća i uzajamna obvezanost, koja upravo iz sankcije pragmatičke proizlazi.

§. 3. Ali pored ove ustanovljene obvezanosti označila je sankcija pragmatička izrično i to uslovje, da se ustavna državopravna i nutrašnja upravna samostalnost Ugarske nepovriedjeno sačuva.

§. 4. Ove dvie temeljne pomisli imadjaše pred očima ugarski zemaljski sabor, kada se je dao na ustanovljivanje onih odnošaja, koji se Ugarske i ostalih pod vladom zajedničkoga vladara stojećih zemalja na jednaki način dotiču. I kao što je s jedne strane Ugarska u prošlosti pripravna bila, pa će biti gotova i u buduće izpuniti u svako vrieme sve ono, što obrana i uzdržavanje obće sigurnosti zajedničkom silom neobhodno iziskuje, tako s druge strane nemože na se primiti obvezanosti, koje idu preko te cieli, i koje za postigavanja te svrhe nisu neobhodno potrebite.

---

[1] Pragmatička sankcija jest glavni zakon kralja Karla III., po kojem se ukupne austrijske i ugarske zemlje nerazdieljivo nasliedjuju, i u pomanjkanju mužkih potomaka imadu preći na njegovu kćer Mariju Tereziju, poslie njene smrti na kćer brata mu Josipa I., zatim na njegove sestre, a poslie ovih na najbližje potomke kuće, nu uviek po pravu prvorodjenstva u mužkoj i ženskoj grani. Ova izprava datirana je 19. travnja 1713., te je prihvaćena po saboru trojedne kraljevine jur god. 1712. Ugarski sabor prihvatio je istu sankciju sa zakonskim člankom 1., 2. i 3. od god. 1723., nu buduć se ovdje dotična sankcija potanko razlaže, pak su i naši poslanici na tom saboru sudjelovali, to se naš zakon o pragmatičkoj sankciji ovim popunjuje. Ista je priznana i od većine evropskih država.

Digitized by Google

§. 5. Dosele je glede Ugarske sve ono, što se na pomenute odnošaje proteže, uzajamnim sporazumkom odredjivao ugarski zemaljski sabor sa kraljem ugarskim, i na ustanovljivanje takovih odredaba druga koja zemlja neimadjaše nikakova upliva, jer je kralj ugarski kao absolutan vladalac ostalih pod njegovim žezlom stojećih zemalja o njihovih probitcih i zadatcih absolutnom moći razpolagao. Nu sad se je glasom najviše prestolne besjede položaj time bitno promienio, što Njegovo Veličanstvo, podielivši ostalim svojim zemljam ustavna prava, iste odsele niti absolutnom vlašću zastupati, niti njihov ustavni upliv mimoići nemože.

§. 6. Sabor zemaljski smatrao je mierodajnimi ova gledišta onda, kada je pristupio k označivanju onih glavnih načela, koja pri ustanovljivanju zajedničkih odnošaja temeljem služiti imadu. Izhodna mu je pri tom točka bila sankcija pragmatička, koju su kako Njegovo Veličanstvo tako i zemaljski sabor naznačili za obće priznanu izlaznu točku.

§. 7. Po sankciji pragmatičkoj zajedničan je istina vladalac, u koliko kruna ugarske zemlje pripada istomu onomu vladaocu, koji i u ostalih zemljah gospoduje, ali ovo jošte nečini potrebnim, da troškovi za uzdržavanje dvora vladaočeva budu zajednički ustanovljeni. Takovo zajedničko ustanovljivanje neiziskuje prenaznačena u sankciji pragmatičnoj ciel; s ustavnom samostalnošću Ugarske i vladalačkim visokim ugledom kralja ugarskoga slaže se pako mnogo bolje, da ugarski sabor na predlog odgovornoga ugarskoga ministarstva zasebice dopituje troškove za uzdržavanje dvora ugarskoga kralja.[1] Dopitivanje dakle i izručivanje troškova za uzdržavanje kraljevskoga dvora nesmatra se poslom zajedničkim.

§. 8. Jedno od sredstva obće i zajedničke iz pragmatične sankcije proiztičuće obrane jest svrsi shodno upravljanje s vanjskimi poslovi. Ovo cieli shodno upravljanje iziskuje zajedinstvo glede onih spoljašnih diela, koja se svihkolikih pod vladom Njegovog Veličanstva stojećih zemalja jednako dotiču. Toga radi diplomatičko i trgovačko zastupanje carevine naprama inostranim državam, a tako i odredbe, koje bi obzirom na medjunarodne ugovore ponići mogle, spadaju medju zadatke obćega spoljašnjih diela ministra, vezana pri tom na sporazumak i suglasje obostra-

---

[1] Isti troškovi opredieljeni su za vrieme od 1. siečnja godine 1880. do 31. prosinca 1889. sa godišnjim iznosom od 4.650.000 for. (Vidi o tom dalje otisnuti zakonski članak XLIII. od godine 1879. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora).

Digitized by Google

nih ministarstva. Medjunarodne ugovore svako ministarstvo svomu zakonodavstvu napose priobćuje. Ove dakle izvanjske poslove i Ugarska zajedničkimi smatra i gotova je za potrebite u tu svrhu zajednički ustanovljivati se imajuće troskove pridonašati po onom razmierju, koje će utanačeno biti na način propisan niže u 18., 19., 20., 21., 22. točki.

§. 9. Drugo sredstvo zajedničke obrane jest vojska i naredbe na nju se odnoseće, jednom riečju: posao rata.

§. 10. Uzevši u obzir sve ono, što bi gore osobito pod 5. točkom rečeno, ustanovljuju se glede ratnih poslova sliedeća načela:

§. 11. Usled vladalačkih prava Njegovom Veličanstvu u poslovih rata ustavno pripadajućih priznaje se sve ono, što se na svukoliku, dakle i ugarsku vojsku kao sastavnu čest cielokupne vojske odnosi, jedinstveno naime predvodjenje, zapovjedničtvo i unutarnje ustrojstvo njezino za stvar, koja odredbi Njegovog Veličanstva podleži.

§. 12. Pravo ipak, odnoseće se na povremeno popunjivanje ugarske vojske i na ponudbu novaka; ustanovljivanje zatim uvieta ponudbe i trajanja službe, a tako i odredbe o razmieščivanju i obskrbljivanju vojske, zemlja na temelju dosadanjih zakona sebi samoj priuzdržava, kako u zakonotvornom, tako i u upravnom obziru.

§. 13. Izjavljuje nadalje zemlja, da se ustanovljivanje ili preobrazivanje obranbenoga sustava glede Ugarske vazda samo privolom ugarskoga zemaljskoga sabora učiniti može. Budući se ipak svaka takova ustanova ili promjena samo po jednakih načelih cieli shodno proizvoditi dade: s toga će se u svakom takovom slučaju iza predhodnoga dogovora obojega ministarstva pred jedno i drugo zakonodavstvo donieti predlozi, iz jednih te istih načela proizticući. Poradi izravnanja razlikosti mnienja, koja bi u tom obziru kod dotičnih zakonodavstva nastati mogla, imati će ona putem poslanstvâ medjusobno u doticaj doći.

§. 14. Odredjivanje o svih onih ugarsko-državljanskih odnošajih, pravih i obvezanostih pojedinih članova ugarske vojske, štono se neprotežu na službu vojničku, pripada ugarskomu zakonodavstvu, odnosno ugarskoj vladi.

§. 15. Svikoliki troškovi za poslove rata zajednički su na taj način, da će se iza propisanoga u točkah 18., 19., 20., 21. i 22. predhodnoga viećanja putem uzajamnoga dogovora ustanovljivati razmierje, po kom će Ugarska k otim troškovom doprinašati.

Digitized by Google

§. 16. Posao novčanstva priznaje ugarski sabor na toliko zajedničkim, na koliko će zajednički biti oni troškovi, koji će se imati obraćati na predmete, označene u predidućih stavkah zajedničkimi. To se ipak tako ima tumačiti, da se potrebni na pomenute predmete cielokupni troškovi imadu istina zajednički opredieljivati na način, koji se dole niže u točkah o rukovanju govorećih predlaže; nu da će glede razporezivanja utjerivanja i izručivanja namjesto opredieljenja one svote, koju će po razmierju na označeni u točkah 18., 19., 20., 21. i 22 način ustanoviti se imajućem, na Ugarsku odpasti, odredjivati ugarski zemaljski sabor i odgovorno mu ministarstvo onako, kako to niže o rukovanju sloveće točke ustanovljuju.

§. 17. Sve druge državne troškove Ugarske opredieljivati će ustavnim putem zemaljski sabor na predlog odgovornoga ugarskoga ministarstva: takove kao i u obće svaki porez razporezuje, pobire i rukuje ugarsko ministarstvo s podpunim izključenjem svakoga tudjega upliva pod sobstvenom svojom odgovornošću.

§. 18. To su oni predmeti, kojih gore opisano zajedničtvo uzima se, da proiztiče iz sankcije pragmatične. Ako glede istih utanačenje medjusobnim sporazumkom obih stranaka za rukom podje, to će valjati uzajamnom pogodbom unapred opredieliti ono razmierje, po kom će zemlje krune Ugarske nositi terete i troškove u pogledu predmeta, po njih na temelju pragmatične sankcije zajedničkimi priznanih.

§. 19. Ovako pako pogadjanje i ustanovljivanje biva na taj način, da s jedne strane sabor zemalja krune ugarske, s druge strane sabor ostalih zemalja Njegovog Veličanstva svaki za se ravnobrojno poslanstvo izabire. Ova dva izaslanstva izraditi će s uplivom dotičnih odgovornih ministarstva podrobnimi podatci poduprt predlog glede pomenutoga razmierja.

§. 20. Ovaj predlog podastirati će svako ministarstvo dotičnomu saboru, gdje se isti redovitim načinom pretresivati ima. Svaki sabor priobćiti će putem dotičnih ministarstvâ drugomu saboru svoje odluke, pa dobiveni takovim načinom zaključci podnositi će se Njegovom Veličanstvu posvete radi. —

§. 21. Ako se ova dva izaslanstva nebi mogla glede predloga složiti, tad će se mnienje svake stranke predložiti jednomu i drugomu saboru. Ako pako oba sabora sporazumjeti se nebi mogla, tad će Njegovo Veličanstvo predmet riešiti na temelju predloženih si podataka.

Digitized by Google

§. 22. Dogovor, koji se glede razmierja utanačio bude, može samo na opredieljeno vrieme valjati; po izmaku istoga treba, da se nov dogovor na isti način utanači.[1]

§. 23. Što se rukovanja s gore označenimi predmeti tiče, to promjena postojavšega od prije u tom obziru načina, strogo uzevši, neproiztiče iz opredieljene po pragmatičkoj sankciji držanosti, nu čini ju cieli shodnom preobražaj položaja gore pod točkom 5. napomenuti. Izjavljuje toga radi zemaljski sabor, da je voljan sa ostalimi Njegovog Veličanstva zemljami kao s ustavnimi narodi uz sačuvanje neodvisnosti jedne i druge stranke u dodir dolaziti.

§. 24. Budući da je to povod i cilj predležeće, na zajedničke poslove i način njihovoga obavljanja odnoseće se odluke, to samo po sebi sliedi, da sačuvanje ustava Ugarske sačinjava jedan od glavnih uvieta njezinih.

§. 25. Drugi glavni uvjet jest taj, da podpuna ustavnost u ostalih Njegovog Veličanstva zemljah i pokrajinah u život stupi: budući bi Ugarska samo s ustavnim zastupstvom istih zemalja mogla doći u dodir ma glede kakovih zajedničkih poslova. A i samo Njegovo Veličanstvo željaše dosadanji način razpravljanja ovakovih predmeta promieniti poradi toga, što je ustavnimi pravi snabdielo i ostale svoje

---

1 Prema tomu je prvi dogovor ustanovljen sa zakonskim člankom XIV. godine 1867. o razmierju, po kom će zemlje krune ugarske odsele nositi terete za državne poslove na temelju sankcije pragmatičke člankom XII. god. 1867. zajedničkimi priznane. Isti zakon (Sbornik g. 1869. komad IV. broj 6.) glasi: „§. 1. Razmierje, po kom će zemlje krune ugarske i ostale Njegovog Veličanstva zemlje nositi troškove za one državne poslove, što no su na temelju sankcije pragmatične čl. XII. god. 1867. zajedničkimi priznani, ustanovljuje se putem naznačenoga u §§. 19. i 20. slobodnoga dogovora za zemlje krune ugarske na 30, a za ostale Njeg. Veličanstva zemlje na 70 postotaka. §. 2. Ovo prinosbeno razmierje imati će pored ustanovljenoga izmedju zemalja krune ugarske i ostalih Njeg. Veličanstva zemalja u tom takodjer pogledu medjusobnoga porazumka kroz 10 godina u krieposti ostati, i to od 1. siečnja 1868. do 31. prosinca 1877. — §. 3. Ustanova §. 64. čl. XII. godine 1867., glasom koje se carinski prihodi prije svega na pokrivanje zajedničkih troškova obratiti imadu, nadopunjuje se tako, da se iz čistoga carinskoga prihoda ponajprije namiriti moraju porezovni povratci, koji idu iza predmeta preko obće carinske linije uz plaćanje danka prenošenih, pa da se preostali nakon toga suvišak obrati na namirivanje zajedničkih troškova. — §. 4. Kako zemlje krune ugarske tako i ostale Njegovog Veličanstva zemlje dužne su svakoga mjeseca za pokrivanje zajedničkih razhoda odpremati jedan, i to takovi dio svojih mjesečnih prihoda, koji je prama tim prihodom u onakovom razmierju, u kom ukupni njihov prinos prama glavnoj svoti njihovoga za dotičnu godinu sastavljenoga proračuna. Ako li ukupni sbroj mjesečnih kvota nebude onolik, kolik je broj onih prinesaka, tad se obvezuju one zemlje, da će dotični nedostatak podpunoma i bez obzira na prihode svoje podmirivati podpuno i u takovih rokovih, da nezapne obća financijalna uprava.“ — Obnova ove financijalne nagode sklopljena je sa zakonskim članom XIX. od god. 1878. zajedn. hrv. ug. sabora, po kojem je ostalo isto razmierje. — Vidi dotični zakon dalje. —

Digitized by Google

zemlje, i što drži, da se pri obavljanju zajedničkih posala ustavni njihov upliv obići nemože.

§. 26. Uz ova dva glavna uvjeta bio bi način obavljanja zajedničkih poslova — sliedeći:

§. 27. Ustrojiti treba jedno zajedničko ministarstvo za sve one predmete, koji kao zbilja zâjednički nespadaju pod posebnu upravu niti zemalja krune ugarske, niti ostalih Njegovog Veličanstva zemalja. Ovo ministarstvo niti može uz pripadajuće si zajedničke predmete obavljati i ine na posebnu upravu jedne ili druge strane spadajuće poslove, niti može kakov upliv nanj izvršivati. Odgovornim će biti svaki član ovoga ministarstva glede svega toga, što u njegov djelokrug spada; a odgovorno će biti i svekoliko ministarstvo ujedno glede svih takovih uredovnih naredaba, što jih je zajedno učinilo.[1]

§. 28. Glede one strane zajedničkih poslova, koja nespada čisto u krug uprave, Ugarska niti podpuno carevinsko vieće, niti ma kako zvani obći ili sredotočni parlamenat nesmatra za cieli shodan i neprima nijedno od ovijuh; nego drži se toga, da, budući pragmatička sankcija i po previšnjem prestolnom govoru Njegovog Veličanstva obću izlaznu točku sačinjava, s jedne strane neka se zemlje krune ugarske ujedno, s druge strane ostale Njegovog Veličanstva zemlje i pokrajine tako smatraju, kao dvie odieljene i podpuno neodvisne stranke. Sliedi odatle, da kod obavljanja zajedničkih posala podpuna ravnopravnost izmedju obe stranke ima biti neobhodnim uvietom.

§. 29. Prema načelu ove ravnopravnosti neka od strane Ugarske zemaljski njezin sabor iz sredine svoje povjereničtvo s opredieljenim brojem članova (delegaciju) i to iz svake kuće saborske izabere; a isto tako neka ostale Njegovog Veličanstva zemlje i pokrajine ravnim ustavnim putem od svoje opet strane izaberu povjereničtvo, upravo toliko članova brojeće. Broj članova ovih povjerenstva opredieliti će se sporazumkom jedne i druge stranke. Broj ovaj nemože za jednu ili drugu stranku biti veći od šestdeset članova.[2]

---

[1] Zajedničko ministarstvo odgovorno je delegacijam. One imadu pravo zajedničko ministarstvo na odgovornost potegnuti. Vidi o tom iza §. 38. nabrojene ustanove o austrijskoj delegaciji, osobito §. 15. i 16. —

[2] Po §. 41. hrv. ug. nagode bira hrv. ug. zajednički sabor u delegaciju u gornjoj kući j e d n o g a, a u dolnjoj kući č e t i r i Hrvata. — Carevinsko vieće pako bira u gornjoj kući dvadeset, a u dolnjoj četrdeset članova u delegaciju izmedju svojih zastupnika. Od tih 40 odpada na kraljevinu Česku 10, kraljevinu Dalmaciju 1, kraljevinu Galiciju i Lodomeriju sa velikom voj-

Digitized by Google

§. 30. Ova povjerenstva imadu se samo na jednu godinu, t. j. na jedno zasjedanje saborsko birati, i s izmakom godine t. j. početkom novoga zasjedanja saborskoga svaki jim djelokrug podpunoma prestaje. Članovi jim mogu medjutim i na novo izabrani biti.

§. 31. Svako povjerenstvo bira za se slobodnom voljom iz sredine svoje predsjednika si, perovodju, i na koliko bi od potrebe bilo, i drugo službeno osoblje i svakoga pojedinoga člana njegovoga, te si samo ustanovljuje svoj poslovni red.

§. 32. Povjerenstva sazivat će uviek Njegovo Veličanstvo na opredieljeni rok i na miesto ono, gdje se Njegovo Veličanstvo u ono vrieme desilo bude. Ugarsko medjutim zakonodavstvo želi, da se zasiedanja izmienice jedne godine u Pešti, druge u Beču, ili ako bi sabor ostalih zemalja pa i Njegovo Veličanstvo tako željeli, u kojem drugom glavnom gradu istih zemalja drže.

§. 33. Svako povjerenstvo drži za se sjednice, riešavajući u istih osobnim odvietovanjem i absolutnom većinom svihkolikih članova povjerenstva, pa se ono, što je većina odlučila, ima smatrati za odluku čitavoga povjerenstva. Posebno mnienje mogu istina pojedini članovi svojega opravdanja radi u zapisnik dati uvrstiti, ali to neslabi moć odluke.

§. 34. Ova povjerenstva nemogu jedno s drugim u zajedničkoj sjednici viećati, već svako njih pismeno priobćuje drugomu svoje mnienje i odluke, pa će u slučaju razlikosti mnienja jedno drugo putem pismenih poruka uputiti imati. Svako će povjerenstvo takove poruke na svojem jeziku sastavljati, prilažući jim vjerodostojan prevod.

§. 35. Kada putem ovih pismenih poruka mnienje obojega povjerenstva sjediniti za rukom pošlo nebi, tad će oba povjerenstva zajedničku sjednicu držati, ali samo i jedino prostoga glasovanja radi. Ovakovoj zajedničkoj sjednici predsiedat će predsjednici obojega povjerenstva, jedan put jedan, prugi put drugi. Odluka se uviek absolutnom većinom glasova stvara. Budući je pako uporava načela paritetnosti u interesu jedne i druge strane baš kod glasova-

---

vodinom Krakovom 7, nadvojvodinu Austriju pod Enns-om 3, nadvojvodinu Austriju nad Enns-om 2, vojvodinu Solnogradsku 1, vojvodinu Štajersku 2, vojvodinu Korušku 1, vojvodinu Kranjsku 1, vojvodinu Bukovinu 1, markgrofoviju Moravsku 4, vojvodinu gornju i dolnju Šlezku 1, pokneženu grofoviju Tirol 2, zemlju Vorarlberžku 1, markgrofoviju Istru 1, pokneženu grofoviju Goricu i Gradišku 1, grad Trst sa njegovim kotarom 1.

Digitized by Google

nja od najveće važnosti, to će u slučaju, kad bi iz delegacije jedne ili druge stranke iz kojega god uzroka jednoga ili više članova nestalo, i delegacija druge stranke dužna biti broj svojih članova smanjiti tako, da delegacije jedne i druge stranke brojem svojih članova sasvim jednake budu. Smanjivanje broja preduzima povjerenstvo u većini se nalazeće putem žriebanja izmed članova svojih. Zapisnik se na jeziku jedne i druge stranke po bilježnicih njihovih voditi i zajednički ovjeroviti imade.

§. 36. Ako li t.oja izmjena poruka ostane bez usspjeha, ima svaka stranka pravo drugu pozvati, da se pitanje zajedničkim glasovanjem rieši; u kom slučaju predsjednici obiju stranaka zajedno ustanovljuju miesto, dan i uru sjednice, te svaki njih u nju pozivlje članove svojega odaslanstva.

§. 37. Na djelokrug ovih povjerenstva samo oni predmeti spadati mogu, koji su kao zajednički nazočnom ustanovom izričuo na ta povjerenstva upućeni. Preko njih povjerenstva u svojih naredjivanjih niti se dalje kamo upuštati, a niti u predmete takove umiešati smiju, koji su ugarskomu saboru i ugarskoj upravi pridržani.

§. 38. Povjerenstvo za pretresivanje zajedničkih stvari izaslano, budući po zemaljskom saboru slobodno izabrano, predstavlja i zastupa ga gore opisanim načinom naprama ostalim Njegovog Veličanstva zemljam u stvarih ovom ustanovom naznačenih. Povjerenstva ova predhodnim kakovim naputkom vezati slobodno nije.[1]

---

[1] Austrijska delegacija uredjena je na sličan način sa zakonom od 21. prosinca 1867. (Drž. zak. list br. 146) tičućim se posala zajedničkih svim zemljam austrijske monarkije. Ustanove toga zakona, koje se tiču austrijske delegacije, i koje ovdje donosimo radi poznavanja ukupnih delegacija te prispodobe obih, jesu sliedeće: „Zakonodavnim tielom obijuh pola carevine (carevinskom vieću i ugarskom drž. saboru) pripadajuće zakonodavno pravo ima se po istomu, u koliko se tiče zajedničkih posala, vršiti putem izaslati se imajuće delegacije (§. 6.). Delegacija carevinskog vieća broji 60 članova, od kojih se uzimlje trećina iz kuće velikaša, a dvije trećine iz kuće zastupnika (§. 7.). Kuća velikaša imade na nju odpadajućih dvadeset članova delegacije birati iz svoje sredine sa absolutnom većinom glasova. Na kuću zastupnika odpadajućih četrdeset članova bira se na taj način, da zastupnici izašilju delegirce (§. 8.). Na isti način ima svaka od obijuh kuća carevinskog vieća birati zamjenike delegiranim, kojih broj iznaša za kuću velikaša deset a za kuću zastupnika dvadeset. Broj iz kuće zastupnika birati se imajućih zamjenika biva prama broju iz iste izaslati se imajućim delegircem tako podieljen, da na jednoga do tri delegirca po jedan zamjenik odpada, na četiri i više deligiraca po dva zamjenika. Izbor svakoga zamjenika ima se posebce preduzeti (§. 9.). Izbor delegiraca i njihovih zamjenika obnavlja se svake godine od jedne i druge kuće carevinskog vieća. Do tog doba ostaju delegati i zamjenici u svojoj funkciji. Odstupajući članovi delegacije mogu u istu opet izabrani biti (§. 10.) Delegacije sazivlju

Digitized by Google

§. 39. Obzirom na način postupka ustanovljuje se, da zajedničko ministarstvo ima svakomu povjerenstvu napose predlagati predmet, koji no glasom nazočne ustanove predanj spada. Svakomu povjerenstvu pristoji pravo s pitanji se obraćati na zajedničko ministarstvo ili prema strukam na dotičnoga člana njegovoga, te je vlastno zahtievati od njih odgovore i razjasnenja; a upravo toga radi vlastno, a bude li na to pozvano i dužno će biti zajedničko ministarstvo, kâkogod pred jedno tako i pred drugo povjerenstvo dolaziti, odgovarati i ustmena ili pismena razjasnen·a davati, predlažuć potrebite spise vazda, kada to bez štete biti može.

§. 40. Ustanovljivanje zajedničkoga proračuna biti će najvažnija stran zadataka, što će jih povjerenstva svake godine riešavati imati. — Ovaj proračun, koji se samo na troškove predležećom ustanovom zajedničkimi označene protezati može, priugotavljati će zajedničko ministarstvo uti-

---

se svake godine po caru; miesto sastanka opredieljuje car (§. 11.). Delegacija carevinskog vieća bira izmedju svojih članova predsjednika i podpredsjednika, kao i perovodje i ostale funkcijonare (§. 12.). D j e l o k r u g d e l e g a c i j a obuhvaća sve poslove, koji se tiču zajedničkih odnošaja. Ostali su predmeti izključeni iz djelokruga delegacija (§. 13.). Vladine osnove prispievaju po zajedničkom ministarstvu posebce na svaku od obih delegacija. Takodjer pristoji svakoj delegaciji pravo predloge stavljati u predmetih svoga djelokruga (§. 14.). Za sve zakone u poslovih djelokruga delegacija jest potrebit sporazumak obih delegacija ili kod pomanjkanja sporazumka privolni zaključak stvoren u kojoj zajedničkoj plenarnoj sjednici obih delegacija, a u svakom slučaju sankcija cara (§. 15.). Pravo, zajedničko ministarstvo na odgovornost pozivati, izvršuje se po delegacijah. Kod povriede kojega za zajedničke poslove postojećega ustavnoga zakona može svaka delegacija staviti predlog, koji se ima drugoj delegaciji priobćiti, na obtužbu zajedničkog ministarstva ili kojeg pojedinog člana istoga. Obtužba jest pravomoćna, ako ju zaključi svaka delegacija posebce ili obje delegacije u kojoj zajedničkoj plenarnoj sjednici (§. 16.). Svaka delegacija predlaže iz nezavisnih i zakonu vještih državljana onih zemalja, koje zastupa, nu ne iz svoje sredine, dvadesetičetiri sudca, od kojih može druga delegacija dvanaest zabaciti. A i obtuženi ili ako je više obtuženih, svi zajedno, imadu pravo, odbiti dvanaestoricu predloženih, nu samo tako, da od predloženih po jednoj ili drugoj delegaciji bude odbijen jednaki broj. Po tom preostali sudci sačinjavaju sudište za predležeći proces (§. 17.). Posebni zakon ob odgovornosti zajedničkoga ministarstva ustanoviti će pobližje ustanove ob obtužbi, postupku i presudi (§. 18.). Svaka od obih delegacija razpravlja, vieća i zaključuje za se u posebnih sjednicah. Iznimku čini §. 31. (§. 19.). Za sposobnost zaključka delegacije carevinskog vieća jest osim predsjednika potrebna prisutnost od najmanje trideset članova, a za valjanost zaključka absolutna većina glasova prisutnih (§. 20). Delegati i zamjenici iz carevinskog vieća neimaju od svojih izbornika nikakove naputke primati. (§. 21.). Delegati carevinskog vieća imadu svoje pravo glasa o s o b n o vršiti; kad imade zamjenik na red doći, ustanovljuje §. 25. (§. 22.). Delegati carevinskog vieća uživaju u tom svojstvu istu nepovriedivost i neodgovornost, koja im kao članovom carevinskog vieća pripada temeljem §. 16. temeljnog zakona o carevinskom vieću. Povlastice dane u tom paragrafu dotičnoj kući protežu se, u koliko nije carevinsko vieće pojedno sakupljeno,

Digitized by Google

cajem jednog i drugog posebnoga odgovornoga ministarstva, a priugotovljena predati će svakomu povjerenstvu napose. Povjerenstva će taj proračun na propisani gore način odieljeno pretresivati, primjetbe svoje jedno drugomu priobćivati i pismeno i u zajedničkoj sjednici glasovanjem riešavati svaku točku, glede koje se mnienja njihova sjediniti nemogoše.

§. 41. Ustanovljeni na taj način proračun nemože više od strane pojedinih zemalja u pretres doći, nego dužna je svaka njih nositi odpadajuću na nju od zajedničkoga proračuna čest po onom razmierju, štono je (opisanim u točkah 18., 19., 20., 21. i 22. načinom) unapred ustanovljeno bilo. Nu budući da i glede ovih zajedničkih troškova obzirom na Ugarsku razporezivanje, utjerivanje i ustanovljivanje porezovnoga sustava ugarskomu saboru i odgovornomu ugarskomu ministarstvu pripada, to će ovo ministarstvo u proračunu, što će ga zemaljskomu saboru predlagati, vazda i

---

glede delegata na delegaciju (§. 23.). Izstup iz carev. vieća uvjetuje i izstup iz delegacije (§. 24.). Ako koji član ili zamjenik delegacije prestane biti takovim, ima se novi izbor preduzeti. Ako carev. vieće nije sakupljeno, stupa na miesto manjkajućeg delegata njegov zamjenik (§. 25.). Razpusti li se zastupnička kuća, prestaje i djelovanje delegacije carev. vieća. Novo sakupljeno carev. vieće bira novu delegaciju (§. 26.). Zasiedanje delegacije zaključuje predsjednik nakon dokončanja posala sa car. dozvolom, ili na zapovjed carevu (§. 27.). Članovi zajedn. ministarstva ovlašteni su sudjelovati kod svih razprava delegacije i svoje predloge zastupati osobno ili po kojem zastupniku. Na njihov zahtiev moraju uviek slušani biti. Delegacija imade pravo, na zajedn. ministarstvo ili na pojedinog člana istoga stavljati pitanja i od istoga odgovor i razjašnenje zahtievati, nadalje povjerenstva imenovati, kojim su dužna ministarstva izdati potriebite informacije (§. 28.). Sjednice delegacije jesu u pravilu javne. Iznimice može se javnost izključiti, ako to zahtieva predsjednik ili najmanje pet članova, i ako to skupština nakon odstranjenja slušatelja zaključi. Nu zaključak može se samo u javnoj sjednici izvesti (§. 29.). Obje delegacije priobćuju si medjusobno svoje zaključke, a u slučaju potriebe i motive istih. Ovo priobćenje biva pismeno od delegacije carev. vieća na njemačkom, od delegacije drž. sabora na magjarskom jeziku, a s obih strana se pridodaje ovjerovljeni prevod u jeziku druge delegacije (§. 30.). Svaka delegacija ovlaštena je predložiti, da se pitanje rieši zajedničkim glasovanjem, te se takav predlog, pošto je trokratna pismena izmjena bezuzpješnom ostala, nemože odbiti po drugoj delegaciji. Obostrani predsjednici opredieljuju miesto i vrieme plenarnoj sjednici obih delegacija u svrhu zajedničkog glasovanja (§. 31.). U plenarnoj sjednici predsjedaju predsjednici delegacija izmjenice. Žriebom ima se odlučiti, koji od obojice predsjednika ima prvi predsjedati. U svakoj sliedećoj sjednici predsjeda prvoj plenarnoj skupštini predsjednik one delegacije, čiji predsjednik u neposredno prediducoj nije predsjedao (§. 32.). Za sposobnost zaključka plenarne sjednice jest potrebna prisutnost od najmanje dvije trećine članova svake delegacije. Zaključak stvara se absolutnom većinom glasova. Ako je na strani jedne delegacije više članova prisutno nego na drugoj, to se imadu na strani u većini prisutne delegacije toliki članovi od glasovanja sustegnuti, koliko ih mora odpasti, da se s obje strane postigne jednaki broj glasujućih (§. 33.). Plenarne sjednice obih delegacija jesu javne. Zapisnik se u oba jezika po obostranih perovodjah vodi i zajednički ovjerovljuje (§. 34.) —

Digitized by Google

one svote uvrščivati, koje prema ustanovljenomu već zajedničkomu proračunu po rečenom razmierju na Ugarsku odpadaju, bez da bi se ipak pojedini stavci obzirom na njihovu količinu više u pretres uzeti mogli. Kada potrebita na ustanovljene takovim načinom zajedničke troškove svota po odgovornom ugarskom ministarstvu pobrana bude, imać će ugarski ministar financija od unišavših tečajem svakoga mjeseca državnih prihoda čest onu, koja na namirenje zajedničkih troškova služi, mjesečno dostavljati obćemu ministru financija, i to po onom razmierju, u kom svota zajedničkih troškova stoji k svoti zemaljskih troškova. Zajednički ministar financija odgovoran će biti za to, da se preuzeta po njem svota upotriebi na naznačene zajedničke svrhe, a samo se po sebi razumieva, da će na strog račun obvezan biti onaj, komu će rukovanje toga novca prinadležati.

§. 42. Izpitivanje takovih računa takodjer spada na djelokrug gore pomenutih povjerenstva, te će ona i glede tih računa postupati na ondje naznačeni način.

§. 43. Isto tako valja postupati i glede svih ostalih predmeta, koji kao zajednički spadaju u krug rečenih povjerenstva. I ove zajedničko ministarstvo svakomu povjerenstvu predlaže zasebice, povjerenstva jih pretresivaju svako na poseb, priobćivaju si mnienja svoja pismeno i riešavaju jih u slučaju medjusobnoga nesporazumka u zajedničkoj sjednici, koja se na gore rečeni način u svrhu prostoga glasovanja sazvati ima. Samo sobom se razumije, da se onakovi zaključci, koji previšnjemu potvrdjenju podleže, Njegovom Veličanstvu podnašati imadu, i da će takovi dobiti obveznu moć, čim jih Njegovo Veličanstvo potvrdi. Potvrdjene medjutim na ovaj način odluke davati će Njegovo Veličanstvo svakomu zemaljskomu saboru putem dotičnih odgovornih ministarstva na poseb na znanje, a izvršivanje njihovo može se u Ugarskoj, iza kako zemaljskomu njezinomu saboru do znanja stavljene budu, jedino po odgovornom ugarskom ministarstvu preduzimati. Upravo zato će sada pomenuto odgovorno ministarstvo i takove troškove, koji bi u smislu zaključaka po delegacijah na pomenuti način donešenih i po Njegovom Veličanstvu potvrdjenih na Ugarsku pali, skupa sa ustanovljenim po vlastitom saboru proračunom razporezivati i utjerivati.

§. 44. Izim predmeta, što jih zajedničko odgovorno ministarstvo dotičnim, na razpravljanje takovih predmeta pozvanim povjerenstvom (delegacijam) predlaže, ima svako

Digitized by Google

njih pravo inicijative, nu dakako samo obzirom na onakove poslove, koji kao zajednički u smislu predležeće ustanove strogo na djelokrug njihov spadaju. Svako povjerenstvo može takove vrsti predloge činiti, te iste priobćivati drugomu povjerenstvu pismeno. Svaki na taj način učinjeni predlog treba da upravo tako u pretres dodje, kao što je to već glede drugih na djelokrug povjerenstva spadajućih pitanja izrečeno.

§. 45. Sjednice povjerenstva biti će u pravilu javne. Iznimne u tom obziru ustanove opredieljivati će poslovnik; nu odluka se uviek samo u javnoj sjednici donieti može.

§. 46. U slučaju, kad bi Njegovo Veličanstvo koji sabor razpustilo, prestaje i delegacija razpuštenoga sabora, pa novi sabor novo povjerenstvo bira.

§. 47. Članovi povjerenstva nemogu se nikada na odgovornost povući poradi svojih kod pretresivanja zajedničkih poslova učinjenih izjava; pače sve dotle, dok jim povjerenstvo traje, niti radi parnice, koja osobni zatvor za sobom vući bi mogla, niti radi zločina ili prekršaja kakvoga, izuzevši slučaj zatečenja njihova u činu, bez predhodne privole dotičnoga sabora ili ako ovaj nezasieda, onoga povjerenstva, kome su članovi, bud uhićeni, bud pod javnu obtužbu stavljeni biti nemogu. Bude li pako koji član u činu zatečen i toga radi u zatvoru zadržan, to će i o trajanju ili dokinuću njegovu odlučivati dotično povjerenstvo onda, kada sabor zajedno sakupljen nebi bio. Poslovnik će u ostalom providiti za to, kako da se preprieče neredi, koji bi možda prigodom viećanja nastati mogli.

§. 48. Ako li bi koji član jednoga ili drugoga odaslanstva medjutim preminuo, ili zakonitom presudom slobode lišen bio, ili ako bi se koji njih uslied temeljitih razloga vlasti svoje odrekao: imati će se izpražnjeno ovakovim načinom miesto od strane dotičnoga sabora odmah popuniti. To da bude, sabor će prigodom onom, kad bude odaslanike birao, ujedno preko ustanovljenoga broja i zamjenike birati, opredieljivajući zajedno i red, po kom se zamjenici na izpražnjeno miesto po predsjedniku dotičnoga povjerenstva pozvati imadu.

§. 49. U slučaju odreknuća, kojega suditi će o temeljitosti njegovih razloga a tako i o prijeću njegovom dotični sabor ili kad ovaj nezasieda, odnosno povjerenstvo njegovo.

§. 50. Obzirom na odgovornost zajedničkoga ministarstva i način njezin: imati će svako povjerenstvo pravo u slu-

Digitized by Google

Nadalje mi je opaziti, da sam one ustavne propise, koji se već nalaze otisnuti u kojoj knjizi „Hrvatskih zakona", što ih izdaje akademijska knjižara Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch), po želji nakladnika iz ove sbirke izpustio, iz razloga, da se suvišnim pretiskavanjem dotičnih propisa nepovisi nepotrebno ciena ovoj knjizi. U ostalom su ti propisi imenice navedeni na shodnom miestu ove knjige i takovimi naredbami popunjeni, koje se u prijašnjih sbirkah nenalaze, nu sa kojimi sačinjavaju podpunu cjelinu.

Na koncu zahvaliti mi je knjižari-nakladnici na nakladi ovoga djela.

U Ogulinu mjeseca rujna 1887

Milan Smrekar.

Digitized by Google

Sadržaj.

Digitized by Google

čajevih, kad poradi povriede ustavnih zakona takovoga šta za potrebno nalazi, učiniti predlog, da se zajedničko ministarstvo ili pojedini mu član pod obtužbu stavi, priobćivši podjedno taj svoj predlog pismeno i drugomu povjerenstvu. Ako se stavljenje pod obtužbu po jednom i drugom povjerenstvu odluči, ili ako se to u slučaju razlikosti njihovih mnienja većinom glasova one zajedničke sjednice, koja se po gore navedenom propisu za prosto odvietovanje sazvati mora, odredi: zaključak takov odmah se za pravovaljani smatrati ima.

§. 51. Za razpravljanje takove i na taj način zaključene obtužbe sastaviti će se sudište ovako: svako povjerenstvo predlaže, istina ne iz svoje sredine, već iz neodvisnih, pravu vještih gradjana onih zemalja, koje zastupa, po 24 člana; i svako povjerenstvo vlastno je iz predložena po drugom povjerenstvu 24 člana zabaciti dvanaestoricu, bez da bi razloge kakove za to naznačiti moralo. Obtuženici imati će takodjer pravo zahtievati izbrisanje 12 članova, ali to zajedno, u cielom i tako učiniti moraju, da u broju preostalih članova broj odabranih sudija svakoga povjerenstva jednak bude. Preostavši na taj način članovi biti će sudije parnice.

§. 52. Osim gore naznačenih zajedničkih predmeta, koji budući da iz pragmatičke sankcije proiztiču, takovimi se smatrati imaju, koje zajednički obavljati valja, postoje još i drugi velevažni obći poslovi, kojih zajedničtvo istina neproiztiče iz sankcije pragmatične, ali koji se ipak stranom zato, jer to položaj i politički obziri zahtievaju, a stranom zato, jer se interesi obijuh stranaka glede njih sudaraju, shodnije medjusobnim sporazumkom, nego li strogo zasebice riešavati dadu.

§. 53. Pošto Ugarsku pored njezinoga ustavnoga položaja vezati nemogu takovi dugovi, koji su bez zakonite privole zemlje učinjeni, to joj državni dugovi po strogom pravu na teret pasti nemogu.

§. 54. Ali je već zemaljski ovaj sabor izjavio: „da je, ako se ozbiljna ustavnost i u našoj domovini i u ostalih Njegovog Veličanstva zemljah čim prije dielom u život privede, pripravan ono, što učiniti smije i što bez povriede samostalnosti zemlje i ustavnih njezinih prava učiniti može, i preko mjere zakonom propisane dužnosti na temelju pravičnosti iz razloga političkih sbilja i učiniti, da pod onimi težkimi tereti, što jih je postupak absolutne vlade nagomilao, nepropadne blagostanje ostalih Njegovog Veličanstva zemalja

Digitized by Google

a s njime i blagostanje Ugarske, i da se uklone štetne posliedice prošlih težkih vremena.

§. 55. Iz ovih dakle razloga i na ovom jedinom temelju pripravna je zemlja preuzeti jedan dio tereta državnih dugova, i toga radi iza predhodnoga viećanja sa ostalimi zemljami Njegovog Veličanstva kao slobodan narod sa slobodnim narodom stupiti u dogovor.[1]

---

[1] To je učinjeno sa zakonskim člankom XV. od godine 1867. (Sbornik god. 1869. komad IV. broj 6. str. 36) o godišnjem prinosku što ga zemlje krune ugarske glede državnih dugova preuzimlju. Isti glasi: „Pošto je glede godišnjega prinoska, što bi ga zemlje krune ugarske u pogledu državnih dugova pod uvjeti i načinom u §. 53. i 54. čl. XII. 1867. naznačenim, preuzeti imale, napomenuto u §. 55. predhodno dogovaranje izmedju poslanstva zemalja krune ugarske i ostalih Njegovog Veličanstva zemalja medjusobnim sporazumkom izradili, u saborsko pretresivanje došla i zaključkom državnim postala, to se ova nagodba, odnosno ustanova državna uz previšnju Njegovog Veličanstva potvrdu ovime uvršćuje medju zakone zemaljske ovako, kako sliedi: §. 1. Počamši od 1. siečnja godine 1868. prinosit će zemlje krune ugarske za pokrivanje kamata dojakošnjih državnih dugova godišnju stalnu, nikakovoj već promjeni nepodvrženu svotu od 29,188.000 for. i odatle 11,776·000 for. u kovanu novcu. §. 2. Podjedno se nagodbeno ustanovljuje, da se do 1. svibnja 1868. na ustavno razpravljanje podnieti imade zakonska osnova, po kojoj bi se obstojeći dosada različiti naslovi dugova po mogućnosti pretvorili u jednoliko podavanje, i umalilo koliko moguće obterećivanje financija, skopčano s odplaćivanjem glavnica. Što se povraćanja glavnice iza onih državnih dugova tiče, kojih naslovi po naravi svojoj takovo pretvorenje na jedinstveni rentovni dug nedopuštaju, to će se glede njih zakonom ustanoviti, da se novci, potrebiti za ovo odplaćivanje, pribave svake godine izdavanjem obveznica iliti zadužnica budućega jedinstvenoga duga rentovnoga, i da izvišni onaj trh, koji nastane ovom pribavom novaca, prime na se ostale Njegovog Veličanstva zemlje i kraljevine; zemlje pako krune ugarske da k tomu prinose svake godine samostalnu svotu od 1,150.000 for., posliednjih 150.000 for. u srebru; dočim će nasuprot sve kamate takodjer, koje ovimi oddugami prestanu, kako i savkoliki porez, što se od kamatovnih kupona i od dobitaka na državnoj lutriji pobire, ostalim Njegovog Veličanstva zemljam i kraljevinam u prilog ići. — Glede zajma na državna dobra, što je u obziru prije pomenutih u srebru plaćati se imajućih 150.000 for. sa obćim zavodom austrijskim za zemljištnu vjeresiju sklopljen i što je u polovici na ugarska komorska dobra unešen, odredjuje se, da se takav dokine, pošto su mu kamate sadržane u stalnom prinosku, koj se po §. 1. svake godine plaćati imade. Iza kako ugarska komorska dobra posvema riešena budu od ovih zajmovnih uknjižba, imati će se obustaviti plaćanje onih 150.000 for. u srebru, a i čim polag amortizacionalne osnove odužen ili ranije izplaćen bude vaskoliki zajam, imati će se godišnji stalni prinos kamata umaliti za onaj dio, koji pada na Ugarsku u ime ukamaćivanja toga zajma. Jamčevine i ostave (deposita) uložene u ugarskih državnih blagajnah, izplatiti će u svoje vrieme ugarska financijalna uprava. Nu kamate, koje od njih idu, zadržane su u godišnjem prinesku od 29,188.000 for. pa se imadu u tu svotu uračunavati na toliko, na koliko plaćanja u zemljah krune ugarske bivaju. §. 3. Odlučno se ustanovljuje, da počamši od 1. siečnja 1869. obim financijalnim upravam imade biti glavno načelo: uzpostaviti ravnovesje izmedju prihoda i razhoda. Ako bi ipak koja od tih financijalnih uprava, koje se u zemljah krune ugarske i ostalih Njegovog Veličanstva zemljah i kraljevinah nalaze, u taj položaj došla, iz redovitih svojih izvora, iz kojih joj prihodi teku, nebi mogla podmiriti ni svojih potreboća ni prinesaka svojih, tad će se ona sobstvenom svojom vjeresijom za potrebita u tu svrhu izvanredna vrela pobrinuti imati §. 4. Kada bi trebalo u interesu jedne i drugo stranke, imenito pako za

Digitized by Google

§. 56. U buduće pako biti će posao vjeresije zajedničan u slučajevih, kad budu kako Ugarska, tako i ostale zemlje Njegovog Veličanstva obzirom na postojeće okolnosti i sobstvene svoje koristi radi za cieli shodno pronašle, da koji dug zajedno i skupa učine. Kod takovih zajmova zajedničkim sporazumkom utanačiti valja sve ono, što se na sklapanje ugovora, te na način upotrebljenja uzajmljenoga novca i njegovu izplatu proteže. Nu predhodno riešenje toga,

---

namirenje takovih potreboća, koje u smislu pragmatične sankcije na zajedničke poslove spadaju, vanredne troškove praviti, i kada bi se možda svrsi shodnim pronašlo, toga radi u smislu §§. 56. i 57. čl. XII. 1867. s privolom obojega zakonodavstva (carevinskoga vieća i sabora) nov zajam skupa načiniti: to će se u takovom slučaju kamate, i ako bi i povrata glavnice ugovorena bila, i ova medju zemljami krune ugarske i medju ostalimi Njegovog Veličanstva zemljami razdieliti po onom razmierju, koje u vrieme učinjenoga zajma postoji u pogledu namirenja troškova za proizhodeće iz pragmatične sankcije zajedničke poslove. §. 5. Viseći državni dug, sastojeći u državnjačah i papirnih sitnih novcih, i iznoseći u svem 312,000.000 for., stavlja se pod zajedničko jamstvo jedne i druge strane. Budući pako, da založnice, uknjižene na solnice u Gmundenu, Ausse-u i Halleinu u iznosu od 100.000.000 for., glede kojih je odpadajući na Ugarsku za njihovo ukamaćenje i amortiziranje dio već zadržan u naznačenom u §§. 1. i 2. stalnom i nepromienljivom godišnjem prinosku — u takovom savezu stoje sa prometom državnjača, da one, t. j. založnice i državnjače skupa svotu od 400.000.000 for. istina prevaliti nesmiju, nu da se nastalo unutar te granice umaljenje založnica državnjačami nadomiestiti imade, to se jamstvo obje stranke proteže i na višak državnjača, koje bi radi pomenutoga saveza od vremena do vremena nastati mogao. Svako drugo umnoženje visećega iz državnjača i papirnih sitnih novacâ sastojećega duga a tako i svako ustanovljivanje odnosećih se na njegovo fundiranje naredaba moći će se u buduće izvesti samo u sporazumljenju obojega ministarstva i zakonodavnoga tiela (carevinskoga vieća ili sabora). §. 6. Kako zemljam krune ugarske, tako i ostalim Njegovog Veličanstva zemljam i kraljevinam prosto je svoj prinos u ime kamata državnoga duga umaliti, bud amortizacijom zadužnica, bud izplatom glavnice u gotovu novcu. U takovom će se slučaju svota odgovarajuća kamatnom iznosu uništenoga ili izplaćenoga duga odbiti na račun one financijalne uprave, koja takovu operaciju izvela jest. — §. 7. Što se tiče onih obvezanosti, koje proiztiču iz jamstvâ na korist željezničkih družtva ugovorno preuzetih, to će jih izmedju zemalja krune ugarske i ostalih Njegovog Veličanstva zemalja ona strana nositi, na zemljištu koje se dotična željeznica stere, te će prema tomu istoj strani pripadati oni povratci, što jih možda pojedino družtvo u ime dobivene predplate učiniti ima. Obzirom na željeznice, koje zemljišta obje stranke prosiecaju, nadalje u pogledu državne — i gradit se imajuće košičko-boguminske pruge i napokon obzirom na dunavsko parobrodarsko družtvo utanačiti će se poseban dogovor. — §. 8. Izaslati će se posebno likvidacionalno povjerenstvo, koje će prosuditi i potvrditi ona aktiva središnjih financija, koja su — izim porezovnih svakoj stranci pridržanih zaostataka, i izim tražbina, koje možda jedna ili druga stranka u smislu predidućega §-a od napomenutih ondje željezničkih družtva iskati ima — namienjena poglavito na podmiru još nedignutih, a već posliednjega dana prosinca dospjelih kamata i na izplatu glavnica. — §. 9. Kako zemlje krune ugarske, tako i ostale Njegovog Veličanstva zemlje obvezuju se, da će na namirenje zajedničkih troškova u ime državnih dugova svakoga mjeseca jedan i to takav dio od unišavših jim u isto vrieme prihoda uplaćivati, koji prema tim prihodom u takovom razmierju stoji, u kom jim je svota svihkolikih prinosbina prema ukupnoj svoti proračuna, za dotičnu godinu ustanovljena. Kada mjesečni obroci nebi dotekli do prave uplatit se imajuće svote, obvezuju se prije spomenuet

Digitized by Google

da li se koji zajam zajednički učiniti imade, pripada glede Ugarske u svakom pojedinom slučaju zemaljskomu njezinomu saboru.

§. 57. U ostalom zemlja i ovim svojim zaključkom izjavljuje svečano, da prema onomu temeljnomu načelu ustavnosti, po kom se zemlja bez vlastíte svoje privole dugom obteretiti nesmije, Ugarska ni u buduće neće za se

---

zemlje, da će nedostatak bez obzira na prihode njihove namiriit podpuno i to u takovih rokovih, da nezapnu potrebštine sredotočne financijalne uprave. U takovom će slučaju zajednički ministar financija u potrebito sporazumljenje stupiti sa financijalnim ministrom zemalja krune ugarske, odnosno s onim ostalih Njegovog Veličanstva zemalja“.

Na temelju ovoga zakona stvoren je sliedeće godine s obostranim sporazumkom zakonski članak XLVI. od godine 1868. o kontroli (pригledu) visećih (nefundiranih) dugova. (Sbornik god. 1869. kom. IV. br. 6. str. 160.). koji glasi:

„§. 1. Uslied izrečenoga u zakonskom članku XV. god. 1867. zajedničkoga jamčenja povjerava se rukovanje visećega duga tako od strane zemalja krune ugarske, kao što i zemalja zastupanih u carevinskom viećn, zajedničkomu ministru financija, koji će to po jednom posebnom odsjeku svojega ministarstva voditi dati. — §. 2. Za prigled rukovanja izabiru tako zemlje krune ugarske, kao što i zemlje zastupane u carevinskom vieću, i to posebno svaka stranka, prigledno povjerenstvo, sastojeće iz šest članova i tri namjestna člana. — §. 3. Članovi ovih povjerenstva izabiru se za cielo vrieme, dok traje zastupnička vlast dotičnih zakonodavstva, i u slučaju razpusta državnoga sabora i carevinskoga vieća poslovanje svoje takodjer tako dugo nastavljaju, dok mogu s nova sakupljena zakonodavna tiela nove izbore preduzeti. — §. 4. U svako prigledno povjerenstvo izabiru se dva člana i jedan namjestni član iz kuće velikaša, dotično gornje kuće i četiri člana i dva namjestna člana iz kuće zastupničke, dotično iz dolnje kuće. — §. 5. Medju to vrieme izstupivši članovi imadu se nadomiestiti prizivanjem namjestnih članova. — §. 6. Svako povjerenstvo izabire si iz svoje sredine predsjednika i daje zajednička ustanovljenja glede poslovanja, kao i posliedke prigledbe uvršćuje u svoj vlastiti zapisnik. — §. 7. Svako povjerenstvo voditi će protuzatvor glede glavne pričuvne zaklade državnih nota. — §. 8. Članovi prigiednih povjerenstva izpunjavaju dužnosti svoje bez sistemizirane plaće. Nu članovi, stanujući izvan sjedišta ministarstva vuku putne pristojbe i dnevnice, koje odlučuje dotično zakonodavstvo. — §. 9. Da se može zaključak stvoriti, potrebno je prisuće od najmanje tri člana u svakom povjerenstvu. — §. 10. Članovi priglednih povjerenstva odgovorni su samo vlastitim zakonodavstvom za svoj postupak. — §. 11. Potrebite radne sile podaje na odredbu povjerenstvâ zajednički ministar financija iz osoblja dotičnih blagajničkih i računovoditeljskih ureda. — §. 12. Zadaća priglednih povjerenstva je: a) primjernom uporabom priglednih propisa na to paziti, da u promet stavljeni novčani znameni, dakle svota državnih novčanih znamena, i znamena za promjenu nepresegne ustanovljeni po zakonodavstvih maksimum; b) prigledati gotovinu (zalihu) državnih znamena i takovih za promjenu, dielanje znamena i uništenje izrabljenih znamena; c) nadzirati, da se u §. 5. zak. članka XV. ustanovljeni odnošaj medju doznačnicami na solarske rude i medju državnimi znameni po smislu zakona tako priuzdrži, da uslied povremenoga umaljenja doznačnica na solarske rude, raščenje visećega duga, iz državnih znamena i novčanih znamena za promjenu sastojećega, te skupa 312 milijuna činećega stalno nepostane; d) izkaze mjesečne vrhu visećega duga obnarodovati. — §. 13. Zajednički ministar financija i podčinjeni mu organi dužni su o svakom u zakoniti svoj djelokrug spadajućem poslu priglednim povjerenstvom razjašnenje dati, knjige i račune svoje

Digitized by Google

obvezatnim priznati takav državni dug, koji bi se učinio bez zakonite i izrične privole njezine.

§. 58. Ni zajedničtvo poslova trgovačkih neproiztiče iz sankcije pragmatičke: jer bi po njezinom smislu zemlje krune ugarske, kao od ostalih Njegovog Veličanstva zemalja posebne i po pravu za se postojeće zemlje putem sobstvene svoje odgovorne vlade i po vlastitom si zakonodavstvu ustanovljivati i carinskimi linijami uredjivati mogle poslove trgovine svoje.

§. 59. Budući ipak da izmedju Ugarske i ostalih zemalja Njegovog Veličanstva obzirom na uzajamne njihove interese imade važnih i mnogobrojnih dodirnih točaka: to je sabor pripravan na to, da se glede trgovačkih stvari s jedne strane medju zemljami krune ugarske, s druge strane

za uvidjenje otvorene držati. — §. 14. Svako povjerenstvo izvieščuje posebno svake godine dotičnomu zakonodavstvu o svom postupanju. — §. 15. Ako izvješće sadržaje takav predlog, koji zahtieva razpravu zajedničko-zakonodavstvenu; dotično će zakonodavstvo pozvati vladu, da staveći se na temelju §. 5. članka XV. god. 1867. s odgovornim ministarstvom drugoga zakonodavstva u sporazumak, u ovom predmetu predloži zakonsku osnovu. — §. 16. Ako bi koje prigledno povjerenstvo proti zajedničkomu ministru financija u pogledu na rukovanje visećih dugova tužbu podiglo, koja bi stavljenje pod obtužbu za sobom povući mogla, te bi dotična zakonodavstva odobrila, da se on pod obtužbu stavi; o tom se delegacije obavieščuju. Delegacije će odstranjenjem svake takove razprave, koja bi se na pitanje nespadajuće u djelokrug visećih dugova protezala, odmah providjeti o tom, da se sud sastavi. — §. 17. Troškove i nagrade, potrebite za pravljenje državnih znamena i znamena za promjenu, za nadzor na to spadajući, za uništenje izrabljenih znamena, na izmjenu stavljenih izvan prometa znamena i za postupak oko ovih posala, nose zemlje ugarske krune u razmierju 30%, a zemlje u carevinskom vieću zastupane 70%. — §. 18. Kr. ugarski ministar financija izručiti će za godinu 1868. u ime ovih troškova 200.000 for. zajedničkomu ministru financija pod teretom, da račun položi. — §. 19. Troškovi za rukovanje visećih dugova primiti će se u buduće, na temelju proračunanja priglednih povjerenstva u troškovnike (proračune) dotičnih zakonodavstva, i račun će se predati priglednim povjerenstvom o potrošku, koji će ova predložiti dotičnim zakonodavstvom. — §. 20. Buduć da se prigodom promienjanja, koje od vremena do vremena s oblikom državnih znamena, i znamena za promjenu biva, redovito neizmienjuju svi izvan prometa stavljeni znameni, to će dobitak državu tim putem dopadajući u buduće sačinjavati novčanu zakladu, služeću za namirivanje troška za pravljenje i izdavanje novčanih znamena. Čim takove zaklade bude, i tako dugo, dok će se u njoj za troškove rukovanja državnih znamena dovoljna svota naći, namirivati će se iz nje troškovi za rukovanje visećih dugova. — §. 21. U prvijem paragrafu spomenuta zaklada za rukovanje stavlja se takodjer pod nadzor priglednih povjerenstva, te će se o njoj putem priglednih povjerenstva svake godine obima zakonodavstvima (carevinskom vieću i državnomu saboru) račun podastrieti. — §. 22. Ako bi uslied odredbe obijuh zakonodavstva zajedničko rukovanje visećih dugova ikada prestalo: porazdielit će se u §. 20. spomenuta zaklada za rukovanje medju zemlje ugarske krune i medju zemlje u carevinskom vieću zastupane po razmierju u §. 17, navedenom."

Digitized by Google

medju ostalimi zemljami Njegovog Veličanstva od vremena do vremena sklopi savez carinski i trgovački[1].

§. 60. Ovim savezom ustanovila bi se ona pitanja, koja se na trgovinu odnose i opredielio bi se na način rukovanja svomkolikom strukom trgovačkom.

§. 61. Sklapanje toga saveza biva uzajamnom pogodbom tako, kao što se podobni ugovori prave izmedju

[1] To je učinjeno najprije sa zakonskim članom XVI. godine 1867. o carinskom i trgovačkom savezu, sklopljenom na 10 godina, te pošto je isti odkazan, sklopljen je novi savez sa zakonskim člankom XX. godine 1878. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora o carinskom i trgovačkom savezu sklopljenu medju kraljevinami krune Ugarske i ostalimi kraljevinami i zemljami Njegova Veličanstva. (Sbornik zakona i naredaba od godine 1878. komad XXVI. br. 58. str. 376.) Isti zakon glasi: „Buduć u smislu XXII. članka XVI. zakonskoga članka od godine 1867. odkazan carinski i trgovački savez, ter uslied propisanih tamo dogovaranja medju ministarstvom ugarskim i ministarstvom ostalih kraljevina i zemalja Njegova Veličanstva učinjene uglave prihvaćene kako od strane državnoga sabora ugarskoga, tako i od strane zakonodavstva ostalih kraljevina i zemalja Njegova Veličanstva, uvrštuje se tim načinom sklopljeni carinski i trgovački savez uz potvrdu Njegova carskoga i apoštolsko kraljevskoga Veličanstva medju zakone državne. Članak I. Državno područje obih stranaka sačinjava za trajanja saveza ovoga i u smislu njegovu jedno carinsko i trgovačko područje, koje okružuje zajednička carinska granica. Uslied toga neće za trajanja saveza nikojoj obih stranaka pripadati pravo, da na predmete prometne, koji se prevažaju iz područja jedne stranke u područje druge stranke, udari kojegod bilo vrsti uvoznih, izvoznih ili provoznih carinskih pristojba i u svrhu tu podigne medjuzemnu carinsku liniju. Nutarnjih daća kojegod bilo vrsti, pobirale se one na čijugod bilo korist, moći će jedna stranka na predmete uvezene iz područja druge stranke udariti samo razmjerjem, u kojem nameće te vrsti poreza na slične proizvode obrtne ili plodine vlastitoga područja. Iz zajedničkoga carinskoga područja izključene su sada obstojeće carinske iznimke (Zollausschlüsse). Članak II. S inostranimi državami sklopljeni ugovori, koji uredjuju narodno gospodarstvene odnošaje napram inozemstvu, naročito ugovori trgovački, carinski, brodarstveni, konzularni, poštanski i brzojavni, imaju kako glede zemalja krune ugarske, tako i glede ostalih kraljevina i zemalja Njegova Veličanstva jednaku obveznu moć. Članak III. Glede novih ugovora te vrsti obavlja ugovaranje i sklapanje ugovora, uz priuzdržaj ustavnoga odobrenja obih zakonodavstva, ministar izvanjskih poslova na temelju uglava imajućih se utanačiti medju dotičnimi strukovnimi ministri obih stranaka. Kada izminućem ugovora takova želi jedna stranka, da se udjelotvori pravo odkazanja utanačenoga u ugovoru istom, imade se najkašnje šest mjeseci prije izmaknuća odkazanoga roka o toj nakani drugoj stranki dati obaviest, da se glede dalnjega postupka povede potrebita razprava. Ako se zato vrieme nepostigne sporazumak, imade ministar izvanjskih poslova odkazati ugovor, čim to zahtieva i jedna samo stranka. Članak IV. Unutar zajedničkih granica carinskih, kao i u području postojećih iznimaka carinskih sada u valjanosti stojeći zakoni carinski i tarife carinske, zatim propisi, tičući se pobiranja i uprave carine u području obih država, mogu se preinačiti ili dokinuti samo medjusobnim sporazumkom obih zakonodavstva, odnosno obostranih dotičnih ministra strukovnih. Obstojeće car. iznimke imadu se dokinuti. Glede roka i modalitetâ dokinuća obstojećih carinskih iznimaka i pripojenja njihova k zajedničkomu području carinskom i trgovačkom učiniti će obe vlade uglavu i obim zakonodavstvom podastrieti primjeran predlog. Članak V. Pobiranje i upravljanje carinâ ostoje vladam obih stranaka jednakim načinom pridržano u granicah podčinjenih jim područja državnih. Radi uzajamne kontrole nad suglasnim postupkom pri upravi i pobiranju

Digitized by Google

dvijuh jedne od druge nezavisnih država. Odgovorna ministarstva obijuh stranaka neka zajedničkim sporazumkom priugotove potanku osnovu saveza, te neka ju svako njih dotičnomu saboru podastre, a ono, u čemu se oba sabora slože, neka se Njegovom Veličanstvu podnese na potvrdu.

§. 62. S toga će se onda, kada se bude razmierje zajedničkih troškova propisanim u točkah 18., 19., 20., 21. i

---

carina namjestiti će obe stranke nadzornike, imajuće pravo, da razgledavaju carinskih poslova tičuće se uredovanje carinskih i financijalnih oblasti druge stranke i opažanja svoja na znanje pridonesu dotičnim ministrom strukovnim. Članak VI. Upravu poslova lučkih i zdravničtva pomorskoga rukovodit će, što se tiče tjeranja pomorskoga brodarenja i pomorskoga zdravničtva, u području obih država vlade obih stranaka po jednakih propisih i u obće načinom, koliko je moguće suglasnim. Isto valja takodjer i glede mornarskoga ribarenja, u koliko ono zavisi od uprave pomorske. Trgovački brodovi pomorski obih stranaka služiti će se propisanom zajedničkom zastavom. Što se tiče tjeranja morskoga brodarenja i morskoga ribarenja, smatraju se jednakimi brodovi i gradjani područja obih država, kao i sama ista područja državna. Navlastito postupati će se s trgovačkimi brodovi morskimi obih stranaka u lukah obih stranaka načinom jednakim. Svjedočbe o sposobnosti brodara imadu u području obih država biti vezane na jednake uvjete i imaju jednaku valjanost u području obih država. Trgovački brodovi morski i vojska njihova, kao i pojedini u inozemstvu se baveći mornari spadaju bez obzira na pripadnost njihovu u svih poslovih, tičućih se zaštite njihove i zastupanja interesa njihovih u inozemstvu, pod nadležnost tamo stolujućih ces. i kralj konsulata i višoj molbi zajedničkoga ministarstva izvanjskih poslova. U svih poslovih, koji spadaju u djelokrug pomorske i lučke uprave, obćiti će uredi konzularni s domaćimi oblastmi kao i dosada neposredno. Bačvarinske, pomorsko-zdravstvene, svietioničke i ine brodarske pristojbe pobirati će se u lukah obih stranaka po istih propisih i dok se oni zakonitim putem nepreinače, po obstojećih odredbah. Izuzete su u tom obziru pristojbe posve lokalne naravi, kao što su n. pr. lučke, pilotske i kanalske, šte se plaćaju u Trstu itd. nadalje prinosi u pripomoćnu zakladu mornarsku. Sveukupne brodarske pristojbe pripadaju u korist stranki, koja ih pobire. Svjetionici, koji po položaju svojem unapredjuju promet u luke obih stranaka, imadu se graditi zajedničkim troškom i izdatci ti imadu se podieliti po pravednom ključu. U primorju i pri mornarici obih stranaka uporavljati će se jednako privatno pravo pomorsko i imade se pravo isto čim prije vremenu shodno preinačiti. Pod imenom „austro-ugarski Lloyd“ postojeće pomorsko, poštansko i brodarsko poduzeće stoji pod upravom ministra izvanjskih poslova, koji će u pomorskih, trgovačkih i poštanskih poslovih, tičućih se istoga zavoda, postupati sporazumno s oba ministra trgovine. Poduzeću tomu ugovorom osigurana državna subvencija kao i dohodarina, što ju ono ima platiti, sačinjavati će dio budgeta ministarstva izvanjskih poslova. Članak VII. Sve poslove, koji se tiču brodarenja na riekah, na koje imadu uporavu ustanove akte kongresa bečkoga i dunavskoga ugovora od godine 1857., u koliko se poslovi ti odnose na odnošaj naprama inostranim državam, rukovodi ministar izvanjskih poslova uz priuzdržaje, obširnije naznačene u članku III. ugovora ovoga. Što se tiče nutarnjih voda, koje u teku svojem zahvaćaju u područje obih stranaka, obdržavati će se jednak postupak glede brodarenja, riečkoga redarstva, uredjivanja i uzdržavanja. Glede plovitbe brodova ili splavi na svihkolikih vodah nutarnjih uživaju stanovnici obih područja državnih posve jednak postupak. Trgovački brodovi riečki obih stranaka dužni su, tjerajuć brodarstvo riečko preko granica austrijsko-ugarske monarkije, kada iztaknu zastavu, služiti se zajedničkom zastavom, propisanom za brodove morske. Članak VIII. Obstojeće željeznice imadu se u području obih država upravljati po jednakih načelih, a nove željeznice imadu se u koliko to zahtievaju

Digitized by Google

22. načinom ustanovljivalo podjedno na naznačeni u §§. 59. i 61. način imati medju zemljami krune ugarske i ostalimi zemljami Njegovog Veličanstva ugovoriti carinski i trgovački savez, u kom će se ujedno izreći, da valjanost zaključenih dosada s inostranimi zemljami trgovačkih ugovora i na Ugarsku se proteže.

---

interesi uzajamnoga prometa, urediti polag jednakih gradjevnih i upravnih propisa. Naročito uzdržaje se u području obih država nepromienjen upravni red željeznički od 16. studenoga 1851., skupa sa spadajućimi k istom naknadnimi naredbami, kao i upravni regulamenat željeznički od 10. lipnja 1874., dok nebudu medjusobnim sporazumkom za obe stranke jednakim načinom promienjeni. Ustanove glede gradjenja i uprave lokalnih željeznica priuzdržaje se, u koliko željeznice iste nesižu iza granice područja jedne od obih država, posebno području svake obih država. Članak IX. Sveukupne poslove konzularne rukovodi zajednički ministar izvanjskih poslova. Pri podizanju i ukidanju konzulatā, kao i pri naputcih imajućih se u trgovačkih poslovih dati konzulatom, postupati će ministar izvanjskih poslova sporazumno s oba ministra trgovine. U ostalom obojice ministra trgovine svakomu pripala pravo, da, kadagod nalazi potrebitim, neposredno dopisuje s konzulati i konzulati isti dužni su u poslovih u djelokrug njegov spadajućih davati potrebitih obaviesti. Periodička izvješća trgovačka konzulatā imade ministar izvanjskih poslova priobćivati obim ministrom trgovine. Sve poslove, koji se tiču konzularnih pristojba, razpisivanja i pobiranja njihova, kao i rekurzā glede njih uloženih, riešava u najvišoj molbi putem administrativnim ministarstvo izvanjskih poslova, i to, kada god je potrebno, sporazumno s interesovanimi ministri. Pri podizanju inozemnih konzulata u pojedinom području obih država i pri pristupu inozemnih konzulata k nastupu djelovanja njihova postupati će ministarstvo izvanjskih poslova sporazumno s nadležnim ministarstvom. Članak X. Ministarstva obih stranaka priobćivati će si uzajamno statistički materijal, tičući se trgovine i prometa, i imati će skrb glede složenja istoga materijala u cjelokupan operat, kao i glede obnarodovanja njegova polag učinjenih ustanova. Članak XI. Dohodci od soli i duhana, kao i porezi neizravni, koji imaju neposredan upliv na obrtnu produkciju, naročito porez od žeste, piva i šećera, rukovodit će se u području obih država za trajanja ugovora ovoga polag medjusobno uglavljenih jednakih zakona i administrativnih propisa i isti zakoni i propisi mogu se zajedničkim samo sporazumkom preinačiti. Da se osigura suglasje glede uprave jednakih propisa, imati će pravo ministri financija obih stranaka, da razgledavaju od vremena do vremena poslovanje oblasti druge stranke vodećih ravnanje i pobiranje. Organom u svrhu tu opredieljenim imade ministar financija druge stranke izdati potrebitu legitimaciju. Članak XII. Obstojeća sada vriednost austrijska ostaje zajednička zemaljska vriednost, dok nebude zakonito promienjena; zakonodavstvom obim biti će medjutim čim prije predložene suglasne osnove, koje će biti prikladne, da se opet oživotvori tečaj kovanoga novca. Obim strankam ostaje prosto kovati takodjer sitnoga novca od 20 krajcara i izpod toga iznosa, koj će biti pripušten u promet i u području druge države. Čistina i težina sitnoga novca kao i količina, koju će svaka stranka skovati, može se ustanoviti samo sporazumkom obih zakonodavnih tiela. Članak XIII. Obstojeći sustav metričkih miera i uteza može se preinačiti zajedničkim samo sporazumkom. Glede propisa tičućih se čistine zlatne i srebrne robe i kontrole nad njom, uporavljati će se jednaka načela u području obih država i moći će se ona preinačiti zajedničkim samo sporazumkom. Obim strankam biti će prosto, da si glede valjane uporave tih načela u području druge stranke po nadzornicih pribave obaviest; u obziru tom učinjeno izkustvo pak imade se na znanje pridonieti dotičnim ministrom strukovnim. Članak XIV. Stanovnici područja jedne države, koji u području druge države žele tjerati trgovinu i obrt ili idu za za-

Digitized by Google

§. 63. Ovom prilikom mogu se takodjer putem dogovora u §§. 59. i 61. naznačena, i glede onih vrsti neizravnih poreza, koji s unapredjenjem obrtnosti u tiesnom savezu stoje, jednolikoga razmierja i rukovanja njihovoga takova pravila ustanoviti, koja izključuju mogućnost toga, da bi odnosne naredbe jednoga zakonodavstva ili odgovornoga mu ministarstva okrnjenje prihoda druge stranke za

---

službom, uživaju jednak postupak kao domaći stanovnici, što se tiče nastupa i tjeranja obrta kao i platiti se imajućega poreza. Obrtnici i trgovci jednoga područja vlastni su u drugom području proizvode svoje davati u komisiju pod istimi uvjeti, kao i domaći stanovnici, i otvarati posaonica područnih i skladišta, raditi na naručbinu, svagdje obavljati naručene poslove, sabirati naručbina i subskripcija i činiti kupnja. Nadalje stanovnici jednoga područja uživaju glede prometa sajamskoga podpunu ravnopravnost sa stanovnici drugoga područja. Clanak XV. Dozvole k u ć a r e n j a, propisanim načinom u području jedne države stanovnikom vlastitim izdane, podieljuju u području druge države uz stege glede stanovnika vlastitih obstojeće, kada izprave kućarske vidira nadležna oblast, pravo tjeranja kućarenja. Glede podieljivanja dozvola kućarenja imadu se u oba područja uporavljati, koliko je moguće jednaka načela. Članak XVI. P r i v i l e g i j i i z n a š a š ć a, propisanim načinom izhodjeni imaju valjanost u području obih država. U svrhu tu imati će se uvjeti dozvoljavanja privilegija u području obih država polag jednakih načela medjusobnim sporazumkom putem zakonodavnim ustanoviti, i ako bi bilo potrebito, istim putem preinačiti. Dok se to uzmogne učiniti, ostaju u valjanosti u obziru tom u području obih država sada obstojeći, u bitnosti medjusobno se nerazlikujući propisi. Što se tiče postupka pri podieljivanju privilegija imade se molbenica radi privilegija izručiti pri ministarstvu područja, u kojem stanuje izumilac. Inostrancem prosto je potražiti podjelbu privilegija pri ministarstvu jednoga ili drugoga područja državnoga. Ministarstvo, pri kojem je izručena prošnja radi privilegija, priobćuje iza propisanoga izvidjenja molbenicu, kada drži, da se može podieliti privilegij, ureda radi ministarstvu drugoga područja prihvaćenja radi. Privilegijalnu izpravu izdaje svako obih ministarstva za područje, stojeće pod njegovom upravom, posebno, no obe izprave imati će isti dan izdavanja i obe će se istodobno izdati prositelju pri ministarstvu, gdje je on molbenicu predao. Produženje ili invalidacija privilegijā iznašašćā obavlja se isto tako medjusobnim sporazumkom. Privilegijalna pristojba imade se platiti, gdje je privilegovanje iznašašća potraženo. Za podielenje privilegija u području druge države imade se platiti upisna pristojba, koja se ustanovljuje s 25 postotaka privilegijalne pristojbe. Ta upisna pristojba imade se skupa s privilegijalnom pristojbom pobrati i ministarstvu druge stranke poslati. Članak XVII. Preinaka propisa glede z a š t i t e b i l j e g ā i m u š t r a r o b e sada obstojećih može se učiniti sporazumkom samo obih stranaka. Položenje i registrovanje biljegā, muštrā ili obrazacā robe pri kojoj god bilo obrtničkoj komori, nalazećoj se u području obih država. osigurava dotičniku zaštitu zakonitu u području obih stranaka. Ime, tvrdka, grb ili naziv nastane obrtnika ili proizvadjatelja uživa u području kako jedne tako i druge države zaštitu zakonom dozvoljenu. Na temelju propisa u obziru tom obstojećih stečena prava, imaju podpunu valjanost u području obih stranaka. Radi evidencije biljegā robe, prijavljenih u području obih država, biti će u oba ministarstva trgovine na temelju uzajamnih mjesečnih priobćenja obih ministra trgovine vodjeni registri biljega. Clanak XVIII. P o s l o v i p o š t a n s k i i b r z o j a v n i biti će uredjeni i upravljani u području obih država razlučeno, no, u koliko to zahtieva interes prometa, po jednakih načelih. Glede pravā pridržanih poštanskomu i brzojavnomu zavodu državnomu, porabe tih zavoda od strane obćinstva, jamčenja za pošiljke poštanske, pristojbene tarife rukovanja i obračunavanja sada obstojeće naredbe i propisi mogu se samo putem obih zakonodavstva, dotično za-

Digitized by Google

sobom povući mogle; te se može ujedno za buduće i način opredieliti, na koji bi se potrebite oko ovih poreza reforme po obojem zakonodavstvu suglasno izvesti mogle.

§. 64. Opredielilo bi se i to, po kom i kako da se nadzor izvršava nad jednolikim rukovanjem svimkolikimi linijami carinskimi, te bi se izreklo, da se dolazeći od carine prihodi na pokrivanje zajedničkih troškova obraćati

---

jedničkoga sporazumka obih vlada i jednakim načinom za oba područja preinačiti. Članak XIX. Glede uzajamne zaštite spisateljskoga i umjetničkoga vlastničtva u oba područja državna učiniti će se ustanova putem obih zakonodavstva. Članak XX. U području jedne države zakonito konštituirana družtva dioničarska (družtva komanditska na dionice) družtva asekuracijonalna i zadruge privredne i gospodarstvene (Erwerbs- und Wirthschafts-Genossenschaften) mogu poslovanje svoje protegnuti u područje druge države i tamo podizati podružnicâ. U slučajevih takovih smatraju se domaćim družtvom i zavodom jednakimi i podpadaju glede posla u istom području državnom tjeranoga propisom, koji obstoje glede poslova, što jih tjeraju poduzeća domaća. Radi izvedenja tih ustanova čine se istodobno posebne uglave. Članak XXI. Da se glede napomenutih u drugom članku internacijonalnih ugovora trgovačkih, carinâ. neizravnih poreza i inih predmeta, kojih se tiče ovaj carinski i trgovački savez, izrade i postignu jednaki zakonodavni i administrativni temelji biti će sastavljena carinska i trgovačka konferencija, koja sastoji iz ministrâ trgovine i financija obih stranaka i koliko se predmet viećanja tiče odnošaja prama inozemstvu, ministra izvanjskih poslova, dotično punomoćnika njihovih i u koju se imadu, kada god to stvar zahtieva, prizvati strukovnjaci iz oba područja državna i naročito članovi trgovačkih komora. Ministarstva obih stranaka vlastna su, a isto tako i zajednički ministar izvanjskih poslova zahtievati, kada to potrebitim nalaze, da se sazove carinska i trgovačka konferencija i sudjelovanje pri konferenciji nemože se uzkratiti. Članak XXII. Carinski i trgovački savez ovaj sklopljen je na vrieme od dana 1. srpnja godine 1878. do dana 31. prosinca 1887. i ako nebude odkazan, priznaje se za sliedećih deset godina i tako nadalje od deset do deset godina kao neprekidno obstojeći. Odkazanje može se svaki put učiniti do konca predposliednje godine, u kojem slučaju se glede obnove saveza imadu odmah sličnim putem započeti razpravljanja. Savez ovaj stupa dakle u kriepost dne 1. srpnja 1878. istodobno sa zakonom, koj ustanovljuje prinosno razmjerje troškova, potrebitih za zajedničkimi priznane poslove državne.“

Dne 27. lipnja 1878. sankcioniran je takodjer zakonski članak XXII: zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora (Sbornik zakona i naredaba godine 1878. komad XXVIII., br. 64. str. 479.) tičući se pogodbe sklopljene medju vladami zemalja krune ugarske i ostalih kraljevina i zemalja Njegova Veličanstva glede uzajamnoga pripuštanja družtva dioničarskih, družtva asekuracijonalnih i zadrugâ privrednih i gospodarstvenih. Isti zakon glasi:

„Glede izvršavanja u XX. članku carinskoga i trgovačkoga saveza ugovorenoga prava zakonito u područja jedne države konštituiranih družtva dioničarskih (družtva komanditskih na dionice), družtva asekuracionalnih i zadruga privrednih i gospodarstvenih, da mogu protegnuti poslovanje svoje na područje druge države i podizati tamo podružnica, imadu se izključivo uporavljati samo sliedeće pobliže ustanove: §. 1. U području jedne države zakonito konštituirana družtva dioničarska (družtva komanditska na dionice), družtva asekuracijonalna i zadruge privredne i gospodarstvene, koje u području druge države žele pod vlastitom tvrdkom po podružnicah tjerati poslova, imadu prije započetka poslovanja izhoditi upis tvrdke svoje pri sudu trgovačkom, u području kojega namjeravaju podići podružnicu. Upis taj u registar tvrdka trgo-

*

imadu, pa da toga radi svotu ovoga prihoda prije svega od svote zajedničkih troškova odbiti valja.

§. 65. Budući bi željeznice jedno od najglavnijih promicala trgovine sačinjavale, to se u isto vrieme, kada se bude carinski i trgovački savez ugovarao, naznačenim u §§. 59. i 61. dogovorom može i to ustanoviti, koje su one pruge željezničke, što bi u interesu jedne i druge strane zajed-

---

vačkih imade se i tada obaviti, kada se družtvo nebavi poslovi trgovačkimi. Ustanova ova valja navlastito glede svake takodjer agenture sa stalnim sjedištem, koja nestoji pod podružnicom, registriranom u dotičnom području državnom. — §. 2. Družtvo je obvezano za svaku podružnicu u području druge države podignutu postaviti zastupnika, koj ima tamo redovito stanovati i providjen biti povlasti, da zastupa družtvo u svih poslovih sudbenih i izvansudbenih, nastajućih iz poslovanja podružnice. Družtvo je obvezano te pravne čine zastupnika svojega priznati kao za sebe obvezne i podvrženo je glede njih sudovom spomenutoga područja državnoga. Za više podružnica može se postaviti zastupnik jedan ter isti. — §. 3. O spomenutom u 2. §. poslovarju podružnica imadu se u sjedištu podružnice voditi posebne knjige. Glede transportnih poduzeća zajedničkih biti će posebnim dogovorom medju obimi vladami ustanovljen način vodjenja tih knjiga i navlastito način razdielbe izdataka. U obziru transportnih poduzeća zajedničkih, glede kojih neobstoje učinjene već uglave, povesti će odmah obe vlade razprave, da se što prije postignu takove uglave. Posebne knjige transportnih poduzeća zajedničkih mogu se voditi takodjer u glavnom sjedištu družtva. — §. 4. Radi izhodjenja upisa u registar tvrdka trgovačkih dužno je družtvo sudbenomu stolu u ovjerovljenom obliku predložiti družtvena pravila svoja i ujedno dokazati, da polag zakonâ domovine svoje postoji zakonito. Imade nadalje istomu sudbenomu stolu prijaviti po propisu 2. §. postavljenoga zastupnika. Glede obave i obnarodovanja upisa mjerodajni su, u koliko pogodba ova nesadržaje nikakovih iznimaka, propisi, postojeći u području, u kom se ima obaviti upis. Ime zastupnika (§. 2.) imade se svakako obnarodovati. Spomenuti propisi imadu takodjer uporavu, što se tiče svakoga inoga upisa i obnarodovanja, što jih propisuju zakoni i naredbe zemaljske glede družtva tamo sklopljenih. Istim načinom imade se prijaviti i obnarodovati u domovini družtva pravovaljano učinjena nadopunitba ili preinaka pravila družtvenih ili razvrgnuće poduzeća. Nadopunitbe ili preinake te vrsti dobivaju s prijavom i obnarodovanjem u obojega područja svakom u obće spojenu kriepost samo od časa te posebne prijave obnarodovanja. — §. 5. Sudbenomu stolu, pri kojem je upisana podružnica. imadu se zapisnici glavnih skupština i bilanca godišnja u ovjerovljenom obliku predložiti najkasnje za dva mjeseca iza obdržanja glavne skupštine. Zastupnik spomenut u 2. §., odgovoran je za izpunitbu te obveznosti u svakom obziru. — §. 6. Na prošnju dotičnikâ ili intervenciju političke oblasti odredjuje sud, pri kojem je učinjen upis, izbrisanje upisa podružnice, kada se pridonese dokaz, da je prestao obstanak družtva u domovini vlastitoj, ili kada se glede tjeranja poslovanja u opredielit se imajućem primjernom roku, uzprkos učinjenom pozivu, nezadovolji odredbam ove pogodbe. Pravomoćnim izbrisanjem upisa gasne takodjer pravni obstanak podružnice. — §. 7. Družtva, koja sada već imaju podružnice u području druge države, dužna su odredbam §§. 1.—4. ove pogodbe, u koliko nije i onako već učinjeno, zadovoljit za opredieliti se jim imajućega primjernoga roka. — §. 8. Asekuracijonalna družtva postojeća u području jedne države, koja podignućem podružnica protegnu u buduće poslovanje svoje na područje druge države, obvezana su napose prije upisa istih podružnica zadovoljiti svimkolikim odredbam, koje tamošnji zakoni nalažu asekuracijonalnim družtvom domaćim kao specijalne uvjete za početak tjeranja asekuracijonalnoga posla. U koliko se radi o dokazanju faktične uplate fonda, dovoljna je uplata u glavnom sjedištu družtva. — §. 9. Glede poslovanja bez podružnice imadu uporavu

Digitized by Google

ničkih odredaba iziskivale, i kako daleko da se iste odredbe protezati imadu. Nad svimi inimi željezničkimi prugami prinadleži razpolaganje izključivo onomu ministarstvu i saboru, čijim zemljištem one prolaze.

§. 66. S trgovinom u tiesnoj svezi stoji i posao novčanstva (Münzwesen) i ustanovljivanje obćega novčanoga mjerila. Dakle ne samo da je željeti, već je i po obje strane

---

odredbe XIV. čl, carinskoga i trgovačkoga saveza. — §. 10. Od tjeranja u pogodbi ovoj naznačenim poduzećem u području druge države dozvoljenoga poslovanja izuzeto je tjeranje posla štedioničkoga, osnivajućega se na primanju ulogâ štedioničkih.“

Sa zakonskim člankom XXVI. od 27. lipnja god. 1878. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora o pogodbi, što se ima sklopiti o državnom dugu od 80 milijuna forinta, koj se aktivno tiče povljene austrijske narodne banke. (Sbornik zakona i naredaba od god. 1878. komad XXIX. broj 68. str. 587.) ovlašćena je vlada zemalja krune ugarske, da s vladom kraljevina i zemalja, zastupanih u carevinskom vieću, sklopi sliedeću pogodbu:

„Članak I. Dio, koj od godišnjega čistoga dohodka austro-ugarske banke u smislu članka 102. bankovnoga štatuta odpada na zemlje ugarske krune, odnosno na kraljevine i zemlje, zastupane u carevinskom vieću, upotrebljivat i odpisivat će se za vrieme, dok traje povlast austro-ugarske banke, od godine do godine na podmirenje zajma od 80 milijuna austr. forinta, potječućega iz ugovora sklopljena dne 10. siečnja 1863. — Članak II. Zemlje ugarske krune doprinose na podmirenje onoga diela duga od 80 milijuna austr. forinta, koj po izteklој povlasti austro-ugarske banke još nepodmiren ostane tako, da će 30 postotaka nepodmireno preostaloga diela duga od 80 milijuna aust. forinta u 50 jednakih godišnjih obrocih bezkamatno odplatiti kraljevinam i zemljam zastupanim u carevinskom vieću. Provedba ovoga zakona po vjerava se ministru financija.“ —

Dne 27. lipnja 1878. sankcioniran je nadalje zakonski članak XXV. god. 1878. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora o podignuću i o povlastici austro-ugarske banke, (Sbornik zakona i naredaba od godine 1878. kom. XXIX., br. 67. str. 537), koji glasi:

„§. 1. Buduć se za najbližih 10 godina neće u pogledu ustrojenja samostalnih ceduljnih banka obojemu djelu austro-ugarske monarkije pripadajuće i uzajemno priznato pravo uporabiti, odlučuje se, da se za vrieme od 1. srpnja god. 1878. do 31. prosinca g. 1887. podigne jedna austro-ugarska banka — §. 2. Austro-ugarskoj banki podaje se za vrieme od 1. srpnja godine 1878. do 31. prosinca god. 1887. povlastica, sadržana u niže sliedećih, ter sastavni dio ovoga zakona sačinjavajućih osnovnih pravilih. — §. 3. Ministar financija se ovlašćuje, da može niže sliedeću, ter sastavni dio ovoga zakona sačinjavajuću nagodbu od strane ugarske države sklopiti sa povlaštenom austrijskom narodnom bankom. — §. 4. Ovaj zakon stupa u život danom proglašenja njegova, a provedba njegova povjerava se ministru financija.“ —

Nadalje jest dne 22. veljače 1880. sankcioniran zakonski članak VI. god. 1880. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora (Sbornik zakona i naredaba od god. 1880. komad VIII., br. 41. str. 162.) ob odredbah potrebitih u pogledu uprave Bosne i Hercegovine, koja je berlinskim ugovorom od 13. srpnja 1878. povjerena austrijsko-ugarskoj monarkiji. Isti zakon glasi:

„§. 1. Ministarstvo se ovlašćuje dotično upućuje, da u smislu zakona, postojećih glede zajedničkih poslova monarkije, uz ustavnu odgovornost upliva na privremenu upravu Bosne i Hercegovine, koju će voditi zajedničko ministarstvo. — §. 2. Ministarstvo učestvuje kod svih onih viećanja, koja se drže

Digitized by Google

od potrebe, da koli sustav toli mjerilo novčano budu jednake naravi u zemljah, koje će sklopiti se imajućemu carinskomu savezu pripadati. S toga će valjati onda, kada se savez o carini i trgovini ugovarao bude, ujedno i putem naznačena u §§. 59. i 61. dogovora odrediti sve, što glede sustava i novčanoga mjerila potrebito bude. Ako bi se pako kašnje promjena ustanovljenih na taj način odredaba ili zavedba novoga sustava i mjerilo novčanoga potrebnom ili svrsi shodnom izkazala, to će se takovoga šta s uzajamnim sporazumljenjem obojega ministarstva i s odobrenjem obojega sabora izvesti imati. Samo po sebi se razumieva, da obzirom na kovanje i izdavanje novaca vladalačka prava ugarskoga kralja u svojoj valjanosti ostaju.

§. 67. Prigodom ustanovljivanja kvote i carinskoga saveza imati će se podjedno putem označenoga u §§. 59. i 61. slobodnoga dogovora i godišnji prinos opredieliti, što će ga Ugarska glede državnih dugova na se primiti.

§. 68. Samo po sebi se razumieva, da ako i na koliko dogovor o predmetih u §§. 58—67. izbrojenih nebi za rukom pošao, zemlji pravo samostalnoga zakonitoga razpolaganja priuzdržano ostaje, i da sva njezina u tom obziru prava nepovriedjena postojati imadu.

§. 69. Ovaj način i razmjer, po kom će posestrime kraljevine učestvovati u povjerenstvu (delegaciji), što će ga zemlje krune ugarske uslied predležećega zaključka izaslati, ustanovit će se kašnje. Čim ovu na predidući način izlo-

---

u zajedničkom ministarstvu radi ustanovljenja pravca i načelâ privremene ove uprave, te u pogledu gradnje željeznica. — §. 3. Uprava tih pokrajina imade se tako urediti, da troškovi njezini pokriveni budu vlastitimi prihodi rečenih pokrajina. Ako, i u koliko se to nebi dalo odmah podpuno polučiti, imadu se predlozi glede svota, koje se u interesu redovite uprave pokriti imadu, polag zakona postoječih glede zajedničkih poslova, ustanoviti sporazumno s vladami obih diela monarkije. U koliko bi ipak uprava Bosne i Hercegovine za stalne investicije, koje nespadaju u područje redovite uprave, kao za željeznice, javne gradnje ili slične izvanredne izdatke, iziskavala financijalnih prinosa monarkije, mogu se takovi prinosi dozvoljeti samo na temelju zakona, suglasno stvorenih u oba diela monarkije. — §. 4. Istim putem valja ustanoviti načela, po kojih se u Bosni i Hercegovini imadu urediti i upravljati sliedeći poslovi: 1. carinstvo, 2. oni neizravni porezi, kojimi se u oba djela monarkije upravlja polag istovjetnih zakona utanačenih medjusobnim sporazumkom. — §. 5. Svakoj promjeni postojećega sada odnošaja ovih pokrajina prema monarkiji treba suglasnog odobrenja zakonodavstva obih država monarkije. — §. 6. Zakon ovaj stupa u kriepost onoga dana, kojega bude proglašen, uz uvjet, da odgovarajuće mu ustanove takodjer i u kraljevinah i zemljah, zastupanih u carevinskom vieću zadobiju zakonsku kriepost, te proglašene budu u isto vrieme s ovim zakonom."

Uvjet označen u §-u 6. zakona ob upravi u Bosni i Hercegovini izpunjen je u kraljevinah i zemljah, zastupanih u carevinskom vieću sa zakonom od 22. veljače 1880. (Drž. zak. lis. br. 38.) —

Digitized by Google

ženu ustanovu Njegovo Veličanstvo potvrdi, imati će se ona uzakoniti. One medjutim naredbe ovoga zakonskoga članka, koje se na način obavljanja zajedničkih poslova odnose, u istinu će tek onda u kriepost stupiti, kada budu na nje od svoje strane ustavnim putem pristupile i ostale Njegovog Veličanstva zemlje, ka kruni ugarskoj nespadajuće."

2.

Zakonski članak XIX. god. 1878.

zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora.

o razmjerju, po kojem će zemlje krune ugarske prinašati k troškovom državnih poslova, što no su zakonskim člankom XII. godine 1867. zajednički priznani;[1] glasi:

§. 1. Razmierje, po kojem će zemlje krune ugarske i u carevinskom vieću zastupane kraljevine i zemlje nositi troškove državnih poslova, što no su zakonskim člankom XII. god. 1867. zajedničkimi priznani, ustanovljuje se načinom, opisanim u §§. 19. i 20. pozvanoga zakonskoga članka, putem uzajamnoga dogovora za zemlje krune ugarske sa 30, a za kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću sa 70 postotaka.[2]

§. 2. Uslied §. 64. zakonskoga članka XII. god. 1867. prije svega će se iz čistoga dohodka za trajanja carinskoga i trgovačkoga ugovora zajedničkim prijetkom izrečenoga carinskoga dohodarstva, koji se po odbitku carinsko-dohodarstvenih povrataka, isto tako povrate carinsko-dohodarstvenih jamčevina, nemanje paušala carinskih i rukovodnih troškova, što no je u smislu §. 1. zakonskoga članka II. g. 1869. za vrieme ovoga zakona ovime ustanovljen, pokazuje, pokriti povratci poreza od izveženih preko zajedničke carinske linije — porezu podvrgnutih predmeta, a ostatak obratiti na pokriće zajedničkih poslova, te se s toga imade isti napred odbiti od svote zajedničkih troškova. U pogledu spomenutih povrataka poreza, obterećenje zemalja krune ugarske, kao i kraljevina i zemalja zastupanih u carevinskom vieću, izvesti će se obaška glede svake pojedine grane

---

1 Proglašen u sborniku zakona i naredaba valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju od godine 1878. komad XXVI. broj 57. strana 373., a u sborniku hrvatsko-ugarskih zakona od godine 1878., sankcioniran 27. lipnja god. 1878.

2 Ostalo je dakle isto razmjerje, koje je i prvi put uglavljeno bilo sa zakonskim člankom XIV. od god. 1867.

Digitized by Google

poreza, na koju se ti povratci poreza odnose, to jest glede potrošarina od proizvadjanja piva (izuzev u zatvorenih gradovih pobrani namet poreza na pivo), dalje glede potrošarine od proizvadjanja žeste i sladora od repe takovim načinom, da će svaka stranka dužna biti podnositi onoliko postotaka u pojedinoj koledarskoj godini na dotičnu vrstu poreza zajednički plaćenih poreznih povrataka, koliko postotaka sačinjava po njoj one koledarske godine u dotičnoj vrsti poreza postignuti nečisti dohodak, ukupnoga nečistoga dohodka, koj su obe stranke postigle. — Nečistim dohodkom se smatraju one porezne svote, koje su dotične koledarske godine na upitnu vrstu poreza u gotovom novcu ili u mjenicah unišle, pošto su od njih odbite porezne svote, koje su uslied poslovnih zaprieka povraćene. Uzajamni obračun i izjednačenje poreznih povrataka obavit će se na temelju zaključnih računa najkasnije za 12 mjeseci po izteku dotične koledarske godine. Konačnomu obračunu za drugo polugodište 1878. služit će temeljem nečisti dohodci, koji će se u zaključnom računu koledarske godine 1878. kod pojedinih vrsta poreza ukazati. Izmedju obojih stranaka će se svakoga mjeseca privremena obračunanja obavljati. Ta će se privremena obračunanja sve donle, dok nebude konačni obračun za prvu godinu svršen, obavljati kod svake pojedine od upitnih vrsta poreza po onom razmierju, u kojem razmierju stoje jedan prema drugome popriečni godišnji nečisti dohodci, koje su obe stranke u toj vrsti poreza postigle u razdobju počam od 1868. do uključivo 1875. Privremena mjesečna obračunanja glede povratka poreza obavljati će se počam od vremena prvog godišnjeg konačnog obračunanja po onom razmjerju, koje je kod neposredno onom predhodivšega konačnoga godišnjega obračunanja u dotičnoj vrsti poreza tomu konačnomu obračunanju temeljem služilo.

§. 3. Kako zemlje krune ugarske, tako i kraljevine i zemlje zastupane u carevinskom vieću dužne su svakoga mjeseca za pokriće zajedničkih izdataka jedan takovi dio svojih mjesečnih prijetaka dopremati, koj je prema tim troškovom u istome razmierju, u kojem stoji njikov ukupni prinos prema glavnoj svoti njihovih izdataka, za dotičnu godinu preliminiranih. Ako iznos mjesečnih obroka nebi dosegnuo prinosbenu svotu, za taj se slučaj obvezuju spomenute zemlje: da će razliku, i to bez obzira na svoje prijetke, u takovih razdobjih uplatiti, da zajedničko državno gospodarstvo nezapne.

Digitized by Google

§. 4. Ustanove ovoga zakona kriepostne su od 1. srpnja godine 1878. do konca prosinca godine 1887.

§. 5. Ovaj zakon stupa u život istodobno sa carinarskim i trgovačkim savezom predpostavljajuć, da će ustanove primjerene ovomu zakonu, gledę prinosa k troškovom zajedničkih poslova postignuti u kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću kriepost zakona.[1]

III.

Kažnjivost povriede nagodbenih ustanova.

Nagodbe hrvatsko-ugarska i austro-ugarska obezbiedjene su i podkriepljene, te povriede nekojih njihovih ustanova učinjene kažnjivimi

Zakonskim članko m XIV. od god. 1870.

sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije

o preinaci odnosno nadopuni njekih ustanova kaznenoga zakona,

kriepostnim za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju.[2]

Isti zakon glasi:

§. 1. Koj se česa podhvati (§. 58.k. z.) što bi napereno bilo na silovitu promjenu ustava kraljevine Ugarske i kraljevine Hrvatske i Slavonije, ili uzakonjene državne sveze kraljevine Ugarske, Hrvatske i Slavonije i ostalih u svezu carevine spadajućih kraljevina i zemalja, — krivac je zločina veleizdaje, te ima kazniti se po ustanovah §. 59. sl. b) druga alinea i sl. c) kaznenoga zakona.[3]

§. 2. Koj načinom navedenim u §.65. kaznenoga zakona nastoji razdraživati na preziranje i mržnju proti ustavu kraljevine Ugarske i kraljevine Hrvatske i Slavonije ili proti uzakonjenoj državnoj svezi kraljevine hrvatsko-slavonske, kraljevine Ugarske i ostalih kraljevina i zemalja, u

---

[1] To je učinjeno u kraljevinah i zemljah carevinskoga vieća sa zakonom od 27. lipnja 1878. (Drž. zak. list br. 61.)

[2] Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1870. kom. XVI., broj 60., strana 324.

[3] Ima se kazniti težkom tamnicom od deset do dvadeset godina, a pri osobitoj opasnosti ili poduzeća ili učinitelja, na kazan težke tamnice do smrti. Za naknadu počinjene štete odgovoran je svaki krivac sa svim svojim imetkom.

Digitized by Google

svezu carevine spadajućih, — čini se krivcem zločinstva smetanja javnoga mira po §. 65. kaz. zakona, te se kazniti ima po ustanovi u istom §-u sadržanoj.[1]

§. 3. Koj načinom navedenim u §-u 300. kaznenoga zakona nastoji razdraživati na preziranje ili mržnju proti zastupstvu zajedničkom ili pojedinih kraljevina i zemalja u svezu carevine spadajućih — kriv je prestupka suprot javnomu miru i redu u §. 300. kazn. zak. navedena, i ima se kaznit po ustanovah za ovaj prestupak odredjenih.[2]

§. 4. Prestupka §. 300. kaznenoga zakona normiranoga kriv je i onaj, ter se ima kazniti po ustanovah ovoga paragrafa, koji načinom ondje navedenim nastoji razdražiti na preziranje i mržnju proti carsko-kraljevskoj vojsci ili samostalnomu odjelu njezinu, ili proti domobranstvu. Ovaj prestupak može se sudbeno progoniti jedino s dozvolom ministra vojnoga dotično ministra za zemaljsku obranu.

§. 5. Posliednja stavka §. 58. i prva stavka §. 66. kaz. zak. u pogledu saveza njemačkoga ukida se.

§. 6. U koliko se prema tomu nepreinačuju odnosne ustanove §§. 58., 65, 66. i 300. kaz. zak. od 27. svibnja 1852., ostaju nadalje u svojoj krieposti.

§. 7. Zakon ovaj stupa u kriepost s danom proglašenja njegovoga.

§. 8. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

IV.

Historički temeljni zakoni.

Kraljevine Hrvatska i Slavonija imadu svojih historičkih temeljnih zakona posebnih a i zajedničkih sa Ugarskom. Paragraf 69. hrvatsko-ugarske nagode jasno bo ustanovljuje, da: „zajedničkimi pravi i temeljnimi zakoni ugarske krune imaju se i u buduće smatrati sva ona ustavna prava i svi oni temeljni zakoni, kojih se užitak i zaštita u

---

[1] Kazan ovoga zločinstva težka je tamnica od jedne godine do pet godina.

[2] Ima se kazniti zatvorom od jednoga do šest mjesesi. Ako pak za privoljenje na takove pritužnice bude kupio podpisa ili prinosaka novčanih, ili bude uzazivao na to, kazan se i pooštriti imade. K tomu se sastavnik takove pritužnice more odpraviti iz miesta, ili iz ciele krunovine, a ako bude inozemac, i iz svihkolikih krunovina cesarevine.

Digitized by Google

prošlosti jednako protezala kako na kraljevinu Ugarsku, tako i na kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, ako s nagodom nestoje u opreci."

Po tom dakle imade temeljnih zakona, koji vriede samo u Ugarskoj, a opet takovih, koji kod nas kriepost imadu.

Medju te vrsti zakona možemo ubrojiti sliedeće:

1. Kao najstariji temeljni zakon smatra se zlatna bulla od godine 1222., povelja kralja Andrije II. izdana i zato tako prozvana; jer o njoj visi zlatan pečat. Njom se osieca pravni odnošaj medju kraljem i plemstvom prema običaju onoga vremena, i potvrdjuju sve sloboštine od sv. Stjepana plemstvu podieljene. Od onda se zaklinje svaki kralj kod krunitbe, da će obdržavati taj zakon kralja Andrije II. osim §. 31., kojim se dopušta svakomu plemiću, da se digne na kralja oružjem, kada bi koji kralj zastranio. Zakon taj spominje se takodjer i u zakletvi našeg sretno vladajućeg kralja Franje Josipa I., te je ovdje spomenut lih radi boljeg shvaćanja dotičnoga sadašnjega temeljnoga zakona.

2. Ugovor sabora hrvatskoga s kraljem Ferdinandom I. uglavljen u gradu Cetinu sa kraljevskimi punomoćnici dne 1. siečnja 1527. Cetin je onda bio u središtu staroga hrvatskoga kraljestva mjesto dosta napučeno. Prisegu vjernosti položiše hrvatski plemići u crkvi sv. Marije samostana cetinjskoga; nakon što jednodušno izabraše Ferdinanda nadvojvodu austrijskoga za svoga kralja, i njegove nasliednike, a Ferdinando se zavjeri, da će braniti zemlju i uzdržati njezine sloboštine.

3. Pragmatička sankcija, koju je hrvatski sabor unapried prije njezinog izdanja prihvatio godine 1712., s kojom se prenosi pravo nasliedstva krune i na ženski spol. Taj zakon bijaše po vladaru Karlu III. prihvaćen za njegovu kuću dne 19. travnja 1713.; te je bio ovo vrieme samo obvezan za rod Habsburga; dok ga nije god. 1723. prihvatio ugarski sabor. Budući da se u pragmatičnoj sankciji na ugarskom saboru u članku 1. 2. i 3. ista točno razlaže, pa pošto je na tom saboru podpisao istu sankciju ban i velikaši hrvatski, to se sa istom popunjuje naša pragmatična sankcija od god. 1712.

4. Zakonski članci, koji ustanovljuju i potvrdjuju cjelokupnost, nerazdielivost i neodvisnost ugarske kraljevine, i pridruženih joj strana, te zahtievaju povratak odkinutih dielova. Ovamo spadaju osim starijih krunitbenih zavjer-

Digitized by Google

nica osobito zakonski članci 10., 12., 13., 14., i 19. od godine 1791.

5. Za žitelje grčko-iztočne vjeroizpovjesti temeljni je zakon u pogledu vjere zakonski članak 27. od godine 1791. Sa ovim zakonom ujamčuje se dotičnim sliedbenikom podpuna sloboda vjere, koju su dotle uživali samo na temelju raznih privilegija podieljenih im od prijašnjih kraljeva.

6. Donekle se mogu smatrati temeljnimi zakoni zakonski članci hrvatskoga sabora od godine 1848., u koliko su bili potvrdjeni sa kraljevskim odpisom od 7. travnja 1850., jer se je njimi prijašnji ustav u mnogom promienio, i na novu podlogu stavio.[1]

POGLAVJE DRUGO.

Zakoni o kruni i Previšnjem dvoru.

1.

Zakonski članak I. od god. 1867.

o

krunisanju Njegova Veličanstva Franje Josipa I.

za kralja Ugarske i posestrimih joj kraljevina,[2] glasi:

Pošto se je Njeg. Veličanstvo slavno vladavši gospodar Ferdinando I., car austrijanski, kralj ugarski ovoga imena V, vladanja svetčano odrekao, — i pošto je nadalje Njegova Prejasnost carsko-kraljevski nadvojvoda Franjo Karlo, komu bi po nasliednom redu nasliedstvo na prestol bilo pripadalo, svoju nanj odreku ravnom svetčanošću očitovao, — te pošto je uslied toga Njegovo Veličanstvo Franjo Josip I. kao prehvaljenoga, ljubljenoga mu otca prvo-rodjenik, i kao takov po ustanovljenom u 1. i 2. članku godine 1723. redu nasliedbe zakonom ovlašćeni za Ugarsku i posestrime joj kraljevine nasliednik vladanje zbilja i preuzeo: to su vierni zemlje ove velmože i zastupnici, držeći se sadržaja prenavedenih zakonskih članaka i sliedeći prinadležeću si dužnost podaničke viernosti, prenapomenutoga naj-

---

[1] Gledaj: Šulek: Naše pravice: Kukuljević: Jura regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae, i Smičiklas: Poviest hrvatska.

[2] Sankcioniran 28. srpnja 1867. za kraljevinu Ugarsku, a 10. prosinca 1868. za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju; proglašen u sborniku zakona i naredaba od godine 1869. komad IV. broj 6. strana 13.

Digitized by Google

blagostivijega gospodara svoga uz izdanje milostive njegove zavjernice i položenje krunitbene zakletve onako, kako se jedna i druga u sliedećem članku uzakonjena nalazi, prizvavši u pomoć svemogućega Boga, jednoglasnom izjavom radosti i iskrenim pozdravom svojim prema svečanomu obredu krunisali svetom i apoštolskom krunom Ugarske.“

2.

Zakonski članak II. od god. 1867.

o

uzakonjenju kraljevske zavjernice,

što ju je Njegovo kraljevsko Veličanstvo prije posvete i krunitbe izdalo, i

kraljevske zakletve,

koju je prigodom krunisanja položilo[1], glasi:

Kako kraljevska zavjernica po Njegovom kralj. Veličanstvu prije obavljene sretne posvete i krunitbe zemlji izdana, tako i položena za krunitbe kraljevska zakletva uvršćuju sa medju zemaljske zakone u cielom njihovom sadržaju evo ovako kako sliedi:

Mi Franjo Josip Prvi, po milosti božjoj car Austrijanski, Ugarske, Češke, Dalmacije, Hrvatske, Slavonije, Galicije, Vladimirije, Rame, Srbije, Kumanije i Bugarske kralj apoštolski; kralj Ilirije, Jerusolima itd. itd. nadvojvoda Austrije; veliki vojvoda Toskane i Krakova; vojvoda Lotaringije, Solnograda, Štajerske, Koruške, Kranjske i Bukovine; veliki knez Sedmogradski i Pokrajinski; grof Moravski; vojvoda gornje i dolnje Sležke, Modene, Parme, Pijačence, Gvastale, Osviečina i Zatora, Tješina, Friaula, Dubrovnika i Zadra itd.: grof Habsburga, Tirola, Kiburga, Gorice i Gradiške; knez Trienta i Briksena; pokrajinski grof gornje i dolnje Lužice i Istrije; grof Hohenemsa, Feldkircha, Bregenca, Sonenberga itd.; gospodar Trienta, Kotora i Slovenske pokrajinske grofovine itd. itd.

Kao Ugarske i posestrimih joj kraljevina kralj apoštolski dajemo na uspomenu redci ove naše zavjernice: da je — pošto se je Njegovo Veličanstvo slavni vladavši gospo-

---

[1] Sankcioniran za kraljevinu Ugarsku 28. srpnja 1867., a za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju 10. prosinca 1868.; proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1869. komad IV., broj 6, strana 15.

Digitized by Google

dar Ferdinando I., car austrijanski, kralj ugarski imena ovoga V., našduboko poštovani i ljubljeni stric, izdanom u Olomucu još 2. prosinca 1848. odričnom listinom, kako no austrijsko-ugarske krune, tako i krunâ ostalih pod njegovom vladom stojavših zemalja svečano odrekao; i pošto je nadalje Njegova Prejasnost, carsko-kraljevski nadvojvoda Franjo Karlo, naš duboko poštovan i vrlo obljubljeni otac, komu bi po nasliedbenom redu pripadalo bilo nasliedstvo na prestol, svoju odreku nanj istom prilikom i ravnom svetčanošću očitovao — po ustanovljenom u 1. i 2. članku god. 1723. nasliedbenom redu, na Nas, kao zakonom ovlašćenoga nasliednika spalo nasliedstvo na prestol kraljevski u Ugarskoj i posestrimih joj kraljevina. — Mi smo i zbilja preuzeli vladanje, ali poradi nadošavših težkih prepona nemogosmo se za kralja Ugarske i posestrimih joj kraljevina krunisati dati u roku, ustanovljenu člankom 3. god. 1791.

Docnije, i to godine 1861. sazvasmo pomazanja i krunitbe Naše radi zemaljski sabor, te mu predložismo i prije napomenute listine ob odreci na prestol kako Njegovog Veličanstva cara i kralja Ferdinanda, duboko štovanoga nam strica, tako i Njegove Prejasnosti nadvojvode Franje Karla, sinovljim poštovanjem ljubljenoga Nam otca; nu krunitba Naša ipak poradi obstojavših okolnosti ni tada se obaviti nemogaše.

Nanovo dakle sazvasmo krunitbe Naše radi na 10. prosinca godine 1865. u slob. i kralj. grad Peštu sadanji ovaj zemaljski sabor, te ga otvorismo licem i predvodismo ga neprekidno. Poslie podužih viećanja podje Nam božjom pomoćju na radost otčinskoga srdca Našega za rukom uzpostavom ustava ukloniti one težkoće, sbog kojih kraljevska Naša posveta i krunitba dosad izostade.

Onu zabrinutost pako, što ju je zemaljski sabor god. 1861, obzirom na abdikacijonalne listine Njeg. Veličanstva, cara i kralja Ferdinanda V., duboko štovanoga i ljubljenoga Nam strica, i Njegove Prejasnosti, carsko-kraljevskoga nadvojvode Franje Karla, sinovljim štovanjem ljubljenoga Nam otca, opetovano Nam u svojih predstavkah očitovao bio, razpršila je ona po odgovornom Našem ministarstvu u ime Naše pred licem sabora učinjena izjava: da se iz formalnih nedostataka gore napomenutih odreka nikakove štetne posliedice za zakonitu samostalnost i neodvisnost zemlje izvadjati nesmiju, te da se čin odreknuća na prestol u buduće ima uz osobitu napomenu Ugarske, njezinu obaviest i privolu dogadjati; pa da se za obezbiedjenje zemlje

Digitized by Google

u toj stvari odmah poslie svetčane krunitbe Naše osobiti zakon stvoriti ima.

Uzevši dakle zemaljski velmože i zastupnici u obzir odredbu domaćih zakona i želeći Nas u njihovom smislu čim prije krunisati kao zakonitoga i pravoga im nasliednika na priestol i krunu Ugarske i posestrimih joj kraljevina, obratiše se sa podaničkom pokornošću na Nas, moleći preponizno, da Mi u smislu temeljnih zakona zemlje i svakako prije krunisanja Našega krunitbenu zavjernicu izdati, te njom za obezbiedjenje pravâ zemlje dolje naznačene članke i sve, što je u Njih sadržano, primiti, kraljevskom Našom moći odobriti, potvrditi, te kako no Sami milostivo obdržavati, tako i po drugih obdržavati dati blagoizvolimo. — Ovih je članaka sadržaj sliedeći:

§. 1. Sveto i nepovredivo obdržavat ćemo, a kraljevskom našom moći i po drugih obdržavati dati nasliedbu na kraljevski prestol, ustanovljenu u 1. i 2. članku god. 1723. krunitbu, po propisu članka 3. god. 1791. obavljat se imajuću: prava, ustav, zakonitu neodvisnost, slobodu i zemljištnu cielovitost Ugarske i posestrimih joj kraljevina; — sveto i strogo ćemo obdržavati sve u istih zemljah i kraljevinah zakonito postojeće sloboštine, povelje, zakonske običaje i dosad po zemaljskih saborih stvorene, te po slavnih Naših predjih, krunisanih Ugarske kraljevih posvećene, kako no i odsad po zemaljskih saborih stvoriti i po Nas kao krunjenom kralju posvetiti se imajuće zakone u svih njihovih točkah, člancih i zaporkah, tako, kako što će istih smisao i uporaba obćim suglasjem kralja i zemaljskoga sabora ustanovljen biti; izuzevši ipak dokinutu onu zaporku zakona blagopočinuvšega kralja Andrije II. od godine 1222. počamši od rieči: „Quodsi vero nos" sve do onih rieči „in perpetuam facultatem." Za obezbiedjenje svega toga služit će i ona Naša kraljevska zakletva, što ćemo ju vrhu sadržaja ovoga Našega kraljevskoga pisma na osnovu rieči krunitbene zakletve slavnoga Nam predšastnika Ferdinanda I. prigodom krunitbe Naše položiti.

§. 2. Svetu zemlje krunu dati ćemo po starodavnom zakonitom običaju stanovnika zemlje i po domaćih zakonih uviek u zemlji držati i čuvati po svietskih osobah, koje se iz njihove sredine bez obzira na vjeru za to izabrale i ovlastile budu.

§. 3. Sve one strane i pokrajine Ugarske i posestrimih joj kraljevina, što su već natrag stečene, pa i one, što će božjom pomoćju odsele biti natrag pribavljene, pripojit

Digitized by Google

ćemo u smislu krunitbene Naše zakletve rečenoj zemlji i posestrimim joj kraljevinam.

§. 4. U onom slučaju, što da ga providnost božja daleko udalji — kad bi prekinuće sjemena obojega spola nadvojvoda austrijskih i to najprije izumrenjem nasliednika proizhodećih od koljena careva i ugarskih kraljeva, slavne uspomene pradjedova Nam VI., odnosno Karla III.; poslie: blagopočinuvšega Josipa I.; napokon blagopočinuvšega Lavoslava I. uzposliedovalo, — spasti će podjedno prema ustanovi članka I. i 2. god. 1723. na Ugarsku i posestrime joj kraljevine natrag preimućtva birati si kralja i krunisati ga, te će kod ovih zemalja po davnih njihovih običajih ostati nepovriedjeno u svojoj nekadašnjoj valjanosti i stanju svom.

§. 5. Kao što je gore u prvoj točki sadržano, imat će, kolikogod puta se u buduće ovakovo krunisanje u Ugarskoj bude po zemaljskom saboru izvršivalo — nasliednici i potomci Naši krunisati se imajući kraljevi obvezani biti. svagda predposlati prihvat jamstvâ ove zavjernice i položiti zakletvu nanj!

Mi dakle, primivši blagostivo prenavedenu molbu sabora, i sliedeći blago nagnuće otčinskoga srdca Našega, svekolike gore uvršćene članke i sav im sadržaj, kako u pojedinostih, tako i u cielosti njihovoj umiestnimi i milimi Nam izpoviedamo i k istim s milostivom Našom privolom pristupamo, obećavajući i kraljevskom Našom rieči osiguravajući Ugarsku i posestrime joj kraljevine, da ćemo sve, što je navedeno, kako sami obdržavati, tako i po svakom podaniku Našem, ma bio kakova reda ili stališa, obdržavati dati, — kao što jih ovom Našom zavjernicom primamo, odobravamo i potvrdjujemo. Čega vierodostojnosti i izviestnosti radi ovu listinu sobstvenom Našom rukom podpisasmo i kraljevskim Našim pečatom potvrdismo. — Dano u Budimu, glavnom gradu kraljevine Naše Ugarske na šestog Lipnja godišta gospodnjega hiljadu osamsto i šestdeset sedme.

Zakletva kraljevska.

Mi Franjo Josip I., božjom milošću Ugarske i posestrimih joj zemalja nasliedni i apoštolski kralj, zaklinjemo se živim Bogom, blaženom djevicom Marijom i svimi svetci božjimi, da ćemo crkve božje, oblasti Ugarske i posestrimih joj kraljevina i svakoga reda crkvene i svjetske stanovnike u njihovih pravih, preimućtvih, slobodi, sloboštinah, zako-

Digitized by Google

nih, davnih dobrih i odobrenih običajih uzdržati, svakomu pravdu i pravicu podieljivati; Ugarske i posestrimih joj kraljevina prava, ustav, zakonitu neodvisnost i zemljištnu cielokupnost nepovriedjeno im sačuvati, da ćemo zakone blagopočinuvšega Andrije II. (izuzamši ipak zaporku 31. istih zakona, koja se ovako počimlje: „Quodsi vero nos“ sve do rieči: „in perpetuam facultatem“) obdržavati; da granice Ugarske i posestrimih joj kraljevina i sve, što ovim zemljam, kojim god pravom i naslovom pripada, nećemo niti otudjiti niti okrnjiti, pače da ćemo jih, na koliko moguće, umnožiti i razširiti, te sve ono učiniti, što na boljak, slavu i umnoženje ovih zemalja po pravdi učiniti možemo. Tako Nam Bog pomogao i svi svetci božji.“

3.

Zakonski članak III. od god. 1867.

o

odreci Nj. c. i kr. apost. Veličanstva Ferdinanda V. na prestol, i Nj. Prejasnosti c. kralj. nadvojvode Franje Karla od nasliedničtva na prestol

jošte godine 1848. učinjenoj[1]; glasi:

„**§. 1.** Pošto se je Njegovo carsko i apoštolsko kraljevsko Veličanstvo Ferdinando V. dne 2. prosinca 1848. na prestol — a Njeg. Prejasnost carsko-kraljevski nadvojvoda Franjo Karlo na isti dan od nasliedstva na priestol — što no bi ga iza Njegovog carskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva Ferdinanda V. po smislu 1. i 2. članka godine 1723. išlo, odrekao, to se obadvie te odreke od strane zemlje naknadno medju zakone uvršćuju.

§. 2. Budući pako, da odnoseće se na ista odreknuća listine, štono su bile zemaljskomu saboru godine 1861. predložene, u obće i samo o carevini austrijskoj i prinadležećih joj zemalja govore; a Ugarsku kao samostalnu uslied vlastitoga si ustava zemlju napose i onako, kako valja, niti nenapominju; i budući nadalje, da iste listine poradi razprave, prijeća i uvršćenja u zakone zemaljskomu saboru u svoje vrieme niti saobćene bile nisu: to zemaljski sabor ovaj svečani prosvjed ovime ulaže proti svim štetnim po-

[1] Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1869., komad IV. broj 6, strana 18. — Sankcioniran 28. srpnja 1867. za kraljevinu Ugarsku, a za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju 10. prosinca 1868.

Digitized by Google

sliedicam, koje bi se odtuda proti samostalnosti i neodvisnosti Ugarske povući mogle.

§. 3. Podjedno se pako poradi obezbiedjenja pravâ zemlje ustanovljuje za buduće, da svaka odreka na prestol, koja bi odsele nastati mogla, samo uz obaviest države ugarske i ustavnu njezinu privolu izvesti se ima."

4.

Zakonski članak VII. od god. 1867.

o preinaci onih naredaba članka 3. zakonâ od god. 1847/8., što no se na

djelokrug nadvornika kao kr. namjestnika

odnose i o odgodi izbora nadvornikova[1]; glasi:

„**§. 1.** Budući Njegovo carsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo izvršujuću moć na temelju zakona i ustava sredstvom odgovornoga ugarskoga ministarstva osobno obavlja; 3. pako članak godine 1847/8. izvršujuću moć u odsuću Njegova carsko i kraljevsko apoštolskoga Veličanstva na nadvornika kao kraljeva namjestnika prenaša: to se ustanove §§. 2., 3., 9., 11. 17., 19., 24. i 28. članka III. godine 1847/8., što no se na djelokrug nadvornika kao kraljeva namjestnika protežu, ovime izvan krieposti stavljaju.

§. 2. Izbor nadvornika odgadja se sve dotle, dok djelokrug dostojanstva nadvorničkoga u suglasju sa načeli odgovorne vlade nebude zakonom ustanovljen.[2]"

5.

Zakonski članak V. od god. 1868.

o

nabavi gospoštije Gödöllö

i o uvrstbi iste medju **krunska dobra**[3]; glasi:

„Gospoština Gödöllö, sastojeća iz posiedâ i pripadaka jim, ležećih u hatarih trgovišta Gödöllö i miestâ Kerepes,

---

[1] Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1869. komad IV. broj 6. str. 20. Sankcioniran za kraljevinu Ugarsku 28. srpnja 1867. a za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju 10. prosinca 1868.

[2] To medjutim nije učinjeno ni do dan danas.

[3] Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1869. kom. IV. broj 6. strana 58. Sankcioniran za kraljevinu Ugarsku 29. travnja 1868.; a za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju. 10. prosinca 1868.

Digitized by Google

Dany i Jsaszeg, zatim iz pustara Egerszeg. Besenö, Babat, Sz. Gjörgy, Nyiregyháza, Sz. Király i Kis-Bàg, te nabavljena stranom zemljo-razteretnom odštetom, odpalom na ugarska krunska dobra, stranom novci unišavšimi iz odkupa vinskoga desetka i prodaje inih državnih dobara, uvršćuje se premilostivom privolom Njegovoga cesarskoga i kraljevskoga apoštolskoga Veličanstva, u smislu postojećih državnih zakona, imenito §. 1. članka XVI. godine 1439., zatim zakonskih članaka I. i II. god. 1514., u razred neprodajnih dobara kraljevsko-ugarske krune, te se u tom svojstvu uzakonjuje.

6.

Zakonski članak XLIII. od god. 1879.

zajedničkog hrv.-ugar. sabora

o troškovih za uzdržavanje previšnjega dvora

Njegova ces. i apoštolsko-kraljevskoga Veličanstva[1]; glasi:

„**§. 1.** Troškovi za uzdržavanje previšnjega dvora Njegova cesarskoga i apoštolsko kraljevskoga Veličanstva Gospodara Franje Josipa ustanovljuju se od 1. siečnja god. 1880. do 31. prosinca 1889. sa godišnjimi 4,650.000 for. to je četiri milijuna šest sto petdeset tisuća forinti.

§. 2. Ova se svota uvršćuje svake godine u proračun.

§. 3. Provedba ovoga zakona povjerava se ministru financija."

POGLAVJE TREĆE.

Zakoni i propisi o zakonodavstvu.

1.

Zakonski članak II. od godine 1870.

sabora kraljevinâ Hrvatske, Slavonije i Dalmacije

ob uredjenju sabora istih kraljevinâ[2]; glasi:

„**§. 1.** Sabor kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije sazivlje Njegovo Veličanstvo krâlj u glavní zemaljski grad Zagreb.

---

1 Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1880. komad IV. broj 20. str. 95.

2 Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1870., komad XV. broj 48. strana 283.

Digitized by Google

§. 2. Zakonska perioda sabora ustanovljuje se na tri godine.[1]

§. 3. Zasjedanje sabora zaključuje Njegovo Veličanstvo kralj, komu pripada pravo sabor odgoditi, a i razpustiti ga prije izmaka zakonarske periode, ali onda valja da se razpišu odmah novi izbori, i da se drugi sabor sastane najkasnije tri mjeseca nakon razpusta prijašnjega.

§. 4. Mandat zastupnika traje koliko zakonarska perioda. Izprazni li se miesto zastupničko prije izmaka toga vremena, kada sabor nesaboruje, ima se učiniti novi izbor prije, nego se saborsko zasjedanje nastavi; sbude li se to pod zasjedanjem, ima se izbor obaviti najkašnje za tri nedjelje dana.

§. 5. Sabor sastoji iz pozvanika banskih sa virilnim glasom, i iz 67 zastupnika narodnih.[2] Virilni glas u saboru imadu:

a) nadbiskup zagrebački, metropolita dolnjo-karlovački, diecezanski biskupi, prior vranski, službujući pravi veliki župani, upravitelji županija i župân turopoljski.

b) Svaki knez, grof ili barun, koji je sam, ili kojega su predji do sada pravo osobnoga glasa na saboru uživali; ili koji je kao indigena u hrvatsko-ugarski zakonik unešen, ako je u zemlji rodjen, ili nastanjen, ili tamo kao nadležan, samostalan, 24 godinu navršio, ako nije pod skrbničtvom ili stečajem, ako nestoji u posebnoj iztragi, niti je osudjen radi zločina ili kaznjivoga djela počinjenoga iz koristoljublja, te ako osim toga posjeduje u Hrvatskoj ili Slavoniji na svoje ime u gruntovnici upisano takovo imanje, s kojim je jurisdikcija do godine 1848. skopčana bila. — O narodnih zastupnicih govori zakon ob izbornom redu.

§. 6. Sabor otvara i zatvara Njegovo Veličanstvo kralj, ili Njegov za taj čin napose imenovani namjestnik: predsjeda mu pako po saboru izabrani predsjednik ili jedan od dvajuh saborskih podpredsjednika.

§. 7. Djelovanje predsjednika i podpredsjednika, kojih se izbor do previšnjega znanja staviti imade, traje kroz vrieme ciele jedne saborske periode.

---

[1] Promienjeno sa zakonom od 24. travnja 1887. kojim se zakonska perioda ustanovljuje na pet godina.

[2] K ovim pridošlo je sa spojenjem Krajine još 45 narodnih zastupnika tako, da ih je ukupno 112, a bez grada Rieke 110. Od virilista imade prelata i velikaša sada 39, zatim 8 velikih župana i osim toga još župan plem. občine turopoljske; ukupno imade dakle virilista 48.

Digitized by Google

§. 8. Bilježnike i rednika kuće bira si sabor svake godine.

§. 9. Zastupnici dobivaju izim putnoga troška dnevnicu od pet forinti i osim toga u ime stanarine za svaki dan jedan forint.

§. 10. Zastupnikom naroda može biti izabran svatko, tko je u kraljevini Hrvatskoj ili Slavoniji rodjen, ili tko je u savez koje obćine ovih kraljevina kao zavičajni pripadnik primljen, ako ima pravo izbora, u obće, te nadalje ako je navršio 24. godinu i ako je pismen; — nemože se pako izabrati, koj je pod skrbničtvom ili stečajem, a niti onaj, koj stoji u posebnoj iztragi, ili je odsudjen radi zločina, ili kažnjiva djela, počinjena s koristoljublja.

§. 11. Zastupnici neprimaju nikakovih naputaka, a vrše svoje pravo, odnosno dužnost osobno.

§. 12. Na djelokrug sabora spadaju svi poslovi, tičući se neposredno i izključivo kraljevine Hrvatske i Slavonije, kojih je obseg ustanovljen nagodbenim zakonom od 8. studenoga 1868.

§. 13. Pravo inicijative pripada kruni i saboru.

§. 14. Poslovanje sabora uredjeno je posebnim poslovnikom, u koliko nestoji isti u protuslovju sa odredbami ovoga zakona.

§. 15. Vlada je vlastna i dužna pošiljati u sabor svoje zastupnike, kojim je slobodno govoriti u svako doba, ali glasovati onda, ako su članovi sabora.

§. 16. Za konštituiranje sabora potrebita je nadpolovična većina verificiranih članova sabora. Za valjani zaključak zahtieva se trideset i pet prisutnih verificiranih članova sabora."

2.

Zakon od 24. travnja 1887.
kojim se
zakonska perioda kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije,
ustanovljuje na pet godina[1]; glasi:

§. 1. Ustanova §. 2. zakonskoga članka II. od godine 1870. ob uredjenju sabora kraljevina Hrvatske, Slavonije i

[1] Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od god. 1887. komad V. br. 32. str. 253.

Digitized by Google

Dalmacije preinačuje se onamo, da se zakonska perioda istoga sabora ustanovljuje na pet godina.[1]

§. 2. Zakon ovaj stupa u kriepost početkom dojduće zakonske periode.

§. 3. Provedba ovoga zakona povjerava se banu."

3.

Članak od 16. svibnja 1867.

o

nepovriedivosti i neodgovornosti saborskih poklisara[2]; glasi:

„U duhu našega ustava i ustavnih naših zakona utemeljena je neodgovornost i nepovriedivost članova saborskih, dakle da:

a) nijedan član sabora nije nikome osim saboru samome odgovoran za mnienja izjavljena pri razpravi kojega predmeta, ili pri glasovanju o kojem predmetu u saboru, ter da se toga radi nemože na ikoji način progoniti ili kazniti;

b) da svaki član saborski stoji, dok traje sabor, pod osobitom zaštitom naših zakona glasećih o „salvus conductus," dakle da se svaka uvrieda nanešena kojemu članu sabora ima kazniti po ovih zakonih; a tako isto da se nijedan član sabora nesmije, izim ako se zateče na samom djelu za vrieme sabora bez osobite dozvole sabora radi kakova

---

[1] U obrazloženju kr. zemaljske vlade podkriepljuje se osnova gornjega zakona vrlo temeljitimi nazori: Izbori za sabor podobni su svagda proizvesti uzrujanost u duhovih, pa nisu takovi česti izbori već poradi toga bez štetnih posliedica, što odvraćaju birače neko vrieme od običnoga posla njihova. Vrieme od tri godine povrh toga je prekratko, a da bi sabor mogao u tom vremenu razviti i izdašnu zakonarsku djelatnost. Pokazalo se je dakle nuždnim; da se vrieme zakonske periode sabora ustanovi tako, da se tim vremenom osigura saboru mogućnost izdašna rada, a da se sabor neodalji preveć od glavnoga izvora svoje snage, od neposrednoga doticaja s narodom, to jest od izbora. Kao takovo vrieme ukazuje se prema izkustvu crpljenu kod drugih naroda, razdobje od pet godina.

[2] Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1874. komad IX. broj 18. str. 169. sa naredbom kralj. hrvatsko-slavonsko-dalmatinsko zemaljske vlade od 21. ožujka 1874. broj 735, koja glasi: Njegovo cesarsko i kraljevsko apoštolsko Veličanstvo blagoizvolilo je previšnjim odpisom od 16. svibnja 1867. premilostivo odobriti i sankcionirati sadržani u dodatku članak o nepovriedivosti i neodgovornosti saborskih poklisara. Članak ovaj uvršćuje se naknadno u sbirku zakonâ po smislu previšnjega riešenja od 20. veljače 1863. odnosno naredbe kr. dvorske kancelarije za kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju od 7. ožujka 1863. broj 762/296. broj 77. Sbornika od godine 1863.

Digitized by Google

kažnjiva djela zatvoriti ili progoniti i da proti nijednome članu sabora nije, dok traje sabor, — dopustiv zatvor osobito radi duga kakova."

4

Poslovnik sabora

kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije[1]; glasi:

I. Sastanak i otvorenje sabora.

§. 1. Na dan u kraljevskoj sazovnici sabora opredieljeni, i uru po banu urečenu i javno do znanja stavljenu, sastaju se članovi sabora u saborskoj dvorani. Najstariji od sakupljenih članova sabora zauzima privremenu predsjedničku stolicu. Ako najstariji od članova sabora nebi htio ili nebi mogao zauzeti predsjedničku stolicu, ide ta čast onoga, koji mu je po starosti najbliži. Privremeni predsjednik imenuje iz sredine saborskih članova četvoricu za bilježnike saborske, koji će poslove bilježničke obavljati dotle, dok nebude bureau sabora (§. 14.) definitivno izabran.

§. 2. Iza kako privremeni predsjednik i bilježnici zauzmu svoja mjesta, otvara Njegovo Veličanstvo kralj, ili u njegovo ime ban, ili drugi za taj čin napose imenovani kr. namjestnik kraljevskom poslanicom sabor. [2]

II. Verifikacija saborskih članova.

§. 3. Članovi sabora imaju svoje vjerodajnice (odnosno izborne zapisnike ili pozivnice banske) predati privremenomu predsjedniku sabora. Članovi, koji su svoje vjerodajnice predali, podielit će se žriebom na pet jednakih odsjeka. Prvi odsjek izpituje valjanost izbora, odnosno pozivâ članova drugoga odsjeka, drugi trećega, treći četvrtoga, četvrti petoga, a peti prvoga. U tu svrhu izručit će predsjednik dotičnim odsjekom odnosne vjerodajnice s pritužbami proti valjanosti, dotičnih izbora odnosno poziva. Svaki odsjek bira si nadpolovičnom većinom predsjednika i izvjestitelja.

§. 4. U odsjecih odlučuje većina glasova prisutnih članova. Za valjanu odluku treba da bude nazočna polovica članova dotičnog odsjeka. Pri izpitivanju valjanosti izbora

---

1 Primljen dne 12. lipnja 1875. u CXVIII. saborskoj sjednici, i izpravljen u saborskih sjednicah: CVII. od 12. srpnja 1878., CXVIII. od 7. srpnja 1884., XLVII. od 27. listopada 1882. i CXI. od 24. kolovoza 1884. i u XVIII. saborskoj sjednici od 25. listopada 1884.

2 Vidi §. 6. zakona ob uredjenju sabora.

Digitized by Google

takova člana, kojemu je bio sukandidatom koji član verifikacionalnoga odsjeka, član ovaj neglasuje.

§. 5. Ako verifikacionalni odsjek budi iz vjerodajnice (izbornoga zapisnika ili pozivnice banske) budi iz podnešene pritužbe pronadje (§. 4.) da izbor koji nije obavljen po zakonu, ili da bar ima važnih razloga sumnje o njegovoj zakonitosti, ili da pozvaniku komu po zakonu nepripada virilni glas u saboru; takav se izbor odnosno svojstvo pozvanika smatra prieporním. O svih prieporih odlučuje sabor, kojemu se stvar po verifikacionalnom odsjeku ima za riešenje predložiti.

§. 6. Pritužbe proti valjanosti izbora kojega zastupnika mogu podnieti samo njegovi sukandidati ili izbornici; proti pozvanikom svaki član sabora. Pritužbe moraju biti obrazložene i podnašaju se pismeno. Na pritužbe, podnešene iza obavljene i u saboru proglašene verifikacije, nemože se uzeti obzir. Nemože se uzeti obzir ni na one pritužbe na sabor upravljene, kojima neprileži izkaz, da je u pokriće troškova za iztragu potrebnih svota od 300 fr. kod kr. zemaljske vlade kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije u polog stavljene.

§. 7. Ako sabor pronadje za potrebno, može o prieporním izboru odrediti iztragu ili putem rekvizicije zemaljske vlade, ili neposrednim izaslanjem svojih članova. Iztražiteljem predat će se spisi, protežući se na dotični izbor. Ako pritužitelj padne svojom pritužbom, dužan je namiriti trošak iztrage.

§. 8. Dok sabor neizreče nevaljanost kojega izbora, ili da komu pozvaniku virilni glas nepripada, može dotični izabranik ili pozvanik u saboru i u odsjecih sjediti i glasovati. Kad se razpravlja, da li je izbor koji valjan ili pripada li komu virilni glas, slobodno je zastupniku ili pozvaniku o kom se radi sve na razjašnjenje priepora služeće podatke pružiti; nu nije mu prosto glasovati ni u odsjecih ni u saboru. O valjanosti izbora ili pravo glasa virilnoga glasuje se balotažom.

§. 9. Kad verifikacionalni odsjeci svoje djelovanje svrše i sabor o tom izvieste, sabiru se izviestitelji dotičnih pet odsjeka u posebni središnji verifikacionalni odbor, koji izabrav iz svoje sredine predsjednika i izviestitelja, imati će zadaću: a) sravniti imenik o saborskih članovih pojedinih odsjeka i sastaviti glavni imenik svih prispjelih saborskih članova abecednim redom; b) sastaviti imenik onih članova, koji su po izbornom redu imali doći na sabor, a nisu došli, pa predložiti oba imenika saboru.

Digitized by Google

III. Naknadni izbori.

§. 10. Izjavi li sabor (§. 8.) koji izbor nevaljanim, ima to predsjedničtvo bezodvlačno prijaviti kr. zemaljskoj vladi i pozvati ju. da odredi nov izbor. Isto biva i onda, kad koji zastupnik umre, kad postane nesposobnim za zastupstvo, kad bude trajno prepriečen dolaziti u sabor, ili kad svoj mandat položi. Zastupnik, koji za osam dana po otvorenju sabora nedodje na sabor, a nije zaiskao dopusta, ako se na poziv saborskog predsjednika, da uz 14 dana u sabor dodje, ili se povrati, inače da će se uzeti, da se zastupstva odriče — ovomu pozivu neodazove; smatra se, da se je odrekao zastupstva, te će predsjednik pozvati zemaljsku vladu, da odredi na mjesto njegovo novi izbor.

IV. Nadnadna verifikacija.

§. 11. Za verifikaciju članova, koji su na sabor iza konstituiranja prispjeli, pa se u nijedan od spomenutih pet odsjeka (§. 3.) nisu mogli uvrstiti izabrat će sabor iz svoje sredine trajni odbor od devet članova, koji izmedju sebe bira predsjednika i izviestitelja.

V. Izbor predsjednika i dvajuh podpredsjednika.

§. 12. Čim bude nadpolovična većina članova sabora verificirana, što privremeni predsjednik proglasiv iz izvieśćâ verifikacionalnih odsjeka imena verificiranih zastupnika ustanoviti ima, preduzima se izbor predsjednika i dvajuh podpredsjednika iz sredine verificiranih saborskih članova. Izbor predsjednika i podpredsjednikâ obavlja se tajnim glasovanjem, upisom imena na cedulje i to za svakog posebice. Izabranim smatra se onaj, koji dobije absolutnu većinu glasova. Ako nebude absolutne većine, opetuje se glasovanje za trojicu, koji su dobili najviše glasova. Nepokaže li se ni tada absolutna većina, onda se opet glasuje izmedju one dvojice, koji su dobili više glasova od trećega. Ako pako ova dvojica dobiju jednak broj glasova, odlučuje privremeni predsjednik izmedju njih žriebom. Isto biva onda, kad od trojice kandidata svaki dobije jednak broj glasova, te se nemože odlučiti izmedju koje dvojice da se preduzme užji izbor.

VI. Izbor bilježnikâ i rednika.

§. 13. Na isti u §. 12. ustanovljeni način biraju se četiri bilježnika, (bilježnici ne posebice već u jedan put) i rednik. Pokaže li se jednaki broj glasova, odlučuje predsjednik sabora žriebom.

Digitized by Google

VII. Trajanje uredovanja predsjednika i bilježnikâ.

§. 14. Predsjednik i podpredsjednici biraju se za vrieme cieloga saborskoga razdobja; bilježnici i rednik na jednu godinu (§. 7. i 8. zak. ob uredj. sabora). Predsjednik s podpredsjednici i bilježnici sačinjavaju bureau kuće.

VIII. Konštituiranje sabora.

§. 15. Izabrani predsjednik, podpredsjednici i bilježnici zauzimlju iza obavljenoga izbora odmah svoja mjesta, a predsjednik izjavlja sabor konštituiranim. Konštituiranje sabora i rezultat izbora saborskoga predsjednika i podprednikâ ima predsjedničtvo obznaniti Njegovom Veličanstvu kralju.[1]

IX. Prava i dužnosti predsjednika.

§. 16. Predsjednik otvara i diže sjednicu. Nastoji da se točno obdržavaju propisi poslovnika, vodi razpravu, podieljuje rieč, stavlja pitanja za glasovanje, izjavljuje posliedak glasovanja, odnosno zaključak, bdije da se red u saboru uzdrži. Ako se u saboru porodi kakova gungula, ili ako bude držanje sjednice saborske na koji god način zapriečeno, pripada predsjedniku pravo sjednicu prekinuti, ili ju sasvim dignuti, te u obće preduzeti sve mjere, koje on drži potrebitimi, da se obdržavanje sjednica omogući i osjegura. Predsjedniku pripada pravo stigle na sabor podneske otvarati, saborske poslove pojedinim članovom sabora dodieljivati. Predsjednik je organ kuće, koji dolazi u ime iste u doticaj sa vanjštinom. Odpravke sabora podpisuje predsjednik i jedan bilježnik. Predsjednik i podpredsjednici imaju pravo prisustvovati u odbornih sjednicah s informativnim glasom.

§. 17. Za slučaj ako bi predsjednik bio prepriečen ili odsutan, zauzimlje njegovo mjesto sa svimi pravi i dužnostmi prvi podpredsjednik, za slučaj zapreke ovoga, drugi podpredsjednik.

§. 18. Predsjedničtvo sabora imenuje i odpušta nuždno pisarsko, opravničko i službeničko osoblje. Ono odlučuje o potrošku, nuždnom za potrebe saborske, u koliko je takov proračun ustanovljen.

X. Prava i dužnosti bilježnikâ i rednika.

§. 19. Dužnost je bilježnikâ voditi zapisnike o sjednicah saborskih, čitati spise prispjevše na sabor, bilježiti

---

[1] Vidi §. 7. zakona ob uredjenju sabora.

Digitized by Google

one, koji se prijavljuju za rieč u saboru, sbrajati kod glasovanja glasove, kontrolirati brzopisce u vodjenju dnevnika. Rednika je dužnost, bditi nad kućnim redom, nadzirati opravničko, pisarničko i službeničko osoblje, brinuti se, da tiskanice saborskih spisa budu u redu obavljene, i da se poslovi uručbenoga saborskoga zapisnika i registrature u redu vode.

XI. Dužnosti saborskih članova.

§. 20. Članovâ sabora je dužnost, prisustvovati sjednicam i sudjelovati kod saborskih radnja. Dopust članovom sabora do osam dana daje predsjednik, a dulji sam sabor. Dopust na neizvjestno vrieme nesmije se dozvoliti.

XII. Odbori.

§. 21. Svaki predlog vlade ili saborskoga člana, kao i sve pritužbe i molbenice stigle na sabor, imaju se za predtečno viećanje odputiti na jedan od saborskih odbora. Samo u veoma prešnih slučajevih i o predlozih, o kojih se neima stvoriti zakon, može sabor sa dvie trećine glasova zaključiti, da se uzme takov predlog u saborsko viećanje, a da ne bude prije odpućen na koji odbor.

§. 22. Sabor izabire odmah iza svoga konštituiranja sliedeće trajne odbore: 1. za pravosudje; 2. za bogoštovje i nauku; 3. za trgovinu, obrt, komunikacije i javnje radnje; 4. za poslove agrarne; 5. za poslove nutarnje zemaljske uprave; 6. za obćinarstvo; 7. za zemaljski proračun; 8. za razsudbu zemaljskih računa; 9. za peticije i pritužbe; 10. za verifikaciju (§. 11.); 11. za promicanje gospodarskih interesa zemlje. Svaki od ovih odbora sastoji se od jedanaest članova, samo onaj za zemaljski proračun od dvadeset i jednoga. Odbori se biraju upisom imenâ na cedulje, tajnim glasovanjem i većinom glasova.

§. 23. Saboru stoji prosto izabrati za pojedine predmete posebne odbore ad hoc.

§. 24. Svaki član sabora, osim predsjednika, dužan je izbor koji na njega padne, primiti; samo sabor može pojedinoga člana iz važnih razloga riešiti te dužnosti. Onaj član sabora, koji je izabran u dva odbora, može zahtievati, da se u daljnje odbore nebira. Svaki odbor, čim bude izabran, izabire si absolutnom većinom glasova predsjednika i izviestitelja. Imena izabranih odbornih predsjednika imaju se bezodvlačno staviti do znanja predsjedniku sabora. Za stvaranje zaključka u odboru treba da je prisutna većina

Digitized by Google

odbornika. Miesto izstupivšega odbornika popunjuje se iznovičnim izborom. Predsjednik prima sve dodieljene odboru predloge i podneske, saziva odborske sjednice te ih rukovodi i diže. Izviestitelj vodi zapisnike sjedničke, predlaže i zastupa redovito u saboru predloge odborne.

§. 25. Članovi sabora, koji nisu članovi kojega odbora, mogu u takovu odboru samo prisustvovati, ali neimaju prava govoriti, izuzam predsjednika saborskoga i podpredsjednikâ (§. 16.)

§. 26. Kad se razpravlja o kojem predlogu vlade, ima dotični zastupnik, odnosno povjerenik vlade, pravo prisustvovati razpravam i o njih davati odboru razjasnenje. Odbor vlastan je i sam preko svoga predsjednika pozvati u odbor zastupnika vlade, da mu dade potrebna razjasnenja odnoseća se na dotični predlog.

§. 27. Odbor zaključuje većinom glasova. Predsjednik glasuje s ostalimi članovi odbora. Ako su glasovi razpolovljeni, imaju se oba predloga predložiti saboru.

§. 28. Kad se viećanja o kojem predmetu završe, spisati će izviestitelj o njem izvještaj s predlogom, i pošto bude proglašen i odobren u odborskoj sjednici, te podpisan po predsjedniku i izviestitelju, ima ga ovaj predati u saborski uručbeni zapisnik, da bude predložen prvoj budućoj saborskoj sjednici. Ako budu glasovi razpolovljeni za dva predloga o jednom predmetu (§. 27.), ima se to učiniti sa oba predloga.

XIII. Predlozi i podnesci na sabor.

§. 29. Predlozi kojega člana sabora moraju biti napisani i osim predlagatelja poduprti još od drugih 10 članova. Predlozi se imaju predati na ruke predsjednika sabora prije započete saborske sjednice; ako se pak odnose na koj na dnevnom redu stojeći predlog kao protupredlog svakako prije nego započme saborsko viećanje o protivnom predlogu. Pritužbe i prošnje, upravljene na sabor, imaju biti poduprte najmanje po jednom članu sabora, inače se neće uvažiti niti na saboru prijaviti. (§. 21.)

XIV. Izpravci.

§. 30. Izpravci na pojedine točke predloga, o kom se u saboru vieća, imaju se spisani predati predsjedniku svakako prije, nego započme razprava ob onoj točki, na koju se izpravak odnosi, tako, da će se moći prije raz-

Digitized by Google

prave, iza pročitane točke predloga, odmah pročitati i izpravak.

XV. Interpelacije.

§. 31. Tko želi staviti na vladu interpelaciju, ima ju spisati i podpisati pa predsjedniku prije saborske sjednice prijaviti.

XVI. Saborske sjednice.

§. 32. Saborske sjednice su javne. Na predlog predsjednika ili deset članova sabora, može se javna sjednica pretvoriti u tajnu, u kojoj se prije svega ima zaključiti ob izključenju javnosti.

§. 33. Na koncu svake sjednice predsjednik redovito naviešćuje dan i uru buduće sjednice. Kad uztreba, može predsjednik sazvati izvanrednu sjednicu. Izvanrednu sjednicu ima sazvati predsjednik i onda, kad to od njega zaište pismeno 20 članova sabora.

XVII. Zapisnici i dnevnici.

§. 34. O svakoj saborskoj sjednici ima se po bilježniku, koji je onaj dan na redu, spisati zapisnik. Zapisnik mora sadržavati: a) dan sjednice i ime predsjednika, koji je predsjedao u sjednici; b) broj prisutnih članova sabora; c) imena prisutnih zastupnika vlade; d) proglašenje zapisnika o prošloj sjednici, s primjetbom, da li je odobren ili nije; e) naznaku prispjelih na sabor podnesaka i kuda su upućeni; f) imena interpelanta s doslovnim sadržajem interpelacije s naznakom, da li se je interpelant odgovorom zadovoljio ili ne, i da li je kuća odgovor uzela na znanje ili ne; h) u kratko predmet, o kom se razpravlja; i) doslovno izpravke, učinjene proti pojedinim točkam predloga o kom se vieća; k) pitanja, koja su stavljena na glasovanje (doslovno); l) resultat glasovanja; m) stvorene zaključke (doslovno); n) možebitni ukor podieljen kojemu članu. — O saborskih sjednicah vode se stenografički dnevnici, u koje se unosi sve, što se u saboru govorilo i sbilo. Dnevnici se ovi pregledani i odobreni po bilježnicih saborskih, tiskaju i razdieljuju medju članove sabora. O tajnih sjednicah nespisuju se ni zapisnici, ni dnevnici.

§. 35. Kad se otvori sjednica, ima se ponajprije zapisnik o prošloj sjednici pročitati. Ako su proti njemu učinjene primjetbe, koje je kuća usvojila, mora se izpraviti; pa nakon opetovnoga pročitanja izpravljenih stavaka, ako

Digitized by Google

ga je kuća na upit predsjednika odobrila, po predsjedniku i bilježniku, koji ga je sastavio, kao odobren podpisati. Zatim sliedi: 1. Objava prispjelih na sabor izvještaja odbornih, predloga, osnova zakona i inih podnesaka. 2. Izjave vlade nestojeće u savezu sa dnevnim redom. 3. Prešni predlozi, o kojih kuća zaključi, da se imaju odmah uzeti u razpravu; a nakon toga dnevni red. — Obrazlažu svoje interpelacije članovi, koji su svoje interpelacije prijavili predsjedničtvu (§. 31.) redom, kako su u uručbeni zapisnik unešene. Iza obrazloženja svake pojedine interpelacije čita se interpelacija. Prosto je čitati interpelaciju i samomu interpelantu. Prepis interpelacije ima se po predsjedniku sabora dostaviti banu s pozivom, da u prvoj sjednici saborskoj izjavi, hoće li na interpelaciju odgovoriti. Interpeliranomu stoji prosto, odmah, kada se interpelacija pročita, ili na nju odgovoriti, ili izjaviti, da će to u opredieljeno vrieme učiniti. Isto tako može odmah uz navadjanje razloga izjaviti, da na interpelaciju odgovoriti neće.

XVIII. Dnevni red.

§. 36. Dnevni red ima predsjednik na koncu svake sjednice naviestiti za buduću sjednicu. Ako se tomu po kojem članu kuće prigovori, odlučuje o tom kuća jednostavnom izjavom, da prima ili neprima prigovor.

§. 37. Prije nego se stavi koji predlog na dnevni red, mora da bude tiskan i barma tri dana prije zametnute saborske razprave medju članove sabora podieljen. Samo u prešnih slučajevih, ako to kuća sa dvie trećine glasova zaključi, moći će se predlog prvi dojdući dan, iza kako bude tiskan i medju članove podieljen, uzeti u saborsku razpravu.

XIX. Red viećanja.

§. 38. Nijednomu članu sabora nije slobodno govoriti prije, dok se nije javio za rieč i dok mu ju nepodieli predsjednik. Ako predsjednik sam uzželi prosboriti u debati o kom predmetu, mora ustupiti predsjedničku stolicu za tečaj ciele debate o tom predmetu podpredsjedniku. Ban i zastupnici vlade moraju se pustiti do rieči kad god zaištu. Zastupnikom vlade, ako nisu odjelni predstojnici, dozvolit će se rieč samo ako to uzištu ban ili koji od odjelnih predstojnika vlade. Pojedini članovi imaju pravo zaiskati, da im se odmah podieli rieč kad hoće da se pozovu na poslovnik ili da odgovore na osobne primjetbe.

Digitized by Google

§. 39. Članovi sabora govore sa svoga miesta; izviestitelji odborni, bilježnici i zastupnici vlade, sa mjesta za nje odredjena.

§. 40. Nijednomu članu sabora nije slobodno čitati svoj govor.

§. 41. Govorniku nesmije se rieč prekidati. Samo predsjednika ide pravo, ako se govornik odalji od predmeta, o kom se vieća, opomenuti ga, da govori o stvari. Ako je ovakova opomena po drugiput u jednom govoru ponovljena, ostala bez uspjeha, i govornik se neprestaje odaljivati od predmeta debate, moći će predsjednik govorniku oduzeti rieč o predležećem predmetu. Člana sabora, koji bi u svom govoru osobnim napadanjem ili inim načinom povriedio pristojnost, ima predsjednik pravo opomenuti na red, te ako bi taj član sabora u istoj sjednici to opetovao, oduzeti mu rieč za cielu sjednicu. Ako koji član sabora težko povriedi pristojnost, može sabor, na predlog predsjednika ili deset saborskih članova izreći ukor uz ubilježenje u zapisnik.

Proti članu sabora: 1. koji opetovano težko povriedi pristojnost, 2. koji je težko povriedio dostojanstvo sabora, njegova predsjednika ili članova vlade, 3. koji je začetnik gunguli nastaloj u saboru (§. 16.) radi koje je sjednica prekinuta ili sasvim dignuta; može sabor izreći ukor uz vremenito izključenje iz saborskih sjednica i to za prvi put od osam do trideset sjednica, a u slučaju opetovanja od trideset do šestdeset sjednica uz gubitak dnevnica za vrieme izključenja. — Podieljenje ukora ove vrsti može predložiti predsjednik ili desetorica prisutnih članova sabora u istoj sjednici, u kojoj se je povrieda zbila, ili najkašnje na početku prve buduće, a o predlogu takovom odlučuje sabor bez svake debate samo ustajanjem ili sjedenjem članova u prvoj na to sliedećoj sjednici prije nego li se predje na dnevni red. Izključeni član sabora, koji se nebi pokoravao ovakovom zaključku sabora, kazni se globom od 500 for., te neće moći prisustvovati sjednicam saborskim dok neplati te globe, pa makar izminulo vrieme njegova izključenja. —

§. 42. Prije nego započme razprava o kojem predmetu, čitaju se podnešeni o njem predlozi. Ponajprije predlog odbora. Ako su po odboru predložena dva predloga (§. 27.), oba predloga susliedice, redom kako bude naznačio predsjednik; zatim ostali predlozi onim redom, kojim su predloženi. Kad budu pročitani svi predlozi, ide rieč ponajprije odborova izviestitelja, ako su dva odborna pred-

Digitized by Google

loga, izmedju ovih opet onoga, kojega predlog je prije čitan, a za njim ostale predlagatelje, redom kojim su podnieli svoje predloge. Ako se vieća o predlogu, koji za predtečno viećanje nije bio upućen na nijedan odbor, ide prva rieč samoga predlagatelja; zatim sliede govornici onim redom, kojim su se za rieč prijavili, nu dok je moguće tako, da uzimlju rieč izmjenice oni, koji su za, i koji su proti predlogu odborovu, odnosno neposrednoga predlagatelja. Govornici odmah, čim se prijave za rieč, imaju očitovati bilježniku, upisujućemu govornike, hoće li za, ili proti predlogu govoriti. Član sabora, koji se je prijavio za rieč, može kad dodje na njega red govora, ustupiti rieč drugomu kojemu članu sabora, koji jošte nije govorio. Tko pozvan po predsjedniku da govori, nije u saborníci, izgubio je pravo govoriti o predležećem predmetu. Upisanu za rieč prosto je odreći se rieči i takav iza odreknuća rieči nemože više govoriti ob istom predmetu

§. 43. Razprava se vodi ponajprije o načelih, na kojih počiva predloženi predlog. (Generalna debata). Ako se predlog koj u načelu primi, prelazi se na razpravu o svakoj pojedinoj točki toga predloga (specijalna debata). Iza dovršene specijalne debate sliedi treće čitanje predloga kako je izpravljen specijalnom debatom. Kod trećega čitanja nije dopuštena debata. Ako je predlog koj pao u generalnoj debati, nevodi se o njem specijalna razprava.

§. 44. Nijedan član sabora, osim izviestitelja i onih, koji su o predmetu debate podnieli posebni predlog, nesmije ob istom predmetu govoriti više nego jedanput (dakle u generalnoj debati jedanput, a u pojedinoj točki, odnosno izpravku predloga u specijalnoj debati jedanput). Pošto su izgovorili svi ubilježeni govornici, a niti od članova sabora, koji se od prije nisu prijavili bili za govor, niti od strane vlade nezaište nitko više rieči, daje predsjednik rieč po drugiput predlagateljem posebnih predloga redom, kojim su podnieli svoje predloge, a iza njih izviestitelju odbora. Ako su bila dva odborova predloga, govorit će izviestitelj onoga predloga, koji je prvi čitan, posliednji; ako pako predlog, o kojem se razpravlja, nije bio dodieljen nijednomu odboru, dati će posliednju rieč onomu, o čijem predlogu bje zametnuta razprava. Kad se razprava o kojem predmetu vodi tri dana, može četvrti dan u svako doba svaki član sabora poduprt desetoricom saborskih članova, saboru predložiti, da se daljna razprava zaključi. O takovu predlogu zaključuje sabor odmah bez svake debate i to samo usta-

Digitized by Google

janjem ili sjedenjem članova saborskih. Ako sabor takov zaključak učini, mogu upisani govornici izabrati iz svoje sredine govornika jednoga, kako za predlog, tako i proti predlogu. Ako se u tom neslože odmah upisani govornici, odlučuje se kockom.

§. 45. Iza kako je izviestitelj odnosno predlagatelj predloga, o kojem se neposredno razpravlja, po drugi put izgovorio, ima predsjednik izjaviti razpravu zaključenom. Kad je razprava zaključena nije slobodno nikomu o razpravljenom predmetu više govoriti.

§. 46. Predlagatelj može, prije nego što je došao njegov predlog u razpravu, odustati od svoga predloga, te se o njem neima razpravljati. Ako je pako već započela razprava o predlogu, može predlagatelj svoj predlog opozvati, nu razprava će se nastaviti, ako si njegov predlog drugi koji član sabora prisvoji.

§. 47. Vlada može svoje predloge povući natrag u cielom ili dielomice prije dovršene specijalne debate. Poslie dovršene specijalne debate može vlada svoj predlog povući natrag samo u cielom. Poslie trećega čitanja nemože više vlada povući svoga predloga natrag niti u cielom niti dielomice.

§. 48. Svaki član sabora vlastan je predlog vlade, koji je ona natrag povukla, naknadno kao vlastiti predlog redovitim načinom (§. 20.) podnieti saboru.

§. 49. Sabor je vlastan tečajem razprave osnovu predloga, o kom bje jur zametnuta saborska razprava odputiti natrag dotičnom odboru za izpravak. Nu nije vlastan toga učiniti iza trećega čitanja.

XX. Glasovanje.

§. 50. Iza zaključene razprave ima se pristupiti k glasovanju posebice i glasovati ponajprije o načelu cieloga predloga (generalna debata), zatim o svakoj posebnoj točki predloga (specijalna debata), napokon o cielom predlogu, kako je iza dovršene specialne debate izpravljen.

§. 51. Najprije se glasuje o predlogu odborova izviestitelja, (ako su bila dva odborna predloga, ob onom predlogu, koji je prvi čitan), a ako je bio predlog neposredno po predlagatelju uzet u saborsku razpravu, o neposrednom predlogu predlagatelja. Ako predlog odborova izvjestitelja odnosno neposrednoga predlagatelja, padne, redom ob onom' predlogu i izpravku, koj je najbliži predlogu odborova iz-

Digitized by Google

viestitelja odnosno neposrednoga predlagatelja (ako su dva odborna predloga onomu predlogu, o kom se je ponajprije glasovalo). Kad se radi o novčanih svotah, glasuje se ponajprije o najvećoj svoti, a onda ob onoj, koja je ovoj najbliža. Čim bude ovim redom predlog koj primljen, o dalnjem se predlogu ili izpravku neglasuje.

§. 52. Iza dovršene razprave proglašuje predsjednik formulovana pitanja i red, kojim ih kani kući staviti. Svaki član sabora vlastan je prigovoriti toli formulaciji pojedinih pitanja, koli i redu, kojim ih je naumio predsjednik staviti na glasovanje, O tih prigovorih odlučuje sabor.

§. 53. Pitanja imaju se tako staviti, da se na nje može odgovoriti sa da ili ne.

§. 54. Pošto budu pitanja za glasovanje ustanovljena, ima se pristupiti k samomu glasovanju. Ako tko prisutan izjavi da neglasuje, glas se njegov nebroji nikako. Ako nastaje dvojba o rezultatu, ima se iznovično glasovati na protivni način; ako bi pako i tu ostao dvojben uspjeh, ima se glasovati poimence. Imenice se glasuje i onda, kad to pismeno zaište prije započeta glasovanja deset članova sabora.

§. 55. Kad se poimence glasuje, dužan je svaki prisutan član sabora glasovati. Dani glas, nemože se opozvati.

§. 56. Predsjednik sabora neglasuje. Sabor zaključuje većinom glasova. (Izuzamši slučajeve, u kojih ovaj poslovnik izrazito inako odredjuje). Kod razpolovljenih glasova odlučuje glas predsjednika. Za valjani zaključak treba da bude prisutno trideset i pet verificiranih saborskih članova.[1]

§. 57. Treće čitanje, odnosno glasovanje, o cielom predlogu, kako je primljen uslied specijalne debate, ima se preduzeti istom dan iza svršene specijalne debate.

§. 58. Kad se glasuje, nije slobodno glas svoj obrazlagati.

§. 59. Bilježnici sbrajaju i bilježe glasove. Kad se glasuje ceduljami, pridielit će predsjednik još četiri člana sabora bilježnikom, koji će glasove u istoj sjednici sbrojiti i rezultat predsjedniku sabora priobćiti.

§. 60. Ako je na kojoj cedulji upisano imena više, nego što se ima birati, to se posliednja imena, koja nadmašuju broj imajućih se birati, nebroje.

---

[1] Vidi §. 16. zakonskoga članka II. od godine 1870. ob uredjenju sabora. —

Digitized by Google

§. 61. Delegacije saborske izabiru se na isti način, kojim i saborski odbori.

§. 62. Kad se poimence glasuje, proziva bilježnik saborski saborske članove alfabetičkim redom na glasovanje. Oni, koji kod prvoga prozivanja nisu glasovali, prozvat će se alfabetičnim redom po drugi put. Koji i kod drugoga prozvanja svoga imena nije bio u sabornici, nemože se više pripustiti glasovanju. Isto valja, kad se za koji izbor glasuje ceduljami. Svaki prozvani član sabora ima osobno baciti svoju cedulju u odredjenu za to žaru (urnu).

§. 63. Predsjednik sabora proglasuje vazda rezultat glasovanja i zaključak sabora.

§. 64. Proti svojim zaključkom neprima sabor prigovora.

XXI. Odgovori vlade na interpelacije.

§. 65. Ob odgovoru vladinom na interpelaciju prosto stoji interpelantu izjaviti, da li je sa danim odgovorom zadovoljan ili nije. Ako nije zadovoljan s odgovorom, ima pravo tu svoju izjavu obrazložiti. Na ovu obrazloženu izjavu interpelanta ima još mjesta samo odgovoru sa strane vlade. Ako vlada izjavi, da neće na interpelaciju odgovoriti, ili ako interpelant nije zadovoljan sa odgovorom vladinim ni poslie one druge izjave sa strane vlade učinjene, ostaje mu priuzdržano pravo podnieti kući propisanim načinom posebni predlog o predmetu svoje interpelacije. Predsjednik sabora ima o svakom odgovoru vlade na interpelaciju upitati sabor, da li taj odgovor prima na znanje ili ne. O tom se izjavljuje sabor bez svake predtečne diskusije jednostavnim ustajanjem članova saborskih sa svojih miesta. Ako sabor neprimi na znanje odgovor vlade na interpelaciju, ima se taj odgovor staviti na dnevni red, ter o njem povesti saborska razprava. Interpelirati slobodno je li na dva dana na nedjelju i to počam od dvanaeste ure prije podne.

XXII. Deputacije.

§. 66. Deputacije nepuštaju se u sabornicu.

XXIII. Galerije.

§. 67. Dolazak na galerije dozvoljen je obćinstvu samo uz ulaznicu, koje dieli rednik kuće. Svaki član sabora

Digitized by Google

ima pravo razpolaganja sa jednom trajnom ulaznicom, koja vriedi za tečaj cieloga saborskoga razdobja.

§. 68. Rednikova dužnost je pobrinuti se za red i mir na galerijah.

§. 69. Tko smućuje red, te opomena predsjednikova nebude imala uspjeha, odpraviti će se s galerije. Isto će se sbiti s cielim obćinstvom ili jednim dielom galerije, ako se nebi vladala mirno i svojim ponašanjem smućivala kućni red.

§. 70. Obćinstvu na galerijah zabranjeno je pod prietnjom ustanovljenom u §. 69. izjavljati govornikom saborskim svoju dopadnost ili nedopadnost.

§. 71. Ustanove §§. 67., 68., 69., i 70. imaju se natiskane pribiti kod ulaza na galerije.

XXIV. Promjena poslovnika.

§. 72. Prijašnji saborski poslovnik od 23. travnja 1861., 28. veljače 1868. i 28. ožujka 1869. stupa ovim izvan krieposti.

§. 73. Ovaj poslovnik ostaje u krieposti, dok ga sabor nezamieni drugim.

§. 74. Za promjenu ustanova ovoga poslovnika treba da bude dotični predlog na sabor poduprt od 20 saborskih članova, a za saborski zaključak o takvu predlogu od potrebe su dvie trećine prisutnih članova."

5.

Zakonski članak

sabora kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 28. studenoga 1873.

o proglasu zakonâ[1]; glasi:

„**§. 1.** Zakoni stvoreni na saboru hrvatsko-slavonsko-dalmatinskom proglasuju se uvrstbom u izlazeći u Zagrebu sbornik zakona. Osim toga ima vlada zemaljska u prvoj sliedećoj sjeditbi obaviestiti sabor o sankciji svakoga zakona.

§. 2. Prema tomu biva u napredak sankcija zakonâ u formi previšnje izdatne Njegova ces. i kralj. Veličanstva.

---

[1] Proglašen u Sborniku zabona i naredaba od godine 1873. kom. XVII. br. 56. str. 297.

Digitized by Google

u koju valja uvrstiti oznaku zakona po predmetu njegovu i po danu, kojega je uzsliedila previšnja sankcija — zatim formulu Mi . . . . potvrdjujemo predloženi Nam u osnovi po hrvatsko-slavonsko-dalmatinskomu saboru

Zakon

o . . . . a napokon pojedine ustanove zakona.

§. 3. Ako u samom zakonu nije odredjeno vrieme, kada ima stupiti u kriepost, onda mu počima zakonska kriepost petnaesti dan iza onoga dana, kojega je odnosni broj sbornika u Zagrebu izdan.

§. 4. Poziv na zakon biva naznačujuć dan previšnje sankcije i predmet zakona.

§. 5. Izvornik potvrdjena zakona sahranjuje se u arkivu zemaljskom.

§. 6. Sbornik zakonâ dostavlja se svim oblastim i municipijom odmah kako izadje.

§. 7. Svaka je obćina dužna držati po jedan primjerak Sbornika uz cienu, koju će opredieliti zemaljska vlada strogo prema trošku izdavanja.

§. 8. Zakonski članak VI. god. 1870. o proglasivanju zakona stavlja se izvan krieposti.

§. 9. Kriepost ovoga zakona započima onim danom, kojim bude izdan i proglašen u službenih novinah zemaljskih.[1]

§. 10. Provedba ovoga zakona povjerava se banu."

6.

Izborni redovi.

Ovamo spadaju sliedeći propisi:

1. Zakon od 15. srpnja 1881. ob izbornom redu za sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije (Sbornik god. 1881. kom. XII. br. 43. str. 305.

Ovaj zakon nalazi se jur otisnut u sbirci: „Hrvatski zakoni" knjiga IX. strana 320., na koju se upućuje; te se ovdje dodaje k §-u 46. i 47. jedino sliedeće tumačenje, koje se ondje nenalazi, i to:

„Ako poslie drugoga pozivanja, ali ipak prije iznimnuća sata za zaključenje izbora (§. 39.) ustanovljenoga i

[1] Izdan i proglašen u službenih „Narodnih „Novinah" 15. pros. 1873.

Digitized by Google

proglašenoga, dodje na biralište još koji izbornik pa želi glasovati, nesmije mu se to uzkratiti; jer izbor je otvoren do ustanovljenoga unapried časa, i dok je izbor otvoren, nemože se uzkratiti glasovanje.

Užji izbor jest novi izbor, i nije u ničem drugom ograničen, nego u osobi kandidata, te zato mora izborno pravo svakomu u izbornoj listini upisanomu biti nepovriedjeno, dakle mogu kod užjega izbora glasovati i oni, koji nisu kod prvoga izbora glasovali. Ako se kod užjega izbora nepostigne absolutna većina, već se glasovi razpolove medju dva kandidata, ima se izbor tako dugo opetovati, dok jedan kandidat nepostigne absolutnu većinu; jer zakon gornji poznaje opetovani izbor, ali nepozna odlučenje žriebom. Ako tri kandidata dobe jednaki broj glasova, mogu sva tri doći u užji izbor.

(Informativni nazor kr. zemaljske vlade u naredbi od 5. rujna 1881. br. 21.994. odj. nut. Vidi „Občinar“ god. 1884. br. 35.) —

2. Naredba kralj. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 18. srpnja 1881. broj 18045., o provedenju zakona od 15. srpnja 1881. ob izbornom redu za sabor kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije

Ova naredba otisnuta je u sbirci „Hrvatskih zakona“ knjiga IX. strana 327.

3. Naredba kralj. zemaljske vlade, odjela za poslove nutarnje od 6 siečnja 1882. br. 619. glede revizije stalnih izbornih listina i novih izbornika (Sbornik g. 1882. kom. I. br. 2. str. 13.)

Vidi sbirku „Hrvatskih zakona,“ knjigu IX., str. 333.

4. Naredba bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 3. siečnja 1883 predsjedn. broj 5338., kojom se na temelju previšnjega riešenja od 22. prosinca 1882. izdaje privremeni izborni red za postojalo, sa kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom i tim sa zemljami ugarske krune sjedinjeno hrvat.-slavon. krajiško područje (Sbornik god. 1883. kom. II br. 3. str. 113.)

Vidi sbirku „Hrvatskih zakona“ knjiga IX. str. 349., te se dodaje samo k §-u 6. iste naredbe riešenje, koje se u spomenutoj sbirci nenalazi, a po kojem činovnici krajiških imovnih občina kao takovi neimaju pravo izbora. Isto glasi:

„Po §-u 2. zakona od 8. lipnja 1871. ob ustanovah u pogledu odkupa prava na drva, pašu i šumske proizvode krajiških stanovnika iz državnih šuma ležećih u krajiškom

Digitized by Google

području, prelazi polovina tih šuma, u kojih su krajiške obćine imale pravo služnosti, u podpuno vlastničtvo krajiških obćina a po § 4. istoga zakona ima se dioba obaviti medju državom i skupinom svake pukovnijske obćine, te se u toj ustanovi izrikom odredjuje, da se dalnja dioba medju sela i obćine imade kao stvar obćinska obaviti po dostavljenih zastupstvih krajiških pukovnija uz sudjelovanje vlasti.

Urednici imovnih obćina dobivaju svoja beriva iz dohodaka te obćine (§. 4. zakona od 11. srpnja 1881. kojimi se razjasnjuju odnosno preinačuju neke ustanove zakona od 15 lipnja 1873. o imovnih obćinah u hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini), te ih ide i obskrba iz mirovinske zaklade, ka kojoj doprinašaju sve imovne obćine (§. 7. istoga zakona.)

Urednici imovnih obćina jesu dakle organi tih obćina, pa ne mienja taj njihov značaj okolnost ona, da te urednike na temelju predloga gospodarstvenoga odbora imenuje vrhovna zemaljska oblast i da ona vrši karnostnu vlast nad njimi (§. 8 istoga zakona), budući da je to samo posliedica prava nadzora, koje pripada državnoj vlasti u obćinskih poslovih u obće, te koje je pravo napose pridržano državi u pogledu imovnih obćina (čl. XXVII. zakona od 15. lipnja 1873. o imovnih obćinah u hrv.-slav. krajini). Urednici imovnih obćina nemogu se dakle smatrati zemaljskimi činovnici kakve ima pred očima §. 6. točka b) banske naredbe od 3. siečnja 1883. predsj. broj 5338., kojom se na temelju previšnjega riešenja od 22. prosinca 1882. izdaje privremeni izborni red za postojalo sa kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom i tim sa zemljami ugarske krune sjedinjeno hrv.-slav. krajiško područje, pa budući da u seoskih obćinah po spomenutoj malo prije zakonskoj ustanovi od obćinskih organa pripada neposredno pravo izbora samo načelniku i biljažniku, nepristoji urednikom imovne obćine neposredno pravo izbora na osnovu točke b. §. 6. spomenute banske naredbe, već se njihovo pravo mora prosuditi po ostalih ustanovah §. 6. rečene banske naredbe.

(Riešitba kr. hrv.-slav.-dalm. stola sedmorice od god. 1883. broj 255. — Vidi „Obćinar“ god. 1883. br. 8. str. 62.)“

Digitized by Google

7.

Zakonski članak VII. od god. 1885.

zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora

o preinaci kuće velikaša[1]; glasi:

I. Poglavje.

Ustrojstvo kuće velikaša.

§. 1. Članovi kuće velikašâ su oni, koji

a) pravom nasliedstva,

b) po svom dostojanstvu ili službi,

c) uslied doživotnoga imenovanja po Njegovom Veličanstvu kralju,

d) uslied izbora, obavljenoga po hrvatsko-slavonskom saboru u smislu zakonskoga članka XV. god. 1881. imadu u kući velikaša pravo siela i glasa.

§. 2. Pravom nasliedstva su članovi kuće velikaša;

a) punoljetni nadvojvode previšnje vladajuće kuće;

b) svi 24. godinu dobe navršivši i punoljetni mužki članovi u ugarskoj kući velikaša dosada na članstvo ovlaštenih obitelji nemanje i mužki članovi onih obitelji u velikoj vojvodini erdeljskoj, koje su obitelji prije sjedinjenja iste s Ugarskom po ugarskih kraljevih grofovski ili barunski naslov dobile, ter koji članovi su sami ili uračunav takodjer i imetak njihove, s njima u jednom kućanstvu živuće supruge i maloljetne djece, u području ugarske države gruntovnički vlastnici i uživaoci ili doživotni uživaoci takovoga zemljištnoga posjeda ili posjednici takove obiteljske povjerbe, kojih na temelju novoga zemljarinskoga katastra ustanovljena izravna državna zemljarina skupa sa razrednom kućarinom na istih nalazećih se sgrada za stanovanje i gospodarskih sgrada za godinu 1885. iznaša najmanje 3000 for. austr. vried.

Glede onih velikaških obitelji, kojih članovi uz to, da su imali pravo u ugarskoj kući velikaša, bud uslied poroda, bud na ini koji način, mogu imati sjelo i glas u zakonodavstvu druge države monarkije ili bud koje ine države, ustanovljuje se, da ako po svom, u zemljah krune ugarske ležećem zemljištnom posjedu imadu u točki b) ovoga §-a. navedenu kvalifikaciju imetka, mogu svoje pravo u ugar-

[1] Potvrdjen dne 25. travnja 1885. Proglašen u ugarskomu sborniku državnih zakona dne 26. travnja 1885. pod br. 5., a u hrvatskom Sborniku zakona i naredaba 1885. komad VI. broj 38. str. 288.

Digitized by Google

skoj kući velikaša samo u onom slučaju vršiti, ako za šest mjeseci nakon navršenja 24. godine dobe, u koliko su pak 24. godinu dobe već prekoračili, do 1. srpnja godine 1885. izdadu očitovanje, koje se imade upraviti na ugarskoga ministra predsjednika, da žele ovo pravo glede svoje osobe jedan krat za uviek izključivo u ugarskoj kući velikaša vršiti.

Ministar predsjednik priobćiti će ovo očitovanje predsjedniku kuće velikaša za osam dana, ako državni sabor zasjeda, računajuć od primitka očitovanja, ako pak nezasjeda, računajuć od sastanka državnoga sabora;

c) oni po svom porieklu ugarski državljani i njihovi po izravnom porieklu mužki potomci, kojim je Njegovo Veličanstvo kralj, osim odgovarajućega naslova (knez, grof, barun), na predlog ministarskoga vieća, posebice podielio još i pravo nasliednoga članstva u kući velikaša.

Onim, koji nisu po porieklu ugarski državljani, može se pravo članstva kuće velikaša, na predlog ministarskoga vieća, samo putem zakonodavstva podieliti.

Ministarsko vieće može u oba slučaja predložiti samo takovoga 24. godinu navršivšega i punoljetnoga zaslužnoga državljana, koji imade kvalifikaciju imetka ustanovljenu u ovom §-u.

§. 3. Ako koj od članova u točki b) i c) §. 2. spomenutih obitelji neima ustanovljene kvalifikacije imetka, ili ju kasnije izgubi, to ovo pravo počamši od onoga vremena glede njega počiva, nu opet oživljuje, ako si ovu kvalifikaciju kasnije steče.

U ovom slučaju može se pravo vršiti počamši od najbližjega zasjedanja, koje sliedi iza kako je ovo pravo izkazano.

§. 4. Na temelju obnašastoga dostojanstva ili službe i dok ova traje članovi su kuće velikaša:

A.

a) stiegovnici države i požunski grof;
b) oba čuvara krune;
c) riečki gubernator;
d) predsjednik i drugi predsjednik kraljevske kurije, i predsjednik budimpeštanske kraljevske table.

B.

Isto tako su po svom dostojanstvu, dotično službi za vrieme trajanja crkvene časti članovi kuće velikaša:

Digitized by Google

a) prelati rimo-katoličke crkve latinskoga i grčkoga obreda zemalja svete krune ugarske, naročito:

Knez primas Ugarske i ostali nadbiskupi, nadalje dijecezanski biskupi kao što i od kraljevskoga imenovanja ovisni biogradski i tinninski (kninski) posvećeni biskupi, konačno arciopat panonhalomski, predstavnik jaszzovski i prior auranski;

b) prelati grčko-iztočne crkve: srbski patriarha, rumenski metropolita i dijecezanski biskupi;

c) po tri službom najstarija biskupa evangeličke crkve, evangeličko-reformatskoga i augsburžkoga vieroizpovjedanja; nadalje tri službom najstarija nadkuratora evangeličko-reformatske crkve, kod ustanovljenja kojih imade se glede erdeljskog crkvenog okružja obzir uzeti samo na najstarijega po službi nadkuratora; glavni nadzo nik evangeličke crkve augsburžke vieroizpovjesti i službom najstarija dva okružna nadzornika; konačno jedan službom stariji predsjednik, to jest ili biskup ili nadkurator unitarske crkve.

§. 5. Doživotni članovi kuće velikaša biti će oni. koje će Njegovo Veličanstvo kralj na predlog ministarskoga vieća izmedju državljana svih zemalja krune sv. Stjepana takovimi imenovati u svrhu, da tim zasluge nagradi i ugled kuće velikaša još poveća.

Broj doživotno imenovanih nemože prigodom prvoga konštituiranja u smislu ovoga zakona ustrojene kuće velikaša prekoračiti 30.

U napred sliediti će imenovanje samo postepeno, ter se u nikojem slučaju nemože prostrieti na više od 5 na godinu. Ukupni broj doživotnih članova nemože prekoračiti 50.

§. 6. Da tko aktivno služi budi u svezi obranbene sile, bud u kojoj gradjanskoj ili crkvenoj službi ili dostojanstvu, ili se na takovo imenuje, nije zapriekom, da može vršiti svoja prava, koja u kući velikaša inače posjeduje, ili da može biti bud nasliednim bud doživotno imenovanim članom kuće velikaša.

§. 7. Ako se makar kada stvore novija dostojanstva ili službe, ili u krilu koje god u §. 4. spomenute vieroizpovjesti ustroje novije biskupije, dotično crkvena okružja mogu tako nastala dostojanstva ili službe samo u onom slučaju dati pravo na članstvo kuće velikaša, ako zakonodavstvo to izrično odredi.

§. 8. U točki d) §. 1. spomenuti članovi imadu pravo

Digitized by Google

viećanja i glasa samo u onih poslovih, koji su zajednički kraljevinam i zemljam ugarske krune.

§. 9. Član kuće velikaša — ostaviv netaknuto §. 59. zak. članka XXX. godine 1868. — može biti samo onaj, koji je u stanju odgovoriti onoj odredbi §. 1. zakonskoga članka XLIV. godine 1868,, po kojoj je jezik zakonodavstva jedino magjarski.

§. 10. Tko je član kuće velikaša, gubi ovo članstvo u sliedećih slučajevih:

a) onaj, koji je član na temelju po njemu obnašanoga dostojanstva ili službe, u onom slučaju, ako bud na temelju dobrovoljnoga odreknuća, bud zakonitoga disciplinarnoga ili sudbenoga postupka prestane dotično dostojanstvo ili službu obnašati;

b) doživotno imenovani član, ako je njegovo odreknuće, na predlog ministarskoga vieća, po Njegovom Veličanstvu kralju primljeno;

c) po hrvatsko-slavonskom saboru izabrani članovi onda, kad im mandat izteče;

d) bez obzira na pravni temelj, svaki član, ako je po redovitih sudovih osudjen na kaznionu dotično težku tamnicu, ili radi kojega iz koristoljublja počinjenoga zločina ili prestupka, ili ako izgubi državljanstvo.

§. 11. Pravo neugasuje, nu vršenje istoga počiva:

a) za sve članove za ono vrieme, na koje su jih redoviti sudovi radi zločina ili prekršaja, koji nepodpada pod točku d) §. 10., osudili na suzpenziju političkih prava;

b) glede onih, koji stoje pod stečajem, za vrieme trajanja stečaja;

c) glede onih, koji su stavljeni pod skrbničtvo, izuzam slučajeve skrbničtva odredjena radi razsipnosti ili odsutnosti, za vrieme trajanja skrbničtva;

d) glede nasliednih članova izminućem onoga zasjedanja, u kojem je u smislu §. 19. ovoga zakona izrečeno, da su izgubili svoju kvalifikaciju imetka.

§. 12. Ako tko od onih, koji su članovi kuće velikaša, na temelju razreda A) i točke a) i b) razreda B) §. 4. ili na temelju §. 5 bude izabran za zastupnika ter izbor primi, tad prestaje biti članom kuće velikaša, nu kad prestane biti zastupnikom dobiva odmah opet svaki od spomenutih u točki a) i b) razreda B) §. 4. svoje pravo članstva u kući velikaša, ter ga može počamši od najbližjega zasjedanja vršiti; ostali u ovom paragrafu spomenuti bivši članovi

Digitized by Google

kuće velikaša pako mogu pravo članstva u smislu §. 4. ili 5. iz nova steći.

Mjesto u točki c) razreda B) §. 4. spomenutih konfesijonalnih, crkvenih ili svietovnih višjih dostojanstvenika, ako budu izabrani za zastupnike i izbor primu, zauzeti će njihov najstariji drug u službi, koj još nesjedi u kući velikaša, ter će ovo miesto pridržati dok živi i službu obnaša, makar da je onaj, na mjesto kojega je došao, i prestao biti zastupnikom.

Ako tko od nasliednih članova kuće velikaša bude izabran za zastupnika, ter izbor primi, neće moći vršiti svoje pravo članstva sve dotle, dok mu traje zastupnički mandat, pak ako za vrieme kojega zasjedanja i položi svoj zastupnički mandat, to će njegovo pravo članstva kuće velikaša ipak istom u sliedećem zasjedanju oživiti.

Svaki član kuće velikaša, koj je za zastupnika izabran, dužan je to poslje svog ovjerovljenja uz izjavu, da li je izbor primio ili ne, prijaviti predsjedniku kuće velikaša, koj to kući do znanja stavlja.

II. Poglavje.

Obseg prava i unutarnje uredjenje kuće velikaša.

§. 13. Obseg prâvâ kuće velikaša ostaje isti koj je i bio, i glede inicijative ostaje dosadanji običaj sve dotle, dok se posebnim zakonom neustanovi, koji predmeti se mogu inicijirati u obih kućah zakonodavstva, a koji izključivo u kući zastupnika.

§. 14. Glede medjusobnoga obćenja obih kuća zakonodavstva i sastavljanja zemaljskih povjerenstva učiniti će se odredba na način ustanovljen u §. 27.

§. 15. Predsjednika i oba podpredsjednika kuće velikaša imenuje izmedju članova kuće za trajanje svakoga državnoga sabora, na predlog ministra predsjednika Njegovo Veličanstvo kralj.

Istim načinom popunjivati će se i medjutim izpražnjeno jedno ili drugo mjesto.

Ako bi svi članovi predsjedničtva bili zapriečeni u kojoj sjednici predsjedati, vršiti će tu čast u ovoj sjednici prisutan najstariji član kuće kao predsjednik po dobi.

Ako bi pako zapriečujuća okolnost, bud glede sve trojice, bud samo glede jednoga njih predvidno dulje vre-

Digitized by Google

mena trajala, obavit će se zamjeničtvo na isti način kao što i imenovanje.

Kvestora i bilježnike izabire kuća velikaša izmedju svojih članova tajnim glasovanjem.

Predsjednik i kvestor dobivaju počastnu plaću, koju će kuća ustanoviti. Osim njih nedobivaju članovi kuće kao takovi, plaće ili dotacije. Nu tim se ipak nedira u običaj, koj je dosada postojao glede članova izabranih po hrvatsko-slavonskom saboru i članova delegacija izaslanih za razpravljanje zajedničkih poslova.

§. 16. Ostale činovnike kuće imenuje predsjednik, a poslužno osoblje kvestor, nu broj i plaću istih ustanovljuje kuća.

§. 17. Članovi kuće velikaša, kada će prvi krat biti ovlašteni da vrše prava člana kuće velikaša, bit će pozvani kraljevskim pismom, izuzev članove izabrane po hrvatsko-slavonskom saboru, glede kojih je izborna izprava vjerodajnica.

§. 18. Tko je jedan krat kraljevskim pismom pozvan i po kući velikaša ovjerovljen, dolazi u kuću velikaša bez novoga poziva sve dotle, dok nenastupi takova okolnost, na temelju koje on svoje pravo u smislu §§. 10., 11. i 12., ovoga zakona za uviek ili privremeno gubi.

§. 19. O verifikaciji svojih članova odlučuje kuća velikaša sama, ter ustanovljuje način verifikacionalnoga postupka u svom poslovniku Ako se porodi dvojba glede ovlaštenosti pojedinaca, odlučuje se glede toga konačno putem suda, koj se iz vlastite sredine imade izabrati.

Istim načinom stvoriti će se konačna odluka i onda, kad nastane slučaj, da je koj član zakonitu kvalifikaciju izgubio ili na novo zadobio.

O sastavljanju suda i načina postupka glede svih ovih slučajeva, odredjuje kuća sama u svom poslovniku.

§. 20. Kuća velikaša ustanovljuje u svom poslovniku sve ono, što se odnosi na red viećanja i u obće na njezine unutarnje poslove.

Nu red viećanja u užem smislu odnoseća se novija uglavljenja stupaju u kriepost istom početkom najbližega zasjedanja.

Ustanove §§. 10., 11., 12. i 13. zakonskoga članka IV. godine 1848. ostaju i nadalje u kriepost.

§. 21. Početkom svakoga državnoga sabora, kad je dovršen verifikacionalni postupak, dati će kuća velikaša

Digitized by Google

imenik svih svojih ovlaštenih članova sastaviti i tiskati, ujedno će odrediti, da se imena i onih novih članova, koji su za trajanja državnoga sabora stekli ovlaštenje, nakon verifikacije u ovaj imenik uvrste, a imena onih, koji su ovlaštenje bilo iz kojega god razloga za uviek ili privremeno izgubili, uz naznačenje razloga, iz imenika brišu.

III. Poglavje.

Prelazne ustanove.

§. 22. Nakon proglašenja ovoga zakona izabrat će kuća velikaša odmah povjerenstvo od 21 člana, koje će uz uvaženje po vladi predloženih podataka:

a) ustanoviti imenik onih obitelji, kojih su članovi u smislu točke b) §. 2. nasliedni članovi kuće velikaša;

b) sastaviti posebni popis svih onih punolietnih članova u smislu točke a) ovoga §. popisanih obitelji, koji su već navršili svoju 24. godinu ili će ju do 1. srpnja god. 1885. navršiti, ter koje imadu u §. 2. ovoga zakona ustanovljenu kvalifikaciju imetka.

§. 23. U smislu točke a) predidućega §. ustanovljeni imenik čim bude po kući velikaša odobren, bit će javno proglašen, ter će se podjedno ministarstvu izdati s uputom, da, uzev u obzir medjutim možda podnešene reklamacije, odmah iza otvorenja sliedećega zasiedanja podnese zakonsku osnovu o uzakonjenju ovoga imenika.

Glede takovih obitelji, kojih samo pojedine loze imadu nasliedno pravo, imadu se u ovom zakonu i loze točno navesti.

Ovaj zakon će ustanoviti, kako da se imenik nadopunjuje imeni onih obitelji, koje su u smislu točke c) §. 2. pravo nasliednoga članstva kuće velikaša zadobile.

§. 24. U smislu točke b) §. 22. sastavljeni popis, čim bude po kući velikaša odobren, bit će štampan i obnarodovan uz poziv, da oni, koji su izmedju ovlaštenikâ možda izostali, za tri mjeseca računajuć od poziva, predadu svoje ovlaštenje njihovo dokazujuće izprave i to, ako državni sabor zasjeda, predsjedniku kuće velikaša, ako pak nezasjeda, ministru unutarnjih poslova.

Oni, koji su za trajanja državnoga sabora svoje ovlaštenje dokazali, unieti će se u imenik, ter će se tako nadopunjen imenik predati ministru unutarnjih poslova s uputom, neka za početak novoga zasjedanja učini odredbe, da se tako u ovom imeniku sadržani lanovči, kao što i oni

Digitized by Google

članovi, koji su izprave dokazajuće njihovo ovlaštenje, radi nezasjedanja državnoga sabora kod njega predali — u kuću velikaša pozovu kao sadanji nasliedni članovi kuće velikaša, i da k njemu prispjele dokazajuće izprave nakon sastanka državnoga sabora predsjedničtvu kuće odstupi.

§. 25. Osim članova spomenutih u §. 1. ovoga zakona biti će doživotni članovi kuće velikaša oni, koje će verificirani članovi sadanje kuće velikaša za takove izabrati izmedju onih verificiranih članova, koji nakon, što ovaj zakon u kriepost stupi, neće više moći vršiti svoje dosada izvršivano osobno pravo članstva.

Broj ovih članova neće moći prekoračiti petdeset.

Izbor obaviti će se jedankrat za uviek na dan, koj će kuća velikaša unapried opredieliti i na način po istoj ustanovljeni.

Na ovaj način izabrani članovi, kada će prvikrat biti ovlašteni, da vrše svoja prava u kući velikaša, ustrojenoj u smislu ovoga zakona, bit će prema §. 17. pozvani kraljevskim pismom.

Ako koj od ovih članova bude izabran za zastupnika, uporavit će se na njega treća i četvrta alinea §. 12.

IV. Poglavje.

Zaključne ustanove.

§. 26. Na početku zasjedanja sliedećega iza proglašenja ovoga zakona ter pošto se je u smislu ovoga zakona ustrojila kuća velikaša konstituirala, izgubit će godine 1884. izdane kraljevske pozivnice svoju kriepost

§. 27. Tečajem zasjedanja, sliedećega iza proglašenja ovoga zakona, izabrat će obe kuće državnoga sabora zemaljsko povjerenstvo, u koje će kuća zastupnika izaslati 10, a kuća velikaša 5 članova, ter kojemu će biti zadaćom, uz sudjelovanje vlade, izraditi osnovu o uredjenju poslova spomenutih u §. 14. ovoga zakona. Do ovoga uredjenja ostaje u krieposti dosadanji običaj.

§. 28. Zakonom ili običajem ustanovljeni državopravni odnošaj državnih dostojanstvenika, kao što iz ovoga razvijeni položaj njihov nedira se ovim zakonom niti u kući velikaša, u koliko ostaju članovi iste.

§. 29. Onim zasjedanjem, za trajanja kojega je ovaj zakon proglašen, dovršuje kuća velikaša u sadanjem obliku svoje poslovanje, a na njezino mjesto stupa u smislu ovoga zakona ustrojena kuća velikaša.

Digitized by Google

Svi oni zakoni i običaji, koji nestoje u oprieci s ovim zakonom, ostaju i na dalje u krieposti.

§. 30. Provedba ovoga zakona povjerava se ministarstvu." —

POGLAVJE ČETVRTO.

Zakoni ob ustavnom ustrojstvu oblasti.

1.

Zakonski članak II. od godine 1869.

ob

ustrojstvu autonomne hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade[1]; glasi:

„**§. 1.** Na temelju zakonskoga članka I. sabora hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga godine 1868., a zakonskoga članka XXX. sabora ugarskoga god. 1868., o državo-pravnoj nagodi s kraljevinom Ugarskom §§. 47., 48.. 50. i 54. ustrojava se za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju i to za obseg državo-pravne autonomije, pridržane jim onim zakonom, vrhovna upravna oblast pod imenom „kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada" sa sjedištem u zemaljskom glavnom gradu Zagrebu.

§. 2. U djelokrug zemaljske vlade spadaju svi poslovi pomenutih kraljevina, koji nisu izrikom nagodbenim zakonom u §. 1. navedenom doznačeni području zajedničkoga ministarstva ugarsko - hrvatsko - slavonsko - dalmatinskoga.

§. 3. U svih poslovih, naznačenih u prediducem §. 2., izvršuje Njegovo ces. i kralj. apoštolsko Veličanstvo vlast eksekutivnu putem odgovorne zemaljske vlade.[2]

[2] Sankcioniran dne 20. travnja 1869. Proglašen u Sborniku zakona i naredaba od godine 1869. komad III. broj 5. strana 7.

[1] Glede nadležnosti odlučivanja kralj. zemaljske vlade u zadnjoj molbi izdana je okružnica iste vlade od 13. travnja 1870. br. 3673. (Sbornik god. 1870. komad III. br. 5. str. 13.) koja glasi:

„Glasom dopisa kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog ministra od 3. travnja t. g. broj 676. blagoizvoljelo je Njegovo cesarsko kraljevsko apoštolsko Veličanstvo previšnjim rieše‌njem od 27. ožujka t. g. povodom podnešene Si po kralj. hrv.-slav.-dalm. ministru preponizne predstavke bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 27. siečnja t. g. br. 5285. privremeno i dok se ustavnim putem inako neustanovi, premilostivo dozvoliti, da u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji shodno §. 2. i 3. zakona od 20. travnja 1869. u svih političko administrativnih poslovih u najvišoj i zadnjoj molbi

§. 4. Zemaljska vlada dieli se na tri odjela: I. Na odjel za poslove unutarnje kao i za poslove zemaljskoga proračuna. II. Na odjel za bogoštovje i nastavu. III. Na odjel za pravosudje. — Svaki izmedju tih odjelâ nosi ime: „kraljevski hrvatsko-slavonsko-dalmatinski vladni odjel" uz oznaku svoga područja.

§. 5. Na čelu zemaljske vlade stoji ban, a njemu podčinjeni odjeli samostalni su u svom području i medju sobom nezavisni.[1]

§. 6. U djelokrug zemaljsko-vladnoga odjela za poslove unutarnje i financijalne spadaju svi poslovi, tičući se unutarnje uprave zemaljske izim onih, koji u područje ina dva odjela spadaju, naposo svi poslovi okolo javne sigurnosti i zavoda, kojim je svrha obraniti i obezbiediti javnu sigurnost, nadziranje družtvâ, kazalištâ, kao i svih javnih zavoda, namienjenih udobnosti i zabavi; tiskarstva, putni listovi, uprava i nadziranje javnoga prava u obće, a napose rukovanje i nadziranje podčinjenih organa i državne uprave; municipijâ i obćinâ; rukovanje državljanskih prava pojedinaca; rukovanje zakona odnosećih se na izbore saborske i zemaljsko zastupstvo; čuvanje medjâ zemlje, vrhovna uprava poslova zdravstvenih, razumievajuć ovamo i liečničtvo, poslova ubožtvenih, javnih zavoda humanitarnih, obrtničtva, i trgovine, u koliko poslovi posliednje vrsti nespadaju u red poslova zajedničkih; zavodi vjeresijni, gojitba zemlje, kolonizacija i rukovanje prava vodnih; vrhovna uprava nastave poljodielstvene i gospodarstvene, kao i poslova, tičućih se gospodarstvene vjeresije, poljodielstvene asekuracije i gospodarskih družtva; poslovi rudarstveni i poslovi zemljorazteretni i urbarski, u koliko se poslovi ovi imadu riešiti putem administrativnim i sudjelovanje pri izvršivanju zakonskih ustanova o novačenju, obskrbljivanju i davanju priprega i ukonačivanju vojske i zemaljske obrane; sudjelovanje pri rukovanju zakona o komorah trgovačkih i obrt-

ima odlučivat hrv.-slav. zemaljska vlada, uz priuzdržaj dosadašnjega djelokruga nižjih oblasti, riešavanje pako onih predmeta, glede kojih je postojalo kr. hrv.-slav. namjestničko vieće odlučivalo u I., a sadanje najviše oblasti u II. molbi, da se u prvoj i zadnjoj molbi prenese izključivo u djelokrug pomenute zemaljske vlade."

[1] Osim gore spomenutih odjela postoji kod kralj. zemaljske vlade i predsjednički ured. U djelokrug istoga spada: višje državno redarstvo s vrhovnim nadgledom štampe, družtava, kazališta; plemstvo, naslovi, odlikovanja i graciala; imenovanja crkvenih i svetovnih dostojanstvenika; putni listovi za inozemstvo; disciplinarna vlast proti gremialnim činovnikom zemaljske vlade; namješćenje u Bosni i Hercegovini; te agende krajiške investicijonalne i krajiške imovne, uzgojne i naobrazovne zaklade. —

Digitized by Google

ničkih, štatistika pučanstva; javne gradjevine, razumievajuć amo i javne puteve i kanale, u koliko isti nespadaju u kategoriju poslova zajedničkih; priredjivanje zakonskih osnova o predmetih zakonarstvenih amo spadajućih, osobito osnove zakona agrarnih, u koliko se radi o uredjivanju odnošaja seljačkih, zakonskih osnova o poboljšanju, izsušenju i kvašenju zemlje, o vodnih pravih i kolonizaciji, zakonskih osnova o šumah i redu šumarskom, lovskom, poljskom i o ribarstvu; kaznione, arkiv zemaljski.

Osim toga spojena je s ovim odjelom i uprava zemaljskoga proračuna, odobrena po saboru, razumievajuć amo sve poslove, koji se odnose na samostalni proračun zemaljski, ustanovljeni zakonitom autonomijom ovih kraljevina na dohodak i potrošak istoga, razumievajuć amo napose, što se dohodka tiče, upravu godišnje svote od 2.200.000 forinti, preliminirane po ustanovah zakona nagodbenoga §§. 13., 14., 15., 16. za namirenje potreba autonomne uprave zemaljske, koja svota će se sa strane zajedničke uprave financijalne izdavati iz javnih dohodaka zemaljskih razumievajuć napokon amo i sastavljanje godišnjih računa o toj upravi; uprava blagajničtva i računovodstva zemaljskoga.[1]

---

[1] U svrhu obavljanja svih gore navedenih posala razdieljen je sada kr. vladni odjel za unutarnje poslove na osam odsjeka. Na čelu svakomu odsjeku jest odsječni savjetnik. Djelokrug pojedinih odsjeka jest sliedeći:

Prvi odsjek obavlja ekonomičke i računske poslove odjela unutarnjeg; upravlja i nadzire javno pravo; rukuje zakone odnoseće se na saborske izbore i zemaljsko zastupstvo, vodi upravu županija, te provincijalnih gradova, trgovišta i obćina; računske poslove političke uprave, proračune i s ovimi skopčane ekonomičke i računske poslove upravnih grdua; potrošarinu na vino i meso kao i obćinski namet za provincijal; nadzire zemaljske granice i odlučuje teritorijalne razprave; upravlja zemaljskim proračunom i poslovi, koji se odnose na dohodak i potrošak istoga, napose upravlja sa nagodbenim zakonom za autonomne troškove opredieljeni dohodak od 45%; sa računi ob autonomnoj upravi, i sa obračuni s državnim erarom; vodi upravu nad zemaljskim blagajničtvom i računovodstvom, te nad poslovi zemaljskoga arkiva.

Na drugi odsjek spada: zemaljska kultura, kulturno vieće i odbori; poljodielstvo, vinogradarstvo, voćarstvo, svilogojstvo, pčelarstvo, poljsko redarstvo; gospodarstvena vjeresija, zaklada za zemaljsku kulturu; vrhovna uprava nastave poljodielstvene i gospodarstvene, napose križevački gospodarsko šumarski zavod; stočarstvo, konjogojstvo, napose varaždinski pastuharski odjel; šumarstvo, šumsko redarstvo, državni šumski izpiti i osoblje; lovstvo, rudarstvo u koliko nespada pod §. 9. hrvatsko-ugarske na...le; trgovina i obrtničtvo, trgovačko-obrtničke komore; godišnji sajmovi; povlastice za izume na polju obrta; gospodarska, trgovačka, parobrodarska i željeznička družtva; rukovanje vodnih prava glede potoka, kanala, vodovoda, mlinova, osušenje močvara, na koliko nespadaju u gradjevni odsjek VI.; brodarenje na riekah, pošte i brzojavi; dostavnička poduzeća; te napokon poslovi, koji se tiču imovnih obćina i šumskoga redarstva bivšega hrvatsko-slavonskoga krajiškoga područja. —

Digitized by Google

§. 7. U djelokrug zemaljsko-vladnoga odjela za bogoštovje i nastavu spadaju: poslovi svih zakonom priznanih crkva i vjerozakonskih družtva, vrhovna uprava i nadziranje svekolike odhrane, nastave i svih zavoda učevnih družtva, sborova i zavoda znanstvenih i umjetničkih, i u obće svih zavoda, koji imaju uticaj na obćenito obrazovanje, uprava vjerozakonskih i školskih dobara, na koliko glede grčko-iztočne crkve inako ustanovljeno nije; nadzor nad upravom zaklada i zadužbina, odredjenih na svrhe bogoštovne i nastavne, i priredjivanje zakonskih osnova u ovu struku zasiecajućih.[1]

Na trećí odsjek spadaju: redarstveni i oružnički poslovi; narodni popis i zemaljska štatistika; družtva literarna, zabavna, kazalištne i ine predstave, vojnički predprežni poslovi, kućarenje, providjenje proti gladu i oskudici, poslovi naselenja i izseljivanja, poslovi rukovanja državljanskih prava, nahodničtva, občinarske pripadnosti i domovnoga prava; nagrade za spas života i tamanjenje grabežljive zvieradi; nadzor štampe; sudielovanje u financijalnih, naročito carinskih, mitničkih, poreznih, katastralnih, monopolnih i državnih potrošarinskih poslovih. —

Na četvrti odsjek spadaju: urbarski odnošaji i regalija vlastelirstva; uprava zemaljskih zaklada sa proračuni kao i uprava zemaljskih, zakladnih i županijskih imućtva i nepokretnina, izim onih, koje spadaju na odjel za bogoštovje i nastavu; uprava hrvatskog zemaljskoga kazališta; uprava zemaljskog sirotišta u Osieku; ubožki zavodi i zaklade; diobe i razkomadanje zemljištâ; vjeresione, štedionice, zalagaonice, i ini na javnu vjeresiju odnoseći se zavodi.

Na peti odsjek spada: zdravstvo i zdravstveno vieće, zdravničko osoblje; primaljstvo; bolnice, ini zdravstveni zavodi i njihove zaklade; bolnička obskrba; ciepljenje i dociepljivanje boginja; bolesti pošastne i ostale; poslovi glede umobolestnih; zemaljska ludnica; zdravničko redarstvo; nadziranje liekarna i kupališta; te napokon poslovi tičući se živinarstva i veterinarâ.

Na šesti odsjek, koji se dieli u četiri podrazdjela naime: 1. za cestogradnje, 2. za vodogradjevine; 3. za gradjevine na kopnu i arhitekturu; i 4. za tehničko računovodstvo, spada: uprava zemaljskoga graditeljstva; komunikacijonalna mreža: a) državne ceste, b) zemaljske i kotarske ceste, obćinski putevi i uzdržavanje istih, c) željeznice; — javne gradjevine i izvlastba, cestogradjevine i odnosna dotacija; vodogradjevine; cestarsko osoblje i orudje; odkup javnih radnja i tehničko računovodstvo. —

Sedmi odsjek: vodi razterećenje, odnosno odkup izvanselištnih, krčevinskih, gornih i činženih zemljišta. Kad se taj odkup izvede, prestati će i odsjek.

Osmi odsjek napokon obavlja i nastoji oko upravnih posala razvojačene krajine, u koliko nisu istovjetni sa onimi u starom provincijalu, te nespadaju u koji drugi odsjek. Glavniji poslovi, koji se u tom odsjeku obavljaju jesu: uprava gradova i obćina, obćinski namet, potrošarina na piće i meso, akciza, obćinarska pripadnost i domovno pravo, diobe krajiških zadruga, uprava zemaljskog kupališta Topusko; razprave glede cesto- i vodogradnja političkih obćina; poslovi tičući se uredjenja odnošaja glede prava dalmatinskih obćina na služnost paše u ličko-krbavskoj županiji.

[1] Poimence još spadaju na odjel za bogoštovje i nastavu: proračuni i računski poslovi tičući se nastavnih i nabožnih zaklada i zavoda; personalija učiteljstva i svećenstva u koliko spadaju u djelokrug zemaljske vlade, a nisu pridržana predsjedničtvu; naklada školskih knjiga i uredjivanje „Službenoga glasnika.“ —

*

Digitized by Google

§. 8. U djelokrug zemaljsko-vladnoga odjela za pravosudje spada: administrativna uprava i nadziranje svekolikoga pravosudja; vrhovni nadzor nad svimi sudovi i nad državnimi odvjetničtvi, vrhovna uprava kaznenoga proganjanja, nastojanje oko neprekidne zakonite obave pravosudja, predlozi i izvješća na krunu pri izvršivanju prava pomilovanja; priredjivanje zakonskih osnova zasiecajućih u područje pravosudja i uredjivanje sbornika zakonâ.[1]

§. 9. Ban stojeći na čelu zemaljske vlade (§. 5.) odgovoran je saboru zemaljskomu za ustavnost i zakonitost vladarskih akta, spadajućih u svoje područje i zvaničnih djela svojih. Ova odgovornost kao i sastav sudišta, koje će suditi ob obtužbi bana, dotično njegovoga zamjenika, i postupak pred tim sudištem, odrediti će se posebnim zakonom.[2]

§. 10. Ako ban izbiva, ili je inače zapriečen, ili ako je banska čast izpražnjena, tada obavlja funkcije njegove u pogledu na zemaljsku vladu odjelni predstojnik, namiešten u vladnom odjelu za unutarnje poslove, pod vlastitom odgovornošću.

§. 11. Svekolike predloge i predstavke, odnoseće se na gore rečene poslove zemaljske, ima ban preko dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoga ministra (§. 44. članak I. hrv.-slav.-dalm. odnosno članak XXX. ugarskoga sabora 1868.) Njegovu Veličanstvu predložiti, a izdana vrhu njih previšnja riešenja ili ine naredbe, razumievajuć ovamo i imenonovanja, imade rečeni ministar i ban protupodpisati.

§. 12. Ban je vlastan, osobno ili kroz svoga povjerenika učestvovati u svih saborskih razpravah razumievajuć amo i razprave saborskih odbora i odsjeka, ali glasovati samo tada, ako je član sabora, nu dužan je — bilo osobno ili kroz

---

1 U taj djelokrug odjela za pravosudje spadaju poimence sliedeći predmeti: majorati; seniorati; štitničtvo i sirotinstvo; predmeti o punoljetnosti, posinovljenje i pozakonjenje; gruntovnički poslovi i nanj se odnoseća personalija; stečajni poslovi; svi poslovi, koji se tiču kr. sudova i njihovog osoblja; pravosudni odnošaji prema imovini po državi sekvestriranoj; poslovi odnoseći se na uredjenje mjestnih sudova; odvjetničtvo i bilježničtvo; delegacije u preporu nadležnosti medju kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom i inom državom; pritužbe i disciplinarna vlast proti činovnikom kraljevskim sudbene struke; objave i obnarodovanja za struku pravosudnu; dotičaji sa inozemstvom prema nasliedstvu tamo otvorenu i inim pojavljenim poslovom; urbar sa pravnoga gledišta i s toga proizlazeći poslovi; kraljevska manja prava sa pravnoga gledišta; uze i kaznione, te svi predmeti zasiecajući u obzire karne; prieki sud; porote i računski poslovi svega pravosudja.

2 Vidi o tom dalje otisnuti zakon ob odgovornosti bana i odjelnih predstojnika.

Digitized by Google

svoga povjerenika — na interpelaciju sabora, ovomu odgovarati, zahtievana razjašnenja davati i dotične spise predlagati.

§. 13. Vlada zemaljska predlaže svake godine proračun godišnji o potrebi ukupne uprave zemaljske, koja će se pokriti i namiriti iz dotacije u §. 6. pomenute, i odnosno iz zemaljskih zaklada, saboru zemaljskomu na ustavno rukovanje. Nego taj proračun ima se za vremena i tako predložiti, da se uzmogne izpitati i konačno ustanoviti svakako prije početka godine, za koju proračun ima valjati. Isto tako predlaže zemaljska vlada svake godine zaglavljene račune i rezultate godišnjega poslovanja financijalnoga saboru na prosudjivanje i odobrenje.

§. 14. Ban se imenuje i postavlja načinom, odredjenim u zakonu o državopravnoj nagodi,

§. 15. Za namirenje potreba ureda i pisarnice, troškova putnih i selitbenih i troškova pisarničkih doznačit će se s odobrenjem sabora pojedinim odjelom kao i banu primjerni iznosi paušalni, o kojih će se račun sa ostalim upravnim troškom saboru polagati.

§. 16. Banu pripada popunjenje svih službenih miesta u svih strukah autonomne uprave zemaljske, u koliko se neradi o mjestih takovih, koja su u smislu postojećih ustanova pridržana imenovanju Njegova Veličanstva ili koja po postojećem zakonitom običaju na ini način popuniti se imaju.[1]

§. 17. Unutarnje poslovanje u pojedinih vladnih odjelih odrediti će ban.

§. 18. Urednici i službenici obstojale dvorske kancelarije hrv.-slav.-dalm, kao i nakon zadobljene previšnje sankcije ovoga zakona dokinut se imajućega kr. namjestničkoga vieća, na koliko prigodom ovoga ustrojstva namješteni nebudu, ostaju u neokrnjenu užitku svojih beriva za jednu godinu, a po tom se ima s njimi postupati polag postojećih propisa. Ako se medjutim namjeste na takovo službeno mjesto, s kojim je spojena plaća manja i dnevni raz-

---

[1] Promienjeno sa §-om 65. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županija, po kojem podžupane i ostalo perovodno i strukovno osoblje županijâ i kotarskih oblasti imenuje ban na predlog velikoga župana; dočim pomoćno i podvorno osoblje istih oblasti imenuje veliki župan i to glede županijskih oblasti na predlog podžupana, a glede kotarskih oblasti na predlog kotarskoga predstojnika, saslušav o tom predlogu i podžupana. Sudce t. j. predsjednike, podpredsjednike, savjetnike ili prisjednike sudišta sbornih i kotarske sudce imenuje Njegovo Veličanstvo kralj u smislu članka 8. zakona o vlasti sudačkoj. Ostalo sudbeno osoblje imenuje ban.

Digitized by Google

rod manji, nego li s njihovim prijašnjim mjestom, tada jim ima ostati plaća prijašnja i dnevni razred prijašnji.

§. 19. Sudbene oblasti u zemlji postojeće kako i županijska i gradska municipija ostaju medjutim, dok se zakonom inako neodredi, u svom dosadanjem ustrojstvu i u dosadanjoj djelatnosti.[1]

§. 20. Djelatnost novo ustrojene zemaljske vlade ima u život stupiti unutar roka od jednoga mjeseca iza previšnje sankcije ovoga zakona.

§. 21. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu." —

2.

Zakon od 10. siečnja 1874.

ob

odgovornosti bana

kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije

i

odjelnih predstojnika vlade zemaljske[2]; glasi:

„**§. 1.** Sabor može bana odnosno njegova zamjenika (§. 10. zakonskoga članka II. god. 1869.) pozvati na odgovor, dotično obtužiti ga za svaki njegov čin ili propust, kojim hotomice bude težko povriedjen temeljni koji zakon državni, imajući valjanost za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, a naročito državni temeljni zakon o državo-pravnoj nagodi, sklopljenoj izmedju kraljevina ovih i kraljevine Ugarske, ili drugi koji zakon, a tako i za svaki njegov čin ili propust, kojim bude hotomice nanešen uštrb težak ili pogibelj težka zakonitoj državo-pravnoj samostalnosti kraljevine Hrvatske i Slavonije u savezu sa zemljami krune ugarske, ili samomu ovomu savezu.

§. 2. Odgovornost bana, odnosno njegova zamjenika pada i na dotičnoga odjelnoga predstojnika za vladne čine, izvedene njegovim sudjelovanjem po banu ili njegovu zamjeniku osim, ako se je proti takovu činu ogradio pismeno.

---

[1] Vidi zakon od 21. studenoga 1874. ob ustroju sudova prve molbe, zakon od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina i zakone od 5. veljače 1886. o reorganizaciji uprave.

[2] Proglašen u sborniku zakona i naredaba od godine 1874. komad II. br. 2. strana 3.

Digitized by Google

Za vladne čine, izvedene pod svojim imenom, odgovorni su odjelni predstojnici u prvom redu banu, odnosno njegovu zamjeniku.

§. 3. Kazni, koje se imadu izreći proti banu ili proti kojemu odjelnomu predstojniku, jesu: a) svrgnuće sa službe, s kojim je skopčana nesposobnost bit opet namieštenim u službi državnoj; b) odpust od službe.

§. 4. Ako li su tim, što je ban dotično odjelni predstojnik povriedio dužnosti svoje, narušene ujedno i ustanove kaznenoga zakona, postojećega u kriepostì u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji, tad se imadu uporaviti ponapose kazni zakonom tim propisane, nego progoniti i kazniti takove narušaje zakona pristoji redovitim sudovom kaznenim (§. 29.)

§. 5. Odštetne tražbine budi zemlje, budi privatne koje osobe, nastavše s povriede dužnosti (§. 1. i 2.), koje je povriede obnadjen krivcem ban, dotično odjelni predstojnik, ostaju priuzdržane i imadu se razpraviti pred sudom redovitim. Tužba radi odštete nemože se dakle predbježno podići dotle, dok je u tečaju obtužba proti banu ili proti odjelnomu predstojniku.

§. 6. Predlog, kojemu je predmetom obtužba bana dotično odjelnoga predstojnika, ima se uza točnu oznaku kako povriede dužnosti, s koje se obiedjuje ban, dotično odjelni predstojnik, tako i učina, na kojih se osniva povrieda dužnosti, predati pismeno i ima biti podpisan od najmanje dvadeset članova sabora.

§. 7. Predsjednik sabora ima predlog obtuženi postajvti na dnevni red za tri dana, računajuć od dana, kojim je predlog predan. Nakon dovršene razprave, koja se ima predhodno stegnuti na to: ima li se predlog uvažiti, ili preko njega preći na dnevni red, može se zaključak o tom izreći tek u kašnijoj sjednici, koja nesmije biti urečena na isti dan razprave

§. 8. Zaključi li sabor, da se ima uvažiti predlog, tad mu je iz sredine svoje izabrati povjerenstvo od tri člana, kojemu je zadaća, preslušanjem svjedoka i vještaka, a i samoga bana, dotično odjelnoga predstojnika, a pokraj toga i inim shodnim načinom pribaviti si obaviesti potrebite. Ban ili dotični odjelni predstojnik mogu medjutim predati pismenu opravdu zajedno s izpravami služećimi na njihovu obranu.

§. 9. O posljedku predhodnih ovih izvida podnaša

Digitized by Google

povjerenstvo izviešće svoje s mnienjem saboru, koji se ima, ako li je medjutim odgodjen ili zaključen, opet sazvati, da čuje to izvješće i mnienje, i da izreče odluku o pitanju radi obtužbe bana, dotično odjelnoga predstojnika.

§. 10. Iza toga izriče sabor zaključak o tom: ima li se ban, dotično odjelni predstojnik postaviti pod obtužbu i povesti proti njemu postupak. Takov zaključak obtužbeni može se stvoriti samo većinom od dvie trećine glasova prisutnih ovjerovljenih članova sabora, kojih broj u takovoj sjednici ima biti najmanje dva puta onolik, kolik je potreban za valjano redovito zaključivanje u saboru. Pri razpravi ob izvješću podnešenu po povjerenstvu (§. 9.) može bit prisutan ban dotično odjelni predstojnik i može radi razjašnjenja stvari progovorit u svako doba.

§. 11. Sabor, ako li je zaključio obtužbu proti banu ili proti odjelnomu predstojniku, ima odrediti iz svoje sredine dva tužitelja, da zastupaju obtužbu pred sudom kraljevinskim (§. 15.) i providjeti ih izpravom potrebnom radi legitimacije, u kojoj valja da su naznačeni momenti učina, koji je predmetom obtužbe. Zaključak obtužbeni ima se adresom podjedno prijaviti kralju.

§. 12. Predsjednik sabora ima zaključak obtužbeni bez odvlake priobćiti predsjedniku suda kraljevinskoga, a ovomu nadleži svekolike članove toga suda odmah skupiti u Zagrebu.

§. 13. Ban, dotično odjelni predstojnik, proti kojemu je obtužba zaključena, ima uredovno svoje djelovanje prekinuti odmah, čim iz sredine suda kraljevinskoga bude izaslano povjerenstvo, da priredi parnicu. (§. 23.)

§. 14. Za povedbu postupka proti banu ili proti odjelnomu predstojniku nadležan je hrv.-slav.-dalm. sud kraljevinski.

§. 15. Članovi suda kraljevinskoga jesu: a) pravi sudački članovi hrv.-slav.-dalm. najvišega suda (stola sedmorice); b) predsjednik stola banskoga i predsjednici sbornih sudova prve molbe u Zagrebu i Osieku; c) dva po činu najstarija prisjednika stola banskoga, koje tri kategorije (a, b, c) imadu dat ukupno dvanaest članova; d) dvanaest zakonu vieštih hrv.-slav. državljana, koje bira sabor izvan svoje sredine. Iz kategorija, naznačenih pod b) c) uzet će se članovi suda kraljevinskoga po redu samo subsidiarno, to jest samo onda, ako iz kategorije prve pod a) nebude moguće namiriti broj od dvanaest članova.

Digitized by Google

§. 16. Odmah iza kako zakon ovaj bude proglašen, ima sabor preduzeti izbor naznačenih u §. 15. pod sl. d) dvanaest članova suda kraljevinskoga, koji ostaju u tom svojstvu sve do nova izbora, preduzet se imajućega početkom svakoga razdobja zakonarskoga.

§. 17. Predsjednik suda najvišega je predsjednik suda kraljevinskoga, kojega, ako je zapriečen zamienjuje predsjednik stola banskoga, ako je ovaj u obće član suda kraljevinskoga, inače članovi toga suda biraju predsjednika iz sredine svoje.

§. 18. Član suda kraljevinskoga, koji bi uzkratio učestvovanje svoje pri pretresivanju i razsudbi razpravnoga predmeta, ima tu svoju uzkratu obrazložiti pred sudom kraljevinskim, koji odlučuje, ima li taj član izstupiti ili neima.

§. 19. Kako obtuženiku i ako jih više imade svim zajedno, tako i obtužiteljem prosto je, a da nenavedu razloga, po šest članova suda kraljevinskoga odkloniti nu tako, da svakako preostane broj od najmanje 12 članova, i da u broju preostavših članova bude jednak broj u §. 15. pod a) b) c) naznačenih ukupno s sjedne i broj u istom §-u pod d) naznačenih s druge strane. Nebude li to pravo odklona uporavljeno nikako ili ako bude uporavljeno samo nepodpuno, tad valja broj sudaca putem žrieba smaljiti tako, da preostane ukupni broj od dvanaest sudaca, uzet jednakim brojem iz svake od gore naznačenih dvijuh glavnih kategorija ili skupina (§. 45. a, b, c, i d). Predsjednik ili namjestnik mu (§. 17.) mogu biti odklonjeni, ali ne žriebu podvrženi. U slučaju odklona biraju preostavši članovi suda kraljevinskoga predsjednika iz svoje sredine.

§. 20. Pravo odklona (§. 19.) vrši se odmah, čim se polag ustanove §. 12. sastane sud kraljevinski. U tu svrhu imena svih kolikih članova suda kraljevinskoga, koji nisu po §. 18. izključeni, imadu se kako tužiteljem tako i obtuženiku priobćiti s uputom, da se u neprekoračivom roku od osam dana izjave, hoće li i koje članove bez navoda razloga odkloniti do propisanoga broja.

§. 21. Preostavši članovi suda kraljevinskoga imadu prije, nego li se prihvati čina kojega sudačkoga, podpisati pismenu prisegu, kojom obriču, da će kao članovi hrv.-slav.-dalm. suda kraljevinskoga savjestno izvršivati nadležeće jim dužnosti, naročito, da će uvažit se imajuće odnošaje učina i prava, brižno izpitati, ter da će izreći sud sliedeći jedino savjestno osvjedočenje svoje o tom, što je pravo. Izprave o prisegi ovoj imadu se priložiti spisom parbenim.

Digitized by Google

§. 22. Predsjednik saziva sud kraljevinski u sjednicu kad god uztreba, ter upravlja tečajem poslova istoga suda. Svaki član dužan je doći u sjednicu, predsjednikom urečenu. Sud kraljevinski drži sjednice svoje u jednoj od sudnih dvorana hrv.-slav.-dalm. suda najvišega.

§. 23. Čim odklonjeni članovi suda kraljevinskoga izstupe, odredjuje sud kraljevinski, sastavljen preostavšimi članovi, povjerenstvo od tri člana, koje, pridodavši si perovodju, ima prirediti (instruirati) parnicu, pri kojoj se priredbi ima uzeti obzir jedino na okrivljujuće i odriešujuće momente i dokaze, što su jih stranke dopriniele. Ovo povjerenstvo može svjedoke i vještake i pod prisegu preslušati, ili presluhu ovih odrediti putem suda redovitoga. Urednici su kod ove presluhe odrešeni od dužnosti uredovne tajne. Ustanove obćenitoga kaznenoga postupnika, postojećega u krieposti u kraljevini ovoj, mjerodavne su za sud kraljevinski u toliko, u koliko nazočni zakon nesadržaje propisa različnih od onih ustanova. Priredba parnice (instruiranje) mora se dovršiti najdulje za šest mjeseci.

§. 24. Povjerenstvo za priredbu parnice ima, ako li obnadje, da je predhodni postupak izcrpljen, svekolike spise predati sudu kraljevinskomu.

§. 25. Svikoliki spisi predati će se iza toga tužiteljem s uputom, da na temelju istih sastave obtužnicu, u kojoj mora biti točno opredieljen predlog kazni, i da ju u dva primjerka za tri nedjelje dana podnesu uz povratak spisa.

§. 26. Sud kraljevinski, čim mu obtužnica bude predana, ima za glavnu javnu ustmenu razpravu ustanoviti što bliži dan, ter na tu razpravu pozvati kako obtuženika, priobćivši mu podjedno jedan primjerak obtužnice, tako i tužitelje. Obtuženik vlastan je poslužiti se braniteljem jedinim ili više njih tako pri predhodnom postupku, kako i pri glavnoj razpravi; mora ipak svuda doći glavom.

§. 27. U svakom štadiju parnice, dok god nebude izrečena osuda, može sabor zaključkom stvorenim većinom od dvie trećine glasova (§. 10.) odustati od obtužbe, koja odustaja dokida postupak. Dokinuću postupka ima miesta jedino u ovom i u nijednom drugom slučaju

§. 28. Da bude osuda valjana, od potrebe je, da je pri glavnoj razpravi neprekidno prisutno najmanje deset članova suda kraljevinskoga. Sud kraljevinski, izričuć osudu, nije vezan na nikakova pozitivna pravila dokazna, nego sliedi pri tom jedino savjestno svoje slobodno osvjedočenje.

Digitized by Google

Glasovanje je tajno i obavlja se kugljicami. Predsjednik ima glasovati u svakom slučaju.

§. 29. Osudom ima se uz navod razloga izreći, da li je obtuženik kriv ili nekriv. Izreći, da je obtuženik kriv i nametnuti mu koju od kazna opredieljenih u §. 3. može se samo onda, ako su se za to izjavile dvie trećine glasova u sjednici prisutnih članova suda kraljevinskoga. Osudom, kojom se izriče, da je obtuženik kriv, može se podjedno izreći, da on ima naknaditi troškove prouzročene postupkom.

§. 30. U glavnoj ustmenoj razpravi ima se zametnuti zapisnik i unj unieti imena prisutnih i bitni momenti razprave. Zapisnik, a tako isto i osudu, kojoj se imadu priklopiti razlozi osude, podpisuju predsjednik i perovodja, a osuda ima biti uza to providjena i pečatom s grbom kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i s napisom: „Hrvatsko-slavonsko-dalmatinski sud kraljevinski."

§. 31. Osuda ima se proglasiti javno najkašnje za 8 dana i dostaviti zajedno s razlozi tako tužiteljem, kako i obtuženiku.

§. 32. Proti osudi suda kraljevinskoga nije dopušten nikakov pravni liek.

§. 33. Uzpostava (rehabilitacija) osudjenika može uzsliediti jedino s privolom sabora izrečenom onom većinom glasova, koju zahtieva §. 10.

§. 34. Povedbu i nastavak postupka o pravovaljano izrečenomu zaključku obtužbenom nemože priečiti ni odgoda ili zaključak, dapače ni razpust sabora, a ni izminuće razdobja zakonarskoga.

§. 35. Ako obtužba proti banu ili proti odjelnomu predstojniku nebude podignuta pred sudom kraljevinskim za vrieme razdobja zakonarskoga, koje je neposredno uzsliedilo za onim razdobjem, tečajem kojega je povrieda dužnosti počinjena, tad obtužbi porad iste ove povriede dužnosti više miesta neima, osim ako se takova povrieda dozna iz zaključnih računa kasnije. Tada se može takova obtužba podignuti tečajem zakonarskoga razdobja, u kojem se zaključni računi izpituju.

§. 36. Pravo tužbeno rad odštete (§. 5.) zagodjuje po ustanovah obćega gradjanskoga zakonika. Zagoda prekida se povedbom razprave ob obtužbi proti banu ili proti odjelnomu predstojniku.

§. 37. Dok još teče parnica, nemože obtuženik položiti službe. Proti banu ili proti odjelnomu predstojniku može

Digitized by Google

se podignuti obtužba, ako je jur prije odstupio, ili dapače posvema ostavio službu državnu. Nu u slučaju ovom može osudjujuća izreka sudačka glasiti samo, da osudjenik nemože nikada više obnašati časti banske dotično predstojničke ili u obće biti namješten u službi državnoj." —

3.

Zakonski članak VII. od god. 1870.

ob

uredjenju zemaljskoga arkiva

kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije[1]; glasi:

„**§. 1.** Zemaljski arkiv kano sahranište svih na javno pravo kraljevina ovih, na povjestnicu, i sve grane javne uprave odnosećih se izprava, kano napose i svih saborskih spisa, stoji pod nadzorom bana.

§. 2. Zemaljskomu arkivu neposredno predstoji arkivar. On je odgovoran za nutarnji red arkiva i za savjestnu sahranu uloženih spisa.

§. 3. Arkivar ima pridieljena si pristava i pisara, zatim poslužitelja.

§. 4. Porabu arkiva za javne oblasti i pojedine ljude ustanovit će kr. zemaljska vlada posebnim naputkom.

§. 5. Arkivara i ostalo osoblje imenuje ban uslied razpisana natječaja. Plaće se ustanovljuju sliedeće: arkivaru 1200 for., pristavu 800 for., pisaru 500 for., a poslužitelju 300 for. na godinu, i to bez ikakove uzgredne pristojbe. Osoblju ovomu pripada pravo na mirovinu u smislu obćenitih propisa.

§. 6. Upravne troškove za zemaljski arkiv nosi domaći budget."

4.

Zakonski članak XIX. od god. 1870.

ob

ustrojstvu kraljevske hrvatsko-slavonske zemaljske blagajne[2]; glasi:

„**§. 1.** Na temelju zakonskog članka sabora hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga od 20. travnja 1869. §. 6. ustrojava

---

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba od god. 1870. komad XV. br. 53. str. 310. Sankcioniran 12. rujna 1870.

[2] Sankcioniran dne 29. prosinca 1870., proglašen u sborniku zakona i naredaba od god. 1871. komad V. broj 7. strana 75.

Digitized by Google

se kod kralj. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske autonomne zemaljske vlade u Zagrebu ured blagajnički, pod naslovom: „kraljevska hrvatsko-slavonska zemaljska blagajna."

§. 2. Zemaljska blagajna sačinjava cjeloviti dio zemaljske vlade, te se smatra kao i pomoćni ured iste.

§. 3. U djelokrug zemaljske blagajne spada rukovanje svih blagajničkih posala, koji su prerečenim zakonom autonomnoj upravi ovih kraljevina povjereni.

§. 4. Osoblje zemaljske blagajne podstoji in personalibus banu, a glede uredovnoga rukovanja odjelu za unutarnje poslove; djelovanje njegovo proteže se na sva tri vladna odjela.

§. 5. Osoblje zemaljske blagajne sačinjava poseban konkretualni status.[1]

§. 6. Imenovanja blagajničkih činovnika bivaju u smislu postojećih zakona.

§. 7. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu."

5.

Zakonski članak XX. od god. 1870.

ob

ustrojstvu gradjevne uprave[2]; glasi:

„**§. 1.** Svimi javnimi gradjevinami u Hrvatskoj i Slavoniji, kano granom političke administracije upravlja kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada, izuzam one gradjevine, koje su državne, te spadaju pod zajedničku upravu, i u djelokrug kralj. ministarstva ugarsko-hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga, glasom zakonskoga članka ob ustrojstvu autonomne zemaljske vlade §. 6.

§. 2. Osoblje tehničko sačinjava posebni konkretalni status.

---

1 Status osoblja zemaljske blagajne, čina i plaća njegovih ustanovljen je sa razpisom bana kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 16. travnja 1875. broj 587. pr. (Sbornik god. 1875. kom. XII. br. 18. str. 161.) na sliedeći način: Jedan zemaljski blagajnik, dnevni razred VII. plaća 1600 for., stanarina 300 for.; jedan protustavnik. dnevni razred VIII. plaća 1200 for., stanarina 250 for.; dva pristava IX. dnevni razred, jedan sa plaćom 1100 for., drugi 1000 for., svaki stanarine 200 for.; dva oficijala, X. dnevni razred, jedan sa plaćom 900 for., drugi 800 for., svaki stanarine 150 for.; dva asistenta XI. dn. razr. jedan s plaćom 700 fr. drugi 600 fr. svaki stanarine 100 for. i jedan podvornik sa plaćom od 400 for. i stanom u naravi.

2 Sankcioniran dne 29. prosinca 1870., proglašen u sborniku zakona i naredaba od god. 1871. komad V. br. 8. str, 77.

Digitized by Google

§. 3. Tehničko izvedenje svijuh javnih gradjevina obavljaju županijski mjernici s pomoćnim osobljem svojim.[1]

§. 4. Za neprestano nadgledavanje i njegovanje cesto- i vodogradjevina, kanala, gradiva, zališnih potrebština, javnih radnika itd. opredieljuje se za zemaljske ceste empiričko osoblje.

§. 5. Zemaljske i kotarske ceste uzdržavaju se iz zemaljskih novčanih sredstva i za sada pomoćju javnih bezplatnih težaka.

§. 6. Obćinske ceste i na njih nalazeće se gradjevine, uzdržavaju same obćine, te stoje pod neposrednim nadzorom obćina, posrednim pako dotičnih županija.

§. 7. Rieke, u koliko nisu državne, uzdržavaju se iz zemaljskih sredstva.

§. 8. Uzdržavanje potoka nadleži obćinam.

§. 9. Županije imadu predlagati kr. zemaljskoj vladi godišnje cesto- i vodogradjevne proračune, i ine gradjevne osnove na odobrenje zemaljske vlade.

§. 10. Imenovanja tehničkih činovnika bivaju u smislu obstojećih zakona. Empiričko osoblje imenuje veliki župan obziruć se osobito na izslužene vojnike i domobrane.

§. 11. Urednici i službenici dokinutoga kr. hrvatsko-slavonskoga gradjevnoga ravnateljstva, na koliko prigodom ovoga ustrojstva namješteni nebudu, ostaju u neokrnjenu užitku svojih beriva za jednu godinu, a po tom ima se s njim postupati polag postojećih propisa. Ako se medjutim namjeste na takovo službeno mjesto, s kojim je spojena plaća manja i dnevni razred manji, nego li s njihovim prijašnjim mjestom, tada jim ostati ima plaća prijašnja i dnevni razred prijašnji.

§. 12. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu."

---

[1] Glede upotrebljenja, pridielenja i položaja gradjevnoga osoblja kod podžupanija (sada županija i kotarskih oblasti) izdan je naputak sa naredbom kr. zemaljske vlade odjela za unutarnje poslove od 17. svibnja 1876. br. 8732. (Sbornik zakona i naredaba od godine 1876. komad XIX. broj 51. strana 453.) — Djelokrug gradjevnog odsjeka ustanovljuje naputak za ustrojstvo gradjevne uprave, izdan sa naredbom zemaljske vlade odjela unutarnjeg od 30. kolovoza 1871. br. 3424. (Sbornik zakona i naredaba od god. 1871. komad XXI. broj 64. strana 345.)

Digitized by Google

6.

Zakonski članak XXI. od god. 1870.

ob

ustrojstvu računovodstva,

kao pomoćnog ureda kraljevske zemaljske vlade[1]; glasi:

„§. 1. Na temelju zakonskoga članka od 20. travnja 1869. ob ustrojstvu autonomne zemaljske vlade §. 6. ustrojava se za kraljevsku hrvatsko-slavonsku zemaljsku vladu u Zagrebu računarski ured, koji na tupa djelokrug sada obstojećega državnoga računovodstva u poslovih autonomnih, te sačinjava cieloviti dio zemaljske vlade, i smatra se kao pomoćni ured iste.[2]

§. 2. Osoblje ureda računovodstvenoga podstoji in personalibus banu, a glede uredovnog rukovanja vladnomu odjelu za unutarnje poslove, djelovanje njegovo proteže se na sva tri vladna odjela.

§. 3. Osoblje računovodstva sačinjava poseban konkretalni status.[3]

§. 4. Imenovanja računarskih činovnika bivaju u smislu postojećih zakona.

§. 5. Onim danom, kad zemaljsko računovodstvo u život stupi, dokinjuje se za Hrvatsku i Slavoniju sada obstojeće državno računovodstvo. Urednici i službenici dokinutog državnog računovodstva na koliko prigodom ustrojstva zemaljskog računovodstva ponamješteni nebudu, ostaju u neoskvrnjenom užitku svojih beriva za jednu godinu, računajuć od dana prenapomenutog dokinuća, a po tom se

---

[1] Sankcioniran dne 29. prosinca 1870., proglašen u sborniku zakona i naredaba od god. 1871. kom. V. broj 9. str. 79.

[2] Obširan naputak o djelokrugu zemaljskog računovodstva sadržaje naredba kr. zemaljske vlade odjela unutarnjeg od 31. srpnja 1871. broj 7063. (Sbornik od god. 1872. kom. IV. broj 25. str. 189.)

[3] Sadanji status računovodstva sastoji iz: 1. ravnatelja računarskoga ureda, plaća 2000 for., stanarina 3 0 for., dnevni razred VI. — 2. računarskoga nadsavjetnika, dnevni razred VII.. plaća 1600 for., 300 for. stan. — 3. iz 6 računarskih savjetnika, dnevni razred VII. plaća polovica 1400 for., polovica 1200 for., stan. 250 for. — 4. iz 9 računarskih revidenta, dnevni razred IX., plaća 1000 for., stanarina 200 for. — 5. iz 21. računarskih oficijala, plaća polovica 900 for., polovica 800 for., stan. 150, dnevni razred X. — 6. iz 9 računarskih asistenta, dnevni razred XI. plaća 700 for. 600 for., stanarina 100 for. — 7. iz 7 računarskih vježbenika, plaća 400 for., stanarina 100 for. — 8. iz jednoga odpravnika, dnevni razred XI., plaća 700 for., stanarina 100 for., i jednog akcesiste, dnevni razred XI., plaća 600 for., stanarina 100 for.; — 9. 3 podvornika.

Digitized by Google

ima s njima postupati polag postojećih propisa. Ako se medjutim namjeste na takovo službeno mjesto, s kojim je spojena plaća manja i dnevni razred manji, nego li s njihovim prijašnjim mjestom, tada im ima ostati plaća prijašnja i dnevni razred prijašnji.

§. 6. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu."

7.

Zakon od 18. veljače 1875.

ob

ustroju ureda i vieća za zemaljsku statistiku

u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji[1]: glasi:

„**§. 1.** Za rukovodjenje službene statistike u Hrvatskoj i Slavoniji, i za provedbu zakonskoga članka XXV. godine 1874. ugarsko-hrvatskoga sabora o zemaljskoj štatistici[2], ustrojava se kod kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske

---

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba od god. 1875. kom. VIII. br. 11. str 133.

[2] Zakonski članak XXV. god. 1874. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora ob ustrojenju zemaljske štatistike (Sbornik zakona i naredaba god. 1875. komad XXVI. br. 53. str. 565.) glasi: §. 1. Odredjuje se državanje u očevidnosti javnoga stanja zemalja krune ugarske kao i godinu za godinom mienjajućih se odnošaja sveobćega interesa. — §. 2. Ravnanje zemaljske štatistike, sabiranje u području državnom, priredjivanje, sastavljanje i proglašivanje štatističkih podataka obavlja osriednji štatistički ured, koji je neposredno podčinjen ministru za poljodielstvo, obrt i trgovinu. Pojedina ministarstva izručuju takodjer u djelokrug si spadajući štatistički materijal uredu štatističkomu. — §. 3. Uz osriednji štatistički ured stoji kao sbor strukovnjaka zemaljsko štatističko vieće, koje je sastavljeno iz zastupnika pojedinih strukovnih ministarstva kao što iz strukovnjaka imenovanih po ministru za poljodielstvo, obrt i trgovinu. Predsjednik vieća jest ministar ovaj ili njegov zamjenik. — §. 4. Ovomu vieću imade se svagda predbježno na mnienje saobćiti uredjenje i obrazci zemaljskih sabiranja, koja osriednji štatistički ured kani u tečaj postaviti. Isto tako imade se predbježno izjava mnienja štatističkoga vieća potražiti glede osnove novih sabiranja, što jih strukovna ministarstva za svoje svrhe odredjuju, — izuzam, kad interes javne službe odvlake ne dopušta, u kojem slučaju valja takove osnove vieću naknadno priobćiti. — §. 5. Organi vladini, oblasti crkvene, kao što i gradjanske i vojne dužne su dobavljati podatke nuždne za cilj u §-u 1. iztaknuti ter odašiljati jih putem svojim osriednjemu štatističkomu uredu. Javni i svrhami javna interesa zanimajući se zavodi i družtva obvezana su na poziv štatističkoga ureda ovomu neposredno priposiljati za pomenute svrhe nuždne podatke iz djelokruga svoga. — §. 6. Za sabiranje štatističkoga materijala putem službenim te za strukovno razgledanje i sastavljanje istoga ustrojiti će odbor svakoga municipija stalno štatističko povjerenstvo. — §. 7. Djelokrug osriednjega štatističkoga ureda i vieća, kao što i štatističkih povjerenstva pojedinih municipija urediti će potanko posebni naputci. Naputke ove ustanovljuje ministar za poljodielstvo, obrt i trgovinu, saslušav zemaljsko štatističko vieće. Članovi štatističkoga vieća i štatističkih povjerenstva vrše bezplatno poslovanje svoje. — §. 8. Za

Digitized by Google

zemaljske vlade u Zagrebu štatistički ured i štatističko vieće.

§. 2. Statistički ured ravna zemaljskom statistikom i skuplja, reda, izradjuje, sastavlja te obavlja zemaljske statističke podatke.[1]

§. 3. Uz statistički ured postoji zemaljsko statističko vieće kao sbor vještaka. Članovi toga vieća jesu: zastupnici pojedinih upravnih struka i vještaci, koje imenuje ban. Predstojnik vieća jest ban, a namjestnik mu vazda zakoniti zamjenik. Članovi vieća vrše svoje zvanje bezplatno.

§. 4. Djelokrug statističkoga ureda i statističkoga vieća uredit će se posebnimi naputci, koje će izdati ban, saslušavši o tom statističko vieće.[2]

§. 5. Sve oblasti državne (§. 5. zak. članka XXV. od godine 1874. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga sabora) i crkvene, zatim svi javni zavodi i sva družtva u zemlji, dužna su na poziv zemaljske vlade, odnosno statističkoga ureda, podnašati točne i pouzdane statističke podatke, inače će se ti podatci sabrati o njihovu trošku.

§. 6. Provedba ovoga zakona povjerava se banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije."

8.

Propis o zemaljskom zdravstvenom viećen.

(Izvadak iz zakona od 15. studenoga 1874. ob uredjenju zdravstva u Hrvatskoj i Slavoniji.[3])

U svrhu obavljanja zdravstvenih posala postoji kod kr. zemaljske vlade, odjela za nutarnje poslove, iz strukov-

---

istinitost i točno priposiljanje statističkih podataka odgovaraju oblasti ili zavodi i družtva, koja su dužna podatke neposredno pružati (§. 5.) Podatci, koji nakon shodna službena poziva, dotično saobćenja mana budu bez valjana i prihvatna opravdana zakašnjenja nevaljano ili nebudu u obće predloženi, biti će na teret i trošak organa, koji je uzrokom zakašnjenju, na licu mjesta sabrani. — §. 9. Izvršenje zakona ovoga povjerava se ministru za poljodielstvo, obrt i trgovinu, a u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije."

1 Vidi §. 6. članka II. godine 1869. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga sabora, zatim §. 2. zakonskoga članka XXV. godine 1874. ugarsko-hrvatskoga sabora i §. 45. članka I. od godine 1868. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga sabora.

2 Naputak o djelokrugu i poslovnicih vieća i ureda za zemaljsku statistiku u Hrvatskoj i Slavoniji izdan je i potvrdjen sa odpisom bana od 2. kolovoza 1875. br. 14.484, i proglašen u sborniku zakona i naredaba iste godine, komad XXV. br. 52. str. 557.

3 Proglašen u sborniku zakona i naredaba od god. 1874., kom. XXIII., broj 53., strana 435.

Digitized by Google

njaka sastavljeno zdravstveno vieće sa praljećnikom kao odsječnim savjetnikom ujedno izvjestiteljem za poslove zdravstvene i sa zemaljskim veterinarom (§. 2. toč. c.)

Zemaljsko zdravstveno vieće ima se smatrati savjetujućim tielom u svih zdravstvenih poslovih, zadaća mu je podupiranje vlade svojim strukovnim znanjem, savjetom i predlozi, naročito:

a) izjavljivanje mnienja vrhu postojećih, te izradjivanje novih liečničkih naredaba i osnova zakonskih, koje smjeraju na promicanje zdravstvene njege na zapriečenja razvitka kužnih i pošastnih bolesti, ili koje se u obće protežu na liečničke i živinarske poslove;

b) izradjivanje naputaka za zdravstveno osoblje, stojeće u državnoj ili obćinskoj službi;

c) očitovanje mnienja vrhu zdravstvenoga osoblja prigodom namještenja njihova kao i vrhu svih ma u kojoj zdravstvenoj struci učinjenih i njemu po vladi saobćenih zdravstvenih predloga i osnova;

d) izradjivanje osnove za ljekarničko uredjenje i preuredjenje, odnosno ustanovljivanje ljekarničkoga cjenika;

e) sastavljanje godišnjega glavnoga zdravstveno-štatističkoga izkaza, i napokon

f) ustrojenje fizikatnih izpita kao i preduzeće i rukovodjenje njihovo pod nadzorom vlade. (§ 10.)

Zemaljsko zdravstveno vieće sastoji iz vladnoga izvjestitelja u poslovih zdravstvenih, zemaljskoga veterinara i najmanje četiri liečnika, kao redovitih članova, koje imenuje ban; onda iz članova izvanrednih u broju neizvjestnom, koji u dotičnih razpravah zemaljsko - zdravstvenoga vieća kao posebni strukovnjaci po naredbi ili odobrenju vlade od slučaja do slučaja sudjelovati imadu. Ban je vlastan u pojedinih slučajevih i pitanjih javnoga zdravstva i ine strukovnjake ili strukovne komisije saslušati. (§. 11.)

Imenovanje redovitih članova zemaljsko - zdravstvenoga vieća biva na tri godine. Izstupivši članovi mogu i opet imenovani biti. Zvanje ovo je začastno i bezplatno; nu vlada može dotičnikom za poveći trud i posao razmjernu nagradu dozvoliti. Izvan Zagreba stanujućim redovitim ili izvanrednim članovom pripada naknada putnoga troška, i razmjerna odšteta za dangubu u svakom slučaju. Pravim članovom pripada za vrieme njihova službovanja naslov „kraljevski zemaljski zdravstveni savjetnik“. (§. 12.)

Digitized by Google

Zemaljsko zdravstveno vieće bira iz sredine svoje predsjednika i njegova zamjenika; uredjuje svoje nutarnje poslovanje uz odobrenje zemaljske vlade i podpada neposredno kr. vladnomu odjelu za poslove unutarnje. (§. 13.)“

9.

Propisi o zemaljskom kulturnom vieću.

Ovamo spadaju: zakon od 26. studenoga 1876. ob ustrojstvu vieća za zemaljsku kulturu i njegovih odbora; kao i naredba kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, odjela za nutarnje poslove od 11. siečnja 1883. broj 1099, glede djelokruga kulturnoga vieća u smjeru unapredjivanja radnja kulturnih.

Ovi propisi sadržani su u sbirci „Hrvatskih zakona“, knjiga VIII. strana 119; te se ovdje na istu upućuje.

10.

Propisi o zemaljskom školskom vieću.

O zemaljskom školskom odboru ili vieću za stari provincijal postoje odredbe u glavi osmoj zakona od 14. listopada 1874. ob ustroju pučkih škola i preparandija za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji; a za područje bivše krajine u propisu o nadzoru učiona u vojnoj krajini od 8. lipnja 1871.

Ovi propisi otiskani su u sbirci „Hrvatskih zakona“, knjiga IX. strana 374. i 429., te se na istu upućuje.

11.

Zakon od 28. veljače 1874. o vlasti sudačkoj[1]; glasi:

„Članak 1. Sudačka vlast vrši se izklopno u ime kralja. Osude i presude izdavaju se u ime kralja.

Čl. 2. Pravosudje valja da bude posvema razlučeno od uprave, ter od iste nezavisno.

Čl. 3. Sudac nemože istodobno nikakove druge plaćene državne ili obćinske službe obnašati; ako isti dobije

1 Proglašen u sborniku zakona i naredaba od god. 1874. komad VIII. broj 15. strana 147.

Digitized by Google

zastupnički mandat za sabor ili državni sabor, tad se ima očitovati, da li se sudačke časti ili mandata odriče.

Čl. 4. Oblast sudbena nemože se ustrojiti ili dignuti nego jedino zakonom. Unutarnje ustrojstvo i nadležnost sudova, kao i plaću sudaca odredjuje zakon.

Čl. 5. Sudcem može u napredak biti samo onaj, koj je zato po zakonu usposobljen.

Čl. 6. Sudovom nepristoji suditi o tom, da li je zakon, koji je proglašen valjano, — stvoren putem ustavnim; usuprot su sudovi pozvani izpitat valjanost naredaba, ter u tom odlučiti zakonitim putem molbenim.

Čl. 7. O suporu nastalu izmedju oblasti upravnih i sudbenih o nadležnosti, kao i o tom, da li je pitanje koje prikladno za postupak sudbeni, odlučuje zemaljska vlada sporazumno sa stolom sedmorice; a u slučaju, ako nebi pošlo za rukom postići sporazumljenje, treba izhoditi previšnju odluku Njegova Veličanstva.

Čl. 8. Sudce imenuje kralj konačno i doživotno.[1]

Čl. 9. Sudci su nezavisni unutar granica svoga zvanja sudačkoga.

Čl. 10. Nijedan sudac nemože se nego presudom sudačkom s razloga zakonom providjenih budi svrgnuti ili dignuti s ureda ili mjesta svoga, budi proti volji svojoj premiestiti. Isto tako može se sudac proti volji svojoj postaviti u mir jedino presudom sudačkom u slučajevih zakonom odredjenih i načinom propisanim zakonom. Uporavi ustanova ovih ipak neima miesta onda, ako su promjene u osoblju sudačkom potrebne povodom tim, što se preinačuje samo ustrojstvo sudova.[2]

Čl. 11. Redoviti put pravde otvoren je strankam i u onih slučajevih, u kojih po zakonitih normah, koje već postoje, ili koje će se još izdat, — oblast upravna odlučit ima o supornih tražitbah privatnih, a stranka jedna ili druga osjeća sebe odlukom ovom u svojih privatnih pravih povriedjenu.[3]

---

[1] Po članku 1. zakona od 28. veljače 1874. o karnostnoj odgovornosti sudaca imaju se pod sudci razumjeti predsjednici, podpredsjednici, savjetnici ili prisjednici sudišta sbornih i sudci kotarski.

[2] Ustanove ovoga članka stavljene su izvan krieposti za vrieme od tri godine sa zakonom od 3. kolovoza 1884., a pošto je taj rok minuo, to je sa zakonom od 24. travnja 1887. valjanost potonjega zakona produljena na dalnje dvie godine.

[3] Istoglasna ustanova nalazi se takodjer u cislajtanskom zakonu o sudačkoj vlasti, pa je vrhovno austrijsko sudište u niže navedenih slučajevih

Digitized by Google

Čl. 12. Ustanove članaka 3., 8., 10. nazočnoga zakona stupaju u kriepost istom, kad se na temelju članka 2. razluči pravosudje od uprave i prema tomu definitivno imenuju sudci.

Čl. 13. Provedba ovoga zakona nalaže se banu."

12.

Zakon od 28. veljače 1874.

o

predsjedničtvu kr. stola sedmorice

za kraljevine Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju[1]; glasi:

„**§. 1.** Dosadanja ustanova, po kojoj je ban kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ujedno predsjednik stola sedmorice (vrhovnoga sudišta) za iste kraljevine, dokida se.

§. 2. Stolu sedmorice ima se postaviti poseban predsjednik.

§. 3. Predsjednik stola sedmorice bere godišnju plaću od 6000 for. sa službenim doplatkom od 1000 for. i stavlja se u III. dnevni razred.

§. 4. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu."

---

sliedeće izreklo: Gradjansko-pravnom postupku u slučajevih odlučenih po upravnih oblastih može samo onda miesta biti, ako je odluka izrečena o supornih tražitbah osoba privatnih, koji slučaj nenastupa kod odluke upravne oblasti o nuždnosti izvažanja šumskih proizvoda preko tudjih zemljišta i tla i o izvlastbi jednoga diela za to potrebnog zemljišta zahtievanoj iz toga razloga, budući od nijedne strane nisu podignute tražitbe civilno-pravne naravi, već se od strane tužitelja takova odluka upravne oblasti napada, koju je ista u svom djelokrugu i iz javnih obzira izrekla, da kroz veću konkurenciju prodavaoca šumskih proizvoda postigne sniženje ciene drva za privatne osobe i obrtnike. Uvaži li se, da po postojećih zakonih o izvlastbi u cestovne svrhe samo politička oblast odlučivati ima, čega se drži i §. 24. šumskoga zakona od god. 1852. to sliedi, da samo one civilno-pravne dotičuće tražitbe, koje bijahu sadržane u odluci upravne oblasti, mogu se iznesti redovitim putem parbe. (Rieš. vrh. sud. od 30. studenoga 1875. br. 12211. Z, F. V. 1876. str. 128). Tko povodom upravnooblastnih odluka na gradjansko-pravni put stupi, imade pod inakom ništetnosti gradjansko-pravnog postupka svojoj tužbi priložiti pravomoćne odluke upravnih oblasti i dokazati u kojih točkah, na koji način i iz kojih razloga se isti timi odlukami smatra oštećen u svom privatnom pravu. (Rieš. vrh. sud. od 4. travnja 1876. br. 1973.)

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba od godine 1874. kom. VIII. broj 17. str. 159.

Digitized by Google

POGLAVJE PETO.

Zakoni i propisi o družtvih.

1.

Carski patent od 26. stud. 185?.

kojim su naredjene

zakonite ustanove o družtvima[1]; glasi:

„**§. 1.** Osobita dozvola od strane uprave državne izskuje se za utemeljivanje svakovrstnih družtva ako se ista:

a) sklopiti imadu po družtvenom pravilu unapred ugovorenom (po štatutima), tako, da je pristup k družtvu, nebudući ograničen na dionike prvobitne, dopušten svakomu, koji ustanovljenim uvjetima zadovolji i koji se pravilu družtvenomu podvrgne, bio broj članova družtva unapried ustanovljen ili nebio;

b) ako su družtva dionička t. j. družtva takova, kod kojih se potrebna glavnica skupit ima putem dionica (akcija) t. j. putem stanovitih dionih iznosaka od družtvenoga poduzetnoga fonda, koj se tečevnim načinima gradjanskoga prava prenosit mogu, i na koje se steže jamčenje dionika[2];

c) ako družtvo, o kojega se utemeljenju radi, spada po naravi svojoj pod uporavu takova osobita propisa, koji naredjuje, da se najprije izhodit ima dozvola uprave državne.

§. 2. Imenito potrebna je takova dozvola kad se utemeljuju družtva za sliedeće javne i obće koristne svrhe:

a) za promicanje znanosti i umjetnosti;

b) za pobudjivanje i poticanje poljskoga gospodarstva, rudarstva i šumarstva, obrta i trgovine ili inih struka proizvodjenja u obćih njihovih odnošajih;

---

[1] Proglašen u zemaljsko-vladnom listu godine 1853. komad I. broj 4. strana 25.

[2] O družtvih tečevnih, komanditskih, dioničarskih, o zadrugah predujmovnih, vjeresijskih i raznih poduzetničkih valjaju sada ustanove trgovačkoga zakona; zatim zakonski članak LVII. godine 1875., zakonski članak XX. god. 1878. (čl. 20.) i zakonski članak XXII. god. 1878. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora. Vidi ova dva potonja zakona kod austro-ugarske nagode naprvo otisnuta, a zakonski članak LVII. god. 1875. u sborniku godine 1877. kom. 21. br. 44. str. 525.

Digitized by Google

Katol. družtva i bratimstva. Ministr. nar. 28/6 1856 (Ur. j. IX. 1.

c) za uzdržavanje redovitoga prevoženja izmedju dva ili više miesta po vodi ili po kopnu u obće, a za parobrodarstva napose;

d) za gradjenje ili uzdržavanje željeznica, mostova, cesta po vodi i po suhu;

e) za poduzeća rudnička;
f) za naseljivanja;
g) za zavode od vjeresije;
h) za osiguraonice;
i) za obćenite zavode obskrbne i prihodne (rentovne);
k) za štedionice;
l) za zalagaonice;

m) za razširenje družtva sa dozvolom postojećega, da t. j. ustrojit može podružnicâ.[1]

§. 3. Zabranjeno je utemeljivat družtva, koja su namienjena za svrhe, spadajuće u područje zakonotvorstva ili javne uprave.

§. 4. Dozvoljavanje družtvâ, navedenih u §. 2. pod a, b, f, g, i, zatim družtva željezničkih i parobrodarskih, a tako i svihkolikih družtva, pri kojih se radi o osobitoj prijazni ili o odstupljenju od propisa obćenitih, ili pak o razširenju družtvâ valjano postojećih, pomenutom u §. 2. pod sl. m, ostaje nam priuzdržano — Dotične predloge ima činiti ministarstvo unutarnjih poslova. — Ministarstvo unutarnjih poslova podieljuje dozvolu za utemeljivanje družtva navedenih u §. 2. pod c, d, (izim poduzeća željezničkih i parobrodarskih), zatim navedenih pod e, h, k, l, napokon za utemeljivanje družtva onih, kojih poduzetni fond ima se sastaviti sasvim ili stranom putem dionica, ili kojih djelat-

[1] Na družtva katolička, koja se pod duhovnim upravljanjem, i neuzimajući time nikakove pravne dužnosti na sebe, sklope u svrhe pobožne i dobrotvorne, neima se uporavljivati carski patent od 16. studenoga 1852. Takova družtva podčinjena su potvrdi i vrhovnomu upravljanju onoga biskupa, u kojega biskupiji sjedište svoje imadu, samo treba, da se dotični poglavar zemaljski odmah obaviesti kako o podieljenoj potvrdi, tako i o predmetu i o ustrojstvu družtva. U ostalom bit će duhovnim upraviteljem takovih družtva prosto, pod svojom odgovornosti i po mjeri družtvenih pravila, koja su sami odobrili, naredjivati za vodjenje poslova družtvenih i članove svjetovne, ili svjetovne naredjenike družtva, izabrane po članovih družtvenih, potvrdjivati kao takove. Podpuna odvisnost takovoga družtva od vlastitoga ovozemskoga diecezanskoga biskupa nesmije umalit se sjedinjenjem s inozemskimi istovrstnimi ili spodobnimi družtvi. Nasuprot dopušta se, da biskup pod svojim nadzorom i svojom odgovornosti, odnošaja ovozemskih crkvenih družtva naprema takovim družtvom inozemskim dozvoliti može u toliko, u koliko bi ih možda zahtievale svrhe crkvene. Svaka takova naredba ima se takodjer obznaniti dotičnomu zemaljskomu poglavaru. (Naredba ministarstva nutarnjega diela od 28. lipnja 1856.)

Digitized by Google

nost imala bi se prostirati na upravni okoliš dvijuh ili više krunovina. Nego ministarstvo unutarnjih poslova ima glede svih poslova družtvenih, koji zasiecaju u djelokrug drugoga kojega ministarstva, ponajprije sporazumjeti se s tim ministarstvom i svagda s vrhovnom redarstvenom vlasti, pak pri razlikosti mnienja, koja se pokaže, od sgode do sgode zamoliti riešenje Njegova Veličanstva.

§. 5. Sa rudokopnimi poduzeći na temelju ortačtva rudarskoga, zatim s komorami rudarskimi, bratovštinskimi škrinjami i pjeneznicami, imaju vlasti, po rudnih zakonih na to odredjene, postupat, kao i dosad, po obstojećih za iste zakone.

§. 6. U obziru svih inih u §. 4. nenapomenutih družtva pripada dozvoljivanje političkoj zemaljskoj vlasti one krunovine, u kojoj se družtvo sklopiti ima, i to osobitim obzirom na djelokrug, što ga zemaljski poglavica ima, i na odgovornost, koja mu je naložena. — Politička zemaljska vlast ima u svih slučajevih, koji zasiecaju u djelokrug drugih vlasti u krunovini, sporazumjeti se s istimi, i pri razlikosti mnienja, koja možebit nastane zaiskati višje riešenje.

§. 7. Prošnje, u kojih se ište podieljenje dozvole za družtvo koje, imadu se predati političkoj zemaljskoj vlasti one krunovine, u kojoj će sjedište svoje imati ili direkcija ili vrhovno upravljateljstvo družtva, zvano kako mu drago. Takova prošnja može smjerati ili

a) na odobrenje, da se utemelji samo družtvo, ili

b) na opunomoćenje, da se čine mjere priugotovne.[1]

§. 8. Prošnja, u kojoj se ište dozvola za utemeljenje družtva, ima, koliko moguće podpuno razložiti osnovu poduzeća, i treba da je obskrbljena svimi za to potrebitimi pismi, kamo imenito spadaju pogodbe družtvene i pravila.[2]

---

[1] Kad se podnaša molba za dozvolu, da se osnuje kakovo družtvo, treba osnovu pravila priložiti u tri primjerka. Naredba ministarstva nutarnjih posala od 9. siečnja 1860. broj 30.437. (br. 620 god. 1860. hrvatsko-slavonskog namjestničkog vieća).

[2] Glede biljegovanja takovih podnesaka valjaju sliedeće ustanove:
Molbenica, kojom se podnašaju pravila za utemeljenje kojega družtva, imade biti biljegovana, kao svaka druga molba po arku sa 50 novč. Nepodpadaju biljegovini znanstvena, umjetnička, gospodarska, pietetna i dobrotvorna družtva, u koliko im novčani dobitak nije svrhom, i to glede njihovih podnesaka i spisa, upravljenih na javne oblasti i urede. Isto su tako prosta od biljegovine pravila za ustrojenje čitaonice. Pravila za pjevačka i tamburaška družtva podpadaju biljegovini od 15 novč. po arku. Glede biljegovanja po ostalih družtvih vidi uredovnu sbirbu zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi.“ Zagreb. 1883. str. 113. —

Digitized by Google

§. 9. Iz osnove poduzeća ili po okolnostih iz pogodba, koje osnovu istu sadržaju ili nadopunjuju, zatim iz pravila itd. treba da se jasno i izrazito vide:

a) svrha družtva, i sredstva kako za postignuće te svrhe u obće, tako i za nabavljanje potrebnoga troška napose. — Pri družtvih, koja doći mogu u priliku, da izvan vjeresija, koje su im potrebne za tjeranje njihova poduzeća, novaca u zajam uzimaju, ima se takodjer naznačiti, da li će, i u kojih slučajevih, na koji način i čijom privolom dopušteno biti takove zajme sklapati;

b) način, kako će se družtvo sastavljati i obnavljati;

c) poslovanje i upravljanje u bitnih njihovih nacrtih;

d) prava i dužnosti članova družtva kao takovih;

e) tko će družtvo zastupati prama trećoj osobi i prama oblasti, na koji će se način činiti pravno-valjani zaključci, obvezatni za cielo družtvo, i kako će se postupati pri razpravljanju parba, proiztićućih iz razmjerja družtvenoga;

f) ustanove o razvrgnuću družtva, a pri družtvih, koja se utemeljuju na izvjestno vrieme, trajanje istih.

§. 10. Pri družtvih, namienjenih za gradnje, koje se izvodit imaju malo po malo, ima se ustanoviti i rok, kad će se poduzeće započeti u kojih glavnih odsjecih nastaviti i dovršiti.

§. 11. Družtva, koja se odnose na poduzeća, kojih izvedenje zavisi od osobitih zakonskih ustanova, kao što su n. pr. željeznice, štedionice, poduzeća rudokopna itd. imadu u osnovi poduzeća takodjer zadovoljit svim naredbam u ovih zakonskih propisih sadržanim, koje za unapredak ostaju u krieposti.

§. 12. Pri družtvih dioničkih nesmije se:

a) zahtievati nikakova predplata, bilo pod izlikom kojom mu drago, dok nebude izhodjena dozvola za to. — Bez ovakove dozvole nije slobodno ni o plaćanjih, koja su možebiti dobrovoljno učinjena, izdavati medjutomnica, koje bi se u promet stavljale. — U osnovi ima se ustanoviti izriekom, kada i gdje će se po dobivenom odobrenju činiti plaćanja;

b) medjutomnice i izprave dioničke, koje se u izgledih priklopiti imaju, nesmiju nikada glasiti na donosnika, nego svagda na stanovita imena. — Ove izprave treba da su sačinjene tako, da se koliko moguće predusretne nepodobštini lažljivih obmana i igranja na dobitak od nestalnosti kurza za neizplaćeni još dio uloga;

Digitized by Google

c) na svakoj medjutomnici treba da se napose vidi, koliko je na istu jurve plaćeno, i samo u tom iznosku slobodno je stavit ju u promet. — Ako medjutomnica neimajući na sebi potvrde o plaćenom iznosku, stavljena bude u promet, ima se takova pogodba smatrati kao pravno-nekriepostna, a iznosak u promet stavljeni pripasti će ubožkomu fondu onoga mjesta, u kojem je prekršaj učinjen: po okolnostih pak imati će i kazneni sud radi dogodivše se možebiti prevare, činiti, što mu po uredu činiti treba.

d) ima se izriekom ustanoviti, da dioničar, koj je prvu ratu platio, ako dobivenu medjutomnicu odsvoji, još za ostale neplaćene rate družtvu ostaje odgovoran dotle, doklegod ga isto družtvo prepisom medjutomnice na ime novoga posjednika nerieši od toga jamčenja. — U ostalom ovaj oprost od jamčenja može se podieliti samo privolom samoga družtva ili pak od onoga odbora, koj je po družtvu opunomoćen za takove čine;

e) pogodba ili pravila treba da sadržavaju nedvojbenih ustanova o pravu odvjeta, pripadajućim pojedinim dioničarom;

f) osim direkcije, odredjene za vodjenje poslova, može se ustrojiti i odbor od članova družtvenih, kojega će zadaća biti, osvjedočivati se u svako doba o djelovanju direkcije, i u vodjenje poslova uticati onako, kao što u pravilih bude potanje ustanovljeno. Napokon

g) pri svakom dioničnom družtvu može se svake godine držati po jedna glavna skupština dioničara, za da im se o vodjenju poslova i o stanju poduzeća obširno izvješće podnese, a tako i da im se o djelovanju položi račun, zatim da se i rezultat računa na svrhi svake godine ili na kraće rokove na svietlo izdade, o čem se primjerene ustanove propisati imadu u pravilih. Ali ako u smislu sl. f) ovoga §. nebude naredjen odbor za pretresanje djelovanja računa itd., ima se svake godine barem jedanput za pomenute svrhe držati glavna skupština dioničara.

§. 13. Pri družtvih, koja se zanimaju važnijimi javnimi svrhami ili obće koristnimi zavodi, ima se osim direkcije ustrojit i odbor, a rezultat o djelovanju treba da se na primjerene rokove (§. 12. sl. g.) obznanjuje.

§. 14. Dozvola za utemeljenje kojega družtva može se podieliti samo onda:

a) ako je svrha družtva dopuštena, i ako ista po zakonu smije biti predmet družtva;

Digitized by Google

b) ako prositelji dozvole po svojih osobnih razmjerjih, a gdje potrebno bude, i po svojem imetku daju poručanstvo za pravilno izvedenje poduzeću, ili barem ako nema temeljite sumnje, da će nastojati oko nedopuštenih svrha uzgrednih; i

c) ako osnova poduzeća i sredstva istoga odgovaraju zakonitim uvjetom (§§. 8—13.) i javnim obzirom, koji se pojave.[1]

§. 15. Prošnja za opunomoćenje, da se mogu činiti priugotovne mjere za utemeljenje kojega družtva (§. 7. sl. b), mora se podnieti:

a) ako osobe, koje su rado utemeljit družtvo, namieravaju izdati javnih poziva[2] ili obznana, za da nadju dionika; ili

b) ako je poduzeće takovo, da mu treba priprava, kojimi se dira u prava trećih osoba, kao što su n. pr. mjerenja, niveliranja, ili za koje se iziskuje dozvola, posriedovanje ili pomoć javnih vlasti. — Izvan toga može se popredpja dozvola za utemeljenje družtva zaiskati onda, ako ni sami poduzetnici nenamjeravaju družtvo odmah uvesti u život.

§. 16. Vlasti imadu pravo, pri podieljivanju popredpje dozvole za utemeljenje kojega družtva naznačiti uvjete, pod kojimi se isto dopušta. Ova dozvola može se sasvim uzkratiti, ako osobnost prositelja i osnova poduzeća neodgovara podpuno zahtjevom §. 14. sl. b) i c), i ako svrha družtva nema vlastitosti pomenutih pod sl. a) — Prošnji za popredpju dozvolu ima se osnova poduzeća i nacrt pravila priklopiti samo u najbitnijih ustanovah.

§. 17. Navlastito kod onih družtva, koja se sastavljaju putem javnih poziva ili podpisa privatnih, treba paziti na to, da već u programih ili inih pristupnih pozivih

---

[1] Neumjestnost za koje ustrojiti se imajuće družtvo izabranog imena, ako isto neima inače značaj protupravni, protuzakoniti i državi pogibeljan, pače i pomanjkanje suglasja imena sa sadržajem njegovih ustanova, nije po sebi zakoniti razlog, ustrojenje družtva zabraniti. (Rieš. austr. drž. sud. od 26. srpnja 1870. br. 82. — Hye, 1869—1873. str. 15.)

[2] Budući opaženo, da se od strane njekojih privatnih družtva, postojećih u državah austrijskih, a imenito od strane družtva onih, koja postoje za svrhe dobrotvorne, radi prinesaka, podpora itd, upravljaju prošnje na inostrane vladaoce i na članove inostranih kuća vladarskih; s obzira, što takav postupak niti je u suglasju s ovostručnimi medjunarodnimi obziri, niti je inako primjeren, obnašlo je Njegovo c. kr. apoštolsko Veličanstvo previšnjim kabinetskim pismom od 20. studenoga 1852. narediti, da se pomenuti postupak dokine svuda i bez svake iznimke. (Naredba ministarstva nutarnjih posala od 23. studenoga 1852. zem. zak. i vl. list str. 855., valjana i za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju.)

Digitized by Google

naročito ustanovljeno bude, tko će interese družtva zastupati, dok se konačno neustroji, i tko će preuzeti odgovornost glede početnih djela, a tako isto da se svaki dionik već izjavljenim svojim pristupom, podvrgne sasvim obznanjenomu programu i pravilom.

§. 18. Pri podieljivanju poprednje dozvole za utemeljenje kojega družtva imadu se svaki put izreći uvjeti, po izpunjenju kojih moći će se zaiskati odobrenje i samoga družtva. Za ovu prošnju imadu zatim kao mjerilo biti ustanove §§. 8—14 u svih točkah, koje se uporaviti mogu na dotična družtva.

§. 19. Iz dobivene poprednje dozvole za sastavljenje družtva, nemože se izvoditi i pravo na dozvolu za ustrojenje samoga družtva.

§. 20. Nego i dozvola za ustrojenje družtva znači samo toliko, da se družtvo dopušta, ali ne sadražje u sebi očitovanje, da se upravi državnoj ustrojenje poduzeća i sredstva, odobrana za postignuće namjeravane svrhe, primjerena vide, ili da će poduzeće donositi koristi, koje se od istoga očekuju. — Dionici imadu se sami pobrinuti, da se o tom dovoljno obavieste.

§. 21. Promjene odobrenih pravila družtvenih (statuta itd.) i u obće ustanovâ, propisa dozvolom družtva, za da su krepostne, treba takodjer da budu odobrene, a odobrenje ovo podvrženo je istim naredbam, kojim i dozvola izvorna.

§. 22. I sva druga družtva, koja se nepominju u §§. 1. i 2., podvržena su nadziranju državne uprave. Ovoj upravi ostaje priuzdržano, zagledavat u poslovanje svakoga družtva, bditi nad obdržavanjem ustanova, budi prigodom odobrenja družtva, budi obćenitimi naredjenimi propisi, i, ako se potrebno uzvidi, pridati družtvu vladarskoga povjerenika, koga naredjuje vlast na to povladjena. Ovaj povjerenik ima paziti, da družtvo neprekoračuje ni granica podieljene mu dozvole, ni ustanova odobrenih družtvenih pravila.[1]

---

[1] Političke oblasti imadu kod družtvenih skupština čuvati samo državno-policajne interese, i zapriečiti samo takove zaključke, koji njegov dozvoljeni djelokrug prekoračuju; ostalo pako, kao izpitanje blagajničkog rukovanja itd. prepustiti samim strankam. (Prucha. Polizeipraxis str. 311.) — Priredjenje družtvene skupštine po nepolitičkom družtvu sa dokazanom makar samo djelomičnom političkom tendencijom, kao i držanje političkih govora, priegovora ili demonstracija u kojem družtvenom sastanku nepolitičkog družtva,

Digitized by Google

§. 23. Za dobrovoljni razsutak družtvâ valjaju u obće ustanove sadržane u zakonih gradjanskih i u pravilih družtvenih. Pri družtvih, koja se zanimaju javnom obće koristnom svrhom, i koja nisu sklopljena na izvjestno vrieme, po kojega izmaku družtvo samo po sebi prestaje, ima se nakanjeni razsutak obznaniti vlasti, koja je djelovala pri podieljivanju dozvole za utemeljenje.

§. 24. Razsutak družtva i obustava svih skupština ili predbježnih mjera od družtva, koje se stopram sastavlja, ima politička vlast ureda radi narediti:

a) ako se je družtvo sklopilo bez propisane dozvole, ili pošto mu se dozvola opet oduzme, ako je djelovanje svoje nastavilo;

b) ako družtvo, dobivši jurve odobrenje, skrivi prekršenjem pravila družtvenih ili ustanova, propisanih mu ili po vlasti ili dozvolom družtva;

c) ako uvjeti, o kojih je unapred naročito ustanovljeno, da je sa zanemarenjem njihovim skopčano oduzeće ili ugasnuće dozvole, nebudu ili u stvari ili u vremenu dovoljno izpunjeni, a nije se izhodilo produženje roka; ili

d) ako nastanu okolnosti takove, pod kojimi ili iz javnih obzira oduzeću povlastice za izvršivanje kakova posla ili poduzeća miesta ima i kod pojedinih ljudi privatnih.

§. 25. Presuda o razvrgnuću kojega družtva pristoji svuda političkoj zemaljskoj vlasti, koja medjutim, ako razvrgnuće biva iz kojega uzroka, pomenuta u §. 24. pod b), c), d), pridružit ima sebi dva viećnika od pravosudja. — Proti ovoj izreki dopušten je, istina, utok na ministarstvo unutarnjih poslova, ali utok taj nema za onaj čas nikakove odgodne moći glede dosudjene obustave djelatnosti družtva takova, o kom je razvrgnuće predloženo.

§. 26. U slučajevih, kada političko-zemaljska vlast uslied §. 25. izreče presudu na razvrgnuće družtva, ima ista takodjer pobrinuti se, da se glede imetka družtvenoga učine primjerene naredbe putem zakonitim.

§. 27. S početkom krieposti ovih novih propisa družtvenih lišavaju se moći svoje propisi za družtva, izdati uslied previšnje odluke Našega jasnoga u vladanju predšastnika od 19. listopada 1843., zatim naš patent od 17. ožujka 1849. o družtvim i skupštinama, sav kao što jest, a

---

sačinjavaju svakako prekoračenje štatutnog djelokruga takovog družtva i konštatuju po tom zakoniti uvjet njegovom razriešenju. (Hye, R. G. E. S. IV. dio, str. 751.)

Digitized by Google

napokon i sve one ustanove ugarskoga zakona o družtvima dioničkim od godine 1840., koje se neslažu s ustanovama sadržanim u ovom zakonu."

2.

Zakon od 14. siečnja 1875.

sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije

o pravu sakupljati se[1]; glasi:

§. 1. Dopušteno je sakupljati se uz obdržavanje ustanovâ ovoga zakona.

§. 2. Tko hoće, da sazove pučku skupštinu ili u obće skupštinu pristupnu obćinstvu i neograničenu na pozvane osobe, dužan je to pismeno javiti poglavarstvu (§. 16.) tri dana prije, nego li će biti sastanak, i naznačiti mu svrhu, mjesto i vrieme.[2] O učinjenoj prijavi ima se izdati odmah svjedočba.

§. 3. Skupštine pod vedrim nebom nesmiju se držati bez predtečne dozvole poglavarstva (§. 16.). Tko hoće, da takovu skupštinu priredi, ima moliti za dozvolu, te tako u molbi, kako u dozvoli ima se navesti svrha, mjesto i vrieme u skupštini. To valja i za javne obhode, za koje se ima naznačiti i put, kojim će ići. Uzkrati li poglavarstvo dozvolu, ima to pismeno učiniti.[3]

§. 4. Za skupštine birača i izbornika u vrieme razpisanih izbora i za dogovore izbornika sa izabranimi zastupnici, samo ako dogovori potonji nebudu držani pod

---

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba od godine 1875. komad III. broj 5. str. 25. Budući je ovaj zakon posve suglasan sa istoimenim cislajtanskim zakonom od 15. studenoga 1867. to kod §-a 4., 5. i 6. navedena tumačenja, uzeta iz komentarâ k istoimenom cislajtanskom zakonu, mogu se kao takova smatrati i k našem ovom zakonu.

[2] Glede biljegovanja ovakovih podnesaka valja sliedeće: Molbenica imade se biljegovati sa iznosom od 50 nvč. a. vr. kao i svaka druga molba. Razumieva se, da su dužni i saborski zastupnici zatražiti takovu dozvolu i svoju molbu biljegovati, ako sazivlju sastanak svojih birača u vrieme, kad nisu razpisani izbori.

[3] Na pitanje, da li malodobnici imadu vlastitost stupiti u smislu gornjeg zakona kao poduzetnici pučke skupštine, odgovora riešitba austr. ministarstva nutarnjih posala od 22. ožujka 1872. br. 3902. sa kojom je isto potvrdilo u specijalnom slučaju po jednoj oblasti izrečenu zabranu držanja pučke skupštine, kojoj bijaše stavljeno na dnevni red: svrha i korist radničkih družtva, školskih zakona i uvedenja radničkih komora; budući je molitelj malodoban i za to poduzeće nesposoban, obzirom na §. 6. cislajtanskog zakona o pravu sakupljati se (koji je istoglasan s našim).

Digitized by Google

vedrim nebom, netreba ni prijave ni poglavarstvene dozvole.[1]

§. 5. Od ustanova ovoga zakona izuzimlju se javne zabave, svatovi, običajne pučke svečanosti i obhodi za sprovode, vjerozakonska obhodočašćenja i za ine skupštine zakonom dopuštenih vjeroizpoviesti, samo ako se obavljaju na dosele običajan način.[2]

§. 6. Dužno je poglavarstvo zabraniti skupštinu, kojoj je svrha u oprieci sa kaznenim zakonom, ili koja je pogibeljna javnoj sigurnosti ili se protivi postojećim propisom.

§. 7. Za vrieme kad je sabor sakupljen, neima se dopustiti skupština pod vedrim nebom u mjestu, gdje sabor saboruje, ni u obsegu pet milja.

---

[1] Po saborskom zastupniku sazvane skupštine njegovih izbornika, ako iste nebivaju u vrieme razpisanih izbora, podvržene su u obće ustanovam zakona o pravu sakupljati se, a napose imadu se unapried prijaviti oblasti. (Rieš. austr. drž. sudišta od 26. listopada 1882. br. 147. Hye, 1869—1873. str, 157). Intervencija policajnih organa kod izbornih skupština neima u pravilu bivati, budući to nije zakonom odredjeno. Nu ako se je u ostalom uslied izborne skupštine bojati, da će biti velika navala svjetine na javnoj cesti, to neima zaprieke, u tom posliednjem obziru odrediti potrebite priprave (Rieš. austr. min. nut. pos, od 20. travnja 1868. Hämmerle str. 343.) U svojih študijah k austr. družtvenom i skupštinskom pravu primjećuje Dr. Karl Hugelmann Z. F. V. 1877. str. 73. sliedeće: Sa eksemcijom od gospodstva stanovitog zakona nije učinjeno izuzeće od državnog nadzora uploške; jer to nebi u takovoj neograničenoj formi ništa drugo značilo, nego državu na stanovitom miestu niekati. Uslied izuzeća od zakona o pravu sakupljati se nisu mogle eksemtne skupštine (izborne skupštine u vrieme izbora) ništa drugo dobiti, nego da se nemogu sa dotičnim zakonom novo stvoreni preventivni i represivni propisi na nje protezati; starije bo ovo pravno polje uredjujuće norme, koje su odstranjene istim zakonom za nepovlaštene skupštine, ostale su za eksemtne skupštine same po sebi upravo uslied ove eksemcije u kriepošti. Dr. Hugelmann drži po tom gornju predpostavu ministarske naredbe od godine 1868. kao na bludnji se osnivajuću, nu priznaje pravnu kriepost dotične ministarske naredbe, koja se temelji na toj predpostavi. Nu Mayerhofer pridomećuje: (Pol. Verw. Dienst. sv. II. str. 56. god. 1880.) da s obzirom na to, kako je taj §. 4. u austrijskom carevinskom viecu stvoren, može se kao dokazano uzeti, da predpostava spomenute ministarske naredbe odgovara posve namjeri zakonodavstva. —

[2] K ovomu paragrafu (koji je suglasan sa cislájtanskim) stavlja Dr. Karl Hugelmann Z. f. V. str. 77. u svojih študijah k austrijskom družtvenom i skupštinskom pravu sliedeću opazku: Kod svih u pitanje dolazećih skupština nemože se govoriti o izpitanju dopustivosti njihove svrhe, jer one počivaju na čvrstoj podlogi neprekidnog zakonom priznanog vršenja, njihova pravna mogućnost stoji dakle, što se njihovog bivstva tiče, već unapried čvrsto te prijava, koja bi takovo izpitanje od slučaja do slučaja tek pobudila, nebi imala po tom smisla. Nu po tom shvaćanju razumieva se samo po sebi nije izključeno, da se u pojedinih slučajih ili u obće za stanovito vrieme zabrane takove skupštine. Ta zabrana temelji se ali tada na osobitih obzirih lokalne ili prolazne naravi, tako da ista nedira u načelno priznanje od policajne dozvole neodvisnog prava sakupljanja.

Digitized by Google

§. 8. Inozemci nesmiju sazivati ni ravnati skupštinu, koja vieća o javnih stvarih, ni predsjedati joj.

§. 9. Na skupštine navedene u §§. 2., 3. i 4. nesmije nitko doći oružan.

§. 10. Više od deset osoba nesmije predati adresu ili molbu zaključenu u skupštini.

§. 11. Predsjednik i ravnatelj skupštine na prvom su mjestu pozvani, da skrbe za uzdržavanje zakona i za red u skupštini. Oni su dužni protiviti se nezakonitim izjavam i djelom, a ako njihovim nalogom nebude zadovoljeno, skupštinu razpustiti.

§. 12. Nadležno poglavarstvo vlastno je izaslati u skupštinu (§. 2. i 3.) povjerenika ili više njih. Povjerenikom ima se u skupštini osjegurati po želji im pristojno mjesto, na njihov zahtjev imadu biti obavješteni o osobah govornika i predložitelja.

§. 13. Ako se sazove ili sakupi skupštinâ povrjedom ustanova ovoga zakona (§. 2.) poglavarstvo (§. 16.) ima ju zabraniti, odnosno razpustiti. Isto tako imade vladin povjerenik, ili ako takav nebi bio izaslan, oblast razpustiti i zakonito sakupljenu skupštinu, ako se u njoj šta protuzakonita dogodi, ili ako skupština postane pogibeljna za javni poredak.

§. 14. Čim je izjavljeno, da je skupština razpuštena, imadu se svi prisutni odmah odaljiti od mjesta skupštine i razići se. Nepokore li se zapovjedi ima se skupština prisilnimi sredstvi razpustiti.

§. 15. Ustanova §. 13. i 14. valjaju i za javne obhode.

§. 16. Gdjegod je u ovom zakonu rieč o poglavarstvu, razumieva se u podžupanijah veliki župan odnosno podžupan, a u gradovih gradski načelnik one podžupanije ili grada, gdje će se držati skupština.[1]

§. 17. Kada silna pogibelj prieti javnomu redu i sigurnosti, vlastna je i svaka druga oblast, koja se za uzdržavanje javnoga reda i sigurnosti starati ima, zabraniti ili razpustiti skupštinu, koja se sazove ili sastane povrjedom ustanova ovoga zakona, samo se to vazda i odmah javiti ima nadležnoj oblasti. (§. 16.)

---

[1] Po zakonu od 5. veljače 1886. ob ustrojstvu županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih, ima se sada pod riečju poglavarstvo u kotarih razumievati kr. kotarska oblast.

Digitized by Google

§. 18. Proti odredbam nižih vlasti može se uložiti utok na zemaljsku vladu, i to u roku od 8 dana.[1]

§. 19. Povrjede ovoga zakona, u koliko nisu kažnjive po kaznenom zakonu, imadu se od sudova kazniti kao prekršaji zatvorom do šest nedjelja ili novčanom globom do 200 for a. vr.

§. 20. U vrieme rata ili nutarnjih nemira vlada je vlastna obustaviti djelatnost ovoga zakona za stanovito vrieme i mjesto.

§. 21. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu."

POGLAVJE ŠESTO.

Zakoni o vjeri i crkvi.

1.

Cesarski patenat od 1/. rujna 1859.

ob

unutarnjem ustrojstvu, o poslovih tičućih se škola i nastave, i o državo-pravnom položaju evangeličke crkve od oba vjeroizpoviedanja

u kraljevinah Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, i u krajini vojničkoj[2]; glasi:

Predlozi zakonski, što ih evangelici od jednoga i drugoga vjeroizpoviedanja u kraljevini Našoj Ugarskoj iz oba sinoda svoja u Pešti i Budimu mjeseca rujna i listopada godine 1791. držanu, svietlomu Našemu predšastniku, cesaru Leopoldu II. blažene uspomene, previšnje potvrde radi podnesoše, i to glede crkvenoga zastupanja i upravljanja po postupnoj razredbi polag župnih obćina, seniorata, pojedinih superintendencija i po ukupnosti svihkolikih superintendencija vjeroizpoviedanja jednoga ili drugoga, zatim glede ustrojstva za oba sinoda, koja bi se u svrhu crkvenoga zakonotvorstva narediti imala, glede uredjenja i ravnanja poslovâ, odnosećih se na nastavu, i napokon

[1] U smislu istog zakona od 5. veljače 1886. ulaže se utok proti odredbam kr. kotarske oblasti na kr. županijsku, kao drugomolbenu oblast, a proti odredbam potonje na kr. zemaljsku vladu.

[2] Sadržan u XLVII. komadu drž. zak. lista pod broj 160, izdanom i razposlanom dne 10. rujna 1859., a u zemaljsko-vladnom listu za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, komadu XIX. razdjelu 1., strana 441, izdanom i razposlanom dne 26. studenoga 1859.

Digitized by Google

glede toga, da se ustanovi kako pravo ženitbeno tako i postupak, kojega bi se držati valjalo u razprah ženitbenih pred odredjenimi za to crkvenimi sudovi ženitbenimi — bjehu od ono doba predmetom čestih razpravljanja i viećanja.

Pošto je osnovu zakonsku, koja je na riešitbu prije spomenutih sinodskih predloga o zastupanju i upravljanju poslova crkvenih smjerala i koja je riešitbu tu kao priugotovila, ministar Naš za bogoštovje i nastavu saobćio skupštinam dištriktskim od oba vjeroizpoviedanja, da o njoj izreku mnienje svoje: bjehu kako dotična očitovanja svihkolikih superintendencija, tako i potonje dotične razjasnitbe i podnesci evangelika od oba vjeroizpoviedanja iz Ugarske Nam predloženi, da izrečemo konačnu svoju odluku.

Predloge svekolike, u tom obziru Nam učinjene, zrielo razmotrismo i prosudismo, i nahodimo sada u nakani, da s jedne strane evangeličku crkvu od oba vjeroizpoviedanja u Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, i u krajini vojničkoj bez daljega odgadjanja stavimo u uživanje ustava, obćenito valjana, i da dademo priliku, da se isti ustav putem sinoda, koji bi se redovito sastali, većma izobražavati može, zatim da potvrdimo čvrsto pravilo, po kojem, da se opravljaju poslovi, tičući se škola i nastave evangelika, i napokon da jasno i razgovetno izražena budu načela, po kojih smo voljni da se izvršuje vladarsko Naše pravo vrhovnoga nadziranja, — saslušav ministre naše i čuvši vieće Naše državno, da bi se, izvršujući §. 4. zak. članka XXVI. od godine 1791.[1] riešili gore spomenuti operati sinodski, narediti kâo što sliedi:

§. 1. Zastupanje i upravljanje evangeličke crkve, vjeroizpoviedanja kako augsburžkoga tako i helvetičkoga, redja se po starinskom običaju polag sliedeće tri postupnosti:

a) polag obćina župnih,

b) polag obćina kotarskih (seniorati, tractus) i

c) polag obćina superintendencijalnih (superintendencije).

§. 2. Organi uprave crkvene sliedeći su:

1. za obćinu župnu:

a) vieće župno (presbiterium),

---

[1] U kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji bilo je evangelikom po zakonu zabranjeno i stanovati, a kamo li svoju vjeru izpoviedati, i to sve do izdanja carskoga patenta od godine 1859. Faktično je ali ta zabrana dospiela godine 1848., kada je o tom stvoren posebni zakon, koji ali nije zadobio previšnje sankcije. (Vidi Dr. Šnlek: Naše pravice, str. 481.)

Digitized by Google

b) skupština mjestna;
2. Za obćinu kotarsku:
a) konsistorij senioratski,
b) skupština senioratska;
3. za obćinu superintendencijalnu:
a) konsistorij superintendencijalni,
b) skupština superintendencijalna;
4. za ukupnost superintendencija vjeroizpoviedanja jednoga i drugoga:
a) glavno vieće,
b) sinod.

§. 3. Članovi ovih crkveno-upravnih sborova i vlasti imadu pri svakom odvjetovanju raditi samo po svojem osvjedočenju niti ih vežu ikakovi naputci od povieritelja (komitenta).

§. 4. Vladarsko Naše pravo vrhovnoga nadziranja izvršivat će, izim slučajeva, Našemu upravo konačnomu odlučivanju priuzdržanih, Naše vlasti po djelokrugu, kao što im je zakonito uredjen. Pri Našem ministarstvu za bogoštovje i nastavu bit će odsjek, sklopljen iz jednovjeraca oba vjeroizpoviedanja.

§. 5. Sudbenost crkvenu izvršivat će:
1. konsistorij senioratski,
2. konsistorij superintendencijalni,
3. u osobitih, zakonom odredjenih slučajevih dotično glavno vieće svihkolikih superintendencija jednoga ili drugoga vjeroizpoviedanja, napokon
4. u posliednjoj molbi višji evangelički sud crkveni. Sud ovaj, kako će se imat urediti, o tom ćemo Mi, saslušavši superintendencije, izdati propise potrebite.

§. 6. Čim ove crkvene sudbene vlasti stupe u život, imat će ženitbena sudbenost vladarskih Naših sudova u Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, i u krajini vojničkoj glede evangelika od oba vjeroizpoviedanja dokinut se, čim proglašene budu ustanove prelazne, koje izdati kanimo; i sudbenost pomenutu izvršivat će tada:
a) u prvoj molbi konsistorij senioratski,
b) u drugoj molbi konsistorij superintendencijalni,
c) a u molbi trećoj i posliednjoj višji evangelički sud crkveni.

§. 7. Dok putem sinoda nebudu izradjeni zakoni o ženitbenom pravu evangelika od oba vjeroizpoviedanja, imat će dotle kriepostni biti dosadanji ovostručni zakoni, i sudovi ženitbeni, navedeni u §. 6. ovoga patenta, izričući svoje

Digitized by Google

presude, držati se ustanova dosadanjih zakona, kako u obziru na samo pravo (patenat od 29. studenoga 1852. broj 246. državnog zak. lista), tako i glede postupka, u koliko uputno bude.

Razlike, koje u posliednjem ovom pogledu potrebite budu s obzirom na sastav sudova ovih, uredit će se napose.

Glede gradjanskih posliedica, sa ženitbom skopčanih odlučivat će i unapredak sudovi svjetovni.

§. 8. Koje takse i po kojih propisih imat će se te takse za dielovanje crkvenih vlasti sudbenih plaćati u fonde crkvene, to ostaje priuzdržano konačnoj Našoj odluci.

§. 9. U karnostnih (disciplinarnih) stvarih podčinjeni su duhovnici crkvenim vlastim sudbenim.

O pravnih poslovih duhovnika, koji nisu nego samo svjetovni, kao što su pogodbe, dugovi, baštine, odlučuje sud svjetovni.

§. 10. Ako sud svjetovni duhovnika kojega radi zločinstva, prestupka ili prekršaja uzme pod iztragu, bit će rečeni sud držan, o tom odmah obaviestiti dotičnu superintendenciju.

Isto tako imat će se izrečena osuda i razlozi osude odmah saobćiti superintendenciji. Ako potrebno bude, zatvoriti duhovnika i držati ga u zatvoru, neka se pri tom pred očima imadu obziri, što ih iziskuje čast, koja ide zvanju duhovničkomu.

§. 11. Nadzorstvo evangeličkih škola, koje se osniva na vladarskom pravu vrhovnoga nadziranja, izvršivat će samo muževi vjeroizpoviedanja augsburžkoga ili helvetičkoga.

Svaka škola ima se pokoravati ovomu nadzorstvu, i ima davati obaviesti, koje vlada zahtieva.

Ako škola koja udari pravcem, škodljivim u obziru bud ćudorednom bud političkom, imat će političko zemaljsko načelstvo, prizvavši i jednoga izaslanika od strane superintendencije, stvar razviditi i po onom, što bude obnadjeno, narediti da se škola zatvori.

§. 12. Pučke škole evangelika od oba vjeroizpoviedanja bit će i u buduće pod nadziranjem i ravnanjem crkvenih njihovih organa. Kako će se razmjerja, koja se ovamo odnose, urediti potanje, ostaje to priuzdržano zakonotvorstvu crkvenom.

§. 13. Podučavanje u predmetih svjetovnih ima se isto onako, kao što to biva glede katoličkih pučkih učiona,

Digitized by Google

uredjivati po obćenitih propisih, što ih je vlada Naša izdala ili što ih u buduće izdade, nego da se pri tom podpuno čuva i pazi svojstvo tih škola kao škôla evangeličkih.

U školi da se nerabi nikakova školska knjiga, koja nije potvrdjena. A potvrdu ovu davat će glede školskih knjiga, za poučavanje u vjeri namienjenih, glavno vieće, izhodivši najprije privolu ministarstva za bogoštovje i nastavu, glede ostalih pako školskih knjiga isto ovo ministarstvo, saslušav najprije vieće glavno.

§. 14. Glede gimnazija, škola realnih i podobnih učionica srednjih, zatim glede preparandija imadu valjati propisi sliedeći:

a) svaki ovakov zavod treba da imade načelnika, koj zavod neposredno ravna, i koj je naprama vlastim cesarskim odgovoran za stanje u kojem se zavod nalazi;

b) načelnik i učitelji u gimnaziju, u školi realnoj ili u preparandiji treba da su u obziru ćudorednom i političkom bez poroka, i u pravilu da su državljani austrijanski, zatim da izpitom, za učiteljstvo propisanim, u obziru znanstvenom dokažu onu sposobnost, koja se iziskuje od učitelja državne škole istoga imena. Iznimice mogu se z dozvolom vlade i inozemci uzimati, da budu školski načelnici i učitelji;

c) pravo, imenovati načelnika i učitelje, pristoji dotičnomu patronatu školskomu;

d) učenici imadu se poučavati na temelju štampanih školskih knjiga, koje su učenikom u rukama.

Nije slobodno služit se u školi knjigom školskom, koja nebude najprije potvrdjena. A potvrdu ovu davat će glede knjiga, za nastavu u vjeri namienjenih, glavno vieće, izhodivši najprije privolu ministarstva za bogoštovje i nastavu, glede ostalih pako knjiga isto ovo ministarstvo.

§. 15. Slobodno je za svaku školu tražiti, da joj se podiele svakolika prava javne škole, ako ista zadovoljava svim zakonittm uvjetom pod kojimi se prava ova zadobiti mogu, a napose ako zadovoljava i svim zakonitim uvjetom glede osnove nauka, propisanim za škole ovovrstne.

§. 16. Ako za mladež evangeličku jednoga ili drugoga vjeroizpoviedanja podignute budu škole o trošku državnom, moći će pri istih zadobiti službu samo muževi takovi, koji su od jednoga ili drugoga toga vjeroizpoviedanja.

§. 17. Prosto je svakoj superintendenciji, dok u tom obziru putem zakonotvorstva sinodskoga nebudu učinjene ustanove obćenito valjane, izdavati naredbe, koje joj se po-

Digitized by Google

trebite uzvide, da se uredi i da se nagleda izobražavanje onih iz gimnazija izlazećih učenika, koji žele posvetiti se službi crkve i škole, i u tu svrhu polaziti sveučilišta inozemska ili preći u ovozemske zavode bogoslovne. U tu svrhu mogu superintendencije zahtievati obrazovanosti više, nego što zahtieva vlada, i mogu odrediti one struke, iz kojih, ako s uspjehom budu izučene, može se za učenike pomenute kategorije izvoditi pravo, da učenici mogu polaziti koje sveučilište ili preći u nauk bogoslovni. Mogu po tom superintendencije i obustaviti potvrdu svjedočanstva o dozrielosti takovim učenikom, i od svihkolikih kandidata, koji se uče na kojem sveučilištu ili u kojem bogoslovnom zavodu, nahodećem se izvan superintendencije, ka kojoj spadaju, zahtievati da im se šalju točni periodični izkazi o naucih njihovih.

Kandidatom, koji nezadovolje ovim naredbam, nije slobodno podieljivati služba.

§. 18. Učilišta bogoslovna, koja za jedno ili za drugo vjeroizpoviedanje evangeličko postoje napose, kao što su sada uredjena, imat će i nadalje napose postojati.

Nego prvi budući sinodi imat će se baviti time, da izrade i potvrdi našoj podnesu zakon, kako da se urede bogoslovni nauci za ono vjeroizpoviedanje, kojemu u ime dotični sinod sastao se i radio bude.

§. 19. Učitelji koji u pučkih učionicah ili na višjih učilištih budu onako, kao što red propisuje, namješteni po ovlaštenom patronatu školskom, mogu se službe svoje lišiti samo uslied redovita postupka karnostnoga, koj se voditi ima držeći se molba, koje su propisane u crkvenih zakonih. Nego, ako iz obzira školskoga reda odgoda nije probitačna, može patronat privremeno odrediti, da se učitelju oduzme izvršivanje učiteljstva.

§. 20. Obćine crkvene (obćine župne, seniorati, superintendencije) vlastne su, na svaki zakonit način namicati sebi svojine (vlastnine).

§. 21. Zakladi školski i crkveni mogu se obraćati samo na svrhe škola i crkava dotičnoga vjeroizpoviedanja.

§. 22. Parnice o tom, na što je namienjena, na što li se obraćati ima imovina crkvena, školska i zakladna, riešavaju crkvene vlasti sudbene. (§. 5.)

§. 23. Evangelici vjeroizpoviedanja jednoga i drugoga imat će i u napredak u smislu članka 26. od godine 1791., §. 10., izklopno pravo, upravljati svoju imovinu cr-

Digitized by Google

kvenu, školsku i zakladnu. Vrhovno nadziranje u ime države o rukovanju te imovine izvršivat će ministarstvo za bogoštovje i nastavu, koje će imati i pravo, kada god potrebito bude, zagledavati u zakladne izprave, u račune i ine spise upravne, i kada opazi kakovu pogibelj za fonde, naredjivati ono, što za sigurnost ili za obezštetu bude potrebito.

§. 24. U zakladnice i ine izprave, kojimi se pokretna ili nepokretna svojina namienjuje na svrhe crkvene ili školske, nemogu se stavljati nikakove odredbe, koje su protivne zakonom postojećim.

Ako bi se ipak takovo što dogodilo, bit će dotične odredbe bezkriepostne, prava pako i koristi, koje crkvi li školi proiztiču iz zaklade ili ine namjene, imadu ostati u kriepostí.

§. 25. Svaka superintendencija (obćina superintendencijalna) sastoji iz onih seniorata i župnih obćina, koje su joj doznačene cesarskimi zakoni.

Superintendenture imat će stalna uredovna sjedišta, po kojih će se superintendencije imenovati.

§. 26. Bit će unapriedak superintendencije sliedeće:

A) Za vjeroizpoviedanje evangeličko-augsburžko:

1. Peštanska. Obsizat će iz dosadanje gorske superintendencije seniorat peštansko-budimski, seniorat peštanske županije, i iz dosadanje superintendencije s one strane Dunava seniorat ostrogonski.

2. Požunska. Obsizat će iz dosadanje superintendencije s ove strane Dunava seniorat oravski, liptovski, nitranski, seniorat grada Požuna, seniorat županije požunske, i seniorate trenčinski i turčanski; iz dosadanje superintendencije gorske seniorat zvolenski, tekovski, hontski i novogradski, a iz dosadanje snperintendencije s one strane Dunava seniorat grada Komorana.

3. Šopronska. Obsizat će iz dosadanje superintendencije s one strane Dunava seniorate: gornji-šopronski, dolnji-šopronski, gornji-željezni, srednji-željezni, keménešaljski, vesprimski, gjurski, šimežki, tolnansko-baranjsko-šimežki, i seniorate gradova: Gjura, Kisega, Rusta i Šoprona, a iz dosadanje superintendencije s ove strane Dunava seniorat mošonjski.

4. Prešovska. Obsizat će seniorat šest slobodnih gradova, seniorat trinaest varoša, seniorat sedam gradova gorskih, seniorate: dolnji-karpatski, gemerski. malo-hontski i

Digitized by Google

šariško-zemplinski, svekolike iz dosadanje superintendencije potiske.

5. Sarvaška. Obsizat će seniorat békeški iz dosadanje superintendencije gorske, i seniorat hegjalski iz dosadanje superintendencije potiske.

6. Superintendencija Novo-Vrbaska. Obsizat će seniorate: bačko-sriemski i banatski, oba iz dosadanje superintendencije gorske.

B. Za vjeroizpoviedanje evangeličko-helvetičko:

1. Peštanska. Obsizat će seniorate: kečkemetski, peštanski, šoltski i vértešaljski iz dosadanje superintendencije podunavske, seniorat tatski iz dosadanje superintendencije s one strane Dunava, napokon seniorat: heveški i velikokumanski iz dosadanje superintendencije s one strane Tise.

2. Komoranska. Obsizat će seniorate: tekovski, dregéljsko-palanački i komoranski iz dosadanje superintendencije s one strane Tise.

3. Pápska. Obsizat će seniorate: mezöföldski, öršežki, pápski, unutarnji-šimežki i vesprimski iz dosadanje superintendencije s one strane Dunava, gornji baranjski, skrajnji šimežki i tolnanski iz dosadanje superintendencije podunavske.

4. Šárošpatačka. Obsizat će seniorate: abaujski, dolnji boršodski, dolnji zemplinski, gemerski, tornanski i unžki iz dosadanje superintendencije s ove strane Tise, zatim seniorate: berežki i marmaroško-ugočki iz dosadanje superintendencije s one strane Tise.

5. Debrecinska. Obsizat će seniorate: nagybanjski, biharski, debrecinski, ermelečki, nagykároljski, doljnji-sabolčki, gornji-sabolčki. nagy-salontski i satmarski iz dosadanje superintendencije s one strane Tise.

6. Novo-siváčka. Obsizat će seniorat doljnji-baranjsko-bački iz dosadanje superintendencije podunavske i seniorat békeško-banatski iz dosadanje superintendencije s one strane Tise.

§. 27. Ako bi se kad obnašlo, da bi probitačno bilo, koju god od navedenih superintendencija još većma razdieliti ili ciele koje seniorate pridieliti od jedne superintendencije drugoj kojoj, imati će se takove želje u glavnom vieću pretresti i prosuditi i zatim putem Našega ministarstva za bogoštovje i nastavu podnieti konačnoj Našoj odluci.

§. 28. Svako glavno vieće imati će, saslušavši najprije dotičnike, o tom, kako da se glede fondova i zaklada, koje su zajednička svojina dosadanjih superintendencijalnih

Digitized by Google

dištrikta, kao dištrikta, obavi dioba, koju možda zahtievaju odlučujući se seniorati i obćine, sačiniti poseban predlog, i ako se dotičnici nebi složiti mogli, podnieti isti predlog višnjemu evangeličkomu sudu crkvenomu, da ga konačno rieši.

Dok stvar nebude riešena, upravljat će distriktskom imovinom i nadalje oni ljudi, kojim je upravljanje to sada povjereno.

§. 29. Pošto superintendencije na novo razdieljene budu, imati će superintendencijalna skupština svake superintendencije prosuditi, kakova bi promjena glede razdielbe seniorata mogla shodna i probitačna biti s obzirom na broj duša, na množinu obćina, na to, da se seniorati, koliko moguće, sudaraju s političkimi upravnimi kotari, a i s obzirom na razloge ine. Predlozi, odnoseći se na to, imadu se, da ih rieši, podnieti ministarstvu za bogoštovje i nastavu. Ako li se radi o tom, da se koje obćine, koje bi se imale odlučiti od kojega seniorata, doznače senioratu drugomu i to takovomu, koji spada u drugu superintendenciju, tad se dotične superintendencije imadu medju sobom sporazumieti prije, nego što stvar odpravljena bude k ministarstvu.

Da se seniorati koji preobraze ili da se sklope seniorati koji novi, to će pri ovih razprava, koje će do skora biti, kao što i u slučajevih budućih moć naredjivati ministarstvo samo na predlog dotične skupštine superintendencijalne.

Ako pojedine koje obćine zahtievaju, da se iz jedne superintendencije doznače u koju drugu, pak ako superintendencijalna skupština to uzkrati, ili ako se dvije superintendencije glede zahtievanja, da se pojedine obćine kojega seniorata jedne superintendencije doznače kojemu senioratu superintendencije druge, nemogu medju sobom složiti, ima se tad tražiti Naša odluka.

§. 30. Za obstanak i za medjaše župnih obćina, bile iste jedna samo obćina, ili bile sklopljene iz obćine-matice i iz jedne ili više obćina pridruženih, imade, u koliko nisu izpravami ustanovljene, bit pravilom ono, što je od starine uobičajeno.

Da se u tom načine kakove promjene, a tako i da se sklope nove obćine župne, potrebna je za to dozvola ministarstva.

§. 31. Svaka župna obćina imade pravo, po svojoj volji bez iznimke izabirati svoje župnike, župne pomoćnike i učitelje.

§. 32. Svaku župnu obćinu zastupat će u crkvenih njezinih poslovih obćinskih vieće župno.

Digitized by Google

§. 33. Radi razpravljanja važnijih, zakonom ustanovljenih poslova, sastajat će se skupština miestna. U obćinah župnih, koje su tolike, da se poslovi nebi mogli uredno obavljati, kad bi se sabrali svikolici članovi obćine, imat će miestna skupština sklopljena biti iz izabranih zastupnika obćinskih i iz vieća župnoga.

§. 34. Slobodno će biti, u svakoj župnoj obćini izabrati obćinskoga nadzornika (kuratora) od stališa svjetovnoga.

§. 35. Svukoliku obćinu kotarsku (seniorat) zastupa skupština senioratska.

§. 36. U svakom senioratu imade se izabrati senioratski nadzornik (kurator) iz stališa svjetovnoga.

§. 37. Svukoliku superintendenciju zastupa skupština superintendencijalna.

§. 38. U svakoj superintendenciji ima se izabrati superintendencijalni nadzornik (kurator) iz stališa svjetovnoga.

§. 39. Svaka crkvena obćina (obćina župna, senioratska, superintendencijalna) imade vlast, osobite svoje poslove uredjivati odlukami svoga zakonitim načinom sabranoga zastupstva, u koliko time nebude što radjeno protiva obćenitim propisom ili zakonitim naredbam predpostavljene joj vlasti crkvene.

Tako isto vlastna je svaka crkvena obćina, želje i temeljite predloge, koji se tiču evangeličke crkve njezinoga vjeroizpovjedanja, višjoj obćini, od koje je diel, predlagati, da ih dalje redovito razpravlja; nego nije dopušteno, u takovih stvarih obraćat se na druge obćine ili zastupstvo njihovo.

§. 40. Skupštine i konsistoriji vlastni su, odredjivati komisije (deputacije), da im izradjuju pojedine predmete njihove nadležnosti ili da izvršuju zaključke njihove.

Nego nadležnost: stvarati valjane zaključke, koja spada u zakoniti djelokrug organa uprave crkvene, nemože se prenosom na stalne komisije (deputacije) istim organom oduzeti niti krieposti lišiti.

§. 41. Koji je povladjen, predsjedati crkveno-upravnomu sboru, osobito je za to odgovoran, da sačuvan bude zakoniti red, i da se nestvori nikakova odluka, koja bi nadilazila zakonite povlastice, što ih sbor imade, ili koja se nebi sudarala s postojećimi zakoni. Onaj koj predsjeda, vlastan je a i dužan, u takovih slučajevih razpravu obustaviti;

Digitized by Google

nego imat će razloge, zašto razpravu obustavlja, navesti u zapisniku.

Sbor je držan pokoriti se takovoj obustavi; nego bit će mu prosto, tegobu svoju proti obustavi izjaviti u napisnik i odmah naložiti nekolicini članova sbornih, da tegobu potanje obrazlože i izvedu.

Tegoba ima se pri onoj crkvenoj vlasti sudbenoj, koja je nad sborom, predati i razpravljati u redovitom tečaju molba. (§. 5.)

Ako se predsjedatelju uzkrati poslušnost, bit će isti vlastan a i dužan, sbor razpustiti i ako potrebito bude, zaiskati pomoć od vlasti svjetovnih, da se sačuva red zakoniti.

§. 42. Da u poslovih, pri kojih uvažavati valja interese svihkolikih superintendencija jednoga ili drugoga vjeroizpoviedanja, moguće bude postignuti, da se iste medju sobom suglase ili da sudieluju, imat će se sazvati glavno vieće svihkolikih superintendencija jednoga ili drugoga vjeroizpoviedanja, i to svakoga vjeroizpoviedanja obaška.

Ovo glavno vieće samo je organ, periodično sastavljeno iz zakonito ustanovljenih zastupnika od strane superintendencija. Glavna vieća nesmiju se nikada unositi ni u povlastice sinoda ni u autonomiju superintendencija.

§. 43. Jedno i drugo vjeroizpoviedanje evangeličko može napose svakih šest godina držati sinod. Zakoni crkveni, što ih sinod izradi, imadu se podnieti cesarskoj Našoj potvrdi.

Uz preinaku protivno glasećega propisa, koj je sadržan u §. 4. članka 26. od god. 1791., obdržavat će se sinodi bez povjerenika cesarskih.

§. 44. Na temelju predloga, što ih učinio bude dotični glavni sabor, sazivat će sinode putem superintendencija ministarstvo za bogoštovje i nastavu, iza kako o vremenu, kada, i o mjestu, gdje da se sinod sastane, podnesav ujedno predloge one zaiskana i izhodjena bude Naša dozvola.

§. 45. Da crkveni organi, navedeni u §. 2., 5. i 6., o poslovih, koji su im doznačeni, uzmognu viećati mirno i bezpristranošću potrebitom, neće im sjednice biti javne.

Samo u skupštine senioratske i superintendencijalne mogu se osobe, koje nespadaju medju članove ovih sborova, po potanjih propisih, koji se imadu ustanoviti, pripuštati kao slušaoci, koji neimaju ništa govoriti.

§. 46. Napisnici crkvenih organa, navedenih u §. 2. ovoga patenta, imadu biti sastavljeni tako savršeno da mo-

Digitized by Google

guće bude iz njih točno razabrati kako predmet, o kojem se je viećalo, tako i razloge satvorenih odluka. Napisnici nesudbenih glavnih vieća, kao i napisnici skupština superintendencijalnih imadu se u svrhu, da moguće bude izvršivati vladarsko pravo vrhovnoga nadziranja, prije nego što se obznane i pošlju obćinam, predlagati, da ih pregleda, putem političkoga zemaljskoga načelstvâ Našemu ministarstvu za bogoštovje i nastavu, koje će vlastno biti, satvorene odluke obustaviti, ako opazi, da su protuzakonite ili da se je prekoračila nadležnost.

§. 47. Seniore (starešine) izabirat će slobodno svekolike obćine njihova okoliša absolutnom većinom glasova i to izmedj samostalnih župnika, koji su u senioratu.

§. 48. Izpražnjena služba superintendenta i namiestnika superintendencijalnih može se popuniti samo slobodnim izborom svihkolikih župnih obćina, koje su u okolišu superintendencijalnom. Izbornici, dajući svoje odvjete, nisu ograničeni ni na superintendenciju,, ni na krunovinu.

§. 49. Kada tko izabran bude za župnika ili učitelja, ima se takov izbor, prije nego što dotična osoba uvedena bude u službu svoju, prijaviti političkomu zemaljskomu načelstvu. Ako načelstvo ovo za trideset dana neučini nikakova prigovora, imat će se izabranik odmah uvesti u svoju službu i u beriva, koja su š njome skopčana.

§. 50. Za nadzornike (kuratore) obćina, seniorata i superintendencija mogu se izabrati samo takovi muževi, koji redovito svoje prebivalište imadu u dotičnoj mjestnoj obćini, u senioratu ili u području superintendencije.

§. 51. Izbor superintendenta i nadzornika superintendencijalnih (kuratora) imade se podnieti vladarskoj Našoj potvrdi.

Svi, koji su ovdje imenovani, mogu tek, pošto potvrdjeni budu, kao takovi proglasit se i u službu svoju uvesti.

§. 52. U svaku zakletvu za učitelje, službenike i urednike crkvene ima se bez razlike uvrstiti dužnost, da će isti Nam i domu Našemu biti neoskvrnjeno vjerni, i da će u službi, koja im je povjerena, svagda pred očima imati što najtočnije izvršivanje i uzdržavanje zakona.

§. 53. Superintendencije jednoga i drugoga vjeroizpoviedanja dobivat će u ime podpore godišnjih paušala iz državne blagajnice.

Ovaj paušal podporni ima se obraćati na sliedeća:

a) da se daje godišnja službovina (Functions-Zulage) superintendentom;

Digitized by Google

b) da se daje godišnja službovina seniorom (starešinam);

c) da se daje podpora siromašnim župam i pučkim učionicam po odredbi ministarstva bogoštovja.

Osobitom naredbom ustanovit će se pobližji način, kako da se to ovršuje.

§. 54. Da se izvrše odredbe, što ih zakonitim načinom učine evangeličke obćine i vlasti crkveni, a i presude, koje po postupku propisanom budu izrečene, a tako i da se iztjeraju dohodci, koji idu službenikom i urednikom crkvenim i školskim, zatim i takovi danci, koji s dozvolom zemaljskoga načelstva budu nametnuti za uzdržavanje evangeličkih zavoda bogoštovnih, nastavnih i dobrotvornih, može se za sve to zaiskati zaštita i pomoć vlasti svjetovnih.

Vlasti svjetovne, ako uzkrate ovu pomoć, imadu svoje razloge podpuno, kao što se pristoji, odmah pismeno dostaviti onomu, koji je pomoći od njih tražio; nasuprot pako prosto će biti ovomu, svoju tegobu radi uzkraćene mu pomoći podnieti višjoj političkoj vlasti putem predpostavljene vlasti crkvene, konsistorija senioratskoga ili konsistorija superintendencijalnoga.

§. 55. Crkveni red evangelika od oba vjeroizpoviedanja, na koji se odnosi zakonski članak 26. od god. 1791., izradit će se i konačno ustrojiti putem crkvenoga zakonotvorstva.

Za vrieme, dok to nebude uredjeno, imadu u tom u kraljevinah Naših Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji, i u vojničkoj krajini u kriepost stupiti propisi privremeni, za koje, da ih izdade, povladjujemo podjedno Našega ministra za bogoštovje i nastavu. Čim se propisi ovi stanu izvršivati, ugasnut će ujedno naredba, koju je uslied Naše odluke od 21. lipnja 1854. izdao Naš ministar za bogoštovje i nastavu dne 3, srpnja 1854. (Zemaljsko-vladnoga lista za kraljevinu Ugarsku, god. 1854., u II. razdielu komad XIV., br. 20.)[1]

§. 56. Odredjujemo, da prvim budućim sinodom jednoga i drugoga vjeroizpoviedanja bude zadaća, da, poslužívši se izkustvi, što ih medjutim nabave sebi glede uredbe predhodno učinjene, i držeći se naredba ovoga Našega patenta, učine Nam predloge, koji im se shodni uzvide za utvrdu i za dalji razvitak reda crkvenoga.

---

[1] Privremeni propisi o tom, kako se imadu zastupati i upravljati crkveni poslovi evangelika izdani su sa naredbom ministra za bogoštovje i nastavu od 2. rujna 1859. (Zemaljski vladni list god. 1859. kom. XIX. broj 160, strana 455.) —

Digitized by Google

§. 57. Temelji državno-pravnoga položaja evangelika jednoga i drugoga vjeroizpoviedanja u Našoj kraljevini Ugarskoj, kao što su ustanovljeni u zakonskom članku 26. godine 1791. i u zakonskom članku 3. od godine 1844. ne samo da se u ničem nemienjaju patentom ovim, nego dapače nalazimo ih ovim iznova potvrditi, i ukidajuć ustanovu §. 14. pomenutoga članka od godine 1791., kojim se evangelici jednoga i drugoga vjeroizpoviedanja izključuju iz kraljevine Naše Hrvatske i Slavonije, izim obćina, koje su već onda tamo postojale, dozvoliti, da se u pogledu naseljivanja njihova u ovih zemljah, kao i u Našoj krajini vojničkoj, i na gradjanska njihova i crkvena prava podpuno i sasvime imadu uporavljivati gorispomenuti zakoni, koji valjaju u kraljevini Našoj Ugarskoj.

§. 58. Našemu ministru za bogoštovje i nastavu, u suglasju s ministri unutarnjih poslova, pravosudja i financija, zatim u obziru krajine vojničke s Našim vrhovnim zapovjedničtvom vojske, nalaže se izvršba naredaba ovih.

2.

Zakonski članak

sabora kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od 21. listopada 1873. kojim se ustanovljuje

ravnopravnost izraelićana

sa sliedbenici ostalih u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji zakonom priznanih vjerozakona[1]; glasi:

§. 1. Sliedbenici izraelitičke vjere priznaju se tako u pogledu slobodnoga izvršavanja vjerozakona, kano i u pogledu uživanja prava političkih i gradjanskih ravnopravnimi sa sliedbenici ostalih u Hrvatskoj i Slavoniji zakonom primljenih vjeroizpoviesti.

§. 2. Propisi, protivni ustanovi ovoj, ukidaju se.

§. 3. U pogledu bogoštovnih poslova izraelitičkih priuzdržano ostaje državi pripadajuće joj pravo vrhovnoga nadzora, a isto tako ostaje nestegnut njezin zakoniti upliv u nastavne poslove izraelitičke.

---

[1] Proglašen u saboru istih kraljevina dne 28. listodada 1873., a u sborniku zakona i naredaba od godine 1873. u komadu XXI. broj 61. str. 313.

Digitized by Google

§. 4. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.“

3.

Zakon od 14. svibnja 1887.

ob

uredjenju posala crkve grčko-istočne i o uporabi ćirilice

u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji[1]; glasi:

„Gledom na ugarski saborski članak IX. od godine 1868.[2] u stvari srbske grčko-iztočne crkve, koja u obsegu zemalja svete krune ugarske sačinjava nerazdieljenu cielost, odredjuje se sliedeće:

§. 1. Srbi izpovjednici vjere grčko-iztočne u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, stanujući u grčko-iztočnoj srbskoj samostalnoj metropoliji, vlastni su uz priuzdržaj ustavnim putem riešiti se imajuća prava vrhovnoga nadzora Njegovoga Veličanstva svoje poslove crkve, škole i ovamo odnosećih se zaklada unutar granica zemaljskih zakona u svom srbskom grčko-iztočnom narodno-crkvenom kongresu, sastojećem se iz zastupstvâ svih vjernika, stanujućih u zemljah krune ugarske i sazvanom nakon predhodne prijave Njegovom Veličanstvu periodički po patriarhu, metropolitu srbskom, za sve izpovjednike iste crkve, spadajuće na metropoliju srbsku, samostalno riešavati, uredjivati, te po svojih organih rukovoditi i njima upravljati u smislu ustanova, stvo. enih na tih narodno-crkvenih saborih i odobrenih po Njegovom Veličanstvu.

§. 2. Izpovjednikom iste crkve ujamčava se na te-

---

[1] Proglašen u saboru istih kraljevina dne 23. svibnja 1887., a u sborniku zakona i naredaba od godine 1887. komad V.

[2] Ugarskim zakonskim člankom IX. od godine 1868., uredjeni su doduše odnošaji izpovjednika vjere grčko-iztočne, nu pošto taj zakon sa formalnoga gledišta za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju valjanosti neima, ukazala se je potreba zakonodavnim putem tomu nedostatku doskočiti, pa je u tu svrhu potaknuto riešenje toga pitanja počam od godine 1869. jur više puta, a posliednji put god. 1884., kadno je sabor ovih kraljevina spontano uzeo u pretres taj predmet, stvoriv odnosnu zakonsku osnovu. Uvaži li se, da grčko-iztočna crkva u obsegu zemalja svete krune ugarske od davnih vremena, pa sve do danas sačinjava nerazdieljenu cielost, to se ukazuje potreba, da se toj cielosti grčko-iztočne crkve u tom zakonu izraza dade. (Vladino obrazloženje zakonske osnove.)

Digitized by Google

melju načela ravnopravnosti iz zemaljskih sredstva razmjerni prinos za svrhe bogoštovne.

§. 3. Kod svih zemaljskih oblasti u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji slobodno je strankam služiti se pismom ćirilskim kao i latinskim.

Ondje, gdje Srbi u povećem broju žive, imadu se od prvih molba i riešenja strankam ćirilskim pismom, na ćirilicom pisane podneske izdavati."

GLAVA DRUGA.

Obćinski ustav.

Uvod.

Seoske obćine uredjene su kod nas sa zakonskim člankom XVI. od godine 1870. za stari provincijal, a za bivšu krajinu sa obćinskim zakonom od godine 1862. i obćinskim redom od 8. lipnja 1871.

Prije bilo je obično svako selo ujedno i obćina, osim ako je bilo premaleno; tada se je više sela sabralo u jednu obćinu, koja se je zvala sudčija. Toj sudčiji na čelu stajao je sudac, koji je po urbarskih ustanovah sa istom upravljao. Njemu po boku bilo je 3—6 prisežnika, a pisarske poslove obavljao je obćinski notariuš. Ovo poglavarstvo birali su si seljaci sami na godinu dana, a vlastelin ga je potvrdjivao. Poglavarstvena vlast protezala se samo na neplemiće.

U krajini uredjene su obćine najprije sa krajiškim temeljnim zakonom od godine 1850. Poslove obavljao je obćinski načelnik sa obćinskim odborom. Načelnika i odbor izabirala je obćina, a potvrdjivao zapovjednik pukovnije. Sve obćine jedne satnije stajale su pod zapovjedničtvom iste satnije.[1]

U cislajtaniji stvorena su nova temeljna načela za upravu obćina sa zakonom od 5. ožujka 1862. (Drž. zak list br. 18.) iz kojega su nekoje ustanove u načelu prihvaćene i u zak. članku XVI. od god. 1870., dočim je krajiški obćinski red od god. 1871. sastavljen posve po načelih prvo spomenutoga zakona.

Osim seoskih obćina imademo danas gradske obćine

[1] Vidi o tom pobližje: Milan Smrekar: Ustav i ustroj seoskih obćina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji. Zagreb. 1887. str. 1—9.

Digitized by Google

sa svojimi štatuti, tako zvana municipija, ustrojena na temelju zakona od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina i zakona od 5. veljače 1886. kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju nekoje ustanove zakona od 28. siečnja 1881.

Hrvatski gradovi nastali su u prijašnjih vjekovih time, što nisu spadali pod podložnost vlastelina, već su imali posebne povlastice i sloboštine darivane im po raznih kraljevih, koji su ih neposredno stavljali pod svoju vlast. Zato se i zovu takove obćine slobodni i kraljevski gradovi; slobodni zato, jer su bili oslobodjeni od vlasteoske oblasti; a kraljevski, jer su se smatrali kao krunska imovina.

Treća napokon vrst obćina mogu se smatrati županijske skupštine sa svojimi upravnimi odbori uredjene sa zakoni od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih; i o upravnih odborih.

Do godine 1848. bila je kod nas svaka županija kao mala državica, ona je imala svoj posebni grb, pečat, zastavu, blagajnu i pismaru, posebno poglavarstvo, posebnu zakonodavnu, upravnu i sudbenu vlast. A sva ova svoja prava vršila je županija stranom po svojih skupštinah, stranom po svom poglavarstvu. Znamenitiji predmeti riešavali su se u skupštinah, a u njih su se neko vrieme i parnice razpravljale. Predsiedao im je pako veliki župan ili podžupan, dočim su pravo glasa vršili svi plemići, a u današnjem vieku i tako zvani honoratiores, naime profesori, doktori, odvjetnici itd.

Prema tim dakle naprvo spomenutim danas postojećim zakonskim ustanovam možemo razdieliti organizaciju obćina u troje:

1. u organizaciju seoskih t. j. upravnih obćina;

2. u organizaciju gradskih obćina ili municipija, i napokon

3. u organizaciju županijskih skupština i upravnih odbora, kao višjih samoupravnih tiela. —

Prema tomu razdieljuje se i sav materijal obćinskog ustava u ova tri glavna odjela.

Digitized by Google

POGLAVJE PRVO.

Seoske obćine.

A. U starom provincijalu.

Zakonski članak XVI. od godine 1870.

ob

uredjenju obćina i trgovišta,

koja neimadu uredjenoga magistrata[1], glasi:

Poglavje prvo.

Zemljištni obseg.

§. 1. Mjesta i sela, na koliko nisu u stanju sama po sebi nositi nadležeće im kao posebnoj obćini dužnosti i urediti se kao posebna obćina, imaju se kao što iziskuju javni obziri, a naročito tako, da će biti u stanju zadovoljiti dužnostim, koje će im kao obćini prinadležati, spojiti u jednu obćinu; kod toga spojenja imade se, koliko je najviše moguće gledati na zajedničtvo interesâ.[2]

§. 2. Prvobitni ustroj i arondiranje obćina na temelju ovoga zakona prinadleži županijskim, kroz velike župane sastavit se imajućim povjerenstvom, kojih poslovanje razpraviti će se kroz prvu županijsku skupštinu, te će se zemaljskoj vladi za konačno odobrenje podastrieti.[3]

---

1 Proglašen u sborniku zakona i naredaba od godine 1871. komad III. broj 4. str. 37. — (Ovaj zakon akoprem se nalazi u knjigi IX. Hrv. zakona, otisnut je ovdje radi tumačenja, koja su ozdo stavljena, i koja se ondje nenalaze.) —

2 Kao pravilo može se uzeti, da za doba uvedenja obćina postojeće političko-mjestne odnosno upravne obćine imadu kao takove dalje postojati, dokle zakonitim putem nenastupi promjena. Svaki posjed mora u pravilu spadati u savez koje upravne obćine. Ovo načelo, koje je u cislajtanskom zakonu od 5 ožujka 1862 izraženo, prihvaćeno je i u krajiškom obćinskom zakonu od god. 1862, koji je u obće recipirao sva glavna načela prije spomenutog cislajtanskog zakona sa kojim se uploške uredjuju obćenite temeljne ustanove obćinarstva.

3 Dvije ili više političko-miestnih (tako so zovu obćine bivše krajine) odnosno upravnih obćina istoga političkoga kotara mogu se u smislu §-a 27. točke 3. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i uredjenju uprave u istih, ako se prije sporazume o posjedu i uživanju svoga vlastničtva, njihovih zavoda i zaklada i ako kr. zemaljska vlada iz javnih obzira to odobri, spojiti u jednu upravnu obćinu tako, da svaka za se prestaje biti dalje upravnom obćinom. Na isti način može se i jedna upravna obćina razdieliti u dvije ili više samostalnih upravnih obćina, ako svaka od na novo nastati imajućih obćina imade sredstva, da može izpuniti obveze nastale iz prenešenog joj djelokruga. Nu ovdje je sgodno paziti na to, da nebudu obćine odveć malene.

Digitized by Google

Pošto budu obćine zakonito ustrojene, moći će se izvesti teritorijalna promjena samo zaključkom skupštine uz odobrenje zemaljske vlade.[1]

§. 3. Spojenje pojedinih sela i miesta u jednu obćinu,[2] nepovlači za sobom i sjedinjenje posebnoga, kojemu selu, miestu i obćini pripadajućega imetka; ovaj ostaje i nadalje izključivo vlastničtvo dotičnikâ.

Poglavje drugo.

Obćinari.

§. 4. Hrvatsko-slavonski državljanin,[3] koji budi osobom, budi imetkom stoji u obćinskoj svezi, obćinar je dotične obćine.

Obćinari se razlikuju na:

a) pripadnike, koji su u obćini rodjeni, ili u savez obćine primljeni, te u obćini na vlastitom zemljištu stalno obitavaju[4];

b) stanovnike, koji su u obćini rodjeni, ili u savez obćine primljeni, te u obćini stalno stanuju;

Kod takove razdiobe mora se ipak prije svega razstaviti zajedničko obćinsko dobro i zajednički tereti.

1 Uz prije spomenute uvjete može se upravna obćina osim jur iztaknutih slučajeva razdieliti u dvije ili više upravnih obćina, odnosno kao takova dokinuti, ako to interesi zemlje zahtievaju, sa zemaljskim zakonom, kako je to kod više obćina učinjeno prigodom reorganizacije uprave sa zakonom, od 5. veljače 1886. ob ustroju županija. Riešavanje pitanja o promjeni granica tj. teritorijalnog obsega obćina spada u djelokrug županijskih skupština u smislu §. 27. točke 3. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županija, koje ob istom zaključuju nakon točne informacije, proti kojemu zaključku mogu interesenti u roku od 14 dana utok uložiti, te se takav zaključak i u onom slučaju ako nije utok podnešen, podastire kr. zemaljskoj vladi, koja ob istom konačno odlučuje. (§. §. 39. i 40. istog zakona.).

2 Akoprem sudjelovanje financijalnih organa kod zaokruženja obćina nije absolutno nuždno, opet su nuždne odredbe od strane kr. financij. ravnateljstva, da takove promjene i gledom na financijalnu upravu izraza nadju, odnosno, da te promjene u glavnih knjigah poreznog ureda propisno provedene budu kako bi se financijalna uprava prilagodila novom teritorijalnom razdielenju; stoga se imade svako takovo zaokruženje pravodobno priobćiti kr. financijalnom ravnateljstvu u Zagrebu, odnosno Osieku (Naredba kr. zemalj. vlade, nutarnjeg odjela od 7. ožujka 1887. broj 8401).

3 Članovi koje države zovu se njezini državljani, a njihovo pravno odnošenje k državi zove se državljanstvo. U svih zemljah krune ugarske jest u smislu §-a 10. hrv. ug. nagode državljanstvo jedno te isto, zato i govori zakonski članak L. zajedničkoga hrv. ug. sabora od godine 1879. samo o stečenju i gubitku ugarskog državljanstva, koje kasniji autonomni zakoni nazivlju hrvatsko-ugarskim.

4 Kasnijom naredbom kralj. zemaljske vlade odredjeno, da se svi svećenici (župnici, prebendari, kanonici), koji imadu prebendu, smatraju kao pripadnici.

Digitized by Google

c) **posjednike**, koji u obćini posjeduju nepokretninu, ali u istoj obćini neživu;

d) **nestalne**, koji po svom zanimanju ili službi privremeno obćini prinadleže, bez da su primljeni u svezu obćinsku.

Svaki obćinar nadležan je onoj obćini, u kojoj stalno stanuje.

§. 5. Svi oni, koji nisu u predidućem §-u navedeni, i koji nespadaju u savez obćinski a u obćini stanuju, jesu **strani**.[1]

§. 6. Pravo obćinarâ sastoji u slobodnom boravljenju u obćini, u zaštiti njihove osobe i vlastničtva; povrh toga imadu obćinari, pripadnici, posjednici i stanovnici (§. 4. a, b, c) pravo, koristiti se predmeti, koji su kao dobro obćinsko namienjeni za javnu porabu i javnimi zavodi na korist dotične obćine opredieljenimi, nadalje pravo na obskrbu za slučaj siromaštva i napokon pravo izbora, — posliednjega toga prava uživaju se obćinari stanovnici, §. 4. b) aktivno, a obćinari pripadnici i obćinari posjednici, §. 4. a) c) aktivno i pasivno.[2]

§. 7. Dužnosti obćinara sastoje: u točnom vršenju oblastnih naredaba i nošenju obćinskih tereta polag ustanova ovoga zakona.

§. 8. Pravo obćinarsko stiče se:

a) rodjenjem;

b) udajom;

c) primanjem u obćinu;

d) stalnim namještenjem u javnu službu;

e) posjedom nepokretna vlastničtva u obćini.[3]

§. 9. Pravo obćinarsko zakonite i pozakonjene djece na koliko si posliednja nisu stekla vlastito pravo, ravna se po otcu; nezakonite pako po materi.

§. 10. Primanje tudjega djeteta pod svoje, osim kod sirotčadi i primanje u obskrbu nemienja pravo obćinarsko.

---

[1] Obćina nesmije strancem, koji imadu valjana izkazna pisma i koji svoju zavičajnost dokažu ili barem pokažu, da su preduzeli potrebite korake za postignuće takovog dokazala, boravak u svom obsegu zabraniti, dok isti sa svojom svojadi vode neporočan život i nespadnu na teret javnoj milostinji. Propise o prijavljivanju i držanju u evidenciji stranaca sadržaje ministarska naredba od 15. veljače 1857. zem. vl. list razd I. br. 16. str. 22.

[2] Po §-u 1. zakona od 30. travnja 1880. ob uredjenju zavičajnih odnošaja vlastan je onaj, tko ima zavičajno pravo u kojoj obćini, u njoj slobodno boraviti, i kad osiromaši, tražiti od nje obskrbu.

[3] Promienjeno sa §-om 3. zakona od 30. travnja ob uredjenju zavičajnih odnošaja, koji glasi: Zavičajno pravo stiče se: a) rodom, b) udajom, c) izričnim primanjem u svezu zavičajnu ili naseljenjem, d) stalnim namještenjem u javnu službu.

Digitized by Google

§. 11. Pravo obćinarsko nezakonite djece nemienja se udajom matere, ako se nepozakone.[1]

§. 12. U slučaju ništovne ženitbe gube žene stečeno po mužu obćinarsko pravo, te pripadaju obćini onoj, kojoj su pripadale u vrieme prije toga braka, a to isto i u slučaju sudbene razstave, i razvrgnuća ženitbenoga, ako se iz obćine, kojoj jim je suprug nadležan, u drugu obćinu presele.[2]

§. 13. O primanju u savez obćine odlučuje obćina sama, te biva bez svakoga uvjeta po propisih ovoga zakona.

§. 14. Tko u obćinsku svezu druge obćine stupiti želi, mora se izkazati odpustnicom svoje obćine; pa ako dokaže, da je kadar vlastitimi silami uzdržavati sebe i obitelj svoju, i ako je poštena i neporočna života, nesmije se molbom odbiti.[3] — Uvjetnu dopustnicu, kojom se tko iz obćine odpušta pod pogodbom, da u drugoj obćini primljen bude, mora obćina svakomu badava izdati.

§. 15. Pristojba za primanje može se na korist obćinske blagajne uvesti, i obstojeća povisiti dozvolom županije.[4]

§. 16. Osobe, koje svoje obćinarsko pravo dokazati nemogu, pripadaju dotle, dok se isto nedozna, ili dok ga drugdje nesteku, onoj obćini, kojoj se načinom u sliedećem paragrafu naznačenim pridiele.

§. 17. Osobe bez obćinarskoga zavičaja pridieljuju se redom sliedećim: ili

a) onoj obćini, za koju su ili kao dobrovoljci ili redovitim vojačenjem u vojsku ili domobranstvo stupili, ili

b) onoj obćini, u kojoj su prije nastaloga pitanja o njihovu obćinarskom pravu najduže, nipošto pako manje od

---

1 Zakonita djeca spadaju glede zavičajnoga prava u onu obćinu, u koju spada otac za vrieme, kad su rodjena, ili ako je prije toga preminuo, u onu obćinu u kojoj je u čas svoje smrti imao zavičajno pravo. Nezakonitoj djeci pripada zavičajno pravo u onoj obćini, u kojoj takovo pristoji njihovoj materi u vrieme poroda. Pozakonjena djeca, u koliko jur nisu samosvojna, stiču zavičajno pravo u onoj obćini, u kojoj ga uživa njihov otac u vrieme pozakonjenja. Pravo zavičajno nestiče se već time, ako tko tudje djete uzme pod svoje, ili ga primi u obskrbu (§. 4. zakona od 30. travnja 1880.). —

2 U slučaju ništovne ženitbe gube žene stečeno po mužu zavičajno pravo, te pripadaju onoj obćini, kojoj su pripadale u vrieme prije toga braka. Sudbeno razstavljene ili razdružene žene zadrže zavičajno pravo ondje, gdje su ga imale u vrieme sudbene razstave ili razdruženja (§. 12. zakona od 30. travnja 1880.). —

3 O molbah za primanje u zavičajnu svezu koje obćine odlučuje dotično obćinsko zastupstvo, pa ako se dokaže, da je molitelj kadar vlastitimi silami sebe i obitelj svoju uzdržavati, i ako je poštena života, nesmije se odbiti molbom svojom (§. 6. zak. od 30. travnja 1880.). —

4 Pristojba za primanje u zavičajnu svezu može se na korist obćinske blagajne zahtievati, nu ipak tako, da u seoskih i trgovištnih obćinah nesmije biti veća od 6 for. (§. 7. zakona od 30. travnja 1880.). —

Digitized by Google

pol godine neprekidno i svojevoljno boravili, a u slučaju takova daljega boravljenja u raznih obćinah, onoj obćini u kojoj su zadnje vrieme boravili; ili

c) onoj obćini, gdje su rodjeni, nahodnici gdje su nadjeni, a osobe bivše ili nalazeće se u obskrbi javnoga nahodišta, ako jim se rodno ili nahodno mjesto nezna, obćini nahodišta; ili

d) onoj obćini, u kojoj se nalaze u vrieme nastaloga pitanja u njihovu pravu obćinarskom. Istim se načinom postupa sa sirotčadi, udovami i ženami, koje u zajednici sa mužem neživu, a nemogu svoj obćinarski zavičaj dokazati.[1]

§. 18. Ob odnošajih obćinarskih razpravljaju i odlučuju, osim u tom zakonu navedenih slučajeva oblasti političke.

§. 19. O gradjansko-pravnih prepornih pitanjih, n. pr. o zakonitom ili nezakonitom rodjenju, zatim o naknadi obskrbnih troškova, koja obćini od osoba na tu naknadu zakonom obvezanih pripada, odlučuje vazda sud.

§. 20. O naknadi pako takovih troškova, koje obćini inim ali ne gradjanskim zakonom na istu obvezana osoba ili druga koja obćina namiriti mora, odlučuju oblasti političke; pače i u slučaju §. 19. imat će politička oblast odštetnu svotu obskrbnu ustanoviti, te se ta ustanova u sudbenom postupku više razpravljati nesmije.[2]

§. 21. O pitanjih nadležnosti i prava obćinarskoga odlučuje na zahtiev stranke obćina ili ureda radi oblast kotarska. Drži li ova, da je obćina drugoga kojega kotara nadležna, to imade sve razpravne spise ustupiti oblasti dotičnoga kotara. Ako ova nadležnost svoje obćine zaniječe, pa ako oba kotara u istoj županiji leže, odlučuje županija, u protivnom pako slučaju zemaljska vlada.[3]

---

[1] Osobe bez zavičaja pridieljuju se sliedećim redom: 1) onoj obćini, u kojoj su unovačene bile u stalnu vojsku ili u domobranstvo; 2) onoj obćini, u kojoj su prije pitanja, nastavšega o njihovu zavičajnom pravu, najduže vremena, ali ipak najmanje jednu godinu dobrovoljno i neprekidno prebivale; ako je ipak to prebivanje redomice u više obćina bivalo, zadnjoj obćini; 3) onoj obćini, gdje su rodjene, ili ako su nahodnici, onoj, gdje su nadjene, a osobe, uzgojene ili nalazeće se u javnom rodilištu ili nahodištu, ako im se za rodno ili nahodno mjesto nezna, obćini, gdje se rodilište ili nahodište nalazi; 4) onoj obćini, u kojoj se nadju u vrieme zametnuta pitanja o njihovu zavičajnom pravu (§. 21. zakona od 30. travnja 1880,)

[2] Kako se ovršuju i utjeruju takovi troškovi ustanovljuje carska naredba od 20. travnja 1854. koja opredieljuje kako se imadu ovršivati naredbe i presude vlasti političkih i redarstvenih.

[3] Politička oblast može odlukom riešavati pitanja o pripadnom zavičajnom pravu ili na zahtjev stranke ili obćine ili ureda radi samo onda, ako se tim obćina njezina kotara priznaje obćinom zavičajnom. (Vidi §. 38. zakona od 30. travnja 1880.)

Digitized by Google

§. 22. Osobe nepoznata, dvojbena i preporna zavičaja, mora obćina pod prietnjom naknade troškova i nanešene štete, koju politička oblast opredieliti imade. trpiti dotle dok se o tom po propisih ovoga zakona konačno neodluči.[1]

§. 23. U svih pitanjih tičućih se prava obćinarstva, koja su u prvoj molbi po obćini riešena odlučuje u drugoj molbi kotarska oblast, u trećoj molbi županija, a u istovrstnih kroz kotarsku oblast u prvoj molbi riešenih predmetih odlučuje u drugoj molbi županija, a u trećoj zemaljska vlada, i to uviek na utok uvriedjene stranke, koj se u roku od 8 dana iza priobćene dotične odluke kod oblasti prve molbe podnieti imade.[2]

§. 24. Pravo obćinarstva ugasuje:

1. gubitkom državljanstva (§. 4.)[3]

2. prelazom posjeda (§. 8. c.) na drugoga, na koliko dotičniku pravo obćinarsko s drugoga kojega naslova nepristoji[4];

3. kod obćinara stanovnika (§. 4. b.) i obćinara nestalnih (§. 4. d.) izseljenjem, odnosno primitkom u drugu obćinu.[5]

§. 25. U svakoj obćini imade se voditi točan imenik svih obćinara pripadnika, stanovnika, posjednika, obćinara nestalnih i stranaca, tako razdieljeno, da se broj pojedine vrsti u svako vrieme konštatovati može.[6]

---

[1] Svaki putnik, kako ovozemac tako i inozemac, dužan je ako od strane ureda bude zahtievano, izkazat se o svojoj osobi i o sredstvih, potrebitih mu za uzdržavanje. (Ces. naredba od 6. studenoga 1865. Sbornik od godine 1865. kom. XV. br. 84. str. 346. Za krajinu: naredbenik ces. kr. vojske god. 1865. str. 273). — Obćinska poglavarstva imadu na to paziti, da se u njihovu području nikakov stranac nezadržaje bez valjanog izkaznog pisma ma bio on i gdje u stalnoj kakovoj službi ili u stalnom kakvom poslu. (Naredba kr. zemaljske vlade od 19. siečnja 1874. ob uzdržavanju javne sigurnosti. Vidi Vežić: Pomoćnik str. 93.) — Osobe nepoznata, dvojbena ili prieporna zavičaja nesmije obćina, pod jamstvo za sve štete i troškove, odpravljati u drugu obćinu, već jih ima u svom području trpiti dotle, dok se njihovo zavičajno pravo po propisih ovoga zakona konačno neustanovi. (§. 41. zakona od 30. travnja 1880.)

[2] Razpravе i odluke u poslovih tičućih se zavičajnoga prava spadaju u poslovanje političkih oblasti, i to u prvoj molbi kotarskim oblastim, u drugoj molbi županijam, a u trećoj zemaljskoj vladi. (§. 35. zakona o zavičajnosti, te §. 43. i točka 8. §. 46. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županija.)

[3] Isto odredjuje i §. 16. zakona od 30. travnja 1880. riečima: Gubitkom državljanstva gubi se i zavičajno pravo.

[4] Toga načina gubitka neima više po zakonu o zavičajnosti; jerbo neima ni sličnog načina sticanja zavičajnosti.

[5] Pravo zavičajno utrnjuje u jednoj obćini postignućem toga prava u drugoj obćini. (§. 18. zakona od 30. trâvnja 1880.)

[6] U svakoj obćini ima se voditi točan imenik svih obćinara zavičajnika. Ovaj imenik mora obćinsko poglavarstvo na koncu svake godine pregledati i prema potrebi izpraviti. (§. 42. zakona o zavičajnosti).

Digitized by Google

Poglavje treće.

Djelokrug.

Djelokrug obćine je dvovrstan: A. Naravni. B. Preneŝeni.[1]

§. 26. U djelokrug naravni spada uprava obćinske imovine i sve ono, što se neposredno tiče interesâ obćine.[2] Važniji poslovi naravnoga djelokruga obćine jesu sliedeći:

1. Vodjenje točnoga inventara cieloga pokretnoga i nepokretnoga obćinskoga dobra i obćinskih pravica. Jedan primjerak toga inventara podnaša obćina svake godine kotarskoj oblasti, a primjerak, koji kod obćine sahranjen ostaje, mora se dozvoliti na ugled svakomu obćinaru.

2. Uprava svekolikoga obćinskoga imetka i skrb, da se taj u svojoj cielosti uzdrži, te da se iz njega proizvede što moguće veći dohodak i korist po obćinu; nu ako interesi obćine, očevidna korist ili nužda zahtieva, da se što od obćinskoga dobra odstrani, treba k tomu privole od najmanje dvie trećine ukupnih obćinskih odbornika i odobrenje višje oblasti i to: ako se radi o vriednosti do 500 for. oblasti kotarske; od 500 do 5000 for. županije; preko 5000 for. zemaljske vlade.[3]

3. Odredbe, kojimi se godišnji višak koristonosno ulaže; zatim odredbe ustanovljenja nameta u slučajevih, kadno troškovi obćine nadvisuju primitak. Glede toga nameta ustanovljuje se, da stvorene zaključke odobriti imade višja oblast, i to: dozvoljeni od izravnoga poreza namet

---

[1] Naravni djelokrug obćina obuhvaća takove poslove, koji se neposredno tiču interesa obćine i koji se mogu unutar njihovih granica obavljati i provesti kroz vlastita sredstva i sile. Nu budući i država rabi obćinu a osobito obćinskog načelnika kao pomoćnog organa neposredne državne uprave, to ovu pomoćnu djelatnost obćine kod obavljanja neposrednih državnih posala zovemo prenešenim djelokrugom obćine.

[2] Obćina jest subjekt sposoban za stečenje vlastničtva, čija imovina se dieli u upravnu i financijalnu. Svrha opredieljenja zadnje, iz sgrada, zemalja, glavnica sastojeće imovine je pribava dohodka. Po tom ima se financijalna imovina upravljati po principu, da se što moguće veći i stalniji prihod pribavi. Obćina vrši, u koliko taj privatno gospodarstveni dohodak nedostaje, pravo oporezovanja. Obćinske daće mogu biti a) jednostavni nameti k postojećim izravnim porezom i k pojedinim potrošarinskim daćam, koje se mogu do stanovite visine nametnuti obćinskim zaključkom, kod prekoračenja toga maksima potrebuju ali višje potvrde; b) posebnom dozvolom može se pojedina obćina ovlastiti, uvesti osobite obćinske daće, n. pr. psetarinu itd. (Dr. J. Ulbrich: Staatsrecht.)

[3] Sada odobrava odtudjenje obćinskoga dobra i nabavu pokretnog i nepokretnog dobra za korist obćine bez ograničenja iznosa upravni odbor. (§. 23. zakona od 5. veljače 1886. o upravnih odborih.)

Digitized by Google

10% kotarska oblast, od 10% do 20% županija, a preko 20% zemaljska vlada.[1]

4. Nabava pokretnoga ili nepokretnoga dobra uz uvjete točke 2. ovoga paragrafa.

5. Uzimanje zajma uz dozvolu kotarske oblasti, ako nenadilazi polovinu godišnjega obćinskoga dohodka; ako pako polovinu dohodka nadilazi, a ipak je manji nego li cielogodišnji prihod, podieljuje dozvolu županija, za svaki veći zajam zemaljska vlada.[2]

6. Uz ustanovljenje broja i plaćâ obćinskih činovnika ustanovljuje zastupstvo u naravnom djelokrugu ostale njihove užitke, pa i plaće svih onih, koji kod obćine budi u kakovoj struci službuju.[3]

7. Dozvoljivanje novčanih sredstva za obćinske naukovne zavode, javna sigurnost, mjestno redarstvo naročito u obziru zdravlja,[4] čistoće ulica, potoka, vatre, sajmova, ćudorednosti, gradjenja i služinčadi, nadalje uzdržavanje i popravljanje obćinskih sgrada, puteva, mostova, bunara, nadgledanja medja obćine, mjere i vage, staranje za nabavu hrane, izdavanje naredaba za odstranjenje pogibelji, koje priete sigurnosti osobe i imetka po poplavi ili drugih naravskih prigoda itd.[5]

---

[1] Kotarske oblasti vlastne su dozvoliti obćinski namet do 20% izravnoga poreza (§. 47. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i kotara). Upravni odbor odobrava obćinski namet do 40% izravnog poreza. (§. 22. zakona od 5. veljače 1886. o upravnih odborih). Preko 40% kr. zemaljska vlada.

[2] Po §-u 23. zakona od 5. veljače 1886. o upravnih odborih dozvoljuje uzimanje zajma pod uvjeti označenimi u točki 2., 4. i 5. gornjeg paragrafa upravni odbor.

[3] Za riešavanje priepora o pravnoj obstojnosti po obćinskom zastupstvu kojemu bivšemu obćinskom službeniku dozvoljene alimentacije nisu kompetentne upravne oblasti već redoviti sudovi. Pravni odnošaj postojeći medju obćinom i obćinskim službenikom, jest, pošto se temelji na službovnom ugovoru privatno-pravne naravi, s toga imade, u koliko bi po obćinskom zastupstvu učinjena odredba ustanovam toga ugovora protuslovila, pritužitelj svoja prava tražiti pred redovitim sudom. (Rieš. austr. drž. sud. od 23. listopada 1878. br. 212.)

[4] Na vlastiti djelokrug obćina u smislu povjerenoga im obćinskim zakonom zdravstvenoga redarstva spada: a) vršenje zdrâvstveno-redarstvenih propisa u pogledu cesta, ulica, puteva, pijaca, trgova, rudina, potoka, kanala, stanova, zahoda, tekućih i stojećih voda, sredstva živeža, posudja i javnih kupališta; b) skrbiti za pribavu potrebite pomoći, kada se tko razboli, onda pri porodjajih i nenadanoj pogibelji života; c) držati u evidenciji nahodnike, gluhonieme, mahnite i smetene, koji su po javnih zavodih, te nadzirati njihovu obskrbu; d) ustrojiti, uzdržavati i nadgledati mrtvačnice i groblja, kao i obavljati nadgledanje mrtvaca; e) u zdravstveno-redarstvenom obziru nadzirati marvinske sajmove, tjeranu na sajmove stoku, i klaonice; f) uvesti, uzdržavati i nadzirati strviništa i živoderstvo. (§. 3. zakona od 15. studenoga 1874. ob uredjenju zdravstva u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji.)

[5] U naravni djelokrug obćine spadaju posebce i živežna policija i nadgledanje sajamskog prometa, osobito nadzor nad mjerom i vagom. O predmetih

Digitized by Google

8. Izvršivanje pokroviteljnoga prava, ako obćini pristoji. —

9. Utanačivanje i produljivanje pogodba zakupnih i najamnih.

10. Zametanje parnica, sklapanje nagodaba i postavljanje pravnoga zastupnika i rukovanje poslova štitničkih, u koliko su obćini povjereni.

11. Primanje i odbijanje nasliedstva, zapisa i darovanja za obćinu.

12. Dopuštanje neproračunanih razhoda, opraštanje od naknada i dopuštanje za izpis dvojbenih ili neplativih tražbina, sve to uz uvjete ovim zakonom ustanovljene.

13. Opredieljivanje gradjenja i popravaka obćinskih sgrada, i u obće dozvoljivanje gradjevno.

14. Dozvoljivanje muzike, plesnih ili inih sličnih zabava.[1]

15. Izvršivanje podieljenoga prava, nadležećega obćini u obziru raznovrstnih zavoda.

16. Izdavanje odpustnica.

17. Izbor zastupnika za županijsku skupštinu.[2]

18. Obskrba siromaka po propisih ovoga zakona.

U prenešeni djelokrug spada izvedenje poslova i odredaba zasjecajućih u javnu upravu, na koliko bude izvedenje to obćini zakonom ili kroz višju oblast dodieljeno.[3] Važniji poslovi prenešenoga djelokruga jesu sliedeći:

a) Obnarodovanje priposlanih od viših oblasti zakona, naredaba, okružnica itd.

b) Pobiranje obćinskoga poreza ili nameta i sudjelovanje kod pobiranja izravnoga poreza, na koliko bude to obćini povjereno.

c) Sudjelovanje kod popisivanja pučanstva i novačenja.

---

ove vrsti jest ali obćinsko vieće zaključujući organ, te je priziv proti takovim zaključkom, u koliko se njimi povriedjuju pojedinci, dozvoljen po §. 30. zakona o upravnih odborih na isti.

[1] Po točki 23. §-a. 46. zakona od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i kotara pripada podieljivanje dozvola za glasbu i za kazalištne i slične predstave u kotaru, u koliko su dotične osobe već providjene zakonitom ovlašću, kr. kotarskoj oblasti.

[2] Po zakonu od 5. veljače 1886. ob ustroju županija izborni kotari za skupštinare jesu upravni kotari (§. 11.) Izborom ravna odbor, sastojeći iz izaslanika kotarske oblasti kao predsjednika i četvorice pismenih pouzdanika, koje pri početku izbora biraju prisutni izbornici iz svoje sredine (§. 19.)

[3] Trošak spojen sa prenešenim djelokrugom obćine, ima se po obćini samoj namiriti, ako se nemože glede pojedinih takovih izdataka dokazati posebni pravni naslov, uslied kojega bi se isti imali po državi ili komu drugomu namiriti. (Rieš. austr. drž. sud. od 24. listopada 1872. br. 144.)

Digitized by Google

d) obskrbljivanje predprege i ukonačivanje vojske i obavljanje svih inih poslova, tičućih se vojske, na koliko takovi u djelokrug političke oblasti spadaju, ili joj bude takovo po višjoj političkoj oblasti naloženo.

e) Dužnost prijavljenja nadležnoj oblasti slučajeva veće važnosti, naročito pako dogodjaja u javni politički život zasiecajućih i dogodjaja karnih.

f) Hvatanje i odpravljanje zločinaca i vojničkih uskoka.

g) Rukovanje redarstva u obziru tudjinaca.

h) Točno izvješćivanje oblasti na podieljene si naloge.

i) Sudjelovanje kod javnih radnja, ako se obćini prepuste.

j) Višje državno redarstvo, na koliko bude to u pojedinih slučajevih obćini povjereno.

Poglavje četvrto.

Odbor obćinski.

§. 27. Obćinu zastupa:

a) obćinski odbor (zastupstvo) kao jedini zaključujući organ u svih poslovih naravnoga djelokruga, članovi istoga službuju bezplatno.

b) Sudac ili knez obćinski sa pridieljenim si bilježnikom i inim potrebitim osobljem kao izvršujući organ zaključaka obćinskoga odbora i poslova spadajućih na preneseni djelokrug obćine; sudac ili knez odgovoran je za točno izvršivanje prvijih obćinskomu odboru, a posliednjih predpostavljenoj si oblasti.[1]

§. 28. Odbor obćinski sastoji iz odbornikâ, koji se biraju na tri godine; njih ima u svakoj obćini biti najmanje 12, a najviše 24; razmjerje izmedju toga minimuma i maksimuma ustanovit će županija (§. 2.) kod ustrojstva obćina obzirom na broj i inteligenciju pučanstva, prostor teritorijalnoga obsega i ine mjestne interese, tako, da budu sela i mjesta u obćinskom odboru razmjerno zastupana. Od ovoga, ovako ustanovljenoga broja obćinskih odbornika,

[1] Načelnik je po tom formalno ovlašten, učiniti potriebite nabave u predmetih obćine i zato ugovoriti ciene. Doduše je obćini odgovoran za to, da kod toga njezin interes što više čuva i da se zato drži posebnih zaključaka odbora; ali od strane onoga, koji je za obćinu robu i stvari dobavljao, sa načelnikom pošteno ugovorena ciena, nemože se nakon toga prama dotičnom obrtniku po obćinskom vieću pobijati tobož iz razloga, što je načelnik kod toga zanemario koju u obće nadležeću mu opreznost, ili što se nije obazirao na posebnu ustanovu obć. odbora. (Rieš. austr. vrhovn. sudišta od 27. srpnja 1864. broj 5244.)

Digitized by Google

imade se trećina popuniti zastupnici najviše poreza u obćini plaćajućih obćinara. Ustanovljen jedan put broj odbornika koje obćine može se promieniti samo uz dozvolu županije.

Poglavje peto.

Pravo izbora.

§. 29. Pravo izabirati odbornike obćinske, na koliko nije ovim zakonom učinjena iznimka, pristoji punoljetnim samostalnim i neporočnim obćinarom mužkoga spola. U zadrugah izvršuje pravo izbora u ime ciele zadruge zadružni gospodar, u korporacijah jedan član vlastničtva. Odbornikom izabran biti može samo obćinar pripadnik, ili obćinar posjednik (§. 4. c.) ako posliednji najmanje 20 katastralnih rali zemlje kao svoje vlastničtvo u dotičnoj obćini posjeduje.

§. 30. Prema §. 28. popunjuje se trećina obćinskoga odbora zastupnici najvećih porezovnika u obćini, izborom tako, da se iz poreznih knjiga svi porez u obćini plaćajući obćinari pronadju i točno popišu; zatim da se izmedju ovih redom po veličini njihova poreza odluči broj, ravan broju opredieljenom za obćinski odbor, i tada ovaj broj najvećih porezovnika bira izmedju sebe onu ustanovljenu trećinu obćinskoga odbora.

§. 31. Aktivno i pasivno pravo izbora izvršivati nemogu: c. kr. aktivni vojnici, služeći kod linije, pomorstva ili domobranstva, a nesmije ga izvršivati: tko je obsudjen ili stavljen pod obtužbu radi kakova zločina, zatim kakova prekršaja ili prestupka proiztekavšega iz koristoljublja ili vriedjajućega javnu ćudorednost, nadalje tko stoji pod stečajem; nu muževi, stariji od 60 godina, nisu dužni preko svoje volje primiti službu odbornika.

Poglavje šesto.

Izbor odbora.

§. 32. Izbor obćinskoga odbora rukovodi kotarska oblast. U zakonomo predieljeno vrieme imade kotarska oblast opredieliti rok za izbor odbora; prema tomu roku imade se ustanoviti vrieme, u kojem će obćinsko poglavarstvo prigotoviti i javno izložiti listinu birača i največih poreznika, protiv kojoj se mogu u roku od 8 dana činiti prigovori, koje će ponajprije obćinska, zatim županijska i napokon ze-

Digitized by Google

maljska oblast riešavati, ako budu stranke u istom roku putem utoka takovo višje riešenje zahtievale.

§. 33. Na temelju izpravljenih listina preduzeti će se na ustanovljeni rok u prisuću izaslanika kotarske oblasti izbor odbornikâ; svaki birač imade k izboru osobno doći, te tamo glasovati za svoje kandidate ustmeno. Budući da odbornikom izabran biti može samo obćinar pripadnik i obćinar posjednik (§. 29.), to se padši na koga drugoga glasovi smatraju, kao da nisu predani. Odbornikom izabran smatra se onaj, za koga je glasovala nadpolovična većina prisutnih; ako su glasovi razdieljeni na korist više kandidata, ponavlja se izbor izmedju dvojice, koji su imali najviše glasova; ako pako imade dvojica ili više njih jednako glasova, uvršćuje se u užji izbor stariji u godinah kandidat. Nakon zaključena izbora, ako nitko od prisutnih izbornomu činu neprigovori može izaslanik politički izborni čin odobriti i izabrane odbornike odmah zapriseći, ako li se pak od koje strani izbornomu činu obrazloženo prigovori, tada se mora izborni zapisnik podnieti podžupaniji za razsudjenje.

§. 34. Ako tečajem jedne izborne periode postane koji odbornik za čast svoju nesposoban (§. 29. 30.) ili ako umre, tad će izabrati obćinski odbor novoga odbornika izmedju sposobnih obćinara uz točno obdržavanje ustanova (§. 29. 30.) Izbor taj valja samo za onu periodu službovanja, u kojoj je novi odbornik izabran.

§. 35. Svaki izabrani u obćini stanujući odbornik, ako nije zakonom oprošten, (§. 31. dužan je padši na se izbor prihvatiti pod globom od 50 for., koja pripada ubožkoj obćinskoj zakladi.

§. 36. Protiv neurednostim, koje bi se kod izbora sbile, pristoji uvriedjenoj stranci u roku od 3 dana pravo pritužbe na županiju, koja postupak nevaljanim proglasiti i novi izbor odrediti može.

Poglavje sedmo.

Činovničtvo obćine.

§. 37. Činovničtvo obćinsko sastoji iz sudca ili kneza, bilježnika i ostaloga za obavljanje eksekutive potrebitoga osoblja.[1] Broj i plaću toga osoblja opredieljuje obćinski od-

[1] Bilježnici i blagajnici imadu, da mogu steći obćinsku službu, pred županijskim povjerenstvom polagati izpite, koji su opredieljeni sa naredbom kr. zemaljske vlade od 14. kolovoza 1875. broj 13854/4382 odjela za nutarnje

Digitized by Google

bor.[1] Služba bilježnika je stalna, ostali činovnici biraju se na tri godine.[2] Sudca ili kneza i bilježnika bira odbor na predlog političkoga izaslanika.

§. 38. U izbornoj skupštini treba da budu prisutne dvie trećine odbornika. Izabranim se smatra onaj, za koga glasuje nadpolovična većina prisutnih: kad se nadpolovična većina postići nebi mogla, poduzimlje se izmedju najviše glasova imajuće dvojice užji izbor. Kod razpolovljenih glasova odlučuje predsjednik. Čim bude izbor valjano dovršen, imade politički izaslanik izabrane činovnike zapriseći ovako: „Ja N. N. prisižem (zaklinjem se) da ću Njegovom c. kr. Veličanstvu cesaru austrijanskomu, apoštolskomu kralju ugarskomu, dalmatinskomu, hrvatskomu i slavonskomu biti vjeran i odan, da ću štovati zakone, da ću sa n. n. službom svojom spojene dužnosti vršiti točno i savjestno, i da ću državnomu i zemaljskomu ustavu svedj vjeran ostati. Tako mi Bog pomogao."

§. 39. Svaki je činovnik i službenik obćinski u izpunjenju dužnosti svojih odgovoran obćinskomu odboru; koj je vlastan proti obćinskim činovnikom i službenikom, izim obćinskoga sudca (kneza) iztragu odrediti, te krivca budi ukorom, budi globom od 1 do 10 for., a službenika i odpu-

---

poslove. (Sbornik god. 1875. kom. XXVI. broj 62. strana 626) i od 28, veljače 1878. br. 14516. (Sbornik god. 1878. kom. V. br., 11., str. 43.) Molbenice imadu se putem nadležne kotarske oblasti podnieti kr. županijskoj oblasti. Povjerenstvo sastoji iz podžupana ili zamjenika mu kao predsjednika, iz žup. tajnika ili perovodje kao izpitatelja za upravnu struku, iz kotarskoga sudca za bilježnički izpit; a kod blagajničkog izpita dolazi miesto kotarskoga sudca kr. poreznik. (Naredba zem. vlade nut. odjela od 12. listopada 1886. br. 44825. i od 27. studenoga 1886. br. 49494). — Kandidati za te izpite imadu iste polagati redovito kod one županijske oblasti u području koje stanuju; inače imadu zamoliti delegiranje za drugo koje izpitno povjerenstvo, i to kod kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove. (Naredba zem. vlade odjela nutar. od 15. svibnja 1881. br. 20476 iz 1879.)

[1] Natječaje za popunjenje miesta obćinskih činovnika i ostaloga za obavljanje eksekutive potrebnoga osoblja, koja se imaju popuniti budi povodom izminuća trogodišnje periode, budi na temelju posebnih zaključaka i odredaba, imade redovito razpisivati kr. kotarska oblast sa dodatkom, da se odnosne molbenice natjecatelja imadu dotičnoj kotarskoj oblasti podnieti. (Naredba zemaljske vlade nut. odjela od 30. travnja 1883. broj 12257.)

[2] Pristojbe za službena putovanja obćinskih činovnika i službenika uredjuju sliedeće naredbe kr. zemaljske: vlade nut. odjela od 9. travnja 1878. br. 23751 iz 1877.; pravosudnog odjela od 16. svibnja 1878. br. 2143.; nutarnjeg i pravosudnog odjela od 23. ožujka 1877. br. 1660. (Sbornik 1877. str. 341.): pravosudnog odjela od 16. ožujka 1878. br. 1981. (Sbornik 1878. str. 143.); nutarnjeg odjela od 5. studenoga 1875. br. 20440, od 28. veljače 1876. br. 3724.; od 12 listopada 1884. br. 39601. i ob 13. listopada 1885. br. 41529. (Vidi: Hrvatski zakoni, knjiga IX. str. 136). — Polaganje jamčevine obćinskih blagajnika uredjuje naredba kr. zemaljske vlade nutarnjeg odjela od 13. rujna 1882. br. 560.)

Digitized by Google

stom od službe kazniti. Obćinski sudac (knez) i bilježnik nemože biti odpušten osim po županiji uslied iztrage po njoj odredjene.

§. 40. Ako bi se tečajem službovne periode izpraznilo mjesto kojega činovnika, imade se isto po propisu §. 38. popuniti.[1]

Poglavje osmo.

Rukovanje posala.

A) Naravnoga djelokruga.

§. 41. Glede posala naravnoga djelokruga zaključuje odbor obćinski u svojih skupštinah većinom glasova prisutnih odbornika, na koliko ovaj zakon inače neodredjuje. Za stvaranje valjana zaključka treba da bude prisutna nadpolovična većina ukupnih odbornika.[2] Obćinske skupštine imadu se držati svaka dva mjeseca jedanput. Ako bi sudac ili knez ili višja politička oblast za potrebito pronašla, ili većina zastupnika to zahtievala, mora se sazvati izvanredna obćinska skupština.[3] O držanju skupštine mora se uviek ubaviestiti kotarska oblast.

§. 42. Zaključci skupštine moraju se uvrstiti u zapisnik, koga vodi bilježnik. Zapisnik taj podpisuju uz sudca ili kneza i bilježnika jošte i dva odbornika, koj se kotarskoj oblasti za tri dana na uvidjenje u izvoru predložiti imade, u onih slučajevih, u kojih politički izaslanik dotičnoj skupštini prisustvovao nije.

§. 43. Kad bi obćinski odbor stvorio zaključak, kojim se njegov djelokrug prekoračuje, ili koj bi bio protiv obstojećim zakonom ili bi prouzročivao obćini štetu, dužan je politički izaslanik odnosno kotarska oblast izvršbu takova zaključka obustaviti i dotični zapisnik skupštinski u roku od 24 sata županiji na prosudjenje podnieti.

---

1 Kad obćinski činovnik aktivno služi u vojsci, pridržaje službeno miesto, a obitelj njegovu ide stan u naravi ili stanarina i polovica plaće. U potrebi ima se za vrieme njegove odsutnosti namiestiti druga koja osoba, ali da se obćinska blagajna previše neobtereti. (Naredba zemaljske vlade odjela za unutarnje poslove od 22. listopada 1878. broj 19264.)

2 Članovi obćinskoga vieća dužni su dolaziti u sjednice, inače se mogu kazniti. Naredba nutarnjeg odjela od 11. travnja 1876. broj 7576. i naredba od 19. kolovoza 1851. br, 822. R.

3 Obćinski načelnik je ovlašten, zakonitim putem po većini zastupnika zahtievani sazov obćinskog odbora onda uzkratiti, ako se po sazivateljih za željenu sjednicu predloženi program viećanja tiče takovih predmeta, koji nespadaju u djelokrug obćine. (Rieš. austr. ministarstva od 22. studenoga 1874. broj 17146.)

Digitized by Google

§. 44. Ako se zaključci skupštinski tiču pojedinaca, imadu se dotičnikom proglasiti, kojim pripada u roku od 8 dana pravo utoka na županiju i u III. molbi na zemaljsku vladu; dokle zaključak pravomoćnost nesteče, nemože se ovršiti izim slučaja policajnih i slučaja prieke nužde.

B) Prenešenog djelokruga.

§. 45. Poslove prenešenoga djelokruga obavlja sudac ili knez sa bilježnikom uz odgovornost u §. 27. b) naglašenu sa podčinjenim si osobljem polag dobivenih naredaba predpostavljene si oblasti; strankam, koje smatraju, da su postupanjem obćinskog činovnika u svojem pravu povriedjene, pristoji u roku od 8 dana utok na kotarsku oblast i u III. molbi na županiju; odnosno u drugoj molbi na županiju a u III. molbi na zemaljsku vladu. Utok takov neobustavlja ovršbu.

§. 46. Mjestno sudstvo ovršuje obćinski odbor polag obstojećih propisa, dokle zakonom inače odredjeno nebude.[1]

Poglavje deveto.

Troškovi uprave.

§. 47. Troškove učinjene na sveobću korist obćine, nosi sama obćina, te ih pokriva potrošarinom[2] (§. 18. nagodbenoga zakona) i inimi svojimi dohodci, a na koliko ti nedosižu, obćinskim nametom: u tu svrhu dužan je svaki obćinar i stranac po razmjeru svoga posjeda ili zanimanja po ustanovah ovoga zakona doprinositi.

§. 48. Za razmjerje nošenja obćinskih tereta ustanovljuju se sliedeća načela:

a) za namirivanje obćinskih upravnih troškova, na koliko ovi nisu sa inimi dohodci obćine pokriti, razporezuje se medju sve obćinare i strane (§. 47.) obćinski namet (§. 26. točka 3.) i to po ključu državnoga poreza, kojega dotičnici plaćaju;

b) kod obćinskih radnja, kao puteva, graba, nasipa, kanala i mostova, na koliko kod ovih posala ručnih i voznih težaka treba, nose teret svi obćinari po razmjerju za

---

[1] Miestni sudovi uredjeni su u cieloj kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji sa zakonom od 3. listopada 1876. (Vidi sbirku: „Hrv. zakona“ knjigu IV.)

[2] Vrsti i način pobiranja potrošarine uredjuju naredbe kr. zemaljske vlade nutarnjeg odjela od 23. studenoga 1877. br. 23131, od 13. studen. 1881. br. 17872 i od 18. studenoga 1884. br. 45790. (Vidi: „Hrvatski zakoni, knjiga IX., str. 137.

Digitized by Google

posao sposobnih mužkaraca (od 16. do 60. godine) i po razmjerju tegleće marve;

c) školske, novčane i gradjevne terete nose obćinari dotične školske obćine, isto tako gradjevne terete crkva, groblja, župničkih stanova ili sgrada, nose dotični župljani vazda u razmjerju naglašenom u točkah a) i b) ovoga paragrafa[1];

d) obćinari posjednici i vlastnici dobara, s kojimi je prije godine 1848. jurisdikcija skopčana bila, neprinose za pokriće svakovrstnih obćinskih troškova više, nego li najjači obćinar dotične obćine, koje mjerilo valja i u obziru obćinskih radnja;

e) u predmetu novčanih i gradjevnih troškova školskih imadu se ugovori, na koliko takovi obstoje, i nadalje u krieposti uzdržati, isto tako imade se kod gradjevina, crkva, groblja itd. (točka c) obzir uzeti na dužnosti pokroviteljske i na obstojeće možda u pojedinih slučajih posebne ugovore. Državni, municipalni i obćinski činovnici, vojnički častnici i učitelji pučkih učiona neplaćaju od svoje plaće odnosno mirovine obćinskoga nameta. Isto tako neplaćaju nameta župnici i kapelani od svoje plaće, u koliko takovu u gotovom primaju.

§. 49. Pravo razporezanja obćinskih tereta pristoji pod nadzorom kotarske oblasti obćinskomu odboru, koji je dužan tečajem svake godine, i to najdulje do 15. studenoga sastaviti proračun za buduću godinu, pošto bude proračun taj tečajem 8 dana u obćinskoj kući obćinarom na ugled izstavljen, predložiti ga kotarskoj oblasti za potvrdjenje; pronadje li kotarska oblast proračun taj nepotvrditi, ili misli koji obćinar, da je proračunom u pravu svojem povriedjen, imade se proračun taj županiji za potvrdjenje podastrti, kada bude proračun po kotarskoj oblasti odnosno po županiji potvrdjen, što svakako do svršetka godine biti mora, stiče svoju pravovaljanost, te služi obćinskim organom za mjerilo tako, da se isti proračun bez naročite dozvole kotarske odnosno višje oblasti u nijednoj točki promieniti niti prekoračiti nesmije.[2]

---

[1] Župnici dužni su za gradnju škole doprinositi ravno tako, kao i svaki drugi obćinar; jedino su oprošteni od plaćanja obćinskog nameta samo od svoje plaće. (Naredba kr. zemaljske vlade unutarnjeg odjela od 18. listopada 1884. broj 85.)

[2] Naputak o sastavljanju godišnjeg proračuna upravnih obćina uredjuju naredbe zemaljske vlade unutarnjeg odjela od 25. studenoga 1882. br. 30576. od 7. prosinca 1874. br. 49475., od 22. prosinca 1876. br. 2370. i od 17. siečnja 1885. br. 53250. (Vidi: Hrv. zakoni, knjiga IX. str. 152.)

Digitized by Google

§. 44. Ako se zaključci skupštinski tiču pojedinaca, moraju se dotičnikom proglasiti, kojim pripada u roku od 8 dana pravo utoka na županiju i u III. molbi na zemaljsku vladu; dokle zaključak pravomoćnost nesteče, nemože se izvršiti izim slučaja policajnih i slučaja prieke nužde.

B) Prenešenog djelokruga.

§. 45. Poslove prenešenoga djelokruga obavlja sudac ili knez sa bilježnikom uz odgovornost u §. 27. b) naglašenu sa podčinjenim si osobljem polag dobivenih naredaba nadpostavljene si oblasti; strankam, koje smatraju, da su postupanjem občinskog činovnika u svojem pravu povriedjene, prestoji u roku od 8 dana utok na kotarsku oblast i u III. molbi na županiju; odnosno u drugoj molbi na županiju a u III. molbi na zemaljsku vladu. Utok takov neobustavlja ovrhu.

§. 46. Mjestno sudstvo ovršuje občinski odbor polag obstojećih propisa, dokle zakonom inače odredjeno nebude.[1]

Poglavje deveto.

Troškovi uprave.

§. 47. Troškove učinjene na sveobću korist občine, nosi sama občina, te ih pokriva potrošarinom[2] (§. 18. nagodbenoga zakona) i inimi svojimi dohodci, a na koliko ti nedostaju, občinskim nametom: u tu svrhu dužan je svaki občinar i stranac po razmjeru svoga posjeda ili zanimanja po ustanovah ovoga zakona doprinositi.

§. 48. Za razmjerje nošenja občinskih tereta ustanovljuju se sliedeća načela:

a) za namirivanje občinskih upravnih troškova, na koliko ovi nisu sa inimi dohodci občine pokriti, razporezuje se medju sve občinare i strane (§. 47.) občinski namet (§. 26. točka 3.) i to po ključu državnoga poreza, kojega dotičnici plaćaju;

b) kod občinskih ra[illegible] puteva, [illegible] kanala i mostova, na koli[illegible]ih posa[illegible] nih težaka treba, nose te[illegible]činari [illegible]

---

1 Miestni sudovi uredjeni [illegible]raljevi[illegible] sa zakonom od 3. listopada 1876. [illegible] „Hrv[illegible]

2 Vrsti i n[illegible]biranj[illegible] uredj[illegible] vlade nutarnjeg o[illegible]23. st[illegible] br. 2[illegible] br. 17872 i od 18[illegible] 188[illegible] (Vidi [illegible] IX., str. 137.

Digitized by Google

po[illegible] [illegible] svjedočit
mje[illegible] [illegible] aju, da

[illegible] pańija,
doti[illegible] [illegible] une, iz-
gro[illegible] [illegible] akonom
vaz[illegible] [illegible] jeno ili
[illegible] i obćini

[illegible] izpravu
[illegible] ilagodi.
[illegible] iše puta
[illegible] važnih
[illegible] or, i po
[illegible] i izbor,

[illegible] iene na-
[illegible] ji stran-
[illegible] utok na
[illegible] koji utok
[illegible] ajeva u
[illegible]
[illegible] anu."

§. 48. [illegible]
po[illegible]
dužan [illegible]
sastavni proračun [illegible]
taj [illegible]
izstavljen [illegible]
[illegible] ovišta, gra-
[illegible] estnu sači-
[illegible] i nadalje
koji občinar [illegible]
imade se pro[illegible]
kada bude [illegible]
niji potvrdjen [illegible] nutarnje po-
[illegible] koji pripadaju
svoju [illegible] nego takodjer
[illegible] i su njoj za vas-
[illegible] budi osobitimi

[illegible] ina, koje su do-
[illegible] nu, moći će se to
[illegible] injenju neima jav-

[illegible] a se prvobitni otisci već
[illegible] odnošaje ovaj zakon još

Digitized by Google

§. 50. Vrhu svih primljenih obćinskih dohodaka i izplaćenih troškova imade dotični u tu svrhu po odboru imenovani organ voditi točan račun; taj račun imade se svršetkom godine za cielu minulu godinu valjano zaključiti, u sjednici obćinskoga odbora točno pretresti, po političkom izaslaniku, dotičnom računopoložitelju, sudcu ili knezu, bilježniku, dvih odbornicih podpisati, te svakako jošte tečajem mjeseca siečnja sliedeće godine županiji za odobrenje predložiti, uz pravo utoka od županije na zemaljsku vladu, pristojećeg svakomu, koj bi držao, da je u pravu svojem povriedjen.[1]

Poglavje deseto.

Obskrba siromaka.

§. 51. One obćinare, koji si vlastitimi silami nisu kadri pribaviti potrebito za život uzdržavanje, dužna je obćina, ako nitko drugi nije zakonom obvezan u pojedinih slučajih dotičnika, obskrbiti. Ako tko dužnu po zakonu obskrbu kojemu siromaku bez razloga uzkraćuje, ima se na to zakonitim putem prisiliti, medjutim pako mora obćina uz pravo na naknadu troškova dotičnu obskrbu preuzeti.

§. 52. Na obskrbu spada nuždno uzdržavanje, u bolesti potrebita njega, a kod djece i odgojivanje.

§. 53. Troškove osoba bez obćinarskog zavičaja, koji nastanu do njihovoga pridieljenja (§. 17.) namiruje zemlja.

§. 54. U priekoj nuždi dužna je obćina i strane siromake obskrbljivati, a bolestnike njegovati, podjedno pako odmah pod pretnjom propuštenjem nastalih nepovoljnih posliedica dotičnu obćinu o tom obaviestiti, ili, ako je nepoznata; istu potražiti. Naknadu tim načinom nastalih troškova može tražiti obćina od dotičnog obvezanika, ili ako ih taj namiriti nebi mogao, od njegove obćine.

§. 55. Obćina rukovodi ubožku zakladu, u koju imadu teći svi novci, toj svrhi namienjeni.

Poglavje jedanaesto.

Vrhovni nadgled.

§. 56. Vrhovni nadgled nad upravljanjem obćinskih poslova. obavlja veliki župan i županija stranom kroz ko-

[1] Naputak o rukovanju obćinskih blagajna uredjuje naredba zemaljske vlade nutarnjega odjela od 17. prosinca 1875. br. 13572/4270. i okružnica od 10. travnja 1877. br. 3409.; a o zaključku obćinskih računa naredba nut. odjela od 2. prosinca 1878. br. 23875. (Vidi Hrv. zakoni, knjiga IX. str. 163. i 192.)

Digitized by Google

tarske oblasti, stranom kroz svoje izaslanike. Za osvjedočit se, da se poslovi obćinski redovito i točno upravljaju, da se posvud izpunjuju dužnosti obćine, vlastna je županija, zaiskati svagda potrebne izkaze, ugled u spise, račune, izprave i zapisnike, te pronašav, da je štogod proti zakonom ili proti pravoj volji obćine na očitu čiju štetu odredjeno ili izvedeno, dotičnu odredbu ili izvedenje obustaviti, i obćini naložiti, da u odnosnom predmetu povede novu razpravu i svoj zaključak zakonu i obstojećim propisom prilagodi. Ako obćinski odbor ili obćinski činovnik znatno ili više puta prekrši svoju dužnost, vlastna je županija, ako iz važnih uzroka za shodno pronadje, razpustiti obćinski odbor, i po njemu izabrane obćinske činovnike, i odrediti novi izbor, medjutim pako, dokle se taj izvede, učiniti privremene naredbe glede uprave obćinske. U svih slučajevih pristoji strankam, koje se u pravih svojih povredjene nalaze, utok na županiju u II., a zemaljsku vladu u III. molbi, koji utok ipak neobustavlja izvršbu dotične odredbe izim slučajeva u ovom zakonu naročito naglašenih.

§. 57. Izvršba ovoga zakona povjerava se banu."

B. U bivšoj krajini.

1.

Zakon obćinski

od godine 1862.[1]; glasi:

„**§. 1.** Obćine, koje dosada kao sela, trgovišta, gradovi ili pod drugimi nazivi posebnu obćinu miestnu sačinjavahu, i kao takove upravljane bijahu, imadu i nadalje obstojati kao obćine miestne.

§. 2. Svrha je miestnoj obćini:

a) ne samo da obskrbljuje i promiče unutarnje poslove obćinske t. j. one zajedničke interese, koji pripadaju i njoj kao korporaciji a i članovom njezinim, nego takodjer

b) da obavlja i one javne poslove, koji su njoj za vaskoliki hatar obćinski povjereni budi zakonom budi osobitimi odredbami.

§. 3. Da se sjedini dvie ili više obćina, koje su dosele bile razlučene, u jednu obćinu miestnu, moći će se to dozvoliti, ako zahtievaju i ako proti sjedinjenju neima jav-

[1] Ovo je izvorni hrvatski tekst, kojega se prvobitni otisci već vrlo riedko gdje naći mogu, a ipak je za obćinske odnošaje ovaj zakon još uviek od velike važnosti.

*

Digitized by Google

nih razloga samo pod uvjetom, da se obćine te imadu medju sobom valjano pogoditi kako glede budućega posjeda, tako i glede uživanja svoje obostrane vlastnine obćinske.

§. 4. Tako isto prije, nego što će se razstaviti dva ili više miesta, koja su do sada sjedinjena bila kao obćina jedna, i prije nego što će se pojedina miesta pretvoriti svako u posebnu obćinu, u koliko se s razloga, da li će moć ili ne zadovoljiti dužnostim obćinskim, bude to u obće dopustilo, ima se podpuno razlučiti svojina zajednička (imetak i dobro) ili ako bi svojina ta imala i u buduće ostati nerazdieljena, imadu se razgovetno utvrditi propisi, kako da se ista zajednički rabi i upravlja.[1]

§. 5. Svaka mjestna obćina zadržat će i nadalje onaj naziv, kao grad, trgovište, selo itd. kojim se je do sele po propisu služila.

§. 6. Svaka miestna obćina vlastna je imati pečat obćinski na kom će biti urezano ime obćine a i izražena pobližja njezina oznaka. Poglavarstva vojničko-krajišničkih komuniteta zadržat će dosadanji pečat uredovni.[2]

§. 7. Svekoliko zemljište, na koje se razprostire djelatnost miestne obćine, zove se hatar obćinski.

§. 8. Svaka nepokretnina mora da pripada kojemu hataru obćinskomu.

§. 9. Obćani t. j. osobe koje su u savezu obćinskom, jesu ili:

1. Obćinari, t. j. oni, koji glede osobe svoje spadaju za svagda k savezu obćinskomu; ili:

2. Suobćinari, t. j. oni, koji nespadajući svagda glede osobe svoje k savezu obćinskomu, nahode se u istom savezu po tom, što su

a) posjednici ili dosmrtni uživaoci kakove nepokretnine, koja se nalazi u hataru obćinskomu, ili

b) što kao samostalni podhvatnici bave se kakovim podhvatkom obrtnim, postojećim u hataru obćinskom.

§. 10. Tudjani su svikolici ostali ljudi, koji nisu navedeni u § 9. i koji nespadaju u savez obćinski.

§. 11. Svaki, koji je u obćini miestnoj prisutan, vlastan je:

[1] Vidi opazke kod §-a 2. zakonskog članka XVI. od godine 1870. ob uredjenju obćina i trgovišta u starom provincijalu.

[2] Krajiški komuniteti prestali su biti takovimi, te su podignuti na gradove sa zakonom od 8. lipnja 1871. ob ustrojnih uredbah gradskih i seoskih obćina u vojnoj krajini.

Digitized by Google

a) udioničtvovati u plodovih djelatnosti, koja je obćinam miestnim povjerena u poslovih javnih;

b) koristiti se predmeti, koji su kao dobro obćinsko namienjeni za javnu porabu, a i zavodi obćinskimi, nego držeći se naredaba za rabljenje ovo postojećih i povlasti osobitih.

§. 12. Obćani ili članovi obćine imadu pravo:

a) slobodno boraviti u miestnoj obćini, držeći se naredaba redarstvenih;

b) udioničtvovati u zastupstvu obćinskom i upravljanju poslova obćinskih po propisih zakonitih.

§. 13. U koliko ima osobita imetka ili osobitih zaklada, namienjenih za obćinare ili za članove od porodica njihovih, imadu obćinari povrh toga pravo, tražiti od istih ili od koristi onaj diel, koji ih po smislu sačinjenih o tom izprava, izdatih propisa ili na ini koji način zakonito ide.

§. 14. Glede dužnosti, da miestne obćine hrane i obskrbljuju osiromašene svoje obćinare ili ine osobe ostaju nepromienjeni propisi, koji obstoje. Po ovih propisih valja osiromašenim obćinarom podpomoć pružati iz obćinskih sredstva, a samo u osobitih izvanrednih slučajevih iz krajišničkih dohodaka.[1]

§. 15. Tudjanom, proti kojim, da borave u miestnoj obćini neima nikakovih razloga, koji bi se osnivali na propisih redarstvenih ili na drugih naredbah obćenitih, nesmije se uzkratiti, da u obćini borave, doklegod se oni ili njihovi u kućnoj zajednici živući članovi od porodice, koji nisu samovlastni, ostajući nadležni u svoju obćinu:

1. vladaju i živu neporočno[2];

2. dok su kadri uzdržavati sebe zanatom ili zanimamanjem zakonito nezabranjenim, ili dohodkom od svoga imetka, a da nebudu na teret javnoj dobrotvornosti;

3. dok plaćaju javne daće od potreboće državne i obćinske, i

---

[1] O obvezanosti obćine na obskrbu siromaka vidi §§. 24—30. zakona od 30. travnja 1880. ob uredjenju zavičajnih odnošaja u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji.

[2] Po obćenitoj porabi govora znači neporočan toliko, kao prost od javnog obezčašćujućeg prikora. Nemože se bo predmnievati, da je zakonodavstvo htielo obćinu učiniti ćudorednim sudcem nad privatnim životom pojedinaca, već joj je predalo samo uzčuvanje javnih interesa. Tako dugo dakle, dok takav makar i ćudorednom zakonu neodgovarajući odnošaj smetajući nedira u obćinski život uslied javne sablazni ili povriedom javne ćudorednosti, i dok isti ostaje stvarju privatnog života, nepodpada isti pod kompetenciju oblasti. (Rieš. austr. upr. sudišta od 17. listop. 1879. br. 2003.)

Digitized by Google

4. dok zadovoljivaju redarstvenim i inim propisom, koji ustanovljuju uvjete boravljenja.

§. 16. Za trhe obćinske, što ih ima obćina miestna, i kojih nezalieže dohodak, koji bere obćina od svojine svoje, dužni su prinositi:

1. Vaskoliki u hataru obćine nalazeći se posjed budi od zemalja budi od kuća.

2. Svaki podhvat obrtni, koji stanovište svoje imade u obćini miestnoj. Ako se obrtovanje ovo razprostire na dvie ili na više obćina, tad će se ono miesto, u kojem je neposredno poslovodstvo obrta, smatrati kao stanovište istoga. Nego ako koji podhvat obrtni imade izvan stanovišta svoga još i podružnica takovih, koje su u svojih stanovištih po propisih o izravnom porezu od obrtâ podvržene danku, razlučenom od podhvata glavnoga, tad će i ove podružnice po mjeri danka toga biti dužne prinositi za obćinske trhe u onih miestih, u kojih se nalaze iste podružnice.

3. U obćini miestnoj stanujući obćinari po mjeri izravnoga poreza, udarenoga na dohodak, što ga beru u ime osobnih plaća ili od svoga obrta ili od imovine pokretne.

4. Svaki stanovnik miestne obćine po mjeri izravnoga danka, što ga plaća od svojih, u miestnoj obćini utečajenih osobnih beriva, od svoga obrta, što ga u obćini tjera, i od svoje pokretne imovine, u istoj obćini plodonosno uložene.

5. Svaki, koji se u obćini miestnoj bavi djelom, podvrženim porezu neizravnomu, po mjeri neizravne daće, udarene na isto djelo, u koliko je takova daća ili takov prirez k istoj zakonitim putem dozvoljen za potreboće obćinske.

§. 17. Vojnički i državni urednici i službenici, zatim osobe vojničke, a tako i udovice i sirote njihove nemogu glede službenih svojih beriva, zatim glede svojih iz razmierja službe proizhodećih penzija, obskrba uzgojnih prinesaka i milodara siliti se, da što plaćaju miestnoj obćini. Nemože se takodjer ni zakoniti bir (kongrua) duhovnika i javnih učitelja umaljivati daćami obćinskimi.

§. 18. Gradjanska pravna razmierja u obće, a napose prava vlastničtva i uživanja, što ih imadu pojedini dielovi ili ljudi od miestnih obćina, ili cieli razredi, stanovnici, ciele družbe i korporacije, nemienjaju se ovim zakonom.

§. 19. Osobe, koje će izvršivati djelatnost, miestnim obćinam podieljenu, ili koje će sudjelovati pri izvršivanju te djelatnosti, sliedeće su:

Digitized by Google

1. Odvietovatelji iliti osobe, imajuće pravo odvieta (glasa), koji zakonito udioničtvuju pri postavljanju zastupstva obćinskoga.

2. Zastupnici obćinski, naime članovi zastupstva obćinskoga, koje je po zakonu zvano, u ime i u miesto obćine kao osobe djelovati, izvršivati prava, koja joj pripadaju, i za nju obvezivat se.

3. Obćinski urednici, naredjenici, pomoćnici i sluge, koji su postavljeni, da obavljaju stanovite poslove obćinske i koji su u službi obćine.

§. 20. Razmierje, po kojem tko glede osobe svoje spada stalno u savez obćine koje (§. 9. br. 1.) zove se prinadležnost k obćini, a svakolika prava, koja se osnivaju na razmierju ovom (§. 12., 13., 14.) zove se pravo zavičaja ili postojbine u obćini.[1]

§. 21. Državljanstvo austrijsko uvjet je, bez kojega nemože se ni steći prinadležnost ka kojoj obćini u području, na koje se odnosi ovaj zakon obćinski, niti izvršivati ikoje pravo, koje se osniva na prinadležnosti.[2]

§. 22. Prinadležnost k miestnoj kojoj obćini prostire se svagda na vaskoliki obseg hatara obćinskoga. Ako se dakle obćine sjedine u jedno ili ako se razšire, tad se znade samo po sebi, da će se prinadležnost osoba, koje su do sada spadale samo u nekoji diel buduće veće obćine miestne, razprostirati na vaskoliki obseg veće te obćine.

§. 23. Ako se miestna koja obćina razdieli na dvie ili više obćina, tad će osobe, koje su prinadležale k ukupnoj obćini, sa svimi onimi, koji su s njimi jedne iste prinadležnosti, u buduće prinadležne biti k onoj miestnoj obćini, kojoj u hataru, pri diobi obnadjenom i ustanovljenom, prebivaju u ono doba, kada vlast za to zvana izreče diobu. Glede onih obćinara, pri kojih uvjeta ovoga neima, imat će u koliko se radi o dužnosti obćine: da obćinare svoje obskrbljuje i podupire, razdieljene obćine smatrat se glede izpunjivanja ove dužnosti obćinske jošt sveudilj kao sjedinjene, već ako se s dozvolom vlasti inako medju sobom nagode; i tad će se troškovi, proizhodeći iz dužnosti ove, imat medju njimi porazdielit po mjeri svota, koje plaćaju u ime izravnoga danka.

§. 24. Zakonita djeca prinadležna su k onoj obćini, ka kojoj im je prinadležan otac u doba narodjenja njihova.

---

[1] Vidi §. 1. zakona od 30. travnja 1880. ob uredjenju zavič. odnošaja.
[2] Vidi §. 2. istoga zakona.

Digitized by Google

Ako je otac umro prije poroda zakonita mu djeteta, tad odlučuje prinadležnost, koju je imao otac u času smrti svoje. Djeca nezakonita imadu prinadležnost k onoj obćini, ka kojoj im je prinadležna bila mati u doba narodjenja njihova. Djeca pozakonjena ili legitimovana, ako nisu samosvojna, prinadležna su k onoj obćini, ka kojoj im je prinadležan otac u doba zakonitbe ili legitimacije. Neosniva se prinadležnost na tom, ako tko uzme diete pod svoje ili primi diete na odgojivanje. Pri mienjanju prinadležnosti dobiva žena, ako nije razstavljena istu prinadležnost, koju joj imade muž, a ostaje joj i kao udovici prinadležnost k onoj obćini, u kojoj joj je muž u času smrti svoje imao prinadležnost. Sudbeno razstavljene i razvjenčane žene zadržavaju onu prinadležnost, koju su imale u doba sudbene razstave ili razpusta. Pri mienjanju prinadležnosti roditelja ide djecu zakonitu i pozakonjenu prinadležnost otčina, a nezakonitu materina, doklegodj nebudu samosvojna. Djeca pako samosvojna ostaju prinadležna k onoj obćini, ka kojoj su bila prinadležna onda, kada su postala samosvojna. Djeca nezakonita, koja, kad im se udade mati, nebudu pozakonjena, zadržat će, makar da u vrieme te udatbe nisu samosvojna, prinadležnost, koju su imala do onda. Ako i umre otac zakoniti ili mati nezakonita, nemienja se time prinadležnost djece.[1]

§. 25. Ženska glava, ako se udade, dobiva time prinadležnost k onoj obćini, kamo joj je prinadležan muž.[2]

§. 26. Može se tko primiti naročito u prinadležnost k obćini, ako k tomu privoli zastupstvo obćinsko a dozvoli to predpostavljena vlast.[3]

§. 27. Da primljen bude u prinadležnost k obćini, neima se, ako se za to moli, uzkratiti onomu austrijskomu državljaninu, koji

1. podpuno pravo ima razpolagati s imovinom svojom, i

2. u pravu, da boravi u obćini nije stegnut ni propisi redarstvenimi ni inimi naredbami zakonitimi, i

3. koji je barem četiri godine dana upravo prije toga neprekidno i dobrovoljno prebivao u hataru obćinskomu, i za to vrieme nije bio na teret obskrbi ubožkoj; ujedno pako koji se

---

1 Vidi §§. 4., 12., 13. i 14. zakona od 30. travnja 1880. ob uredjenju zavičajnih odnošaja.

2 Vidi §. 5. zakona od 30. travnja 1880. o zavičajnosti.

3 Vidi §, 6. zakona o zavičajnosti.

Digitized by Google

4. svim ustavno propisanim krajiškim dužnostim podvrgne;

5. koji je života i vladanja neporočna; kao i

6. koji neduguje ni cesarskih danaka ni obćinskih daća istoj obćini, i

7. koji dokaže, da posjeduje imovinu, osiguravajuću obstanak njemu i porodici njegovoj, ili da je barem četiri godine dana imao neprestano takovu struku samostalne zaslužbe, da je njemu i porodici njegovoj obstanak bio osiguran. Ako se zastupstvo obćinsko uzteže primiti koga u prinadležnost, tad će vrh dotične molbenice u okružjih pukovina i titelskog bataljuna u prvoj molbi odluku izreći zapovjedničtvo pukovine, dotično bataljuna, a kod komuniteta brigada.[1]

§. 28. Da li i kakova se pristojba plaćati ima za to, da se tko primi u prinadležnost obćine: o tom odlučuje obćina s privoljenjem vlasti predpostavljene.[2]

§. 29. Nije dopušteno primiti koga u prinadležnost k obćini na stanovito samo vrieme. Svaka takova stega, koja bi se dodala dozvoli prijamnoj, ništetna je i ima se smatrati kao da i nije pridodana.[3]

§. 30. Stalno naimenovani vojnički, državni i komunitalni činovnici, duhovnici, vojničke osobe i javni učitelji dobivaju, čim stupe u službu svoju, prinadležnost k onoj obćini, u kojoj po službi svojoj imadu stalno boraviti.[4] Osobe ipak one, koje spadaju k staležu slunjske 4. krajišničke pukovine, a stalno borave u provincijalu u Karlovcu, štopskom miestu iste pukovine, spadaju ujedno svojom obitelju u svezu najbližje kumpanije, kod koje se i popisati imadu i kamo su po tom i prinadležne.

§. 31. Ako tko izgubi državljanstvo austrijsko, lišiti će se time i svoje prinadležnosti k obćini. Isto ovo postići će one osobe, koje zakonito sliede ga u prinadležnosti, samo onda, ako su i ove osobe izgubile državljanstvo austrijsko.[5]

§. 32. Ako bi osoba, koja je izgubila državljanstvo austrijsko, imala se opet primiti uslied kakovih ugovora državnih, ili ako bi osoba takova povratila se u državu austrijsku, želeći tu i ostati, a nebi se moglo izhoditi, da ju pre-

---

1 Vidi §. 6. i 9. istoga zakona ob uredjenju zavičajnih odnošaja.
2 Vidi § 7. istoga zakona o zavičajnosti.
3 Vidi §. 6. istoga zakona.
4 Vidi §. 11. zakona od 30. travnja 1880. ob uredjenju zavičajnih odnošaja. —
5 Vidi §. 16. istoga zakona.

Digitized by Google

uzme druga koja država, stupit će ona tad opet u onu prinadležnost, koju je imala prije, nego što je izgubila bila državljanstvo austrijsko.[1]

§. 33. Ako se ženitba proglasi nevaljanom, tad će ženska glava. koja je u ženitbi toj bila, vratit se u onu prinadležnost, koju je imala prije sklopljene te ženitbe. Ako prinadležnost ta nije poznata, ostat će tad u onoj. koju je imala prigodom, kad se je izrekao pravomoćni sud o nevaljanosti ženitbe.[2]

§. 34. Dužnost obćine, da obskrbljuje čovjeka, koji joj je prinadležan, neukida se ni onda, ako se čovjek takov odreče te prinadležnosti, a nije ujedno zadobio prinadležnosti ka drugoj kojoj obćini. A negubi se prinadležnost ni onda, ako prinadležnik prodade zemlje, koje je u hataru obćine imao, ili ako prestane ondje zanimati se obrtom.[3]

§. 35. S onimi, koji neimaju zavičaja t. j. kojimi se nemože pronaći prinadležnost k stanovitoj kojoj obćini, ima se postupati po postojećih o tom propisih.[4]

§. 36. Razpravljanje i riešavanje u poslovih, koji se tiču prinadležnosti i prava, koja se na njoj osnivaju, spada sasvime u poslovno područje vlasti političkih.[5]

§. 37. No u koliko u poslovih ovih bude pitanja prepornih po pravu gradjanskomu, n. pr. da li je diete zakonito ili nezakonito, odlučti će o pitanjih takovih nadležni sudovi.[6]

§. 38. Nižje vlasti političke mogu u odlučivanju o pitanju prinadležnosti, koje se riešiti imade, budi na zahtjevanje stranke koje ili obćine, budi ureda radi upuštati se samo onda, ako im je podčinjena ona obćina, kamo one izriču prinadležnost.

Ako li sciene ove nižje političke vlasti, da je onaj, kojemu se o prinadležnosti radi, po učinjenih izvidih, prinadležan ka kojoj obćini u upravnom području druge koje vlasti političke, imat će se tad one obratiti na ovu vlast. Ako su obie vlasti složne u svojoj presudi, imadu tad predmet riešiti suglasno. Ako li se ove medju sobom složiti nemogu, ima se razprava podnieti predpostavljenomu zemaljsko-vojnom zapovjedničtvu, koje će odluku izreći, ako su

---

1 Vidi §. 17. zakona od 30. travnja 1880. ob uredjenju zavič. odnošaja.
2 Vidi §. 12. istoga zakona.
3 Vidi §. 24—30. kao i §. 18. i 19. istoga zakona.
4 Vidi §. 20. do uključivo 23. istoga zakona.
5 Vidi §. 35. istoga zakona.
6 Vidi §. 6. istoga zakona

Digitized by Google

mu obje vlasti podčinjene; ako li one spadaju u upravno područje raznih zemaljskih načelstva, imati će se ono zemaljsko načelstvo sporazumieti sa zemaljskim načelstvom drugoga okoliša upravnoga. Ako se oba zemaljska načelstva glede presude slože medju sobom, imati će se ista izdati, u protivnom pako slučaju ima se stvar na možebiti potrebno sporazumno riešenje sa dvorskimi oblastmi podnieti ministarstvu rata.[1]

§. 39. Vlastninu obćinsku, imala se ista, po rabljenju svom, smatrati kao imovina obćinska ili kao dobro obćinsko, treba je točno čuvati bez uštrba uzdržavati i brižno upravljati. Ovo valja ne samo o pokretnoj, nego i o nepokretnoj vlastnini obćinskoj svake vrste.

§. 40. Vrh svekolike pokretne i nepokretne vlastnine obćinske kao što i vrh pravica obćinskih imadu se točni popisi (zabilježke — Inventarien) voditi.

Svakomu obćaninu ima se, ako zahtieva, dopustiti, da pogledati može u taj popis.

§. 41. Pri upravljanju svojine obćinske (dobra obćinskoga i imovine obćinske) imade pravilom biti:

1. da se upravljanje obavlja s pozorom i gorljivošću poštena domaćina;

2. da upravljanje smjera onamo, da se od koristonosne imovine bere, što najveći prihod, u koliko se isti postizati može od godine do godine i brižljivo štedeći i čuvajući glavnicu;

3. da se kako pri tom, tako i glede obćinskoga dobra i imetka sdušno paze i čuvaju prava zakonito stečena.

§. 42. Pri rabljenju one svojine obćinske, od koje prihod budi vaskolik budi niekolicina istoga neima teći u pjeneznicu obćinsku, valja držati se načela, da u koliko nije druga kakova mjera propisana kao pravno-obvezna, nesmije nijedan obćanin iz svojine te za se i za članove obiteljske, koji živu s njime u zajedničkom kućanstvu, brati veće koristi, nego što mu treba za podmirivanje kućne mu potreboće.

Ako pri rabljenju ove svojine obćinske, pošto podmiren bude svaki onim, što ga po zakonu ide, preostane što prihoda, ima se to dati u pjeneznicu obćinsku.

§. 43. Godišnji suvišci, koji nadilaze obične potreboće, obćinske, imadu se odmah uz zakonitu sigurnost ulo-

[1] Vidi §. 38. zakona od 30. travnja 1880. ob uredjenju zavičajnih odnošaja. —

Digitized by Google

žiti plodonosno i u koliko nisu namienjeni stanovitim svrham obćinskim, pribiti k imovini glavničnoj.

§. 44. Kod obradjivanja zemljišta, koja su svojina obćine, valja se držati onih zakona i naredaba, koje postoje o tom, kako se dotierivati imadu zemlje u stanje plodovito i težatno i kako se uzdržavati imadu u stanju ovom. Ovo valja navlastito o načinu, kako valja čuvati i po propisih lugarstva uzgajati i njegovati šume obćinske, u kojem obziru treba vladati se po zakonih, koji postoje o tom.

§. 45. Zemljišta i pravice, što obćina imade, mogu se po pravilu prodati ili pod zakup dati samo putem javne dražbe. Kod davanja pod zakup imadu se paziti obstojeći u tom pogledu za vojničku krajinu osobiti propisi.

§. 46. Ustanove ove iste (§§. 41. do 45.) valjaju i za upravljanje imovine, koja je svojina zavoda obćinskih, u u koliko prigodom, kad su se utemeljili ti zavodi, nije odredjeno inače.

§. 47. Upravna godina za obćine ona je ista, koja i za državu.

§. 48. Potreboće obćinske imadu se poglavito podmirivati iz dohodaka, koji u pjeneznicu obćinsku teku iz svojine obćinske. One troškove, koji se tiču koristi za pojedine razrede obćina, imadu plaćati sami razredi ovi, te niti je slobodno bez osobita pravna razloga obraćati na to onih dohodaka obćinskih, koji nisu zakonito za te troškove namienjeni. Dohodci, koji imadu osobitu namienu n. pr. obskrbljivanje ubogih, nesmiju se trošiti na ino, nego na što su namienjeni.

§. 49. Ako se potrebiti troškovi pjeneznice obćinske nemogu podpunoma podmirivati prihodom, što ga obćina bere od svoje vlastnine, moći će se, da se troškovi ti podmire, držeći se zakonitih naredaba sklopiti zajam ili pako odrediti namet.

§. 50. Vrste ovih nameta sliedeće su:

1. Plaćanje u novcu od strane onih, koji primljeni budu u savez obćinski, ili koji dobiju pravo, da udioničtvuju u dobru obćinskom ili u imovini obćinskoj, koja je odredjena, da se njome pojedini koriste zajednički.
2. Radnja (služba) za potreboće obćinske.
3. Prirezi k postojećim izravnim dankom ili pako razrezivanje podmiriti se imajućih troškova na dotične obćane polag njihova zemljištna posjeda ili polag drugoga kakova slobodna sporazumljenja obćine.

Digitized by Google

4. Ine daće, koje nisu zavedene za državu.

§. 51. Od radnje i službe ili od odkupljivanja od radnje i službe na korist obćine imadu biti oproštene osobe, naznačene u §. 17., osobam ovim ipak padaju na teret sve na njihov zemljištni ili stvarni posjed odpadajuće radnje, službe i odkupljivanja.

§. 52. Bez oblastnog dozvoljenja nije smjeti nametnuti prireze za obćinske potreboće k danku izravnomu, ili pako razporezivati podmiriti se imajuće obćinske troškove na članove obćine (obćane) dozvola ova davat će se svagda za stanovite vrste od poreza i glasit će na stanovitu mjeru ili količinu, koju obćina neće smieti prekoračiti, a podielit će se moći ovakova dozvola samo na izvjestno ustanovljeno vrieme.

§. 53. Prireze porezne ili ine za obćane razrezane svote pobirat će oni isti organi, i to istimi sredstvi pobiranja i ovrhom, kao što je propisano i za ostale poreze. A i druge javne daće, u koliko budu obćinam dozvoljene, imadu se pobirati istimi sredstvi i po istih načelih.

§. 54. Račun o prihodih i razhodih obćine i zavoda valja najdulje za četiri tjedna po izmaku upravne godine položiti.

§. 55. Kod rukovanja pjeneznice i polaganja računa vrh obćinskoga imetka valja se držati postojećih propisa.

§. 56. Svaka mjestna obćina držana je u javnih stvarih starati se, da se ovršuju oni poslovi, koji su njoj ovršivanja radi doznačeni.

U redoviti dielokrug miestnih obćina spadaju glede poslova javnih sliedeća:

a) proglašivanje zakona i obćenitih naredaba, ili sudjelovanje k tomu;

b) rukovanje mjestnoga redarstva, ako neima postavljenih za to osobitih vlasti, ureda i stražanstva;

c) u svrhu, da se izpunjuju javne dužnosti stanovnika obćine koje u toliko, u koliko ustanovljuju to propisi osobiti:

1 sudielovanje pri popisivanju i uvojničenju;

2. isto tako pri ukonačivanju vojske i davanju predprege;

3. pri pobiranju danaka i

4. pri rukovanju daća neizravnih.

Osim toga držane su obćine polag postojećih osobitih propisa ili uslied posebnog naloga sudielovati,

Digitized by Google

d) kod oblastim prinadležećih sudbenih uredovanja,

e) u stvarih školskih, napokon

f) u predmetih obćinskoga magaziniranja, narodnoga gospodarstva, šumskog i poljskog redarstva, seoskog stražanstva, zdravničtva, zatim kod šteta, počinjenih vatrom, vremenom nepogodom ili vodom, sudielovati imadu obćine takodjer kod javnih gradjevina, i u obće kod svih na izvršivanje javne službe odnosećih se poslova.

Načelnici obćine zvani su povrh toga:

g) Na koliko se to nebi imalo učiniti karnostnim ili sudbeno kaznenim putem poravnati dobrim načinom neznatnije razmirice izmedju obćina i nerede u obćini, zatim uzdržati mir i poredak u obsegu obćine.

§. 57. Osim poslova, spadajućih u redoviti dielokrug miestnih obćina, imadu vlasti državne takodjer pravo zahtievati, da im miestne obćine u takovih javnih poslovih, koji se tiču stanovnika miesta ili tamošnjih posjedovanja ili u obće interesa miestnih unutar granica obćine u pomoć pritiču s onimi sredstvi, što ih onako imadu za obskrbljivanje poslova javnih.

Ako miestna obćina scieni, da se odveć obterećuje time, što joj se je povjerio koj posao, neće se, istina, radi toga moći zanemariti ovrha dobivenoga naloga, ali slobodno će biti uteći se k višjoj oblasti, da se preinači dotična odredba.

§. 58. Ministarstvo rata, zemaljska vojena zapovjedničtva u Zagrebu i Temišvaru, krajišničke brigrade, zapovjedničtva krajiških pukovina, kao što i zapovjedničtvo titelskoga bataljuna, poglavarstva, vojničko krajišničkih komuniteta, napokon kumpanijska i štacionska zapovjedničtva nadziraju obćinarstvo, nadziraju upravljanje poslova obćinskih a i obskrbljivanje poslova javnih, koji su doznačeni obćinam miestnim.

U postojećem vojničkom razdieljenju vojničke krajine ustanovljeno je, kojoj da je vlasti neposredno podredjena svaka obćina, vlast ova označuje se u zakonu izrazom „vlast predpostavljena."

§. 59. Vlast predpostavljena bdije, da se neprekoračuje djelokrug, koji je obćinam doznačen; da se poslovi obćinski upravljaju u smislu zakona, da se gospodarstvo iliti kućanstvo obćinsko vodi po propisu, i da se izpunjuju dužnosti, koje su miestnim obćinam naložene u poslovih javnih. vlast predpostavljena moći će u tu svrhu pregledavati svekolike razprave obćinske, moći će odredjivati jednoga ili

Digitized by Google

ako uztreba vise izaslanika, koji da budu prisutni u skupštinah i pri viećanju zastupnika obćinskih; moći će zahtjevati, da joj se podnesu izprave, računi i ina pisma, a napokon moći će iztraživati, u kakovom je stanju rukovanje pjeneznica i poslovanje obćine.

§. 60. U redniku obćinskom (69) propisuje se, o kojih se poslovih razprave i kojoj predpostavljenoj oblasti podnositi imadu na pretres i riešavanje, bez kojega ili proti kojemu se od strane obćine ovršivati nesmiju odluke učinjene.

§. 61. Vlast predpostavljena prosudjuje razprave, koje joj budu podnešene; naredjuje, da se iste u koliko bude potrebno, neposrednim izvidjanjem na samom miestu ili inako putem što najprečjim popune; može, ako je potrebno, da se stvar razjasni, saslušati vještaka i drugih pouzdanih osoba; podnosi, ako se predmet ima riesiti pri višjem miestu isti predmet toj riešitbi, i izriče u drugih slučajevih neposredno, ostavivši na volju utok k višjoj vlasti, presudu svoju po onom, što joj se uzvidi, da je shodno zakonom, dobru obćine i javnim svrham, koje su tu skopčane.

§. 62. Ako vlast predpostavljena doznade, da je obćina doniela zaključaka, ili da je načelnik obćinski izdao odredaba, koje se neslažu sa zakoni i obćenitimi naredbami ili s osobitimi naputci i nalozi vlasti predpostavljenih, moći će ona zabraniti izvršbu takovih zaključaka i odredaba.

§. 63. Ako je privatno-pravni koji posao preporan medju obćinom i čitavim kojim razredom obćana ili pojedinimi od njih, i ako su okolnosti takove, da se dvojiti može o nepristranosti zakonitih zastupnika obćinskih ili znatne količine od njih, može tad vlast predpostavljena, ako prijateljska nagoda nepodje za rukom, ureda radi narediti zastupnika za obćinu, koji će okončati stvar putem pravde, za da se na taj način nepristrano i pomno zastupaju interesi obćinski.

§. 64. Ako obćina zanemaruje, premda je bila opomenuta, ili ako se krati izpunjavati dužnosti, koje su joj zakonito naložene, može tad vlast predpostavljena unutar djelokruga svoga poslužiti se mjerami, koje su joj, da se postigne zakoniti red, zakonom podieljene, i o trošku i na pogibelj obćine učiniti potrebita, da se zlu tomu doskoči.

§. 65. Svekolike zakonite ustanove o unutarnjem ustrojstvu miestnih obćina, t. j. svekolike uredbe, koje o sastavu, razdielbi, medjusobnom savezu i o rukovanju po-

Digitized by Google

stoje u istih za zastupstvo obćinsko i za obskrbljivanje obćinskih i javnih poslova, čine ukupno rednik obćinski.

§. 66. U gradovih, koji obstoje pod imenom vojničko-krajišnički komuniteti, valja za predstojnike obćine, s nazivom „gradjanski čeonik", postaviti štapske častnike i satnike, ili vojničke sudce (auditore), kojim pripada značaj štapskog častnika ili satnika.

Kod komuniteta, kojim se postaviti imadu za gradjanske čeonike štapski častnici ili auditori sa značajem štapskoga častnika, usliedit će naimenovanje po Njegovom Veličanstvu caru, kod ostalih komuniteta pako po ministarstvu rata.

Osim toga imade u svakom komunitetu obstojati zastupstvo obćinsko.

U svakoj od ostalih miestnih obćina biti će načelnik obćine i zastupstvo obćinsko.

§. 67. Posebne ustanove, koje postoje glede obskrbljivanja obćinskih i javnih poslova, u većih obćinah i zajedno stolnih miestih dotičnih pukovina krajišničkih, naime: u Gospiću, Vinkovcih, Novoj Gradiški, Mitrovici i Glini, — ostat će i udilj u krieposti.

§. 68. Po različnosti unutarnjega ustrojstva obćina dvostruk je rednik obćinski, t. j. ili rednik gradski ili rednik obćina seoskih. Rednici ovi ustanovljuju se posebnimi zakoni."

2.

ed za obćine.

u

c. kr. hrv.-slav. vojnoj krajini od 8. lipnja 1871.

Ovaj zakon otisnut je u knjizi IX. „Hrvatskih zakona" strana 242. do 254., te se ovdje nanj upućuje.

Digitized by Google

POGLAVJE DRUGO.

Gradska municipija.

1.

Zakon od 28. siečnja 1881.

ob

ustroju gradskih obćina

u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji[1]; glasi:

Poglavje I.

Obćenite ustanove.

§. 1. Gradske obćine, koje imaju uredjene magistrate, podredjene neposredno kr. zemaljskoj vladi, i vrše vlast prve političke molbe, ustrojavaju se i upravljaju po ovom zakonu.

§. 2. Upravna vlast gradske obćine proteže se na sveukupno današnje njezino zemljište.

U buduće moći će se teritorijalni obseg gradske koje obćine promjeniti samo zakonom.

§. 3. Gradovi, koji imaju vlastiti svoj grb, mogu se njim služiti na uredovnom svom pečatu. Podielivati nove grbove pridržano je odluci kraljevskoj.

§. 4. U red gradova može se koja obćina podignuti samo posebnim zakonom.

§. 5. Svaka gradska obćina dužna je prema ustanovam ovoga zakona sastaviti statut o nutarnjem svom ustroju i poslovanju, te predložiti ga na odobrenje kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove.

Poglavje II.

Obćinari gradske obćine.

§. 6. Obćinar gradske obćine jest svaki ugarsko-hrvatski državljanin, koji spada u savez iste. Obćinar je ili zavičajnik ili nezavičajnik. Zavičajnik jest onaj obćinar, koji je po zakonu o zavičajnosti stekao pripadnost u obćini, a nezavičajnik jest onaj, koji neimajući prava zavičajnoga

---

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba od godine 1881. komad III. broj 10. —

Digitized by Google

bud stanuje u istoj i ovdje od kakova dohodka izravan porez plaća, bud ne stanuje u obćini, ali ovdje kakovu trgovinu, obrt ili nepokretninu posjeduje i od nje izravan porez plaća.

Sve ostale osobe, koje stanuju u obćini jesu stranci.

§. 7. Zavičajnost uredjuje posebni zakon.

Gradjani.

§. 8. Gradjani su, koji sada imaju pravo gradjanstva u kojoj gradskoj obćini, ili koji će ga u buduće steći po ovom zakonu.

Pravo gradjanstva može u buduće podieliti gradsko zastupstvo na molbu samo onim zavičajnikom gradske obćine, koji uživaju izborno pravo po ovom zakonu, te su neporočni.

Proti uskratnomu zaključku gradskoga zastupstva neima priziva.

Ženska o sebi nemože steći gradjanstva, ali ako se uda za gradjanina, postaje učestnicom koristih gradjanstva. U ovom odnošaju ostaje i za vrieme udovanja.

§. 9. Tko bude imenovan gradjaninom, imade u gradsku blaganju platiti pristojbu, ustanovljenu gradskim statutom, koju mu može gradsko zastupstvo s osobitih razloga i oprostiti.

§. 10. Tko bude za gradjanina primljen, ima se zavjeriti pred gradskim poglavarstvom, da će izpunjavati sve gradjanske dužnosti, promicati na koliko uzmogne dobro obćine i po svojih silah odvraćati od nje svaku štetu.

§. 11. Gradsko zastupstvo vlastno je imenovati začastnimi gradjani muževe zaslužne za državu, za zemlju ili za obćinu

§. 12. Svaki gradjanin ima se ubilježiti u gradjansku knjigu, te mu se ima, čim bude imenovan, izdati gradjanski list.

§. 13. Gradjanstvo gubi:

1. tko prestaje biti ugarsko-hrvatskim državljaninom,
2. tko bude osudjen radi zločina ili drugoga po kaznenom zakonu kažnjiva čina, počinjena sa koristoljublja ili proti javnoj ćudorednosti;
3. tko padne pod stečaj dok ovaj traje, a poslie toga ako bude usljed stečaja osudjen.

U slučajevih, naznačenih pod 2 i 3., neprotežu se posljedice gubitka gradjanstva na odsudjenikovu ili stečajnikovu ženu, ni na djecu, koja su začeta prije toga gubitka.

Digitized by Google

Prava obćinara i stranaca u obće.

§. 14. Svatko u obćini ima pravo zahtjevati:

1. da mu gradska oblast štiti osobu i imetak, ležeći u obsegu gradske obćine:

2. da se koristi gradskimi zavodi po mjeri postojećih uredaba.

§. 15. Obćinari zavičajnici i nezavičajnici imadu pravo:

1. boraviti slobodno u obćini;

2. upotrebljavati obćinsko dobro po postojećih naredabah;

3. birati gradske zastupnike pod uvjeti ovoga zakona.

Prava obćinara zavičajnika napose.

§. 16. Obćinari zavičajnici imadu pravo na izberivost u gradsko zastupstvo pod uvjeti ovoga zakona, i ako osiromaše na podporu od obćine, kako to obći zakoni i posebna prava propisuju.

Prava gradjanâ napose.

§. 17. Gradjani i njihove udove i sirote imadu ponapose još i pravo tražiti obskrbu iz onih zaklada, koje su naročito utemeljene za gradjane.

Dužnosti obćinara u obće.

§. 18. Obćinari dužni su:

1. obdržavati sve odredbe obćine, izdane na temelju vlasti, pripadajuće joj po zakonu;

2. nositi razmjerno obćinske terete.

Dužnost ta nastaje onim danom, kad stupe u odnošaj obćinara, a traje sve dotle dok taj odnošaj neprestane.

Odnošaj stranaca.

§. 19. Strancu nemože se uzkratiti vremeniti boravak u obćini, ako se izkaže valjanom domovnicom, ako se neporočno vlada, i ako ima sredstva, da uzdržava sebe i svoju obitelj.

Ako li koji stranac misli, da mu se u tom obziru krivo čini, može se pritužiti kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove.

Stranci boraveći u obćini, vezani su vršiti dužnosti obćinara, ali neuživaju posebnih njihovih prava.

Digitized by Google

Poglavje III

Organi gradske uprave.

§. 20. Poslove gradske obavlja:
1. Gradsko zastupstvo kao organ zaključujući;
2. gradski načelnik;
3. gradsko poglavarstvo kao organ izvršujući.

A. Gradsko zastupstvo.

§. 21. Broj članova gradskoga zastupstva ustanovljuje se za gradske obćine, koje imaju do 2000 stanovnika na 12, preko 2000 do 4000 stanovnika na 16, preko 4000 do 6000 stanovnika na 20, preko 6000 do 12000 stanovnika na 24, preko 12000 stanovnika na 30, za gradove Zagreb i Osiek na 40.

§. 22. Pravo birati imaju:

1. Gradjani i začastni gradjani.

2. Obćinari zavičajnici:

a) stalno namješteni i umirovljeni državni, zemaljski i obćinski činovnici, svećenici svih krsćanskih vjeroizpovjesti i židovski rabini, članovi jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, ravnatelji, profesori, učitelji i docenti svih kolikih državnih, zemaljskih i obćinskih učilišta, doktori svih fakulteta, odvietnici i kr. javni bilježnici, diplomirani tehnici, magistri kirurgije i farmacije i veterinari, koji su stekli akademički stepen ili diplom na kojem austro-ugarskom učilištu, i napokon pomorski kapetani trgovačkih brodova, koji imaju povelje;

b) umirovljeni vojnički častnici i činovnici, koji u obćini stalno prebivaju.

3. Svi ostali samostalni obćinari, koji su navršili 24. godinu i koji u obćini plaćaju, ako su zavičajnici, najmanje 5 for., ako su pako nezavičajnici, najmanje 10 for. godišnjega izravnoga poreza.

4. Korporacije, zadruge, udruge i družtva, koja imadu svoje sjedište u gradskoj obćini, zatim državne, zemaljske i obćinske zaklade, koje su vlastnice nekretnina, ležećih u obćini, ako po svojoj poreznoj dužnosti spadaju u prvo izborničtvo; nu javni članovi javnih i komanditnih trgovačkih družtva vrše izborno pravo svaki za sebe prema izravnomu porezu, koji spada na njegov dio družtvene imovine.

5. Suvlastnici nekretnina, ako izravni porez, odpadajući na svakoga pojedinoga iznosi pod 3. navedenu svotu.

§. 23. Nemogu vršiti aktivnoga izbornoga prava:

Digitized by Google

1. Osobe, koje su pod obćinskom vlasti, štitničtvom ili skrbničtvom;

2. osobe, koje uživaju ubožku podporu;

3. osobe. koje su u služinskom odnošaju ili živu od nadnice ili tjednice;

4. častnici i vojnici c. kr. vojske, ratne mornarice i kr. domobranstva, koji su u prezentnoj službi.

§. 24. Od aktivnoga izbornoga prava izključene su:

1. osobe odsudjene ili obtužene (§. 39. zakona od 17. svibnja 1875 o kaznenom postupku) radi zločina ili radi drugoga po kaznenom zakonu kažnjiva čina, počinjena s koristoljublja, ili proti javnoj ćudorednosti;

2. osobe pod stečajem, dok ovaj traje.

Izberivost.

§. 25. Gradskim zastupnikom može biti izabran svaki zavičajnik obćine mužkoga spola, koji ima pravo birati po ovom zakonu.

§. 26. Izabrani nemogu biti;

1.Aktivni gradski činovnici, pučki učitelji i poslužnici.

2· koji su s obćinom u parnici;

3. podhvatnici gradskih dobava i radnja i zakupnici gradskih dobara i prihoda;

4. koji imaju ob upravi obćinske imovine ili obćinskoga kakova zavoda ili o povjerenom im po obćini poslu račun položiti, a nisu ga položili;

5. nemarni dužnici obćine i oni, koji su državni porez ili obćinski namet dužni za cielu prošlu godinu;

6. koji su svrgnuti s javne službe disciplinarnim putem radi prestupka, počinjena s koristoljublja.

Izborni kotari i izborničtva.

§. 27. Grad Zagreb dieli se na dva izborna kotara.

U prvi izborni kotar spadaju porezne obćine gornji i dolnji grad, koje biraju trideset i dva zastupnika, a u drugi porezne obćine Vlaška ulica, Kaptol i Novaves, koje biraju osam zastupnika.

Grad Osiek dieli se na tri izborna kotara:

1. Gornji grad, koji bira 16 zastupnika;

2. doljni grad, koji bira takodjer 16 zastupnika;

3. unutarnji i novi grad, koji bira 8 zastupnika;

Ostali gradovi sačinjavaju svaki samo jedan izborni kotar, nu kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove ovlašćuje se, da na predstavku gradskoga zastupstva putem

Digitized by Google

naredbenim ustanovi i ondje izborne kotare i opredjeli broj zastupnika, koje će birati svaki izborni kotar (§. 21.).

§. 28. Izbornici svakoga grada, odnosno izbornoga kotara imaju se razdieliti u Zagrebu, Osieku i Varaždinu na tri, a u ostalih gradovih na dva izborničtva.

U tu svrhu treba sve izbornike jednoga kotara redomice popisati od najvećega do najmanjega porezovnika s njihovimi poreznimi iznosi od prošle godine, a sbroj svih tih poreznih iznosa ima se razdieliti u Zagrebu, Osieku i Varaždinu na tri, u ostalih pako gradovih na dva jednaka diela.

Prema ovim dielovom ukupne porezne dužnosti razredjuju se postepeno izbornici u pojedina izborničtva tako, da najveći poreznici sačinjavaju prvo, manji drugo, a u Zagrebu, Osieku i Varaždinu najmanji porezovnici treće izborničtvo.

U prvom izborničtvu mora biti najmanje tri puta toliko izbornika, stanujućih u obćini koliko to izborničtvo gradskih zastupnika bira: manjak do toga broja popunjuje se najvećimi porezovnici drugoga izborničtva.

Izbornici navedeni u §. 22. točki 2. pod a) i b), koji po svojoj godišnjoj poreznoj dužnosti nespadaju u prvo iz borničtvo, imaju se svi uvrstiti u drugo izborničtvo grada ili kotara gdje stanuju.

Ako se kod ove razredbe izbornikah u pojedina izborničtva dogodi, da se porezna dužnost kojega izbornika mora ciepati, ima se on pripisati onomu izborničtvu, kojemu je pripao veći dio njegove porezne dužnosti, a ako su ti dielovi jednaki tada višjemu izborničtvu.

Ako li pako tom razredbom budu razciepkani izbornici, koji posve jednak porez plaćaju, tada stariji po dobi spadaju u višje, a mladji u nižje izborničtvo.

Da se uvrsti u izborničtvo, a ne da postigne aktivno izborno pravo, ima se otcu pribrojiti porez, što ga u gradskoj obćini plaćaju njegova maloljetna djeca, ali samo dotle, dok mu zakonito pripada uprava njihova imetka.

§. 29. Svaki izbornik može samo u jednom izborničtvu i u jednom izbornom kotaru birati i to redovito ondje gdje stanuje.

U gradovih razdieljenih u izborne kotare, spadaju;

1. Začastni gradjani, koji stanuju u obćini, u prvo izborničtvo svoga kotara, a koji nestanuju u obćini u prvo izborničto prvoga kotara ;

Digitized by Google

2. gradjani, koji neplaćaju poreza, a stanuju u občini, u treće, ili gdje toga neima u drugo izborničtvo svoga kotara, koji pako nestanuju u obćini, u treće odnosno u drugo izborničtvo prvoga kotara;

3. ostali izbornici nestanujući u obćini, koji u njoj nepokretninu ili kakovu privredu imaju, po kojoj im pripada aktivno izborno pravo, u dotično izborničtvo onoga kotara u kojem više poreza plaćaju, te jim se u tom slučaju ima uračunati porez, što ga plaćaju u ostalih izbornih kotarih.

U ostalih gradovih spadaju začastni gradjani u prvo, a gradjani, koji poreza neplaćaju u treće odnosno u drugo izborničtvo grada, dočim u točki trećoj spomenuti izbornici spadaju u ono izborničtvo, u koje po §. 28. dospiju po svojoj poreznoj dužnosti.

§. 30. U gradovih, koji imaju samo jedan izborni kotar, bira svako izborničtvo jednak broj gradskih zastupnika; a u Zagrebu:

1. u prvom izbornom kotaru:
a) prvo izborničtvo deset,
b) drugo i treće izborničtvo po jedanaest zastupnika;
2. u drugom izbornom kotaru:
a) prvo izborničtvo dva,
b) drugo i treće izborničtvo po tri zastupnika.

U Osieku pako bira:
1. u prvom i drugom izbornom kotaru:
a) prvo i drugo izborničtvo po pet,
b) treće izborničtvo šest zastupnika.
2. U trećem izbornom kotaru:
a) prvo izborničtvo dva;
b) drugo i treće izborničtvo po tri zastupnika.

§. 31. Izbornici mogu birati svaku po ovom zakonu izberivu osobu iz cielog obsega obćine.

Sastav izbornih listina.

§. 32. Za svaki kotar i za svako izborničtvo ima gradsko poglavarstvo sastaviti posebne izborne listine, te u nje upisati sve obćinare imajuće pravo izbora, i te listine najmanje tri nedjelje dana prije izbora javno izložiti u svakom izbornom kotaru na prikladnom mjestu za svačiji uvid.

Poglavarstvo je dužno posebnim oglasom, koji se ima dostaviti svakomu kuće vlastniku, objaviti obćinstvu, da su listine izložene, i ustanoviti rok od osam dana za predaju prigovora proti izbornim listinam.

Digitized by Google

Poglavarstvo riešava najdulje za dva dana pravodobno predane prigovore i provadja podjedno sve izpravke, što ih je kao valjano priznalo.

Proti odluci njegovoj slobodno je za tri dana pritužiti se gradskomu zastupstvu, koje po odboru trijuh u tu svrhu izabranih gradskih zastupnika pritužbe riešava najdulje za tri dana, te odluke svoje dostavlja gradskomu poglavarstvu, da prema istim izborne listine izpravi.

Za slučaj, da bi koji od članova ovoga odbora bio zapriečen, imaju se za dobe izabrati jedan ili dva zamjenika. Osam dana prije samoga izbora nesmije se ništa mienjati u izbornih listinah.

Razpis izbora.

§. 33. Osam dana prije izbora imaju se svi izbornici pozvati na izbor. U razpisu izbora, koji se proglasuje načinom odredjenim u §. 32. ima se za svako izborničtvo opredieliti dan i sat, kada se počimlje i dovršuje glasovanje, ustanoviti mjesto izbora i naznačiti broj zastupnika, koje treba birati. Ujedno imaju se u tom razpisu navesti glavne odredbe ovoga zakona ob izboru zastupstva i uzanj proglasiti izpravljene izborne listine.

§. 34. Za svako izborničtvo svakoga izbornoga kotara ima se opredieliti posebni izborni dan, i to tako, da bira u kotarih, razdieljenih na tri izborničtva, najprije treće, zatim drugo, i za ovim prvo izborničtvo, a u kotarih ili gradovih, razdieljenih samo na dva izborničtva, najprije drugo, zatim prvo izborničtvo.

Ravnanje izbora.

§. 35. Izborom gradskih zastupnika ravna izborni odbor. Za svako izborničtvo svakoga kotara izabrati će gradsko zastupstvo odbor, sastojeći od jednoga gradskoga zastupnika kao predsjednika, i četvorice obćinara, koji imaju izborno pravo, kao predsjednika, te dodati svakomu odboru po jednoga činovnika gradskoga poglavarstva za perovodju. Nu članovi odbora nemogu biti oni gradski zastupnici, koji izstupljuju iz zastupstva.

Zemaljska vlada vlastna je izaslati svojega povjerenika, koji ima bditi, da izbori budu obavljeni točno po propisu ovoga zakona, ali neima uticati u slobodnu volju izbornika.

Digitized by Google

Izborni čin.

§. 36. Svaki izbornik, koji želi birati, ima na vrieme, odredjeno za njegovo izborničtvo odnosno doći pred izborni odbor.

Od ovoga pravila izuzimlju se, te vrše aktivno pravo izbora:

1. Žene udate po svojem suprugu, a ostale po punomoćniku;
2. korporacije, zadruge, udruge i družtva po osobi, koja jih je po postojećih zakonskih ustanovah ili družtvenih pravilih vlastna zastupati, ili po posebnom punomoćniku;
3. seljačke zadruge po svom kućegospodaru;
4. državne, zemaljske i obćinske zaklade, ako su vlastnice nekretnina po osobah, odredjenih od dotičnih upravnih organa.

Svatko, tko mjesto drugoga bira, dužan je pred izbornim odborom izkazati se valjanom pismenom punomoći.

Tko u obćini neima prava izbornoga, nemože kao zastupnik drugoga glasovati.

Nitko nemože kao punomoćnik više od jednoga glasa zastupati.

Izbor je javan, glasuje se redovito glasovnicami nu slobodno je svakomu izborniku i ustmeno glasovati. Glasovnice stavljaju izbornici u izbornu žaru pred izbornim odborom, a ustmene glasove upisuje perovodja odbora u izborni zapisnik.

Na glasovnici smije biti upisano samo toliko imena, koliko se u dotičnom izborničtvu ima birati zastupnika.

Imena zabilježena preko toga broja, neuvažuju se.

Svaki glasovavši izbornik ima se pozvati, da isti dan na izmaku izbornoga roka dodje opet na biralište, da iznova bira, ako bi se glasovanje ponoviti moralo.

Čim mine rok, odmjeren za glasovanje, imade predsjednik izreći, da je glasovanje zaključeno.

Zatim će se otvoriti izborna žara, te će odbor ponajprije prebrojiti glasovnice i ustmene glasove, da se uvjeri, slaže li se njihov broj sa brojem glasovavših izbornika, koje imaju točno bilježiti dva člana i perovodja odbora.

Glasovi dani osobam, koje su u drugom kojem izborničtvu ili izbornom kotaru jur izabrane gradskimi zastupnici, neimaju se brojiti; to se ima u izbornom zapisniku naznačiti.

Digitized by Google

Izabranim gradskim zastupnikom smatra se, tko je dobio više od polovine predanih glasova.

Nepostigne li se na ovaj način podpuni broj zastupnika, što ga dotično izborničtvo bira, ima se odrediti užji izbor medju dvojicom za svako zastupničko mjesto, koji su iza izabranih zastupnika dobili najviše glasova.

Glasovi, dani osobam pri užem izboru nepredloženim nebroje se; ovo se ima u izbornom zapisniku zabilježiti.

Ako li osobe pri užem izboru predložene dobiju jednaki broj glasova,, odlučuje žrieb, koja će od njih biti gradskim zastupnikom.

Izpit i proglas izbora.

§. 37. Čim se glasovi prebroje, ima predsjednik odbora proglasiti osobe, koje su izabrane gradskimi zastupnici.

O izboru svakoga izborničtva ima se odmah sastaviti izborni zapisnik i u njem zabilježiti:

1. broj izbornika, pozvanih na izbor;
2. broj izbornika, koji su glasovali glasovnicami ili ustmeno;
3. vrieme, kad je izbor počeo i čas, kad je svršen bio;
4. broj valjanih glasovnica;
5. broj nevaljanih glasovnica ili neubrojenih glasova uz oznaku razloga;
6. osobe, koje su dobile glasove i koliko glasova;
7. imena osoba, koje su izabrane gradskimi zastupnici.

Taj zapisnik i imenik izbornika, koji su glasovali, imaju odmah podpisati predsjednik, članovi i perovodja odbora.

Kad se svrše izbori u svih izborničtvih, imaju se svi zapisnici i izborni spisi dostaviti gradskomu zastupstvu, a ovjerovljeni prepis izbornoga zapisnika ima se podnieti kralj. zem. vladi, odjelu za unutarnje poslove.

Poslije izbora svakoga izborničtva ima se uspjeh obćinstvu dojaviti posebnim oglasom. Prigovori proti valjanosti izbora imaju se najdulje za osam dana poslije obavljena izbora podnieti gradskomu zastupstvu.

Ako se za toga roka nikakovi prigovori neprijave, ili se prijavljeni pronadju za nedostatne, ili ako neima više nikakove zaprieke, potvrdi gradsko zastupstvo izbore i obavjesti o tom obćinstvo i svakoga izabranoga. U protivnom slučaju ima se nov izbor opredieliti.

§. 38 Svaki obćinar dužan je primiti izbor, no mogu ga odkloniti:

Digitized by Google

1. osobe, koje su prevalile 60 godina;
2. vojnici, koji nestoje u aktivnoj službi;
3. duhovni pastir, službujući činovnici državni i zemaljski, te profesori i učitelji zem. učilišta.
4. osobe, koje su službovale za posljednje izborne periode kao načelnici ili grad. zastupnici.

Tko neprimi izbora, a neima za to prava na temelju predstojećih točaka, plaća globu, koju gradsko zastupstvo od 25 do 200 for. odmjeriti može.

§. 39. Kad se izbori odobre (§, 37.) ima se gradsko zastupstvo u skupštini, sazvanoj u tu svrhu, konstituirati i svaki zastupnik u ruke grad. načelnika zavjeriti: da će Nj. c. kr. apošt. veličanstvu kralju biti vjeran i odan, da će štovati državne i zemaljske zakone, te da će sa službom gradskoga zastupnika spojene dužnosti točno i savjestno vršiti i uvjek o boljku obćinskoga dobra nastojati.

§. 40. Gradski zastupnici neprimaju nikakova naputka od svojih izbornika.

Trajanje službe gradskih zastupnika

§. 41. Služba gradskih zastupnika traje četiri godine od dana, kad su se zavjerili (§. 39.)

Gradski zastupnici vrše svoju službu bezplatno, nu za poslove obćinske, obavljene izvan gradskoga kotara, može gradsko zastupstvo izaslanim svojim članovom dopitati primjerenu naknadu troška iz gradske blagajne:

§. 42. Svake druge godine izstupljuje polovica grad. zastupnika i obćinskoga zastupstva, i popunjuje se novim izborom iz onih kotara i izborničtva iz kojih su izstupivši zastupnici izabrani bili.

Prvi izstup odlučuje se žriebom.

Gradski načelnik nepodvrgava se žriebu.

U buduće izstupljuju oni, koji su prije četiri godine izabrani bili.

§. 43. Novi izbori moraju biti obavljeni tečajem prvoga mjeseca po izmaku svake druge godine.

Dok se novoizabrani zastupnici nezavjere, traje mandat izstupajućih zastupnika.

Smrću ili izstupom prije reda izpražnjena mjesta zastupnikâ nadopunjuju se pravilno redovitim izborom svake druge godine.

Nu ako se tim načinom izprazne:

kod zastupstva od 12 članova 2 mjesta
" " " 16 " 3 "

Digitized by Google

kod	zastupstva	od	20	članova	4	mjesta
"	"	"	24	"	5	"
"	"	"	30	"	6	"
"	"	"	40	"	7	"

imaju se takova mjesta posebnim izborom na temelju posljednjih izbornih listina popuniti prije dospjetka redovitoga izbora.

Takav izbor valja samo za vrieme do redovitoga izbora.

Gubitak službe gradskih zastupnika

§. 44. Gradski zastupnik gubi svoju službu:

1. kad izgubi pasivno pravo izbora s razlogâ navedenih u §. 26.;

2. kad neopravdano propusti doći k izboru gradskoga načelnika (§. 47.)

2. kad neopravdano tri mjeseca ne polazi gradskih skupština i odborskih sjednica, a gradski ga je načelnik tri puta pismeno opomenuo;

4. kad bude po redovitom sudu osudjen radi štete nanešene gradskoj obćini.

Gubitak službe gradskog zastupnika izriče skupština za to naročito sazvana, u kojoj moraju biti prisutne dvie trećine gradskih zastupnika.

Razpust gradskoga zastupstva.

§. 45. Zemaljskoj vladi pripada pravo razpustiti s važnih razloga gradsko zastupstvo, nu u tom će slučaju nadulje za osam dana po razpustu zastupstva razpisati nove izbore, koji se moraju za četiri nedjelje po razpisu obaviti.

Dok neima gradskoga zastupstva, zamienjuje ga vladin povjerenik zajedno sa gradskim poglavarstvom po propisih ovoga zakona.

B. Gradski načelnik i podnačelnik.

§. 46. Gradskomu zastupstvu jest na čelu gradski načelnik, a kad je on zapriečen, zamienjuje ga podnačelnik.

Izbor gradskoga načelnika

§. 47. Kad se na temelju ovoga zakona prvi put izabrano zastupstvo ustanovi (konstituira), bira gradskoga načelnika; a poslie bira ga, kad mu izmine službena perioda, ili kad mu se mjesto izprazni inim načinom.

Ovaj izbor ima se obaviti svaki put najdulje za četiri nedelje od dana, kad se mjesto gradskoga načelnika izprazni.

Digitized by Google

K ovomu izboru imaju se pismeno pozvati svi gradski zastupnici s dodatkom, da će svaki, koji nedodje u izbornu sjednicu, ili ju ostavi prije svršenoga izbora, ako se temeljito neizpriča, lišen biti službe zastupničke i kažnjen globom od 25 for. do 100 for.

Načelnik može se birati, ako su najmanje dvie trećine svih gradskih zastupnikah prisutne, a izabranim načelnikom smatra se onaj, koga dopadne absolutna većina glasova svih gradskih zastupnika.

Nepostigne li se absolutna većina kod prvoga izbora, onda se stupa k užjem izboru, i ovaj se ograničuje samo na one dvie osobe, koje su kod prvoga glasovanja dobile najviše glasova.

Pokaže li se pri užjem izboru jednakost glasova, onda odlučuje žrieb.

Izabrani nije dužan primiti službe gradskoga načelnika.

§. 48. Gradskoga načelnika biraju gradski zastupnici izmedju sebe.

Služba načelnika traje četiri godine, makar da i prije nanj došao red izstupiti iz gradskoga zastupstva.

Gradski načelnik dobiva za vrieme svoga službovanja sluzbovinu, koju mu opredieli gradsko zastupstvo.

§. 49. Izbor gradskoga načelnika za gradove Zagreb i Osiek potvrdjuje kralj, za ostale pako gradove ban.

Čim bude izbor načelnika potvrdjen, položit će ovomu zakonu priloženu (pod **A.**) službenu zakletvu u ruke bana, dotično vladnoga povjerenika pred gradskim zastupstvom.[1]

Izprava. sastavljena o položenoj zakletvi ima se predložiti banu.

---

[1] Zakletva za gradske načelnike glasi: „Ja . . . . zaklinjem se svemogućim Bogom, te zadajem vjeru svoju i obećajem poštenjem svojim, da ću Njegovu cesarskomu i kraljevsko-apoštolskomu Veličanstvu, prejasnomu vladaru i gospodaru Franji Josipu Prvomu, cesaru austrijanskomu, kralju češkomu i apoštolskomu kralju ugarskomu, hrvatskomu, slavonskomu i dalmatinskomu, te iza Njega previšnjega sliedećim iz roda i krvi Njegove nasljednikom neuzkolebivo vjeran i poslušan biti, te pošto sam za gradskoga načelnika izabran, to se zaklinjem, da ću u službi svojoj dužnosti svoje savjestno izpunjavati, pri tom uvjek ne samo boljak službe Njegova cesarskoga i kraljevsko-apoštolskoga Veličanstva, države i zemlje, kao što i obćine, koju zastupam, pred očima imati, nego i svaku štetu i pogibelj odvraćati, da ću državnomu i zemaljskomu ustavu vjeran, te zakonom, kao i meni od mojih predpostavljenih dolazećim nalogom voljno poslušan biti, povjerene mi poslove po najboljem svojem znanju savjestno i temeljito obavljati, te uredovnu tajnu vjerno čuvati. Tako mi Bog pomogao!“

Digitized by Google

Izbor gradskoga podnačelnika.

§. 50. U prvoj ustanovnoj sjednici i izmakom svake druge godine izabire gradsko zastupstvo absolutnom većinom glasova izmedju sebe podnačelnika, koji zamienjuje gradskoga načelnika, ako je zaprečen u poslovih spadajućih na gradsko zastupstvo, te vrši svoju službu bezplatno.

C. Gradsko poglavarstvo.

§. 51. Na čelu gradskoga poglavarstva jest načelnik; on je odgovoran za poslovanje gradskoga poglavarstva gradskomu zastupstvu i kr. zemaljskoj vladi. On razdieljuje poslove medju podčinjene si organe.

Ako je načelnik zapriečen, zamienjuje ga u poslovih gradskoga poglavarstva višji gradski činovnik, kojega on odredi. Za slučaj odstupa ili smrti načelnikove zastupa njegovo mjesto onaj višji činovnik, koga kr. zemaljska vlada na predstavku gradskoga zastupstva odredi.

§. 52. Gradsko poglavarstvo sastoji se od gradskoga načelnika i potrebitoga perovodnoga, strukovnoga i pomoćnoga osoblja.

Posebni na predlog gradskoga zastupstva po kr zemaljskoj vladi odobren statut (§. 5.) ustanovit će ujedno organički ustroj, status i plaćevni šema činovnika i službenika gradskoga poglavarstva i razredbu poslovanja.

Namještaj činovnika.

§. 53. Gradski činovnici i poslužnici namještaju se doživotno.

Njim pripada stalna plaća i pravo na obskrbu za nje i za njihove udove i sirote po propisih valjanih za kr. činovnike.

Činovnici gradskoga poglavarstva moraju biti uspobljeni za svoje službovanje onako, kako je propisano za kr. činovnike u Hrvatkoj i Slavoniji.

Disciplinarna vlast.

§. 54. Gradski činovnici mogu biti suspendirani ili odpušteni iz službe pod uvjeti, propisanimi u tom obziru za kr. upravne činovnike.

Gradski načelnik stoji pod disciplinarnom vlasti kr. zemaljske vlade odjela za unutarnje poslove.

Gradski činovnici i službenici gradskoga poglavarstva stoje pod disciplinarnom vlasti gradskoga načelnika.

Digitized by Google

Radi li se ob odpustu od službe kojega gradskoga činovnika ili službenika, izriče odpustnu odluku disciplinarni odbor, izabran od gradskoga zastupstva i sastojeći iz dva gradska činovnika dva gradska zastupnika i gradskoga načelnika kao predsjednika.

Kralj. zemaljska vlada ovlaštena je u taj odbor delegovati mjesto gradskoga činovnika jednoga ili dva zemaljska činovnika, ako to gradsko zastupstvo s važnih razloga uzište.

Proti disciplinarnoj odluci gradskoga načelnika ili disciplinarnoga odbora imaju dotične stranke pravo utoka do četrnaest dana na kr. zemaljsku vladu, odjel za unutarnje poslove.

§. 55. Gradski činovnici i službenici odgovorni su u smislu zakona od 15. studenoga 1874. ob ustroju političke uprave točke 7. dodatka A. za svaku štetu, koju nanesu kojoj stranci svojom krivnjom, povriedom ili zanemarenjem svoje uredovne dužnosti.

§. 56. Gradskim činovnikom i službenikom dozvoljuje dopust do 4 nedjelje gradski načelnik, preko toga vremena gradsko zastupstvo.

Samomu načelniku dozvoljuje dopust ban.

Poglavje VI.

Djelokrug gradske obćine.

Obćenite ustanove.

§. 57. Djelokrug gradske obćine jest;

1. naravni, u kojem obćina uz obdržavanje postojećih zakona samostalno odlučuje i odredjuje o svem, što se neposredno tiče interesa obćine, i što u području svojem vlastitimi silami upravljati može;

2. prenešeni, u kojem obćina na temelju postojećih zakona vrši dužnost javne uprave.

A. Djelokrug gradske obćine.

a) obseg djelokruga.

§. 58. U poslovih naravnoga djelokruga obćine, gradsko je zastupstvo zaključujući i nadgledajući organ.

§. 59. Osim predmetâ, naznačenih u drugih zakonih i u §§. 32., 35., 37., 38., 44., 47., 48., 50., 54. ovoga zakona, spada na djelokrug gradskoga zastupstva napose:

1. uredjivati upravne organe;

Digitized by Google

2. imenovati, umirovljivati i, odpuštati obćinske činovnike i službenike prema postojećim propisom;

3. brinuti se za uzdržavanje i koristnu upravu obćinske imovine i obćinskih pravâ;

4. sticati nepokretna dobra i ovimi ravnati, odtudjivati ili zalagati obćinsku imovinu;

5. sklapati, ponavljati i produživati ugovore i pogodbe u obće, a napose zakupne i najamne ugovore, u koliko nespadaju na redovitu upravu gospodarstva, nadležeću gradskomu poglavarstvu;

6. ustanovljivati proračune o prihodu i razhodu gradske obćine i svihkolikih obćinskih zaklada i zavoda.

7. ustanovljivati i razpisivati obćinski namet i odredjivati druge danke i podavanja za namirivanje obćinskih potreba (§. 63. točka 5.);

8. uzimati zajmove i preuzimati jamstva;

9. pregledavati i riešavati račune obćinske i račune obćinskih zavoda i zaklada;

10. dozvoljivati povedenje i obustavu parnica, sklapanje nagodaba u poslovih obćinskih, koji nespadaju na redovitu upravu gospodarstva, nadležeću gradskomu poglavarstvu i postavljati pravnoga zastupnika, zatim primati i odbijati nasljedstva, zapise i darovanja.

11. odpisivati dvojbene i neutjerive obćinske tražbine, opraštati od naknada;

12. razvrgavati uporabne ugovore i popuštati od uporabnine za trajanja ugovora;

13. dozvoljivati nove gradjevine, zatim troškove prelazeće stanovitu svotu, kao i sve u proračunu nepredvidjene troškove;

14. mienjati obćinski teritorij;

15. sastavljati mjestne štatute;

16. izvršivati pravo patronatsko i podielbeno pripadajuće obćini i obćinskim zavodom po propisu zakona i zavodskih ustanova, i vršiti s ovim pravom skopčane dužnosti;

17. primati u obćinsku svezu, podieljivati pravo gradjanstva i počastnoga gradjanstva;

18. brinuti se za uzdržavanje redarstvenih i zdravstvenih zavoda i za namirivanje potreba skopčanih s djelokrugom gradskoga poglavarstva u poslovih javne uprave;

19. brinuti se za obskrbu siromaka i za aprovizioniranje grada;

20. vršiti pravo peticije u stvarih obćinskih;

Digitized by Google

21. riešavati tegobe proti odredbam gradskoga poglavarstva u obćinskih poslovih naravnoga djelokruga.

§. 60. Gradsko zastupstvo dužno je neprekidno nadgledati poslovanje obćinskih organa; u tu svrhu može zahtievati, da mu se predlože potrebiti spisi, dokaznice, računi i izviešća.

Napose može prema potrebi pozvati pojedince ili kao odbore iz svoje sredine, ili izvan svojih članova osobe sposobne, koje uživaju javno povjerenje, da:

1. pregledaju i izpitaju proračune i račune o prihodu i razhodu;

2. sudjeluju kod iztraživanja stanja gradske blagajne (škontriranja) koja načelnik ureda radi po postojećih propisih, ili na poziv gradskoga zastupstva, ili dotičnoga po zastupstvu za to postavljenoga odbora potrebitom opreznošću odrediti i sam ili po izaslaniku provesti ima;

3. nadgledaju upravu obćinskih zavoda i podhvata, koji se izvadjaju;

4. izpituju stanovite zadatke, spadajuće u djelokrug gradskoga zastupstva i dadu mnienje o njih.

§. 61. Zaključak gradskoga zastupstva, kojim bi prekoračilo zakonom mu opredieljeni djelokrug, ništetan je.

§. 62. Gradskomu zastupstvu nepripada izvršujuća (eksekutivna) vlast.

§. 63. U sliedećih slučajevih moraju se zaključci gradskoga zastupstva podnieti kr. zemaljskoj vladi na odobrenje:

1. kod preinake ustrojnoga statuta i kod uvedenja obćinskih statuta u obće;

2. kod preinake o stanju (statusu) osoblja gradskoga poglavarstva kao i kod ustanove i preinake njegovih beriva;

3. kod odtudjivanja obćinskoga vlastničtva, ako njegova vriednost nadilazi u gradovih, koji imaju do

	5.000 stanovnika	2.000	for.
preko	5.000 do 10.000 „	4.000	„
„	10.000 „ 15.000 „	6.000	„
„	15.000 stanovnika	10.000	„

4. kod uzimanja zajmova i preuzimanja jamstva ako zajam ili ujamčena svota, uračunajuć obstojeće već dugove, nadilazi u proračunu izkazani redoviti godišnji dohodak obćine;

5. kod uvadjanja novih obćinskih daća u obće ili povisivanja postojećih daća i inih podavanja, zatim kod usta-

Digitized by Google

novljenja prireza na izravni porez, ako taj prirez nadilazi 20 postotaka istoga poreza.

b) Način pretresivanja i odlučivanja.

§. 64. Kad se imaju redovite sjednice gradskoga zastupstva sazivati, odredjuje statut (§. 5.)

Izvan toga može se obćinsko zastupstvo sastati samo kad gradski naćelnik, a kad je on zapriečen, podnačelnik sazove izvanrednu sjednicu.

Na pismeni predlog od najmanje jedne trećine gradskih zastupnika dužan je načelnik sazvati izvanrednu sjednicu. Sjednica gradskoga zastupstva sazvana na drugi način, nezakonita je, a odluke njezine ništetne.

§. 65. Gradsko zastupstvo može valjano zaključivati samo onda, ako se prije ustanovi, da su svi gradski zastupnici u skupštinu redovito pozvani, i ako je nadpolovična većina svih zastupnika prisutna.

§. 66. Ako je predmetom razprave službovanje gradskoga načelnika ili kojega gradskoga zastupnika, to nesmije onaj, koga se tiče, glasovati, ali je dužan, ako se pozove, doći u sjednicu i dati potrebito izvješće.

Ako li se razprava tiče vlastitih posala načelnika ili kojega gradskoga zastupnika, ili njihovih bližnjih rodjaka, nemože on učestvovati i prisustvovati sjednici, dok traje ta razprava.

§. 67. Načelnik, ako je on zapriečen, podnačelnik predsjeda skupštinam gradskoga zastupstva i rukovodi njihovu râzpravu.

Predsjednik nesmije dopustiti, da se pregovori zametnu medju članovi zastupstva. Ako se radi neprestanih smetnja nemože nastaviti viećanje, može predsjednik na koji čas obustaviti sjednicu, ili ju razpustiti.

Tko bi se služio izrazi vriedjajućimi čast zastupstva ili pojedinih članova, a nebi jih odmah opozvao, može ga zastupstvo bez uštrba daljega postupka po kaznenom zakonu zaključkom od dviju trećina prisutnih zastupnika odsuditi na novčanu globu od 100 for. utjerivu političkim putem. — Proti takovoj presudi neima priziva.

§. 68. Sjednice gradskoga zastupstva jesu javne, nu na zahtjev predsjednika ili jedne četvrtine prisutnih gradskih zastupnika mogu se držati tajne sjednice, ali se zaključci moraju proglasiti u javnoj sjednici.

Proračun i obćinski računi nesmiju se razpravljati nego u javnoj sjednici.

Digitized by Google

§. 69. Glasuje se redovito javno i ustmeno sa „da“ ili „ne“. ili tako, da glasovatelji ustaju ili ostaju sjediti.

Tajno se glasuje glasovnicami ili balotažom:

1. kod izbora;
2. kad se glasuje o osobah;
3. kad to zahtieva četvrtina prisutnih gradskih zastupnika.

§. 70. U sjednice gradskoga zastupstva neimaju pristupa deputacije.

§. 71. Za valjani zaključak gradskoga zastupstva pravilno treba, da glasuje nadpolovična većina prisutnih zastupnika.

Kad su glasovi jednako podieljeni, odlučuje predsjednik.

U sliedećih predmetih pako treba za valjan zaključak da sjednici prisustvuju dvie trećine i da za zaključak glasuje nadpolovična većina svih kolikih zastupnika:

1. kod izbora gradskoga načelnika;
2. kod ustanove proračuna;
3. kod svih predmeta naznačenih u §. 63.

§. 72. O sjedničkih razpravah ima se voditi zapisnik i u njem naznačiti dan, kada se je sjednica obdržavala; imena prisutnih zastupnika; svi učinjeni predlozi i njihovi razlozi, ako to naročito zaište koj član, ili ako se radi o predmetih, za koje je potrebno višje odobrenje; napokon stvoreni zaključci s naznakom broja zastupnikâ, koji su glasovali za nje ili proti njim.

Na zahtjev manjine ili pojedinoga zastupnika, ima se u zapisnik uvrstiti njihov votum separatum.

Zapisnik sjednički ima se, ako nije moguće odmah po dovršenoj sjednici, svakako u prvoj budućoj ovjeroviti, a podpisat će ga predsjednik, dva na to opredieljena zastupnika i bilježnik.

Ovjerovljeni prepis zapisnika ima se u roku od 14 dana podnieti kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove na uvid.[1]

---

[1] Polag ustanove §. 4. zakona od 5. veljače 1886., kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju nekoje ustanove zakona od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina, gradski veliki župani vrše nadzor nad poslovi gradske samouprave i nad javnom upravom, prenešenom u djelokrug gradskih poglavarstva.

Da se toj ustanovi napose u pogledu nadzora nad poslovi gradske samouprave bude moglo točno udovoljiti, obnašla je kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, naredbom od 14. prosinca 1886. broj 53343 odrediti: da gradska poglavarstva od dana primitka ove naredbe počamši imadu redovi-

Digitized by Google

§. 73. Posebnim statutom i poslovnikom, odobrenim po kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove (§. 5.) ustanovit će se način službovanja i upravljanja unutarnjih posala gradskoga zastupstva i rukovodjenja zastupničkih sjednica. Napose opredielit će se broj redovitih zastupničkih sjednica i kada se drže; način pozivanja zastupnikâ u sjednice; redoviti i točni polazak sjednica od strane zastupnikâ; dnevni red za redovite i izvanredne sjednice; pravo stavljati predloge; uredjenje odborâ i njihova djelokruga; uzdržavanje reda i mira itd.

B. Djelokrug gradskoga načelnika i gradskoga poglavarstva.

§. 74. Djelokrug gradskoga poglavarstva obuhvaća
1. unutarnje poslove obćinske;
2. poslove javne uprave.

Unutarnje poslove obćinske upravlja i rukovodi gradsko poglavarstvo sudjelovanjem i pod kontrolom gradskoga zastupstva kao njegov upravljajući i izvršujući organ.

U poslovih javne uprave vrši gradsko poglavarstvo svoj zakonom opredieljeni djelokrug samostalno i pod odgovornosti gradskoga načelnika.

Unutarnji obćinski poslovi.

§. 75. Unutarnji poslovi obćinski jesu, koji izviru iz naravnoga djelokruga obćine, napose:

1. Uredovati glede izbora zastupstva, kako to ovaj zakon nalaže gradskomu poglavarstvu.

2. Uredovati glede imenovanja i službenih odnošaja činovnika i službenika gradske obćine i gradskih zavoda.

3. Zastupati gradsku obćinu kao takovu kako u gradjansko-pravnih poslovih, tako i u poslovnom obćenju sa državnimi i zemaljskimi upravnimi oblastmi i drugimi obćinami i pojedinimi osobami.

4. Upravljati obćinsku imovinu i sredstva, opredieljena za obćinske potrebe u podpunom obsegu, u koju svrhu ima gradsko poglavarstvo cielokupno pokretno i nepokretno vlastničtvo obćine i obćinskih zavoda točnim inventarom držati u učevidnosti.

---

i pravodobno dnevni red sjednica gradskoga zastupstva i dan, na koji su sazvane, prijaviti velikomu županu, zatim da ovjerovljeni prepis zapisnikâ zastupničkih sjednica u roku od tri dana priobćiti imaju velikomu županu.

Ustanova §. 72. gori rečenog zakona glede podnašanja sjedničkih zapisnika kr. zemaljskoj vladi, odjelu za nutarnje poslove ovim ostaje netaknuta.

Digitized by Google

5. Upravljati gotovinu i vriednostne predmete, pripadajuće neposredno gradskoj obćini kao vlastničtvo njezino, kao i one, što ih obćina na račun države ili inih zavoda i osoba preuzima, čuva i rukovodi.

6. Upravljati i nadgledati blagajne, urede i zavode, opredieljene za upravu i zaračunanje povjerena im dobra.

7. Upravljati poslove ubožke i ubožkih zavoda.

8. Nadgledati i upravljati zavode, ustrojene na trošak gradske obćine, ili utemeljene po drugih osobah za gradske svrhe, u koliko glede ovih zakladatelj nije odredio inako.

9. Upravljati gradjevnu struku i brinuti se za uredjenje i uzdržavanje obćinskih cesta, puteva, mostova, vodovoda i inih uredaba, kao i za uzdržavanje obala na obćinskih potocih.

10. Rukovoditi uredbe glede čišćenja javnih puteva i trgova, glede taracanja i razsvjete.

11. Uzdržavati i upravljati uredbe vatrogasne, kao u obće uredjivati i uzdržavati sve u interesu mjestnoga redarstva i zdravstva potrebite zavode i urede, zatim pripravljati sredstva za odvraćanje pogibelji od povodnje ili inih nepogoda i podupiranje stradajućih u nesgodah, tičućih se obćine.

12. Brinuti se za živežnu obskrbu (aprovizioniranje) grada.

13. Skrbiti, da se za izvršenje ovih dužnosti potrebita novčana sredstva namaknu i svi dohodci i tražbine obćine za vremena poberu.

14. Nadziranje medje obćinskoga zemljišta.

§. 76. Uredovne odpravke izdane u ime obćine, ima podpisivati načelnik ili njegov zamjenik.

Izprave, koje utemeljuju obvezu obćine pram trećim osobam, imaju biti podpisane po načelniku ili njegovu zamjeniku i gradskom viećniku ili gradskom zastupniku.

Ako se izprava tiče posla, kojemu treba privola gradskoga zastupstva ili višje odobrenje, mora u izpravi biti naročito naznačena ova privola ili odobrenje, a izprava mora biti podpisana po gradskom načelniku i dvojici gradskih zastupnika.

§. 77. Načelnik dužan je zakonite zaključke gradskoga zastupstva ovršiti.

Nadje li načelnik, da se koji zaključak protivi postojećim zakonom, ili da je na štetu obćine, dužan je obusta-

Digitized by Google

viti njegovu ovršbu i podnieti ga neodvlačno kr. zemaljskoj vladi.

§. 78. Ako se o predmetu, spadajućem u djelokrug gradskoga zastupstva prešnosti radi bez štete ili pogibelji nebi mogao zatražiti zaključak gradskoga zastupstva, ima načelnik pod vlastitom odgovornošću učiniti potrebitu odredbu, no ima izposlovati naknadno privolju gradskoga zastupstva i višje odobrenje u koliko to bude potrebno.

§. 79. Gradsko poglavarstvo preduzima u svojem djelokrugu dražbe i zakupe svake vrsti.

Članovi poglavarstva nesmiju ni sami, ni po trećoj osobi udioničtvovati kod dražba, zakupa ili u obće kod gradskih podhvata.

§. 80. Mjeseca kolovoza ima gradsko poglavarstvo na temelju imovnoga popisa i obćinskih računa sastaviti i gradskomu zastupstvu na razpravu i odobrenje predložiti proračun o prihodu i razhodu gradske blagajne, i svih pod upravu gradsku spadajućih zaklada i zavoda za sliedeću godinu.

Četrnaest dana prije, nego li će zastupstvo viećati o proračunu, ima se isti na svačiji uvid izložiti na gradskoj viećnici.

Svaki je obćinar vlastan glede proračuna staviti opazke i prigovore, koje treba pismeno predati i koji se kod razprave proračuna imaju uzeti u pretres.

§. 81. Proračuni odobreni po gradskom zastupstvu imaju se proglasiti, i služe u obće i glede pojedinih stavka strogim ravnilom gradskoj upravi, te se nesmije bez privole gradskoga zastupstva proračunani trošak niti prekoračiti niti prenieti iz jedne stavke u druge.

§. 82. Ako se tečajem godine izkažu neodgodive ili neuklonive potrebe, za koje trošak u proračunu uvršten nije, ima gradski načelnik zatražiti glede njih odluku gradskoga zastupstva, a u slučajevih prešnih ima postupati po §. 78.

§. 83. Mjeseca travnja ima gradsko poglavarstvo predložiti gradskomu zastupstvu račune obćinske blagajne, gradskih zaklada i zavoda od prošle godine, obložene potrebitimi prilozi glede prihoda i razhoda, da ih pregleda i rieši.

Glede izložbe računa na svačiji uvid i postupka sa mogućimi prigovori valja ono, što je u §. 80. rečeno glede proračuna.

Digitized by Google

§. 84. Kod nedovoljnoga opravdanja računarskih mana, ima gradsko zastupstvo proti dotičnomu odgovornomu činovniku izreći upravnu presudu uz pridržaj daljega zakonitoga postupka.

§. 85. Gradsko poglavarstvo ima izvadak računa, odobrenih po gradskom zastupstvu staviti do obćega znanja.

Ono ima pod odgovornošću gradskoga načelnika svekolike blagajne gradske i gradskih zavoda više puta na godinu pregledati i prema potrebi likvidirati.

§. 86. Gradsko poglavarstvo čuva sve spise i izprave obćine, vodi točan popis obćinara i stranaca.

§. 87. Način službovanja gradskoga poglavarstva u poslovih obćinskih opredielit će se poslovnim redom.

Poslovi javne uprave.

§. 88. U pogledu posala javne uprave vrši gradsko poglavarstvo djelokrug upravnih oblasti prve molbe u smislu zakona od 15. stud. 1874. ob ustroju političke uprave za cielo područje gradske obćine.

§. 89. Poslove javne uprave rukovodi gradski načelnik pod vlastitom odgovornošću sa ostalimi činovnici gradskoga poglavarstva po postojećih zakonih i propisih.

Zaglavak.

§. 90. Vrhovni državni nadzor nad upravom obćinskih posala te obćinskih zavoda i zaklada vrši kr. zemaljska vlada budi neposredno, budi preko svojih organa.

Kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove ima se svake godine predložiti prepis ustanovljenoga proračuna, svotnik godišnjih računa i izkaz obćinske imovine.

Ona je vlastna tražiti, da joj se na uvid predlože potrebiti spisi, izprave, računi i zapisnici.

§. 91. Gradovi, kojim bi s vremenom uzmanjkali uvjeti potrebiti za vršenje djelokruga u javnih upravnih poslovih, podredit će se u pogledu javne uprave kr. podžupaniji putem zakona.

Isto tako moći će se pojedinim trgovištem, koja imaju potrebita sredstva za samostalnu političku upravu svoga područja, na njihovu molbu putem zakona dozvoliti, da se po ovom zakonu urede i upravljaju.

§. 92. Vrieme, kada ovaj zakon u život stupiti ima, odredit će kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, putem naredbenim.[1]

---

[1] Provedbena naredba kr. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 9. ožujka 1881. broj 5788. glasi:

Digitized by Google

§. 93. Prelazne ustanove o djelovanju dosadanjega gradskoga zastupstva glede prvih izbora, što će se po ovom zakonu preduzeti, izdat će kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove provedbenom naredbom.

§. 94. Kod prve obnove gradskoga činovničtva po ovom zakonu, neimaju se od sada službujućih gradskih činovnika zahtjevati dokazi o sposobnostih propisanih u §. 53., u koliko su se ti činovnici dosadanjim službovanjem svojim pokazali sposobnimi za dotičnu službu, i u koliko nisu dokazali o svojem usposobljenju.

§. 95. Provedba ovoga zakona povjerava se banu.“

U izvršenju §. 92. zakona od 28. siečnja 1880. ob ustroju gradskih obćina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji (sbornik zakona i naredaba komad III. br. 3. od god. 1881.) glede vremena, kada zakon ovaj u život stupiti ima, i §. 93. glede prelaznih ustanova za prve izbore, što će se po ovom zakonu preduzeti odredjuje se sliedeće:

§. 1. Ustanove zakona od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, odnoseće se na broj članova gradskih zastupstva, na izborno pravo, na izborne kotare i izborničtva §§. 20.—31., zatim odnoseće se na sastav izbornih listina, na razpis i ravnanje izbora, na izborni čin i na izpit i proglas izbora §§. 32.—40., na koliko se na prve izbore uporaviti mogu, stupaju odmah u kriepost, čim se ova naredba proglasi, dočim će sve ostale ustanove ovoga zakona stupiti u kriepost onim danom, kada polag ovoga zakona izabrana zastupstva budu konstituirana.

§. 2. Rukovodjenje izbora zastupstva i gradonačelnika, odredjivanje dotičnih predradnja i rokova za izloženje izbornih listina, mjesta i vremena za preduzimanje izbora, i izvršba niže sliedećih prelaznih ustanova za prve izbore, povjerava se vladnom povjereniku, kojega će za svaki grad imenovati ban.

§. 3. Na poziv vladnoga povjerenika, ima današnje gradsko poglavarstvo sastaviti izborne listine po propisih ovoga zakona, i po njegovoj odredbi izložiti ih uz proglašenje roka za predaju prigovora polag ustanove §. 32. ovoga zakona.

§. 4. Pravodobno predane prigovore proti izbornim listinam riešava po vladnom povjereniku imenovani odbor od tri poglavarstvena člana, a pritužbe proti odlukam poglavarstvena odbora riešava načinom odredjenim u §. 32. zakona po vladnom povjereniku imenovani odbor od tri obćinara, koji imaju izborno pravo, i koji izmedju sebe biraju predsjednika.

Isto tako imenuje vladin povjerenik za slučaj zapriečenja redovitih članova dva zamjenika.

§. 5. Razpis izbora polag propisa §§. 33. i 34. ovoga zakona odredjuje vladin povjerenik.

§. 6. Odbor za ravnanje izbora sastoji od pet po vladnom povjereniku imenovanih obćinara, koji imaju izborno pravo, nu nisu članovi odstupajućega zastupstva, te od jednoga činovnika gradskoga poglavarstva kao perovodje.

Ovaj odbor od pet obćinara bira izmedju sebe predsjednika.

§. 7. Kad se svrše izbori u svih izborničtvih (§. 37.) ima vladni povjerenik sve izborne zapisnike i izborne listine a ovjerovljene prepise izbornih zapisnika podnieti će kr. zemaljskoj vladi, odjelu za unutarnje poslove.

Poslie izbora svakoga izborničtva dojavit će izborni odbori uspjeh obćinstvu posebnim oglasom. Prigovori proti valjanosti izbora, imaju se najdulje za osam dana poslje obavljena izbora podnieti vladnomu povjereniku.

Ako se dokaže vladnomu povjereniku, da je tko izabran, koj po ustanovah zakona od 28. siečnja 1881. §. 26. nemože biti izabran, to će dotične dokaze predati skupštini novo izabranih zastupnika, u tu svrhu sazvanoj.

Digitized by Google

Zakon od 5. veljače 1886.

kojim se

preinačuju odnosno nadopunjuju njekoje ustanove zakona od 28. siečnja 1881.

ob ustroju gradskih obćina

u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji[1]; glasi:

Glava I.

O vrhovnom načelniku za grad Zagreb i o velikih županih za ostale gradove.

§. 1. Na čelo zemaljskoga glavnoga grada Zagreba stupa vrhovni načelnik, a na čelo ostalih gradskih obćina, uredjenih na osnovu zakona od 28. siečnja 1881. (br. 3. sbornika zakona i naredaba) i uredjena poput gradskih obćina trgovišta Rume, gradski veliki župan.

§. 2. Vrhovnog načelnika i gradske velike župane imenuje na predlog bana, Njegovo Veličanstvo kralj.

§. 3. Veliki župan odnosne županije može biti i velikim županom gradova, ležećih u području županije (§. 1. ovoga zakona.)

§. 4. Vrhovni načelnik (veliki župan) jest predstavnik eksekutivne vlasti, te kao takav vrši nadzor nad poslovi gradske samouprave i nad javnom upravom, prenešenom u djelokrug gradskih poglavarstva.

U tu svrhu:

1. drži on svake pol godine skontralnu sjednicu s načelnikom i gradskimi viećnici, odredjuje što je nuždno, izvješćuje ob onom, što je pronašao i što je odredio za osam dana banu, te prilaže tomu izvješću odnosni zapisnik i poslovni izkaz;

Onim izabranim zastupnikom, glede kojih neima takovih dokaza, izdaje vladni povjerenik izbornu svjedočbu.

Ova svjedočba daje izabranomu pravo dolaziti u zastupničke skupštine do odobrenja njegovà izbora.

§. 8. U isto doba, kad se sastane skupština novo izabranih zastupnika, prestaje zvanje sadašnjega zastupstva.

§. 9. Po vladnom povjereniku sazvana skupština zastupnika imajućih izborne svjedočbe, ima pod predsjedničtvom vladnoga povjerenika izpitati izbore, i nakon odobrenja nádpolovične većine izbora izjavit se konstituiranim.

Zatim će skupština suditi o valjanosti prepornih izbora i o prigovorih, ter će o posliedku ove razprave obaviestiti obćinstvo i svakoga izabranoga.

Ako koj izbor nebude potvrdjen, ima vladni povjerenik odrediti novi izbor. —

[1] Proglašen u sborniku zakona i naredaba od g. 1886. kom. III. br. 10.

Digitized by Google

2. pregleda barem jedanput u godini poslovanje gradskoga poglavarstva i pojedinih mu organa; zagleda, kad god mu se shodnim čini, u naredbe viših oblasti i u druge podneske prispjele načelniku ili gradskomu poglavarstvu, te u razredbe,učinjene na temelju tih naredaba i podnesaka;

3. odredjuje proti nemarnim činovnikom iztragu i obustavlja im — izuzam načelnika — za trajanja iztrage službu i plaću;

4. vlastan je na poziv zemaljske vlade ili u vlastitom djelokrugu unutar pripadajućega mu prava nadzora davati načelniku, a preko ovoga i ostalim poglavarstvenim organom naloge, te od načelnika tražiti i izvještaje;

5. vrši sva prava i sve dužnosti, koje mu zakon nalaže.

§. 5. Drži li načelnik, da nemože provesti koje naredbe izdane po vrhovnomu načelniku (velikomu županu), može preko vrhovnoga načelnika (velikoga župana) podnieti za 24 sata zemaljskoj vladi predstavku, koju je vrhovni načelnik (veliki župan) dužan u roku od dalnja 24 sata podastrieti kr. zemaljskoj vladi odluke radi.

§. 6. Vrhovni načelnik (veliki župan) vlastan je sazvati sjednice gradskoga zastupstva i predsjedati im, (§. 64., 67. i 71. zakona ob ustroju gradskih obćina), ali neima pravo glasa.

Glava II.

Ob ustroju upravnih odbora za gradove Zagreb i Osiek.

§. 7. U glavnom zemaljskom gradu Zagrebu i u slobodnomu kr. gradu Osieku imadu se ustrojiti upravni odbori za poslove porezne i karnostne tih gradskih obćina.

§. 8. Članovi upravnog odbora jesu: vrhovni načelnik (veliki župan), gradski načelnik, podnačelnik, dva po vladi imenovana urednika autonomnih oblasti i četiri člana izabrana po gradskom zastupstvu.

§. 9. Kr. porezni nadzornik je u poslovih poreznih član upravnog odbora s djelokrugom, označenim u zajedničkih zakonih o rukovanju javnih poreza.

§. 10. Predsjednikom upravnoga odbora je vrhovni načelnik (veliki župan), a kad je ovaj zapriečen, gradski načelnik.

§. 11. Gradska obćina ima se pobrinuti za nuždne prostorije i za osoblje potrebno za pisarničke poslove upravnoga odbora.

Digitized by Google

§. 12. Prema stegnutomu djelokrugu ovih odbora, imadu se u smislu shodno upravljivati i na ove odbore ustanove zakona ob ustrojenju upravnih odbora u županijah time, da je gradskomu upravnomu odboru prosto, ustanoviti više redovitih sjednica.

Glava III.

Djelokrug upravnoga odbora u poslovih poreznih.

§. 13. Poslovni krug upravnog odbora u poslovih poreznih ustanovljen je u zajedničkih zakonih o rukovanju javnih poreza.

§. 14. U poslovih poreznih podredjen je upravni odbor ministru financija, te je dužan njegove odredbe točno provesti.

Odnosne poslovne predmete podastire predsjednik upravnoga odbora ministru financija putem financijalnoga ravnateljstva u Zagrebu.

§. 15. U svih onih poreznih poslovih, u kojih porezni nadzornik prizove proti zaključku upravnoga odbora, imade taj zaključak ostati in suspenso, dok nestigne rješitba ministra financija.

§. 16. Zajednički zakoni o rukovanju javnih poreza opredieljuju djelokrug upravnoga odbora kao druge molbe u poslovih poreznih.

Glava IV.

Djelokrug upravnoga odbora u poslovih karnostnih.

§. 17. Upravni odbor postupa u karnostnih poslovih, kao oblast prve molbe proti svojim redovitim članovom (§. 8.), koji su javni urednici, izuzam vrhovnoga načelnika (velikoga župana), te vodi karnostnu iztragu proti tim urednikom izaslani član upravnoga odbora ili više njih.

§. 18. Priziv proti karnostnoj presudi upravnoga odbora, izrečenoj proti urednikom, spomenutim u predidućem paragrafu vlastni su uložiti na zemaljsku vladu:

a) stranke;

b) vrhovni načelnik (veliki župan).

Taj se priziv može podnieti za 14 dana, računajuć od dana, kad je presuda dostavljena stranci, odnosno od dana, kad je vrhovni načelnik (veliki župan) obavješten o karnostnoj presudi.

Digitized by Google

§. 19. Kao karnostna oblast druge molbe nadležan je upravni odbor glede svih gradskih urednika i službenika, izuzam gradskoga načelnika (§. 17.), te ide priziv na upravni odbor proti karnostnim presudam gradskoga načelnika i disciplinarnoga odbora. (§. 54. zakona od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina).

Proti drugomolbenim presudam upravnoga odbora dopušten je priziv na zemaljsku vladu.

Glede osoba, koje su vlastne poslužiti se prizivom proti karnostnim presudam gradskoga načelnika i disciplinarnoga odbora, onda proti drugomolbenim rješitbam upravnoga odbora, i glede roka, u kojem se taj pravni liek uložiti može, valja ono, što je ustanovljeno u §. 18. ovoga zakona.

§. 20. Upravni odbor vrši karnostnu vlast preko povjerenstva, sastojećega iz pet članova.

Članovi karnostnoga povjerenstva jesu ona dva javna urednika, koje zemaljska vlada imenuje članovi upravnoga odbora (§. 8.) i ona dva člana, koje upravni odbor izabere izmedju članova, izabranih po gradskom zastupstvu. (§. 45. zakona o upravnih odborih u županijah).

§. 21. Kao zamjenike imenuje vlada jednoga urednika kr. oblasti, a drugoga bira odbor iz izabranikâ gradskoga zastupstva.

Gradski načelnik nemože predsjedati u karnostnoj iztragi proti sebi samomu, a ni onda, kada se radi o karnostnoj presudi, koju je on izrekao u prvoj molbi.

§. 22. Karnostno povjerenstvo, koje imade u prvoj molbi odlučivati o službenih prestupcih, štono ih kr. porezni nadzornik, državni organi spadajući k njegovom pomoćnom osoblju i stalno namješteni državni porezni ovrhovoditelji počine, obavljajuć povjerene im poslove, sastoji iz pet članova.

Predsjednikom toga povjerenstva je vrhovni načelnik (veliki župan), a kad je ovaj zapriečen, onaj, kojega imenuje ban sporazumno s ministrom financija. Članovi su toga povjerenstva: kr. porezni nadzornik, državni urednik, kojega iz reda organa zajedničke vlade imenuje ministar financija sporazumno s banom, onda ona dva člana upravnoga odbora, koje je ovaj u smislu §. 20. iz sredine izabranika gradskoga zastupstva izabrao za redovite članove karnostnoga povjerenstva.

Izvjestiteljem karnostnoga povjerenstva je kralj. porezni nadzornik.

Digitized by Google

Kr. porezni nadzornik nomože učestvovati pri viećanjih karnostnoga povjerenstva u slučaju, kad se razpravlja njegova vlastita stvar karnostna.

Za taj slučaj kao i za onaj, kad bude kralj. porezni nadzornik ili drugi imenovani povjerenstveni član zapriečen, imenuje ministar financija sporazumno s banom iz reda urednika zajedničke vlade još jednoga člana, koj će u naznačenih slučajevih kao zamjenik učestvovati u karnostnom povjerenstvu.

U slučaju onom, kad bude koji od izabranih članova karnostnoga povjerenstva interesiran ili inače zapriečen udioničtvovati u povjerenstvenih sjednicah, stupa na njegovo mjesto onaj član, kojega je upravni odbor iz sredine izabranika gradskoga zastupstva izabrao članom zamjenikom karnostnoga povjerenstva. (§. 21.)

Karnostni postupak i molbeni tečaj uredjuju zakoni o rukovanju javnih poreza.

Glava V.

O molbenom tečaju u poslovih gradova Zageb i Osiek.

§. 23. Propisi, odnoseći se na molbeni tečaj u poslovih, koji spadaju u djelokrug zastupstva i poglavarstva glavnoga zemaljskoga grada Zagreba i slobodnoga kr. grada Osieka, ostaju, u koliko n su preinačeni prediducimi ustanovami, netaknuti.

Glava VI.

O molbenom tečaju u poslovih ostalih gradova.

§. 24. Svi ostali gradovi, uredjeni prema zakonu od 28. siečnja 1881., i poput gradskih municipija uredjeno trgovište Ruma ostaju u svom dosadanjem ustroju kao upravne oblasti prve molbe, te se samo u pogledu molbenoga tečaja u stvarih prenešenoga djelokruga i u poslovih poreznih podredjuju županijskoj oblasti, odnosno upravnomu odboru one županije, u koje području leže.

§. 25. U poslovih naravnoga djelokruga ostaju rečeni gradovi i trgovište Ruma i nadalje neposredno podredjeni kr. zemaljskoj vladi.

§. 26. Svi gradovi — osim Zagreba i Osieka — i trgovište Ruma, imadu biti u smislu zakona ob ustroju županija i ob uredjenju uprave u županijah i kotarih, zastupani u skupštini one županije, u koje području leže.

Digitized by Google

§. 27. Izbor županijskih skupštinara u gradovih obavlja se u smislu spomenutoga zakona, koji se na te izbore imade smislu shodno uporaviti. Oni gradovi, koji neimadu 2000 stanovnika, biraju po jednoga zastupnika u županijsku skupštinu.

§. 28. Svaki grad sačinjava jedan izborni kotar, a izborom ravna izaslanik gradskoga poglavarstva.

Glava VII.

Nadležnost i molbeni tečaj u karnostnom postupku proti urednikom i službenikom gradova, izim grada Zagreba i Osieka.

§. 29. Upravni odbor županije odlučuje kao karnostna oblast prve molbe u karnostnom postupku proti gradskomu načelniku.

§. 30. Priziv proti karnostnoj presudi upravnoga odbora vlastni su uložiti na zemaljsku vladu:

a) stranke;

b) veliki župan.

Taj se priziv može podnieti za 14 dana, računajuć od dana, kada je presuda dostavljena stranci, odnosno od dana, kada je veliki župan obavješten o karnostnoj presudi.

§. 31. Kao karnostna oblast druge molbe, nadležan je upravni odbor glede svih ostalih gradskih urednika i službenika, te ide priziv na upravni odbor proti karnostnim presudam i gradskoga načelnika i disciplinarnoga odbora (§. 54. zakona od 28. siečnja 1881.)

Proti drugomolbenim presudam upravnoga odbora dopušten je priziv na zemaljsku vladu.

Glede osoba, koje su vlastne poslužiti se prizivom proti presudam gradskoga načelnika i disciplinarnoga odbora, onda proti drugomolbenim riešitbam upravnoga odbora i glede roka, u kojem se taj pravni liek uložiti može, valja ono, što je ustanovljeno u §. 30. ovoga zakona.

Glava VIII.

Prelazne i zaglavne ustanove.

§. 32. Čim budu oblasti uzpostavljene u smislu zakona ob ustrojenju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih, imadu zastupstva svih gradova, osim Zagreba i Osieka, i poput gradova uredjenoga trgovišta Rume, izaslati povjerenstvo, koje će sastaviti imenik izbornika za iz-

Digitized by Google

bor županijskih skupštinara i imenik najjačih porezovnika, i te imenike dostaviti županiji (§. 85. zakona ob ustroju županija i ob uredjenju uprave u županijah i kotarih).

§. 33. Ustanove §. 49. zakona od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji, kojom se izbor gradskoga načelnika podvrgava potvrdi kralja odnosno bana — stavlja se izvan krieposti.

§. 34. Vlada je vlastna uzeti u pojedinih gradovih redarstvo u svoju upravu, te će se u tom slučaju s gradskom obćinom, koja ostaje i nadalje obvezana namirivati troškove redarstva, sporazumjeti glede doprinosa k tim troškovom iz zemaljskih sredstva.

§. 35. Vrieme, kada će ovaj zakon stupiti u život, opredielit će vlada putem naredbenim.[1]

---

[1] Naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unut. poslove od 18. srpnja 1887 br. 25136, kojom se opredieljuje vrieme, kada ima u život stupiti zakon od 5. veljače 1886., kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju njekoje ustanove zakona od 28, siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji i izdaju naputci glede provedbe ovoga zakona, glasi:

Na temelju § 35. zakona od 5. veljaše 1886., kojim se preinačuju odnosno nadopunjuju njekoje ustanove zakona od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obcina u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, ovim odrediti, da prerečeni zakon od 5. veljače 1886. ima u život stupiti dne 1. kolovoza 1887.

Čim bude ova naredba proglašena, imaju gradska zastupstva u Zagrebu i Osieku izabrati četiri člana upravnoga odbora (§. 8. i 12. zak.)

U prvoj ustrojnoj sjednici izabira upravni odbor za vrieme do konca tekuće godine dva redovita člana karnostnoga povjerenstva (§ 20. i jednoga člana zamjenika (§. 21.) U napried birat će se članovi karnostnoga povjerenstva prema ustanovi §. 43. zakona o upravnih odborih i županijah početkom godine za vrieme od godinu dana. Imena dvajuh po kr. zemaljskoj vladi imenovanih urednika autonomnih oblasti kao članova upavnoga odbora (§. 8. zak.) kr. poreznoga nadzornika kao redovitoga člana upravnoga odbora (§. 9.) zamjenika vrhovnoga načelnika (velikoga župana) kao predsjednika karnostnoga povjerenstva, državnoga urednika iz reda organa zajedničke vlade kao člana odnosno zamjenika člana karnostnoga povjerenstva (§. 22.) bit će za vremena priobćena upravnomu odboru.

Djelokrug upravnoga odbora u gradu Zagrebu i Osieku ustanovljen je u poslovih karnostnih §§. 17.—22. zakona od 5. veljače 1886., kojim se preinačuju odnosno dopunjuju njekoje ustanove zakona od 28. siečnja 1881. ob ustroju gradskih obćina, a u poslovih poreznih §§. 13—16. prerečenoga zakona i zajednički zakonski članci XXIV. od god. 1886. i XLIV. od god. 1883. Predsjednik upravnoga odbora u gradu Zagrebu i Osieku sazivlje sjednice istoga i rukovodi razpravu. —

U pogledu nutarnje službe upravnih odbora za gradove Zagreb i Osiek odredjuje se sliedeće:

1. Za poslovni djelokrug upravnih odbora imaju se voditi posebni uručbeni zapisnik, kazalo i odpravne knjige.

2. Potrebštine pisarničke upravnih odbora grada Zagreba i Osieka, kao pisaći materijal, tiskanice, razsvjetu, ogriev, podvorbu dostavlja i namiruje gradska obćina.

Digitized by Google

§. 36. Svi zakoni i naredbe, koje i u koliko stoje u oprjeci s ovim zakonom, stupaju izvan krieposti.

§. 37. Provedba ovoga zakona povjerava se banu."

POGLAVJE TREĆE.

Županijske skupštine i upravni odbori.

Samoupravne poslove u županijah vrše županijske skupštine, i to ili neposredno same ili posredno po upravnih odborih. Ustroj i djelokrug županijskih skupština uredjuje zakon od 5. veljače 1886. ob ustroju županija i uredjenju uprave u županijah i kotarih, a upravne odbore zakon od 5. veljače 1886. o upravnih odborih u županijah. Ovi zakoni otisnuti su u knjigi IX. „Hrvatskih zakona" na strani 3. do 9. i na strani 23. do 31.; te se s toga upućuje ovdje na spomenutu sbirku, a jedino se dodaje ovdje k zakonu od 5. veljače 1886. o upravnih odborih naredba kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, odjela za unutarnje poslove od 18. srpnja 1887. br. 25136, kojom se opredieljuje vrieme, kada ima u život stupiti zakon od 5. veljače 1886. o upravnih odborih u županijah i izdaju naputci glede provedbe toga zakona.

Na temelju §. 53. zakona od 5. veljače 1886. o upravnih odborih u županijah, nalazi kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove, ovim odrediti, da zakon od 5. veljače 1886. o upravnih odborih u županijah, ima u život stupiti dne 1. kolovoza 1887.

3. Spisi upravnoga odbora imadu se u posebnom odjelu gradske pismohrane kao odborski spisi pohraniti.

4. O razpravah upravnoga odbora vodi odborski bilježnik zapisnik polag priloženoga pod A obrazca, u koji se ima upisati:

dan i godina odborske sjednice, ime predsjednika ili zamjenika, imena prisutnih redovitih članova odbora i imena pozvanih, ali odsutnih članova uz opravdanje njihove odsutnosti, nadalje odboru na razpravu predloženi predmeti, označeni brojem tekućim ciele godine, uz označenje broja poslovnoga komada i kratak sadržaj, napokon

zaključak odbora uz naznačenje broja za zaključak glasovavših članova odbora.

5. O predmetih, koje izvjestitelj u poslovih poreznih uz svoje izvješće i predlog predlaže odboru na razpravu, vodi bilježnik posebne izvjestnice polag obrazca pod B., priloženoga, u koje upisuje izvješće i predlog izvjestitelja, zatim zaključak odbora. Za ujednostručenje i pospješenje rada može i sam izvjestitelj instruirati izvjestnice sa svojim izvješćem i predlogom. Naredbe, odpisi, intimacije, publikacije i ini poslovni predmeti manje važnosti, o kojih odbor nevodi razpravu i nestvara odluke, riešavaju se bez izvjestnice uz označenje zaključka, dana i broja sjedničkoga zapisnika na samom spisu.

6. Sjedničke zapisnike odbora i izvjestnice sa dotičnimi zaključci podpisuje predsjednik odbora i bilježnik odnosno izvjestitelj.

Digitized by Google

U prvoj ustrojnoj sjednici izabira upravni odbor za vrieme do konca tekuće godine redovite članove karnostnoga povjerenstva (§. 41.) i dva zamjenika redovitih članova (§. 42.) zatim iz sredine viećnika najbližjega kr. sudbenoga stola dva člana i jednoga zamjenika za karnostno povjerenstvo prema ustanovi §. 43. rečenoga zakona.

Obrazac A. (Za gradske odbore u Zagrebu i Osieku.)

Zapisnik.

sjednice upravnoga odbora grada Zagreba držane dne . . . . . 188. . .

Prisutni:

Predsjednik: . . . .
Izvjestitelj, ...
Članovi imenovani: . . . .
Članovi birani: . . . .
Bilježnik: . . . .
Članovi odsutni: . . . .

Broj poslovnoga komada i kratak sadržaj	Zaključak odbora

Obrazac B. (Za odbore grada Zagreba i Osieka.)

Izvjestnica

za sjednicu upravnoga odbora grada (Zagreba i Osieka) držane dne. . . 188 . .

Prisutni:

Predsjednik: Članovi:
Izvjestitelj:
Bilježnik:

Broj poslovnoga komada . . . . .
Broj sjedničkoga zapisnika . . . . .

Predmet i predlog:

Zaključak:

Podpis predsjednika Podpis bilježnika ili izvjestitelja
N. N. N. N.

14

Digitized by Google

Unapried birat će se članovi karnostnoga povjerenstva prema ustanovi §. 42. zakona o upravnih odborih u županijah o početku godine za vrieme od godinu dana.

Imena kr. poreznoga nadzornika kao redovitoga člana upravnoga odbora (§. 3.), zamjenika velikoga župana kao predsjednika karnostnoga povjerenstva (§. 44.) i članova toga povjerenstva iz reda organa zajedničke vlade i njihova zamjenika (§. 44.) biti će za vremena priobćena upravnom odboru.

Djelokrug upravnih odbora u županijah ustanovljen je u poslovih autonomne uprave §§. 20.—32. zakonom u upravnih odborih u županijah, a u poslovih poreznih §§. 33.—36. istoga zakona, zatim zajedničkimi zakonskimi članci XXIV. od god. 1886. i XLIV. od god. 1883.

Predsjednik upravnoga odbora sazivlje sjednice istoga.

U pogledu nutarnje službe upravnih odbora u županijah odredjuje se sliedeće:

1. Za poslovni djelokrug upravnih odbora imaju se voditi posebni uručbeni zapisnik, kazala i odpravne knjige.

2. Uručbeni zapisnik, registraturu i odpravničtvo za poslove odborove obavlja osoblje kr. županijske oblasti za iste poslove županijske; prepisivanje zaključaka upravnoga odbora i pisarničke poslove glede predmeta spadajućih na djelokrug predsjednika odbora vrše redovite radne sile županijske pisarne.

3. Strukovni izvjestitelj upravnih odbora, koji imaju vlastito strukovno i pisarničko osoblje, upotriebit će ovo osoblje kod sastavljanja, prepisivanja i odpravljanja vlastitih izvješća i odpravaka, koje sastavljati i odpremati imaju na temelju odborskih zaključaka, donešenih u njihovoj struci, te koji se izdati imaju sa podpisom predsjednika odbora.

U slučaju prešnosti može predsjednik odbora za pisarničke poslove u predmetih strukovnoga izvjestitelja upotriebiti osoblje pisarničko županijske oblasti, u koliko je za takove valjano upućeno.

4. Potrebštine pisarničke upravnih odbora, kao: pisaći materijal svake vrsti, tiskanice, razsvietu, ogriev, litografičke strojeve, podvorbu, dostavlja i namiruje kr. županijska oblast iz svoje uredovne pisarničke i kućne naklade.

5. Izmedju spisâ, koje upravni odbori po svojem djelokrugu razpravljaju, imadu se u posebnom odjelu pismohrane kao odborski spisi pohraniti: naredbe i odpisi viših oblasti upravljeni na odbor ili njegova predsjednika, pod-

Digitized by Google

nesci izvješća, prizivi itd. podnešeni odboru, nadalje zapisnici i zaključci odbora.

Ostali spisi pohranjuju se u posebnom za to opredieljenom odjelu županijske pismohrane, odnosno u pismari poreznoga izvjestitelja.

6. Izvjestitelji odborski prijavljuju predsjedniku odbora poslovne komade, prijavljene za odborsku razpravu još prije saziva odborske sjednice, i predsjednik ustanovljuje red za izvješćivanje.

Prvi izvješčuje izvjestitelj u poslovih poreznih.

7. Izvjestitelji odborski izvješćuju o predmetih njima pridieljenih i stavljaju svoje predloge, koje upravni odbor prihvaća ili preinačuje.

8. O razpravah upravnoga odbora vodi odborski bilježnik zapisnik (§. 7.) polag priloženoga pod A obrazca, u koji se ima upisati:

dan i godina odborske sjednice, ime predsjednika ili zamjenika. imena prisutnih redovitih članova odbora, kao i imena pozvanih ali odsutnih članova uz opravdanje njihove odsutnosti;

nadalje odboru na razpravu predloženi predmeti označeni brojevi tekućimi ciele godine uz označenje broja poslovnoga komada i kratka sadržaja istoga, ime izvjestitelja i zaključak odbora uz naznačenje broja za zaključak glasovavših članova (§. 17.)

9. Osim sjedničkoga zapisnika vodi bilježnik odbora posebne izvjestnice o svakom razpravi odbora podvrženom poslovnom komadu polag obrazca B. u koje se izvješće i predlog izvjestitelja zatim zaključak odbora upisuje.

Za ujednostručenje i pospješenje rada bit će shodno, da sam izvjestitelj instruira izvjestnicu sa svojim izvješćem i predlogom.

Naredbe, odpisi, intimacije, publikacije i ini poslovni predmeti manje važnosti, o kojih odbor nevodi razprave i nestvara odluke, riešavaju se bez izvjestnice uz označenje zaključka i dana i broja sjedničkoga zapisnika na samom spisu.

10. Sjedničke zapisnike odbora i izvjestnice sa dotičnimi zaključci podpisuje predsjednik odbora i bilježnik odnosno izvjestitelj (§. 19.)

11. Za sastavljanje polugodišnjih izvješća o stanju uprave (§. 17.) izdat će kr. zemaljska vlada, odjel za unutarnje poslove posebni naputak.

Digitized by Google

Obrazac A.

Zapisnik

redovite / izvanredne sjednice upravnoga odbora županije modruško-riečke držane dne 3. prosinca 1887.

P r i s u t n i:

Predsjednik: Presvietli gospodin veliki župan **N. N.**

I z v j e s t i t e l j i:

gg. podžupan N. N.
županijski liečnik N. N.
županijski inžinir N. N.
županijski nadšumar N. N.
župan. školski nadzornik N. N.
izvjestitelj za nar. gospodarstvo N. N.

P o r e z n i i z v j e s t i t e l j:

. . . .

B i r a n i č l a n o v i:

1. N. N.
2. N. N.
3. N. N.
4. . . . . .
5. . . . . .
6. . . . . .

Odsutni:
N. N. bolestan.
N. N. N. N. neizpričani.

B i l j e ž n i k: N. N.

Tekući broj	Ime izvjestitelja, broj poslovnoga komada i kratak sadržaj istoga	Zaključak upravnoga odbora

Obrazac B.

Izvjestnica

za sjednicu upravnoga odbora županije zagrebačke, držane dne 3. prosinca 1887.

P r i s u t n i:

P r e d s j e d n i k:
I z v j e s t i t e l j:
B i l j e ž n i k:

Č l a n o v i:

Broj poslovnoga komada . . . . . .
Broj sjedničkoga zapisnika . . . . .

Predmet i predlog:

Zaključak:

Podpis predsjednika
N. N.

Podpis bilježnika ili izvjestitelja
N. N.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google